

Vatra veche

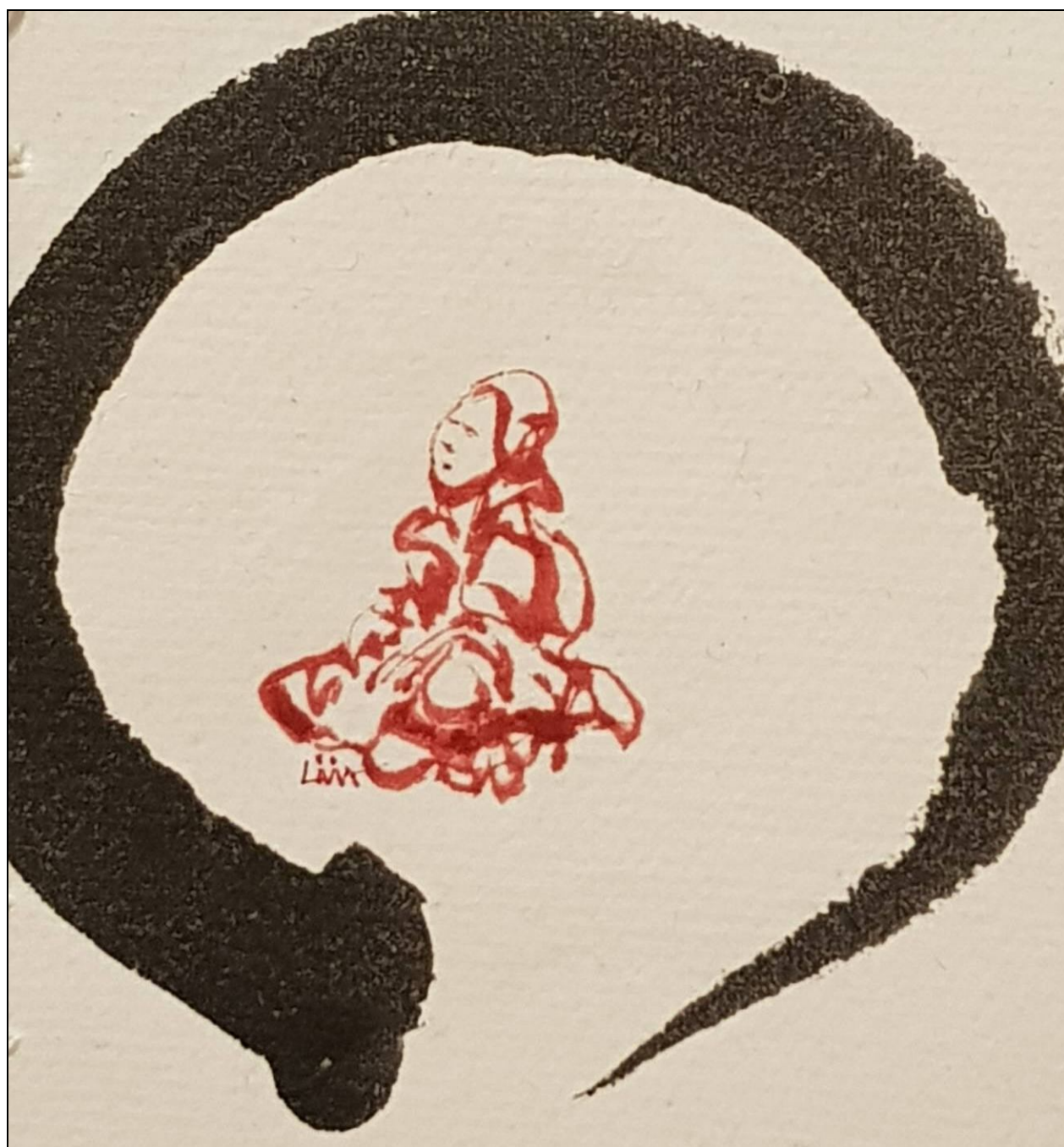
Vatra veche

Români din toate țările, uniți-vă!

5

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul X, nr. 5 (113) mai 2018 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Livia Balu, "Imari"

Vatra veche dialog cu Darie Ducan

SUMAR

Coșbuc – 100, de Nicolae Băciut/3
George Coșbuc, un secol de neuitare, de Florin Bengean/4
Pastel, de George Coșbuc/4
Vatra veche dialog cu Darie Ducan, de Răzvan Ducan/5
Poeme de Darie Ducan/8
Ipotezele iubitei (femeii) în lirica eminesciană, de Gligor Hașa/9
Să ne mai (re)amintim de... Zaharia Stancu, de Dumitru Hurubă/10
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/12
Dimitrie Stelaru – Memoria locului, de Gheorghe Sarău/13
Înger vagabond, poezie de Dimitrie Stelaru/13
Vitrina. Anca Sîrghie – primul volum al unui „vis românesc”, de Mihai Posada/14
Poeme de Dumitru Ichim/17
Biografie și destin: Veronica Pavel Lerner, de Nicolae Băciut/18
Eseu. Temporalitatea în lirica Anei Blandiana, de Daniel Kițu/19
Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, de Nicolae Băciut/20
În văzduhul cuvintelor, de Nicolae Băciut/21
Gândul care ne unește, Tăcerea din cuvinte de Nicolae Băciut/22
Nevoia de traduceri, de Nicolae Băciut/23
Primăvara tăcerii (Cristina Vasiliu), de Ana Coman/23
Profil literar. Nicolae Băciut (Mihail Diaconescu), de Răzvan Ducan/24
Vitrina. Tablouri de vânt... (Anica Facina), de Marius Chelaru/26
Suflare de iubire (Aurel Lăzăroiu), de Diana Dobrița Bălea/27
Femeile iubesc cum respiră (Călina Trifan), de Aliona Grati/28
Lumea cu douăsprezece luni (Ioan Radu Văcărescu), de Ilie Gorjan/29
Răzvan Ducan, două crengi dintr-o tulpină, de Traian Vasilcău/30
Poeme concentrice (Viorica Șutu), de Mircea Dorin Istrate/31
Esență de vin e femeia (Stejărel Ionescu), de Daniel Luca/32
Am ales lumina (Maria Sturza Clopotaru), de Vasile Larco/33
„Resemnare-n verde viu” (Valer Popean), de Răzvan Ducan/34
Execuția (Virgil Ciucă), de Aureliu Goci/35
Conștientizarea spațiului... (Mariana Pândaru), de Masrian Daniel/36
Singur printre singurătăți (Valeriu Mititelu), de Marioara Novac/36
Scriitorul, pacientul lui Dumnezeu... (Maria-Daniela Pănăzan și Monica Grosu), de Constantin Stancu/37
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/39
Mersul conștiinței naționale la basarabeni, de Ilie Șandru/40
Mihai Eminescu și Basarabia, de Gicu Manole/42
Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei, de Stelian Gomboș/44
Dosar România 100. Poeme de Emilia Amariei/45
Jurnal basarabean, de Ilie Șandru/46
Destine basarabene: Victor Porubin. Vecinul meu Grigore Vieru/47
Poeme de Eugenia Bulat/48
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/49
Amvon. Lumea ca poveste. (Gheorghe Nicolae Șincan), de Nicolae Băciut/50
Pentru un studiu antropologic al meschinului..., de Ștefan Lucian Mureșean/51
Poeme de Cristina Mihaela Botilcă/52
Mihai Diaconescu, tendința actuală..., de R. Subțirelu/53
Puncte de vedere. Un colaps greu de imaginat, de Silvia Urdea/54
Senzații, poem de Ovidiu Crișan/56
Întâlniri în spațiul canadian. Tereza Barta, de Veronica Pavel Lerner/57
Starea prozei. Planul secret al Mariei, de Doina Cherecheș/59
Ocean întors!... Zări, de Gheorghe Moldoveanu/61
Poeme de Ioan Groșescu/65
Starea prozei. De dragul secretului, de Nicolae Suci/66
„Fratele e pururea frate”, întâlnire cu academicianul Valeriu Matei/67
Poeme de Valeriu Matei/68
Scrisoare către un frate român, de Ben Todică/69
La sud de graniță, la vest de soare (Haruki Murakami), de Roxana Ladunca/70
Pragul, de Gabriela Căluțiu Sonnenberg/71
Starea prozei. Joian, de Geo Constantinescu/73
Poeme de Marius Daniel/74
Ancheta „Vatra veche”. Prima casă, de Mihaela Aionesei/75
Poeme de Miron Țic/75
Asterisc. Publicitate. De Dumitru Hurubă/76
Broșov. Biblioteca „George Barițiu”, poem de Adrian Munteanu/76
Scrisoare de mulțumire, de Gheorghe Cutieru/77
Poeme de Florina Păiuș/77
Teatru. Streptese la Bazin, de Cristian Stamatoiu/78
Literatură și film. Șoaptele lui Andrei Șerban, de Alexandru Jurcan/79
Concursul de Creație „Ion Creangă”, de Nicolae Băciut/79
Valea nevăzută de dincolo de zare (Suzana Fântânariu), de Grigore Ilisei/80
Schiță de portret: Livia Balu, de Adalbert Gyuris/81
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/82
De la un clasic citire. Tudor Mușatescu/82
Strigături și epigrame de Nicolae Mățaș/83
Astra reghineană, de Luminița Cornea/84
De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”/85
Curier/85

Imari

Imari Good News

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de
Livia Balu

Coșbuc - 100

După marcarea a 150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc, nu s-au limpezit lucrurile în privința locului său în posteritate. Aceasta cu toate că a fost unul dintre autorii cu o bună vizibilitate, notorietate, inclus în manualele școlare, valorificat prin poezia sa la cele mai relevante sărbători din viața satului și nu numai. Pentru că sintagma „poet al țărănimii”, lansată de C. Dobrogeanu Gherea, nu este neapărat nefericită, ci reducăționistă, chiar dacă nu se dorea limitarea, ci distincție. Din păcate, eticheta a fost exploatată ideologic, deturnată de la sensurile ei, făcând carieră. Încorsetarea perspectivei poetului e contrazisă însă de o operă cuprinzătoare, între care traduceri din marea poezie a lumii au relief pregnant. Din nefericire, destinul operei a fost marcat de tragedia familiei Coșbuc, pierderea unicului fiu, Alexandru, într-un neverosimil accident de... automobil.

Coșbuc s-a prăpădit în plină putere creatoare și la o vârstă înaintea căreia se putea merge încă mult.

La o sută de ani de la moartea poetului, după ce a fost într-un continuu orizont de vizibilitate și impact, imaginea sa este la cel mai jos nivel din întreaga sa biografie literară. Scos din manuale, ignorat de critică, necunoscut de noile generații – un bilanț de care ar trebui măcar puțin să ne fie jenă.

Să se fi înșelat oare critica literară decenii la rând, iar acum ignorarea să fie judecata de valoare a contemporanilor? Nu vorbim de actualitate, fiindcă atunci ar trebui să ne întrebăm cât de actual e... Homer, de pildă, ci de valoarea în context și din perspectivă istorică.

Să se fi înșelat oare George Călinescu, atunci când scria că George Coșbuc „Nu e doar un desăvârșit tehnician, dar nu rareori și un poet mare, profund, original... atât de des imitat. El a reușit să facă poezie înaltă care să fie, sau măcar să pară, înțeleasă de popor și să aducă la marele lirism o categorie de oameni străini în chip obișnuit de literatură”. (*Istoria literaturii române, de la origini până în prezent*, 1941, p.).

Sau se se fi înșelat Petru Poantă, poate autoritate incontestabilă în opera lui Coșbuc, cel care a șters colbul prejudecăților și etichetelor puse pe receptarea acestuia?

Sau Vladimir Streinu când spune că opera lui Coșbuc „este o întreagă viziune poetică, populară ca duh, însă asimilându-și nesimțit modul idilic de percepție a orășeanului față de realitățile țărănești, ca și măiestria unui poet savant în ritmuri, fuziune de elemente rurale și urbane, adică sinteză de spirit românesc”, o încercare temerară de a pune în ecuație și alte direcții de interpretare, de receptare. Să fi fost în eroare Nicolae Iorga care susținea că poezia lui Coșbuc e de “o virtuozitate extraordinară”.

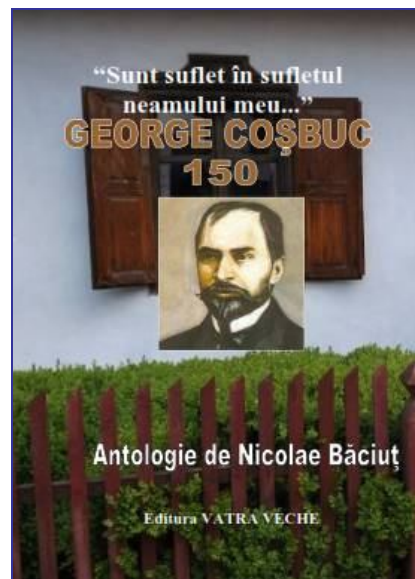
Poezia lui, în registrul baladelor și idilelor, recuperează o lume nu doar ancestrală, ci una de care el se despărțise, fără a se rupe vreodată de ea. Nostalgia nu e dezangajantă, pentru Coșbuc s-a raportat la sat în ambele dimensiuni ale sale (trecut/viitor), nepolarizate, necontradictorii, ci într-un firesc al continuității.

Totodată, până la Coșbuc și după, puțini sunt cei care reușesc să treacă “prin fața ochilor și a minții toată istoria noastră veche”. (Ioan-Aurel Pop), în care respiră toată credința unui neam.

E o proiecție monografică din care nu e exclusă nicio trăsătură, iar idilismul nu-i decât o aură a unui adevăr verificabil și istoric și sociologic.

Să aibă dreptate cei care privesc înapoi cu mânie, lăsând să se așternă uitarea peste o moștenire pe care s-a consolidat literatura română.

Poetul George Coșbuc a fost suflet în sufletul neamului său, ca să-i folosim autoportretul său, iar opera lui este o radiografie a sentimentului românesc al ființei. A ridicat o treaptă în urcare după valorile tradiționale, despre care s-au exprimat și Rebreanu

(*Laudă țăranului român*), în discursul de recepție la primirea în Academia Română, cum a făcut și Lucian Blaga (*Elogiu satului românesc*) într-un moment biografic identic?

De altfel, la moartea poetului, Gheorghe Bogdan Duică accentua că “Țara pierde un mare poet, în sufletul căruia se reflectaseră toate aspirațiile neamului nostru”.

Personalitatea lui Coșbuc și complexitatea operei sale nu pot fi abordate din vârful limbii.

Poeziei lui, operei sale cărturărești în ansamblul ei, li s-au găsit valențe valorice care justifică pe deplin reconsiderarea lui Coșbuc și reinscrierea lui în circuitul valorilor noastre culturale.

Apoi, se trece prea ușor cu vederea că, prin Coșbuc, poezia transilvană se manifesta pentru prima oară la cea mai mare altitudine. Și aceasta în condițiile în care Transilvania era sub cizmă imperială.

Plecarea poetului la București n-a însemnat nici abandon, nici detașare. Revista *Vatra*, fondată împreună cu I.L. Caragiale și Ioan Slavici, în 1894, își asuma soarta românilor transilvăneni, publicația adresându-se cu preponderență acestora, ca un manifest, pentru menținerea trează a conștiinței de neam și consolidarea angajantă a aspirațiilor de unitate națională.

“Dosarul” George Coșbuc trebuie reevaluat, pentru a i se face dreptate lui, pentru a i se face dreptate literaturii române.

NICOLAE BĂCIUȚ

George Coșbuc - un secol de neuitare

George Coșbuc e un poet care s-a exprimat exclusiv prin simțuri, văzul și auzul sunt tot atât de ascuțite ca și în creația anonimă. Fie că a cultivat pastelul, balada sau idila, Coșbuc se regăsește într-o unitate structurală nedezmințită.

Metrica lui savant meșteșugită scoate nebănuite efecte vizuale și auditive din factura strofei, atât de caracteristică, din dispoziția și sonoritatea rimelor, din folosința măiestrită a pauzelor.

O baladă ca *Nunta Zamfirei* ne farmecă prin mișcarea ei vie, ingenioasă, nu prin subiect sau prin viziunea de basm a nunții, proiectată într-un timp și spațiu nedeterminate. Poezia se află într-un adevărat ritm vital, într-o creștere neîntreruptă a simțului vizual și auditiv.

Se împlinesc anul acesta 100 de ani de la trecerea în eternitate a "poetului țărănimii noastre", moment prielnic de a-i evoca personalitatea și vasta sa operă literară extrem de valoroasă. O privire asupra statutului poeziei lui Coșbuc de-a lungul timpului scurs de la apariția ei, este instructivă și extrem de bine venită.

Referitor la marele poet George Coșbuc, se cuvine să vedem cum este descrisă opera și personalitatea sa de o serie de mari personalități ale culturii. Iată ce spune Vasile Netea despre George Coșbuc: „Cu Eminescu și Coșbuc, poezia română se realizează ca adevărată operă de artă, magnifică și viguroasă, depășind vremurile și etapele culturale pe care le străbate neamul nostru. Înaintea oricărui sens național, social sau moral, George Coșbuc e în primul rând un poet, un mare poet, având toate atributele pentru a înfățișa această forță, această chemare sufletească, poezia, în mod cât mai strălucit, mai viguros și mai universal. George Coșbuc poate fi numit pe bună dreptate și poet al țărănimii, și al umanității, și al creștinismului, și al românismului, fiindcă în poezia lui, ca și într-un măreț curcubeu ridicat între pământ și cer, strălucesc toate culorile, așa cum clapele unui pian produc toate sunetele muzicale. Nici ca întindere psihică, nici ca întindere geografică, poezia lui Coșbuc nu poate fi limitată, nu poate fi încadrată în anumite margini. George Coșbuc a fost, desigur, un cântăreț îndrăgostit de viața de la țară, de lunci și livezi, de oamenii brazdei și ai ogorului, le-a cântat

datinile și bucuria și amarul, a fost un poet al țărănimii, așa cum zice Gherea. ... Dar în volumele lui Coșbuc se găesc foarte multe poezii care nici prin conținut nici prin spațiul geografic în care li se petrec acțiunea nu pot fi încadrate în hotarele românismului. ... Iată de ce George Coșbuc, tocmai fiindcă e un mare poet, cu orizonturi universale, poate fi socotit rând pe rând ca poet la țărănimii, al românismului, al umanității etc., fiindcă în poezia lui se găesc toate aceste elemente”.

C. Dobrogeanu-Gherea spune: „Coșbuc nu va ajunge la acea putere de analiză sufletească, de exprimare a adâncilor patimi omenești, la cari ajunge Eminescu; dar în această exprimare poate adăuga un element de putere bărbătească, element care lipsește mai ales Eminescianilor. Coșbuc nu va ajunge la acea fineță și rafinare de exprimare a propriei dureri, dar în schimb poate fi mai altruist, exprimând prin și cu propria lui durere durerea altora, durerea socială.

Coșbuc nu va ajunge pe Eminescu în exprimarea ideilor înalte și abstracte, dar în exprimarea lor poate să introducă mai multă viață concretă și reală”. Titu Maiorescu spune că: „Dar mai presus de toți stă incontestabil marele talent al poetului Coșbuc. Că s-a putut forma un asemenea poet în Transilvania este dovada cea mai sigură despre transmiterea și reînvierea mișcării literare în cealaltă parte a românimii”.

E. Lovinescu spunea că: „Până la apariția poeziei d-lui T. Arghezi – pentru a ne menține numai pe piscuri – singură poezia lui Coșbuc se poate menționa, și numai într-un sens. Fondul lui sufletesc pornește din linia evolutivă a lui Alecsandri, adică senin și idilic, pentru a nu spune sărac, cu o mare obiectivitate, dar și cu lipsă aproape totală de lirism.

Cu o invenție verbală, cu o plasticitate descriptivă, cu o tehnică remarcabilă și în unele privințe incomparabile, Coșbuc n-a putut fi pus alături de Eminescu decât prin contrastul și reacțiunea produsă de sănătatea lui etică și destinderea formei poetice; în sânul poeziei de azi, el și-a pierdut, însă, orice actualitate”.

Acum, la ceas de pioasă aducere aminte, la împlinirea a 100 de ani de la trecerea în lumea celor dreți a marelui poet George Coșbuc, putem spune că acesta este unul dintre marii creatori de literatură, un mare poet al neamului românesc, un creator liric care se integrează foarte bine în circuitul literar universal.

FLORIN BENGAN

PASTEL

**Prin vișini vântul în grădină
Câtând culcuș mai bate-abia
Din aripi, și-n curând s-alină,
Iar roșul mac închide floarea,
Din ochi clipește-ncet cicoarea
Și-adoarme-apoi și ea.**

**Eu cred c-a obosit pădurea,
Căci ziua-ntreag-a tot cântat
Și face-acum gândind aiurea.
Sub dealuri amurgește zarea,
Se-ntunecă prin văi cărarea
Și-i umbră peste sat.**

**Peste culmi încet amurgul
moare
Și-ntors cu fața cătr-apus
Dă semne nopții din ponoare.
Ea-mbracă haine-ntunecate
Și liniștit din aripi bate
Plutind tăcută-n sus.**

**Tăciunii-n vatră dau lumină;
Pe drumul de drumeți sărac
Mai vezi fugind câte-o vecină
Să ceară cu-mprumut jăratec;
Grăbit, dă roate, singuratec,
Tăcutul liliac.**

**Și tot mai noapte-apoi se face,
Păduri și ape-adorm acum;
Din cer scoboar-adânca pace.
Ici-colo vrun zăvor mai sună -
Începe-a se zări de lună -
Și-i liniște pe drum.**

**Copiii dorm, visându-și jocul.
Mai toarce mama. În curând,
Pe vatra ea-nvălește focul,
Încuie ușile la tindă,
Se culc-apoi. Iar cariu-n
grindă
S-aude-acum rozând.**

(Pagini literare, 1899, nr. 10)

GEORGE COȘBUC

Vatra veche dialog

Darie Ducan

Filiar sau Contrapărintar. Replică la volumul *Darie Ducan, Părintar* (Editura Vatra Veche, 2017)

-Care au fost începuturile poeziei tale? Când ai conștientizat că poezia a devenit ceva important pentru tine?

-Nu îmi dau seama exact. Etapele s-au parcurs treptat, firesc, din aproape în aproape. Era să spun din om în om, așa cum ne-am creștinat noi, românii, la începuturi, fără un conducător militar anume, care să impună creștinismul prin dictat, adică nu politic, ci din convingere. Desigur, erai în preajma mea și asta m-a influențat considerabil. Dar acest fapt nu a ridicat la nivel de conștientizare poezia, ci i-a dat primele impulsuri, importante, însă fără un contur anume. Important a fost licărul prezenței poetice, constanța unui model. Poate, paradoxal, deși trăind în aceeași casă, m-ai influențat mai curând ca poet, fără ca acesta să fie, desigur, raportul tău cu mine. Poezia mea a început să devină poezie cam de pe la 15 ani, când a început și conștiința literară relativ adevărată. Cum s-a manifestat ea? În primii ani de liceu, mă trezeam cu oră mai devreme în fiecare dimineață și, înainte de a merge la școală (cu tășcuța mea de caiete și cărți, adusă de tine de la Ronchin - știu că avea scris pe ea *Département du Nord*, care s-a șters apoi - pregătindu-mă să merg spre sud-est, probabil!) și scriam două-trei poezii. Unele pot fi înțelese astăzi ca fiind exerciții de rimă, iar altele poezii în toată puterea cuvântului, naive, dar în sens schillerian. Îmi făceam *temele*, aveam normă și, în naivitatea mea (care se autoeduca aproape cu

rigoarea unui ritual), nu puteam dormi nopțile dacă nu îmi făceam norma. Eram, cumva, de rond, ca Jupân Dumitrache. Așa am scris, diminețile, multe poezii din *Otrăvuri*, un volum dinainte de *Funingine pe rană*, pe care cred că îl mai am, printre care și *Trilogia lapidară*, dimineața de la 6:30 la 7:30, cu picioarele goale pe parchetul de sub birou, ca să nu mă las pe tânjeală. Era, încă de pe atunci, o formă de canon. Îmi e tare dor de acele vremuri...

-Cum caracterizezi poezia adolescenței tale? Cum îți caracterizezi poezia primei tale tinereți?

-Până la un punct mimetică, dar acest fapt a trecut repede, devenind foarte repede (la 14-15 ani) deja osmotică, în sensul că mixa mult, crescând odată cu propria ei libertate, conturându-se, întărindu-se fontanela. Poezia primei mele tinereți, după vârsta biologică, ar trebui să fie cea de acum. Dar, neștiind dacă voi mai scrie poezie în viitor, aș putea să mă întorc și să mă refer la cea de acum 5-6 ani, la *Spirit* și la *Dopamină în alexandrini*, cărți scrise fiecare în câte o noapte, prima la București, a doua la Dijon. S-ar caracteriza prin faptul că, în cazul ambelor volume, caracterul năvalnic, romantic să fi spunem, e al gestului irelevant (o carte într-o noapte), nu al poeziei propriu-zise, poestmodernă și chiar de esență postmodernă.

-Care au fost și sunt temele predilecte ale poeziei tale? Care au fost și sunt muzele poeziei tale?

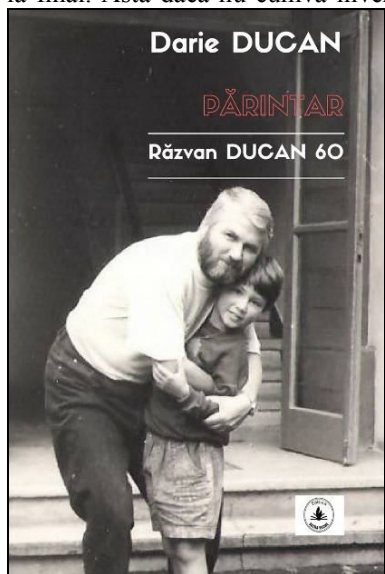
-Niciodată nu am scris plecând de la teme. La teme ajung, cel mult, la final. Asta dacă nu cumva inven-

ez teme noi. Pot spune că, în ultimul timp, încerc o revenire la tradiția literaturii, la ce cred eu că ne definește pe noi, ca români, și literatura română, mai organic (și fiindcă mai tânără și defensivă) păstrată decât altele contemporane nouă. Muze au tot fost. Problema nu e a muzelor, ci a faptului că, atunci când îți se clasicizează ca muze, tresalți tu cu un curent *de combat*, numit romantism. Pot afirma că Letiția a însemnat mult pentru mine...

-Care a fost și este impactul poeziei tale asupra cititorilor? Care a fost și este atitudinea celor din jurul tău, știind că ești pasionat de dulcea inutilitate, numită poezie?

Impactul a fost unul mediocru. Cărțile ajung greu la oameni, tirajele sunt modeste, iar internetul este, la acest capitol, *Cântarea României*, publică toți neaveniții. Nu vreau să mă amestec cu ei de nicio culoare. Îmi fac treaba mai departe și îmi permit luxul ca, uneori, să irit mersul general, lozincile, lucrurile nerumegate în care crede orbește generația mea. Poezia e o afacere perdantă și mă pregătesc ca, după 30 de ani, să mă ocup de ca totul altceva. Desigur, nu de pescuit și filatelie, ci de alte genuri literare. Cei din jurul meu, de obicei, înaintează cu o frustrare chestionantă, iar eu le-o faultez cu un dribling de zile mari: pur și simplu schimb subiectul. Nu e comod să îți se ceară în permanență postura de mărturisitor poetic. Am și altele de mărturisit decât esteticism pur, ceea ce nu înseamnă că poezia e altceva decât caracterul ei estetic (uneori, mutat tocmai în gestionarea și interdependența lui). Lumea noastră globală (pe care o repudiez ideologic) ne cere o literatură de cartilagii, nu de autonomie a esteticului. Cred foarte mult în privirea literaturii ca literatură, în sens estetic maioreșcian, nu ca vehicul de ideologie, dar pot să o înțeleg atunci când le contrazic polemice. Îmi asum acest rol de lup singuratic, oricare ar fi riscul, oricâte tentative de cititori aș pierde. Nu cred în *cititorul ideal* (al unei anumite școli, desigur!), ci în acela definit de un termen pe care îl utilizează Tudor Arghezi într-o prefață a sa din 1946, acela de →

RĂZVAN DUCAN

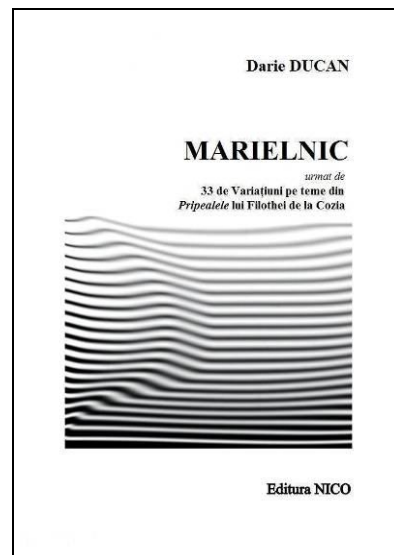

cititorime. E drept că nu e contextul cel mai digest, dimpotrivă, dar termenul, în sine, e larg, whitmanian, *cititorimea* putând fi o *cititorime*. Am prea multă substanță poetică și o magmă prea densă ca să mă ocup acum să mângâi obrazul cititorului. Dacă ne intersectăm, bine. Dacă nu, nu e neapărat rău.

-De aproape 6 ani ești la școli în Franța. Cum se scrie poezie în Franța, comparativ cu poezia care se scrie în România? Cum sunt priviți poeții și poezia lor în Franța, comparativ cu România.

-Poezia, în Franța, e o îndeletnicire pe care o vezi mai degrabă în subsoluri, o îndeletnicire de catacombă, *underground*, de slameri, dar este și doldora de amatori. Slamerii de azi sunt cam ce erau truverii în Evul Mediu, *travers* însemnând că ai găsit bine versul, că l-ai închis frumos prin altul, improvizând. Simplificând, cam acesta ar fi raportul, cam inconsistent pentru zilele noastre. Îl prețuim pe cel din Evul Mediu mai mult în lipsă de altceva...Poezia, să o numim profesionistă, publicată la marile edituri, are o dimensiune ciudată, de post-mallarméanism mulat pe o cultură pop – a se vedea raporturile lui Zéno Bianu (poet francez, urmaș al celebrului academician român Ion Bianu) cu poezia lui Bob Dylan (nu altfel decât în medievalitatea lui și a timpului nostru, căruia i-a fost precursor, a fost răsplătit cu premiul Nobel). Acolo se găsește un soi de livresc abstract, dar unul care încearcă să se facă accesibil apelând la derizoriul accesibilului. O practică și alți autori, sub diverse forme, mai mult sau mai puțin tributare suprarealismului moderat. Yves Bonnefoy, care a murit acum câțiva ani, era considerat un mare poet. Nu sunt foarte convins că era, ceea ce nu înseamnă că nu e un poet interesant și longeviv. Atât regretatul poet francez, cât și (sau poate mai puțin) Zéno Bianu sunt reprezentanții unei crize a poeziei franceze. Nu atât în recepție, cât în paradigmă. Ce aș reproșa eu unei astfel de poezii este faptul că răspunde fiziologic atât impresiei cititorului prin fetișizarea (*faible*) abstractului (care poate veni tot din ideologie) cât și autoimpresionării. Aedul nu cântă pentru a se autoexcita cultural, ci

pentru a exercita asupra celorlalți ceea ce am putea numi *catharsis*. A le trata egalitar înseamnă a fi corect politic și a accepta că poezia e, astăzi, derizorie. Ea poate fi, dar nu contribui și tu la asta! Dincolo de aceste nuanțe greu de observat, ideologia politică e răspândită în Franța cu insistență, destul de brutal cât să deranjeze și să irite cultura, tradiția culturală, firescul marii literaturi franceze. Literatura franceză în sine suferă, cum ar fi spus Constantin Noica, de *catholită*, inclusiv prin breșa care pare că o îmbogățește, aceea de a face din *literatura franceză* o *literatură francofonă* (adică a îngloba cultural fostele colonii). Cred că o sărăcește cu bună știință, stricându-i anticorpii organicității, câți mai sunt, mult mai puțini, oricum, decât în literatura română actuală (și fiindcă tradiția e mai veche). Surparea poeziei, ca gen, în fața romanului de consum (care trăiește tradus, uneori, Dumnezeu!, nu de un traducător, ci de un soft de traduceri de carte!) merge mână în mână cu marxizarea care constă în publicarea veleitarilor adunați de pe net și sugerați ca fiind o nouă generație (prin avânturile editoriale ale unui domn Vlășie, s-ar zice că ne-am sincronizat cu Europa... Nu în bine...). *Catholita* devine, prin cumul de factori (reduși, desigur), pur și simplu *globalită*. Literatura română încă nu suferă de această maladie a spiritului, ca să îl parafrazez tot pe marele Noica, dar va suferi. Sper să nu dureze, căci, zeloși cum sunt mereu cei întârziați, mă tem să nu provoace un nou deceniu negru, de această dată unul

de stahanovism, în care corporatismul e un optimism nou, cu nostalgie pragmatică. Cred că, în acest moment, literatura română contemporană este, din punct de vedere estetic, ceva mai sus. Lucrurile fiind relative, sunt și sensibile. Dar nu până la a suferi de angelism...

-Cât ai dus în Franța din spiritul poeziei românești și cât te-a influențat spiritul Franței, în scrisul tău?

-Mult, foarte mult. La un moment dat, la Sorbona, la un seminar despre începutul Renașterii, am tradus (în franceza modernă) un fragment din *Viața lumii*, celebrul poem al lui Miron Costin, și am lucrat pe el cu toții, citindu-li-l în româna veche integral, întrerupându-mă pentru a explica. A fost foarte bine primit. Altădată, recent, am convins un coleg doctorand să se aplece asupra *Țiganiadei*, subiectul său fiind poemele dramatice de la 1800. Am poezia română cu mine toată și mă ajută să știu compara. E foarte important, astăzi, să știm compara. Fără comparație, suntem supuși manipulărilor, exceselor, comodității gândirii. Aș îndrăzni chiar să afirm că nu ai informație dacă nu știi compara, întrucât îți este inutilă. Le e utilă altora, desigur! Franța mi-a influențat scrisul, dar, - mai exact - am venit gata influențat de cultura franceză de acasă, venind la ea și negăsind-o sau, mai precis, găsind-o alterată. Educația noastră culturală franceză e, nu de puține ori, mai bună decât educația culturală franceză a unora dintre ei, fenomen nu de puține ori observabil, →

dar și cu excepții, desigur... Acest fapt se petrece la un nivel de școală mică spre medie, evident. E un fenomen interesant, asemănător felului în care latina s-a păstrat la noi conservată, uneori, chiar mai bine decât în alte limbi, mai apropiate geografic de nucleul de iradiere, de Roma. Un anumit izolaționism justifică acest fapt, dar cred că nu putem decât să ne bucurăm de organicitatea lui comunicantă. Nu e vorba despre o autarhie, ci despre o identitate care nu vrea să se mintă cu atât de falsul internaționalism de azi. Dorul de casă m-a influențat decisiv însă, dorul de România, nu cultural, căci îi am toată cultura în mine, ci fizic...simplu, uman.

-Cum a evoluat poezia ta, în timpul ultimilor ani, pe care i-ai trăit în Franța?

-Poezia mea a criticat cosmopolitismul (a se vedea *Poetrii*) fără a fi una retrogradă, ci doar paralelă și, sper, lucidă. Apoi a apărut *Arta Imunitară*, la care eu țin cel mai mult, dezagregându-se, ulterior, ca o stea căzătoare. Nu mai urmăresc prin poezia mea lumescul, ci efectiv supraviețuirea culturală în condiția de exil. Aș zice chiar că îmi barbarizez (deliberat și plin de candoare) poezia pentru a mă întoarce acasă în intuiție, în instinct, pentru a scrie cu inima. *Versul în devălmășie* e un text care ar putea lămuri aceste aspecte. Poezia mea e una imunitară acum și în sensul că mă conservă (îmi trimite – ideatic – pachetul de acasă!), nu mă lasă să mă pierd. Evoluția, în aceste condiții, devine un termen inoperant, până la a risca să nu-i înțeleagă procesele, fiziologia și filocalia.

-În Franța ai lansat *Manifestul negativist* și ai pus bazele negativismului. Vorbește-mi despre această teorie proprie asupra receptării poeziei.

-Negativismul e vâlul luat de pe ochi, e o încercare de a modifica stereotipurile receptării într-o epocă în care nu se mai recită, ci se citește. Atacă, altfel spus, aceeași idee ca *Arta Imunitară*, doar că ea se bazează pe o anumită oralitate conceptuală. Oralitate în scris. Negativismul e un fel de frână de mână a *Artei Imunitare* și, totodată, o altă vârstă a receptării ei. În lipsa criticii, una post-critică. Poate fi perceput și ca un surrogat de

paradigmă (eventual critică, dar nu neapărat), luând în derâdere astfel de precedente, chiar din generația mea. De altfel, profesorul și eminentul critic Ioan Nistor nici nu îl consideră manifest, ci poem. E o viziune interesantă.

-Următoarea întrebare mi-a fost sugerată de o poezie superbă a ta, din care redau versurile (aici se poate cita întreaga poezie): „Uneori, în soarele de seară,/ drapelele Franței se văd românești”. Dezvoltă puțin ideea aceasta a scriitorului român (în speță, poet) autoexilat, dar al cărui suflet a rămas românesc.

-Aceste versuri cred că exprimă cel mai bine, mai natural, visceralitatea teroarei teoretice din *Manifestul negativist*. O anumită lumină, ca în fotografie, schimbă perspectiva, percepția și receptarea decurgând de acolo, întâlnind, de fapt, nevoia, mergând în întâmpinarea ei. Versurile acestea *postimunitare* vin în momentele de grație când nu mai ascuți nici măcar de anticorpii tăi culturali, ci de luciditatea inimii tale. Până la urmă, cu toții vedem ce vrem să vedem...De ce ar fi altfel ce aduce în literatură viața?

-Te-ai ocupat în Franța de teatrul românului Eugen Ionescu (Ionescu, cum spun francezii). Cât e român, cât e francez și cât e universal, Eugen Ionescu? Cât e teatru, cât e poezie și cât e altceva în Eugen Ionescu?

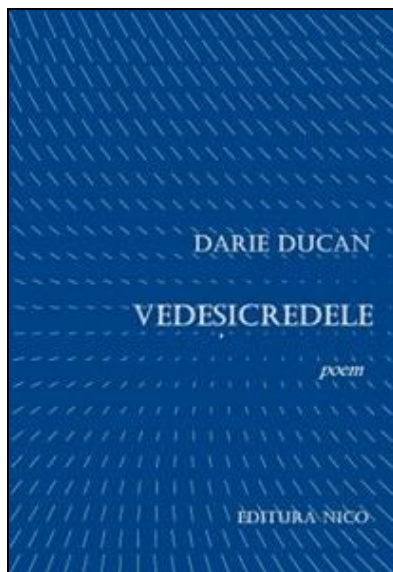
-Eugen Ionescu e jumătate român și jumătate francez. Are

ambele componente în el, ambele la fel de puternice, dar nu la fel de evidente. Trebuie să simți bizantinul, alunecosul culturii române ca să vezi, fiziologic, anumite mișcări ale teatrului său, inclusiv ce se ascunde în spatele mecanicii anumitor personaje. E, după Molière, cel mai mare dramaturg francez și cu nimic mai prejos decât el. Și o spun fără teama că nedreptățesc teatrul romantic sau pe cel de bulevard. Teatrul său e foarte important, dar articolele critice, în special cele din *Antidoturi*, îi dau măsura caracterului, ca om în cetate, fiind reacionar în perioada în care mulți intelectuali francezi serveau filosovietismul, ignorând realitățile lui criminale, bălăcindu-se în ipocrizie și oportunism. Dincolo de angoasele din piesele sale (uneori douămiiste, *avant la lettre*), personalitatea sa puternică a deranjat, a ars impostura așa cum arde adevărul. Mediul universitar francez (în mare parte) nu îl iartă nici acum pentru îndrăzneala de a nu fi fost comunist, preferându-l pe Samuel Beckett, care a venit mai târziu în teatru și ale cărui piese (cu câteva excepții) au inovat mai puțin. Li s-a întreținut deliberat o aură mai mult decât au avut-o organic...În fine, Ionescu poate fi citit azi în cheie realistă pentru că realitatea (cel puțin din Franța, dar nu numai) l-a ajuns din urmă așa cum limba latină azi se vorbește în Constanța, prin română, ajungându-l pe Ovidiu, un...rătăcit. Desigur, procesele nu sunt similare, dar cred că metafora merită avută în vedere, păstrând proporțiile teatrului istoriei și proceselor sale. Ionescu s-a *realistizat* fără să expire, fără să dateze. Din contră, a devenit – într-o formulă neuniversitară – purtător de adevăr în comunicare. A avut dreptate.

-Care sunt proiectele tale de viitor pe linie literară, mai larg, pe linie culturală, dar și pe linie profesională?

-Proiectele mele sunt să mă ocup mai mult de teatru și, de →

POEME POSTIMUNITARE (2016-2018)

Rechini în apă de mamă

Cine sunt *aceste* vini
care în jurul nostru înoată,
conotând apa de ceai?

Cine sunt *aceste* vini
cu solzii lor puși roată
în hora a *ceea ce* n-ai?

*

Cine sunt *aceste* vini diacritice?
Rechini în apă de mamă?
Rudele noastre ilirice?

Totuși, cine sunt *aceste* vini
care în noi se prosternă,
adăpostind lucși muezini?

Cine? *Și* cine? *Dar* cine?
Rechini în apă de mamă,
rupeii ei, pâine de bine?

Cine sunt vag *aceste* vini,
pești pulcher ce-și vorbesc
și-n vocea lor auzi obcini,
care, ca o digestie, se roagă?

Rechinii în apă de mamă-așteptând
să aibă și ei puterea să meargă...?

Cuiburi de barză pe fiecare stâlp

Ah, ce aș fi vrut să te iubesc,
să fii româncuța lui Dumnezeu,
să fie cuiburi de barză pe fiecare
stâlp
numai fiindcă tu locuiești acolo...

...

Ce mult, ce mult și cu ce prisos
se împacă lucrurile la-ncheiere
(parcă au babă și moș)
și cum știi tu să ai sufletul care
trebuie
unde trebuie, ... -l coși

când patinoarul este freon de pus sub
miere.

Când smirna și eucaliptul rezistă
la fără de rimă, la fără de fard
și, dincolo de ele, toată plecăciunea
rezistă încuscru și minunard.

Ce mult, ce mult mi-aș fi dorit
să fie cuiburi de barză pe fiecare
stâlp,
ce mult, ce mult mi-aș dori
să fie cuiburi de berze pe fiecare i.

Și, sub ele, bătrânețea cu bulb.

Danie

Trăim, uneori, pios,
cu grele danii sufletești
și cu o bucată de pâine

preoțită șoptind, pe gât în jos,
că toate aceste treburi lumești
nu vor mai fi până mâine.

Plimbări paliative

Plimbări la marginea Parisului.
Duminicale...

Oțet tras în stilou să scrii nimic,
atunci când te întorci la ale tale,
se scuză pasul pe un bine mic.
Din tot ce vin noi vom fi fost odată,

din tot ce putem trage în stilou,
aleile deschise sunt vene de-altădată.
Duminicală

răbdare în ou.
Cu râia ca un scris, cu viața ce apare
ca o cerneală simpatică.
Muștele din oțetul de mere
se întorc cu o forță freatică
și, în fața sicriului,
duminicale...
te trag în stilou sau te scot în oraș,
la o șaorma cu de toate. Pe Cale...,

victoria când e s-ajungi acas',
dezarmat cum, fără șarpe, are
poate vindecarea numai prag de caș.

Calea de sunet și de atac

Până la acatiste, duminim izbânda.
Până la ploaie, suntem panda fidel.
Totul rămâne fitil pe ploaie

pentru că totul arde la fel.

Un asfințit pe o stradă

Minunea asfințitului nu se poate
opri,
insistă, pedalează și transcende.
Pe case, blocuri și pe primării
se-aud secantele geriatriei lente...
Și numai cifrul ceții de ar fi
la ora dimineții începutul,
ar încăpea cearcăne-n lacăte și
ar descuia oboseala avutul.
Dar nu habarul, el n-o să tresară;
despre ce sau despre cine ești...
Uneori, în soarele de seară,
drapelele Franței se văd românești...

DARIE DUCAN

(Poezii din volumul *Poeme postimunitare*
(Editura Nico, 2016) și din *Poeme
postimunitare. Supliment*, în curs de
apariție la Editura Vatra Veche.)

→asemenea, să îmi reunesc
dramaturgia (scrisă până acum) în
câteva volume. Și critica literară mă
interesează foarte mult. Apoi, să îmi
adun poezia veche într-o antologie
substanțială, dar, pentru aceasta, va
trebui să îmi consult manuscrisele,
care sunt în țară. Profesiunea va
încerca să meargă mână în mână cu
vocația. Ar fi multe de spus și de
scris. Dacă ne ține Dumnezeu
sănătoși, le vom face pe toate.

**-Ce întrebare ai fi vrut să și se
pună, în cadrul acestui scurt**

interview, și nu ți s-a pus? Răspunde la această întrebare.

-Cred că aș insista puțin asupra
a ceea ce ar putea fi cupola poeziei
mele de azi, poeziei mele de exil,
asupra dorului, adevărat *legato* nu
doar cultural, ci și fizic. Îmi e foarte
dor de țară, îmi e foarte dor de
România. Aș fi nedrept să spun că
sunt singurul. Uneori, la Paris, când
e înghesuală în metrou, în cartierele
rău famate (ale unora care se mint de
câteva generații că au devenit
francezi), când trenul se oprește între

stații, pe lângă răcoare, intră și dorul
în metrou. Îl simt cum se strecoară,
ca un șal de mătase. Dacă poezia
mea din ultimii ani are un ton, acesta
este al dorului. Poate chiar un
adevărat *sindrom al dorului*. Visez
acel șal ca pe șarpele de casă...

**-Dă-mi, te rog, o mostră (sau
mai multe) din poezia ta de ultimă
oră...**

-Poezia mea, de ultimă oră, e că
în fiecare zi uit un canon, iar seara,
un Canaan mi se-nchide peste aceste
prăsele de ton...

Ipotezele iubitei (femeii) în lirica eminesciană

Fecioara

În DEX fecioara este fata tânără care nu a avut niciodată relații sexuale cu un bărbat; virgină. Ca adjectiv popular apare sub forma "fată, fecioară, fată mare, de măritat, iar la figurat adjectival: pur, curat. Biblic, bisericesc, fecioara e Maica Domnului. În astronomie Fecioara este și constelația zodiacală din regiunea ecuatorială a cerului, în care se află astrul la echinocțiul de toamnă (unul dintre cele douăsprezece semne simbolice ale zodiacului). Motivul, drag poetului, se configurează încă din poezia de adolescență și anume în "O călărire în zori", sub forma "virgină", dar și ca fecioară indentificată cu Eol cea "cu crinii albi ai sânelui, însoțită de cântarea de îngeri". Chiar și din perspectiva acestui motiv romantic-diafantin se resimte influența lui Bolintineanu și cea a lui Alecsandri. În redactarea ei din 1870 la revista "Familia", strofa care configurează motivul sună altfel decât în prima variantă: "Ca vântul iute prin câmpure zboară / Călăre pe cal / Un june. Pe brațu-i o dulce Fecioară / Muiată-n voal". În "Amorul unei marmure" motivul luat în discuție este prezent prin substitute: copilă, jună, icoană.

În amplul poem antinomic *Venere și Madonă*, fecioara se prefigurează în limbaj metaforic drept *Fecioara cu Pruncul*, a lui Rafael: marmoră caldă, divinizarea frumuseții, *regină, înger, întruchiparea Raiului*, având toate atributele cu care Eminescu simbolizează virginitatea: diademă de stele, surâs blând, virgin, față pală, chip de înger, prototipul îngerilor. Ei, *Madonei vergine*, Eminescu îi dăruiește vâlul poeziei, razele îngerilor, sacralitatea. Simbolul "fecioară" se repetă cu obstinație în strofa a noua în care antinomia atinge apoteoza, fecioara, văzută ca simbol al purității, devine, crescendo, palidă femeie, demon cu ochi mari, cu părul blond. Poezia cunoaște două variante, fără mari deosebiri, și se bucură de atenția lui Titu Maiorescu în studiul "Direcția nouă în proza și poezia română". Criticul îi dă calificativul "originală și plină de efect". Tonalitatea și motivele complementare "fecioarei" le vom întâlni și în "Amorul unei marmure", și în marea lamentație veroniană din 1876, "Pierdută pentru mine, zâmbind prin lume treci!".

În "Mortua est!" fecioara e îngerul cu fața pală, jună, *sfânta regină*, înger

de lut, iar în altă poemă e "înger de pază", *copilă-demon*. În "Înger și demon", fecioara este *Maica Domnului*, "O copilă ca un înger". Începând cu a șasea strofă, se declanșează antinomiile: Ea un înger ce se roagă, el, un demon ce visează; ea, copilul inocent și blond, îngerul de pază, "înger, rege și femeie", el, rege încărcat de glorie. În ultima strofă fecioara e îngerul amorului. Poezia aparține epocii vieneze: a cunoscut mai multe forme cu mai multe titluri și se înrudește cu "Înger de pază", dar și cu "Împărat și Proletar", prin accentele revoluționare. Un astfel de demon, dar în alte timpuri istorice, este regele Arald din amplul poem "Strigoi"; fecioara pe care îndurerat o vechează la catafalc întrunește toate atributele ce se circumscriu acestui motiv: puritate de copil cu "păr de aur moale", "fecioara blondă ca spicul de grâu, mireasa fantasmă, Maria-Fecioară înviată din morți, crăiasa dacică, ecoul Dochiei peste veacuri, dar și al amazoanei regine dunărene. Tot de perioada iubirii veroniene ține și acest poem de mare tensiune pasională, îmbibat cu motive și elemente autobiografice: aurul, marmora, zăpada, visul, fecioara și regina din lăcașul iubirii, cum observau Perpessicius și Nicolae Iorga. Poemul, cum dovedesc variantele, niciuna terminată, este rezultatul unei elaborări febrile de la sfârșitul anului 1876. În prima versiune regina Maria, în viziunea poetului o regină istorică din perioada Etnogenezei poporului român, are toate substituatele fecioarei: *înger blând, mireasă curată*, fruntea albă ca de ceară, diadema etc. În ultima variantă, definitivă, mai apare și cu "sficiunea unui copil".

Frageda copilă din "Atât de fragedă..." este mireasa blândă, icoana "pururii verginei Marii", crăiasă cu diademă pe frunte și părul moale, despletit feciorelnic în "Freamăt de codru". Cu ochii mari și umezi, cu zâmbet de copil este iubita din grava, litanica poemă veroniană "Despărțire", scrisă în perioada ieșeană în tipar stropic sau alexandrin. O interesantă variantă

Grafică de Constanța Abălășei
Donosă

este versiunea strofică intitulată "Cântecul unui mort" în care sunt fuzionate poeziile "De câte ori, iubito..." și "Despărțire". "O mamă..." este rodul condițiilor biografice, într-un moment de depresiune. Aici se contopesc sentimentele iubirii față de mamă și față de iubită, ambele definind "fecioara", așa cum remarca Tudor Vianu în "Structura motivului în poezia lui Eminescu" și L.Galdi în "Observații asupra poeziei "O mamă" de Mihai Eminescu. Drag poetului, motivului fecioarei nu va lipsi din finalul poemului "Scrisoarea I", fecioara fiind luna. Motivul revine cu "nevinovata copilă", "cu un chip ușor de înger, cu care cochetează pajul Cupidon. Un alt chip și un alt mod de a fi, fecioara se împlinește din jocul antitezelor din secvența a II-a a poemului "Scrisoarea V" - idealul de *femeie vioaie, cocheta, înceluitoare*, cu toane de crăiasă, cu puține cuvinte, Dalila.

În "Lucașărul" fecioara este, pe rând, fata, apoi copila, odor nespus, muritoare; iarăși copilă și, în sfârșit, Cătălina, cocheta Dalila din "Scrisoarea V" și o vag conturată Veronică, dar și chipul de "înger drăgălaș", "dulcea dragoste bălaie" din "Lasă-ți lumea...".

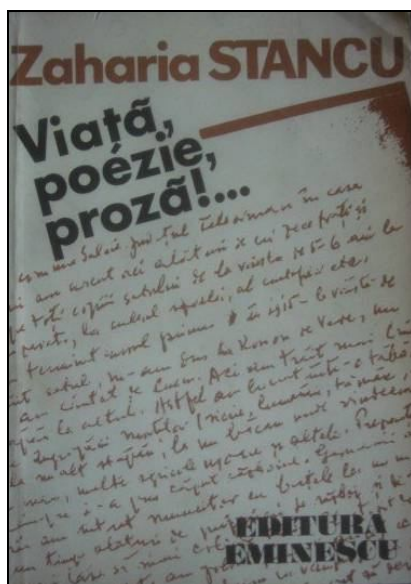
"Din valurile vremii" încheie apoteotic și sintetizant motivul: iubita cu păr lung, bălai, "femeie între stele și stea între femei"; e și înger scump și umbră, amintirea unui vis frumos. Se cuvine să amintim că și "Din valurile vremii..." este "elegie de concentrată esență veroniană, cu motive deduse din "Gemenii" și "Atât de fragedă..."

După cum a observat bunul cititor, noi am mers pe firul roșu al motivului "fecioara" din poeziile antume. El este aproape tot atât de frecvent și de încărcat cu semnificații în postume. Mai cu seamă în poezia de dragoste și în cea litanică. În ciclul "Colinde, colinde!" motivul atinge beatitudinea religioasă prin exclamația finală din "Rugăciune": "O, maică prea curată, / Și pururea fecioară, / Marie!, repetată la sfârșitul celor două strofe.

GLIGOR HAȘA

Să ne mai (re)amintim de **ZAHARIA STANCU**

Aproape de sfârșitul deceniului patru al secolului trecut, Zaharia Stancu își consolidează statutul de poet publicând volumul de versuri intitulat oarecum pretențios *Clopotul de aur*, în care poeziile, dintr-o singură strofă, se remarcă printr-o ținută de esență lirico-intelectualistă... Într-un registru oarecum diferit, se poate defini următorul său volum de versuri, *Pomul roșu* (1940), în care vom găsi suficiente imagini ilustrând teama și anxietatea vizavi de sfârșitul universal, idei extrase și prelucrate din *Cântarea cântărilor*... Cumva direcționate pe un plan mai concret și mai clar, versurile din volumul *Iarba fiarelor* (1941) sunt în cea mai mare parte de factură erotică. Și, în același an, Zaharia Stancu publică romanul *Oameni cu joben*, scriere care se remarcă printr-o satiră fără menajamente la adresa unei familii burgheze a cărei viață se caracterizează printr-un desfrâu și o depravare imposibil de explicat, fie și doar prin conținutul romanului. Autorul marșează pe tema parvenitismului, paginile romanului ilustrând existența unei lumi la sfârșit de civilizație și ajunsă pe treapta cea mai de jos al depravării morale. Să mai amintim că, în această perioadă, Zaharia Stancu, în calitate de director, editează *Revista română*, cu apariție lunară și cu subtitlul: *Literatură, știință, artă*, publicație care a militat pentru orientarea democratică în literatură și artă. Revista, care a apărut în perioada mai, 1941 – ianuarie/martie 1942, a avut colaboratori importanți, între care: R. Boureanu, T. Vianu, G. Bogza, I. Vineanu, T. Arghezi, H. Paoadat-Bengescu, I. Biberi, E. Lovinescu ș. a. 1944 este anul în care Zaharia Stancu publică o culegere de versuri intitulată *Anii de fum*, în care include și un amplu poem autobiografic *Buna vestire* – un fel de meditație asupra trecerii timpului, iar un an mai târziu (1945), el publică volumul de memorialistică *Zile de lagăr* – o evocare a detenției petrecută în lagărul de la Tg. Jiu cu un an mai înainte. În legătură cu această apariție editorială, implicit despre autorul cărții, Zaharia Stancu, scriitorul Ion Coja, după mulți ani, comentează cam cu destulă brutalitate, așa zice: „...în «Zile de lagăr», Zaharia Stancu, acest profitor al diferitelor regimuri (culminând cu parvenirea totală din perioada

comunistă), care nu a luptat pe front nici măcar o zi, își permite, tocmai pentru a scuipa lăturile de pe trecutul său duplicitar și a se curăța de mizeria burgheză în fața comunistilor, să scrie despre martirul poet Radu Gyr.”

Revenind: după cum se cunoaște, debutul său a fost în publicistică, deci e normal ca o parte din articolele sale publicate între 1944-1946, să apară într-o carte, pe care a și intitulat-o, interesant, *Secolul omului de jos*... De asemenea, în anul respectiv, Zaharia Stancu este numit, poate ca o recunoaștere a meritelor sale literare și sociale, director al Teatrului Național din București. Despre romanul *Desculț* am pomenit ceva mai înainte, și revin doar pentru a spune că scrierea a apărut inițial sub formă de serial în reapăruta revistă *Contemporanul* (1948), revistă la care, în mod evident, Zaharia Stancu s-a numărat printre colaboratori de prestigiu.

Lăsând la parte multe încercări de a crea organizații ale scriitorilor din România – 1821, 1827, 1831... – un început propriu-zis are loc odată cu înființarea *Asociației Literare Române* în anul 1848. 18 ani mai târziu aceasta fiind transformată/fondată, în *Societatea Literară Română* (1866), și inaugurată în 1867, sub numele de *Societatea Academică Română*, devenită ulterior (1879), în *Academia Română*. Dar prima *Societate a Scriitorilor Români* a apărut, ca proiect, în 1908 și a fost pusă în funcțiune de o adunare generală de 47 de scriitori la 2 septembrie 1909 al cărei Comitet de conducere i-a avut ca președinte pe Mihail Sadoveanu și ca vicepreședinte pe Dimitrie Anghel. Nu intru în alte detalii, ci mă voi opri la anul 1949 în care, adunarea generală

din 25-27 martie a hotărât înființarea Uniunii Scriitorilor al cărei președinte de onoare a fost ales Mihail Sadoveanu, iar președinte executiv Zaharia Stancu. În paranteză fie spus, în respectiva funcție Stancu a fost ba ales, ba reales în anii 1962-1964-1966-1972, Alexandru Balaci (1916-2002, italianist român, critic și istoric literar, membru al Academiei Române), caracterizându-l ca fiind „cel mai profund, frumos și devotat breslei”

Poate nu, dar mai degrabă da, datorită funcției și, evident, altor merite, în anii 1954-1955, Zaharia Stancu este laureat al Premiului de Stat și ales membru al Academiei Române...

Și, ca să rămân la prezentare, consider că e potrivit să mai adaug aici: Stancu a fost romancier, prozator, poet, jurnalist și publicist de anvergură, director de teatru și laureat al Premiului Herder pe anul 1971. Am putea spune, mai pe scurt, că soarta i-a fost favorabilă în toată evoluția sa ca om și ca scriitor, deși într-o seamă din scrierile sale poate fi acuzat de o atitudine cel puțin binevoitoare față de noua ordine socială și politică de după terminarea războiului, atitudine reflectată în mai toate operele sale, aceasta dacă simplificăm lucrurile și care atitudine, din păcate, l-a costat, îl costă... Însă ar fi nedrept și o forțare a lucrurilor să nu ținem seama că perioada postbelică a fost una pronunțat încălțită, deși părea că totul fusese aranjat/tranșat după instalarea guvernului reprezentând noua democrație, socialist-comunistă cu influență clar bolșevică.

Întorcându-ne la chestiuni strict biografice, trebuie să adaug un amănunt oarecum ciudat, dacă vedem lucrurile dintr-o anumită perspectivă: la vârsta de 13 ani, viitorul mare scriitor a abandonat școala și, până la începutul anilor douăzeci (1919), a lucrat în diverse meserii abia mai apoi continuându-și studiile la Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie.

...Zaharia Stancu și-a început cariera literară ca gazetar și poet liric, a devenit un militant activ de stânga, romancier angajat după război, în primii ani ai puterii populare. Ulterior a scris proză realistă, naturalistă, marcată însă de un lirism specific. A reînceput să scrie poezie în ultimii ani ai de viață. Personalitate culturală complexă, în opinia mai multor critici, cărțile lui importante și reprezentative pentru el ca scriitor fiind, după *Desculț*, romanele *Șatra*, *Jocul cu moartea*, *Pădurea nebulă*, *Rădăcinile* →

DUMIRU HURUBĂ

sunt amare ș. a. După ce a abandonat școala la vârsta de 13 ani, a lucrat în diverse meserii până în 1919, când și-a continuat studiile de literatură și filosofie la Universitatea din București, diploma de licență obținând-o în anul 1933, în continuare lucrând ca editor, conducător și colaborator (*Azi, Lumea Românească, Revista română, Gândirea...*).

Între anii 1946-1952 și 1958-1968, Stancu a ocupat importanta funcție de director al Teatrului Național din București, concomitent fiind cooptat și ca membru al Comitetului de direcție al Editurii pentru Literatură și Artă. Dar, ceea ce pare interesant și destul de neverosimil este faptul că în primul interval al directoratului său, în urma verificărilor membrilor de partid din anul 1950, Secretariatul Comitetului central a hotărât, la 22 martie 1950, să-l excludă din partid pe motiv că, în tinerețe colaborase cu Siguranța ca informator, dar și pentru articolele despre *Războiul de Iarnă din Finlanda...* Însă Gheorghiu-Dej a fost de părere că: „*trebuie avut grijă să nu-l îndepărtăm, să nu-l aruncăm în brațele dușmanului*”. Apoi, cazul său a devenit cel mai complicat pentru reprimirea în partid, deși însuși Dej, prim-secretarul partidului, ridicase problema primirii în partid a intelectualilor, în speță a oamenilor de litere într-o ședință a Biroului Politic din 10 mai 1962. Pledoaria sa că „*este bine să mergem în întâmpinarea dorinței acelor intelectuali, oameni de știință, oameni de vază, care doresc să fie membri de partid și să le dea aprobarea însăși conducerea partidului, să fie un act al conducerii partidului*”, nu a găsit ecoul așteptat la nivelul Biroului Politic, mai ales Alexandru Drăghici și Nicolae Ceaușescu împotriviindu-se ca unii intelectuali să fie primiți în partid prin aplicarea unor facilități derogative de la prevederile statutare. Este vorba despre „grupul”: Mihai Ralea, Constantin Nenițescu, Gheorghe Ionescu-Sisești, Horia Hulubei, Gheorghe Țițeica, Dan Bădărău, Tudor Arghezi, Demostene Botez, George Călinescu, Ion Jalea, Gheorghe Dumitrescu, Ion Dumitrescu, între aceștia numărându-se și Zaharia Stancu...

Cu toate-acestea, și oarecum bizar, în anul 1955, Zaharia Stancu a devenit membru titular al Academiei Republicii Populare Române, calitate care, probabil, era corolarul personalității scriitorului afirmat, deja, și în viața politică, în calitate de deputat în Marea Adunare Națională

(1948-1952), imediat după proclamarea Republicii. Dar nu trebuie să oțim și că el a publicat în 1951 volumul *Călătorind prin UR&SS. Note și impresii de drum*, străbătut în multe pagini de admirație și entuziasm...

Însă, din oricare unghi am privi lucrurile și situația, ar fi nepotrivit să ne prefacem că nu pricepem un adevăr extrem de simplu: cu toate funcțiile și pozițiile sale politico-administrative, Zaharia Stancu nu s-a bucurat de o mare simpatie din partea comuniștilor, chiar dacă în timpul războiului el a avut o atitudine fătș-agresivă antifascistă pentru care, de fapt, a și petrecut un timp de detenție în lagărul de la Tg.-Jiu. Iar în acest context trebuie să nu uităm că Dej însuși a intervenit cel puțin o dată pentru reprimirea scriitorului ca membru de partid, aceasta și ca urmare – s-o spunem – datorită mai multor cereri ale exclusului... Evenimentul va avea loc abia în anul 1964, an în care a Stancu și fost reprimi... Și încă un fapt care ajută oarecum la rotunjirea controverSELOR în ceea ce privește o atitudine a lui Zaharia Stancu: la *Lumea Românească* angajase redactori comuniști urmăriți de siguranță, care gest, în perioada respectivă (iunie, 1937-februarie, 1939) putea să aibă consecințe greu previzibile. „*Scriam cu pistolul pe mnașă și mă mir și astăzi cum nu s-a găsit atunci un nebul să-mi găurească țeasta*.”, notează el.

Personal consider, însă, că la nivelul începutului de secol XXI, când multor lucruri și situații din domeniul culturii și literaturii li s-au clarificat rosturile, este normal să se facă ordine, cu sinceritate și competență profesională și atunci când vorbim despre scriitori-literați, iar la acest capitol, viața și activitatea lui Zaharia Stancu este obligatoriu și de bun simț să fie analizate cu mare și obiectivă discernere în vederea „separării apelor de uscat” – cum spunea cineva. Pentru că, firește, trebuie să avem în vedere și conjunctura istorică, dar și anumite perioade inter și postbelice, deoarece

Livia Balu

eliminarea sa destul de brutală atât din programele școlare cât și, în mare parte, din contextul literaturii naționale odată cu marea schimbare din '89, poate fi catalogată cam urgentă și nedreaptă, fiindcă, intenționat sau nu, s-a ținut mai puțin seama de valoarea literar-artistică și documentară chiar a multor scrieri ale sale, în special vorbind despre romane...

-Uay!, va exclama vreo echipă de reconsideratori, dar Stancu a fost agent de securitate, a fost... Între noi fie vorba, însuși Ceaușescu a spus că Stancu, încă de pe când era elev a fost informator...

Argument suprem, imbatabil!

Că eliminarea sau omiterea scriitorului din lumea literaturii a fost o eroare – poate nu mare, dar a fost! – este de la sine înțeles, după părerea mea, iar începerea unui proces de reabilitare a scriitorului și a operei sale, printr-o corectă reconsiderare, mi se pare ceva nu doar de bun augur, ci și de respect și bun simț, pentru a se demonstra că nu se cade să se treacă dintr-o extremă în cealaltă. Și este de apreciat în acest sens atitudinea câtorva scriitori importanți, cum ar fi Valeriu Râpeanu care, într-un articol din *Curierul Național* 2012, scrie, între altele: „*Poet, prozator, ziarist, constructor și conducător de ziare și reviste ce și-au cucerit un loc în istoria presei și literaturii române, director mulți ani al Teatrului Național din București, președinte al Uniunii Scriitorilor, pe orice tărâm a fost prezent, Zaharia Stancu nu a fost un figurant, n-a îndeplinit o «sarcină», cum se spunea după 23 august. Dimpotrivă, a fost un luptător fără cruțare, care se angaja cu toată ființa lui pentru promovarea adevăratei literaturi, a culturii românești și străine.*” (subl. DH). N-am absolut nici un motiv să mă îndoiesc de adevărul exprimat de prestigiosul om de cultură, cu atât mai mult că ideea este ajustată consistent și la fel de convingător de Nicolae Manolescu, care intră în detalii: „*Nu i se ierta articolul despre Pasternak, când acesta primise Nobelul și îi fusese obligat de autoritățile sovietice să-l refuze. Nici discursuri rostite în fața lui Ceaușescu, deși uneori era evident că se compromitea pe sine ca să apere Uniunea noastră al cărei președinte era.*” Și, încă: „*Zaharia Stancu ar merita o relectură fără prejudecăți. Mă voi referi deocamdată la romanele sale de tinerețe, ignorate de critica interbelică și postbelică, abia menționate la bibliografie.*”

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(II)

1943

Scrisoarea poetului Dimitrie Stelaru, concepută la 19 iulie 1943, la Cernăuți, și primită la 28 iulie 1943, de către destinatarul ei, Const.[ant] Tonegaru, la București - la Ministerul Educației Naționale.

„Capitala” la Cernăuți
Ziar de informații și reportaje.
Redacția și administrația: Cernăuți,
str. Romană nr. 11/ Tel. 11-13.
[pe plic, ștampila cenzurii]: 16
Cenzurat, Cernăuți 16
[pe plic, ștampilele poștei]:
Cernăuți, 21 iulie 1943.
<București>, 28 iulie 1943, Sosire –
Recomandat

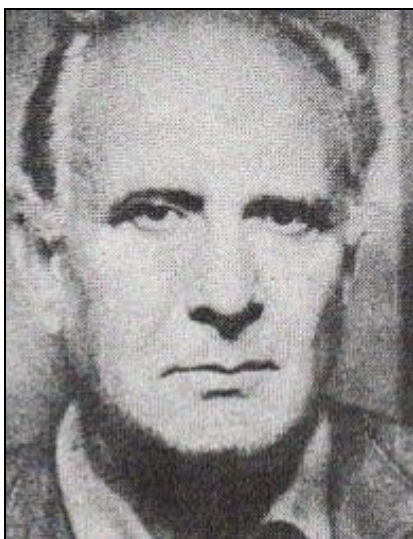
[Pe plic, cu cerneală, adresa:]
Domnului Const. Tonegaru*
“Oficiul Educației Tineretului” din
Ministerul Educației
[Pe plic, verso, cu cerneală:] Dimitrie
Stelaru

„Capitala: la Cernăuți
Cernăuți, 19 iulie 1943

M-am apropiat de capătul acestei țări, mai mult a fugă dintre voi, toți, cunoscuții. E bine și rău. Mai mult rău. Într-o zi, gol de tot, vagabond autentic (hainele și pantofii, așa cum erau, mi le-a luat un student deștept) m-am urcat pe un tren, fără bani, și am ajuns pe la Bacău, Roman, Iași, Suceava și multe alte orașe. Am răcit groaznic și n-am mâncat aproape deloc. Murdar și sărac cum sunt, nu mai am nicio liniște, nici apropiere de Dumnezeu mucegăit și pentru oameni. Sunt acum, de câteva zile, în Cernăuți, dar tot de foame mă țin. Nu știu până când. Dacă aș plesni odată. Spune-i d-lui Vladimir Streinu** că aș fi fericit un pic dacă mi-ar da un cuvânt bun. E ceea ce nu găsesc nicăiri. Dacă vrei, răspunde-mi urgent. „Kalendele” nu le-am cetit. Poate ai timp: treci pe la Caraion***, la „Timpul” și cere-i 1000 lei (o datorie), apoi trimite-mi-i; că nu ți-ar părea bine, ori așa ceva, dacă mi s-ar împuti prea timpuriul hoit.

Cu dragoste,

Mitea

[Am auzit de moartea maestrului. E mai bine. Îl invidiez și îl plâng.

Stelaru

Nu mai spune și turmei unde îmi pierd zilele, prin ce lumi”.

Note:

1. Scrisoarea este inserată în articolul lui Pavel Chihaia (*Manuscrise ale poetului [n.n.: Dimitrie Stelaru] dintre anii 1941-1944*. Cuvînt înainte de Pavel Chihaia, publicat în “Manuscriptum”, nr. 3-4 (80-81)/ 1990 (Anul XXI), p. 283-296), de unde a fost reproducă aici. Scriitorul, criticul și istoricul de artă **Pavel Chihaia** (ns. în 23 aprilie 1922 la Corabia, jud. Romanați, azi: Olt) a fost prietenul poetului Stelaru, cu care s-a cunoscut la Constanța în perioada 1948-1949 (unde lui Pavel Chihaia îi rămăsese o garsonieră în Piața Romană nr. 9 din partea părinților săi adoptivi). A publicat, la 25 de ani, în 1947, romanul de debut „Blocada”, ce totaliza peste patru sute de pagini, dar pe care regimul comunist proaspăt instalat a reușit să-l retragă din difuzarea în librării în anul 1948.

A făcut parte din generația “pierdută” a războiului, care – în plan extins – reunea mai mulți tineri literați și studenți la litere, ce se lansaseră ori promiteau prin creația lor literară dovedită până atunci (Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Ion Caraion, Ben. Corlaci, Mihail Fărcășanu, Dinu Pillat, Theodor Cazaban, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Alexandru Lungu etc.). Răstimp de doisprezece ani (1947-1958), refuzând ca aproape toți

ceilalți colegi de generație să colaboreze cu structurile staliniste, reușește, ca și Stelaru, să scape fără pușcărie, dar să plătească pentru aceasta un imens tribut al umilințelor și al muncilor ingrate, să fie tolerați de sistemul comunist doar grație neagresării fățișe a practicilor și a dogmei staliniste. Abia în 1958, Pavel Chihaia este încadrat ca cercetător la Institutul de Istoria Artei, mulțumită ajutorului dat George Oprescu. A plecat din 1978 în străinătate și s-a stabilit apoi la München. Timp de douăzeci de ani a fost profesor la un liceu francez. Acolaborat cu cronici vorbite la Radio Europa Liberă, iar constanțenii aveau să-i publice, după 1990, întreaga operă, *Opera omnia* (2010, Constanța: Editura “Ex Ponto”, ce reunește 10 tomuri: *Blocada* (vol. 1), *Înfăptuiri Pontice* (vol. 2), *Hotarul de nisip* (vol. 3), *Trecut și prezent* (vol. 4), *Cultura română și cultura europeană* (vol. 5), *Monumente din cetățile de scaun ale Țării Românești* (vol. 6), *Învățăture și mituri în Țara Românească* (vol. 7), *Țara Românească între Bizanț și Occident* (vol. 8), *Căutări în orizontul timpului* (vol. 9), *Immortalité et décomposition dans l'art du Moyen Âge* (vol. 10).

2.*Poetul Constant Tonegaru (ns. la 13/ 26 februarie 1919 în Galați - m. la 10 februarie 1952, în București, înmormântat la Sf. Vineri), victimă a regimului comunist. Prieten cu avangardiștii D. Stelaru, Geo Dumitrescu, Ben. Corlaci și a. Debut cu volumul de poezii, *Plantații* (București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1945). La Ministerul Educației primise, grație intervenției lui Vladimir Streinu, un post de dactilograf.

3.**Criticul și istoricul literar, scriitorul Vladimir Streinu (ns. la 3 mai 1902, în localitatea Teiu, jud. Argeș - m. la 26 noiembrie 1970, în București).

4.*** Poetul Ion Caraion (ns. la 24 mai 1923 în satul Pălici, com. Rușavăț (azi Viperești), jud. Buzău - m. în 21 iulie 1986, la Lausanne – Elveția), de asemenea, coleg de generație cu Geo Dumitrescu, Ben. Corlaci, Ștefan Augustin Doinaș, Const. Tonegaru, Dimitrie Stelaru etc.

GHEORGHE SARĂU

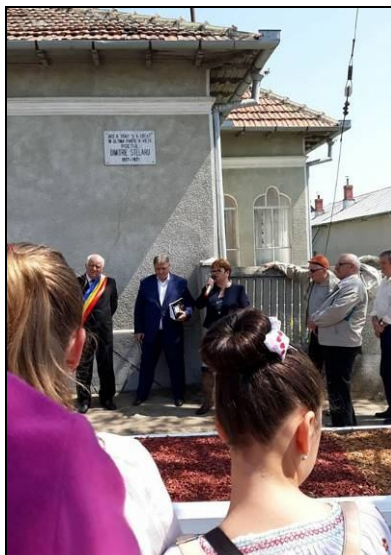

Dimitrie Stelaru MEMORIA LOCULUI

Placă în memoria scriitorului Dimitrie Stelaru, așezată în 14 aprilie 2018, la 101 ani, o lună și o săptămână, la Segarcea Vale (jud. Teleorman) pe casa în care s-a născut ultimul poet boem al literaturii române

Dezvelirea plăcii comemorative la casa în care s-a născut poetul Dimitrie Stelaru, în comuna Segarcea Vale, județul Teleorman, în ziua de 14 aprilie 2018, a reunit un public variat, constituit din *organizatori* (dl. primar **Manolea Florea**, d-na prof. **Iuliana Ristea** - directoarea Școlii Gimnaziale Segarcea Vale și dl. prof. univ. dr. **Gheorghe Sarău** de la Universitatea din București – Facultatea de Limbi și Literaturi Străine și de la Ministerul Educației Naționale), *scriitori teleormăneni* (**Valeriu Ion Găgiulescu**, **Virgil Andronache**, **Tudor Matreșu**), *pictori* (**Dumitru Negru** și **Traian Panaea**), *preoți* (**Anghel Florin** - parohul Bisericii "Sf. Parasheva" din Segarcea Vale, **Besnea Ionuț** - parohul Bisericii din com. Lița și prof. de religie la Șc. Segarcea Vale și, de asemenea, preot **Adrian Emanoil Silimon** - de la Catedrala "Sf. Haralambie" din Tr. Măgurele, și prof. dir. al Școlii Gimnaziale nr. 4 din Turnu Măgurele).

Pe lângă aceștia, au mai fost de față d-na vice-primar **Violeta Gîdea**, dl. **Mihai Bobe** - administratorul Primăriei Segarcea Vale, tânărul elev de la Seminarul Teologic din Turnu Măgurele - **Cătălin Dăcu**, fost elev al Școlii Segarcea Vale, și, nu în ultim rând, au fost prezenți elevii Școlii Gimnaziale din localitatea Segarcea Vale, frumos costumați în straie populare, care au recitat în română și engleză poezia consăteanului lor, "**Înger vagabond**", poem cunoscut și ca **Noi, Dimitrie Stelaru, nu am cunoscut niciodată fericirea**" (v. p. 7 în vol. "Dimitrie Stelaru 1942, *Noaptea geniului*. Poeme, [București]: <Editura> "Bucovina" I. E. Torouțiu, 64 p.), iar patru eleve – instruite de d-na prof. de muzică **Dima Denisa** - au interpretat muzică populară la nai.

Lăudabil, vecinii poetului, alți cetățeni din comuna Segarcea Vale și din așezarea limitrofă, Lița, au luat parte la acest important eveniment cultural.

Primarul comunei, dl. **Florea Manolea**, și dl. prof. univ. dr. **Gheorghe Sarău** au vorbit despre familia poetului, despre viața și activitatea poetului Dimitrie Stelaru, arătând că încă din 1983 s-a preocupat de acest subiect, iar în anii 1988-1989 a publicat împreună cu prof. **Maria Sarău**, soția, prezentă la acest eveniment, câteva interviuri și au descoperit un volum de versuri al poetului despre care se credea că s-a pierdut ori că nu a existat (Volumul "Blestem", București, 1937). În context, dl. **Gheorghe Sarău** și-a îndemnat consătenii elevi și profesori să se aplece asupra valorilor culturale, istorice, științifice și sportive ale așezării Segarcea Vale (cu satele aparținătoare Olteanca și Segarcea Deal), să realizeze consemnări de istorie orală pentru a fi cunoscute personalitățile obșetei segărcene.

Cu acest prilej, Gheorghe Sarău i-a înmănat primarului - spre a fi donate *Bibliotecii comunale* - patru lucrări ale sale dedicate în răstimp de un an și patru luni comunei Segarcea Vale și valorilor din localitate, două din ele privindu-l pe Dimitrie Stelaru (Bibliografia Dimitrie Stelaru (2017), Corespondența poetului Dimitrie Stelaru - 2018), a treia fiind dedicată localității ("Monografia așezării "Segarcea" de Teleorman – 2016), iar a patra constituind "Finis coronat opus", o lucrare retrospectivă privind viața și activitatea profesională, lingvistică și literară a autorului.

Înger vagabond

„Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată Fericirea,
Noi n-am avut alt soare decât Umiliința;
Dar până când, înger vagabond, până când
Trupul acesta gol și flămând ?

Ne-am răsturnat oasele pe lespezile bisericilor,
Prin păduri, la marginea orașelor,
Nimeni nu ne-a primit niciodată,
Nimeni, nimeni...
Cu fiecare îndărătnicie murim
Și rana mâinilor caută pâinea aruncată.

Marii judecători ne-au închis
Stăruind în ceața legilor lor;
Pe frunțile noastre galbene au scris:
«Vagabonzi, hoți, nebuni,
Lepădații noroadelor,
Casa lor e temnița.
Puneți lacăte bune fiarelor.»

Odată – poate cu înfrigatele zori –
vom sângera
Și spânzurătorile ne vor ridica la cer,
Dar lasă, Dimitrie Stelaru, mai lasă!
Într-o zi vom avea și noi sărbătoare –
Vom avea pâine, pâine,
Și-un kilogram de izmă pe masă”.

Poezii **Virgil Andronescu** și **Tudor Matreșu** au recitat, la rândul lor, poezii pe care le-au scris și dedicat lui Dimitrie Stelaru.

Domnul primar, Florea Manolea, d-na dir. prof. Iuliana Ristea și dl. prof. Gheorghe Sarău au arătat că acțiunea se înscrie într-o serie de evenimente culturale, între care și inaugurarea, cu îngăduință divină, în ziua de 1 iunie 2018, a Muzeului localității Segarcea Vale "Dimitrie Stelaru", în cadrul căruia poetul va avea rezervat spațiu de expunere preponderent.

Să mulțumim tuturor celor care au participat la eveniment și au ajutat să aibă loc, elevilor și cadrelor didactice ale Școlii Gimnaziale Segarcea Vale, preoților și scriitorilor invitați, cetățenilor, Divinității de asemenea. **Stelaru s-a întors definitiv acasă la Segarcea Vale!**

GHEORGHE SARĂU

Vitrina

Anca Sârghie -

primul volum al unui „vis românesc“

În anul 1930, Nicolae Iorga a vizitat douăzeci de orașe în Statele Unite, unde s-a întâlnit cu comunitatea româno-americană și cu președintele Herbert Hoover, a fost „oaspete onorabil“ al Universității Case Western Reserve și a ținut câteva conferințe, după care a publicat lucrarea *America și românii din America: note de drum și conferințe* (Vălenii-de-Munte: Așezământul tipografic Datina Românească, 1930 – 341 pagini, 140 lei). Cele două volume ale cărții Ancăi Sîrghie, veritabilă ambasadoare a literelor românești dincolo de Ocean – pornită după mai bine de 70 de ani parcă pe urmele marelui cărturar – se numesc *America visului românesc*, iar primul a apărut în anul 2017 la editura sibiană D · A · S și are 408 pagini bogat ilustrate cu fotografii-document în culori.

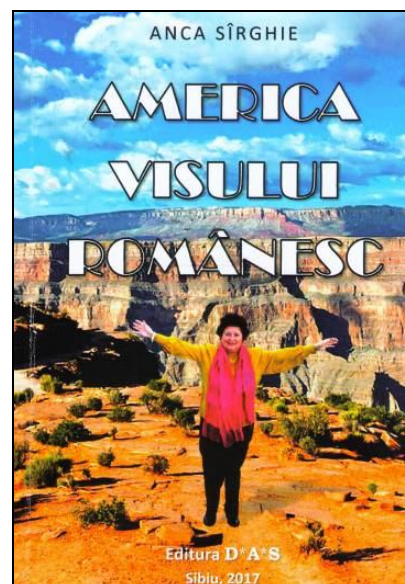
Titlul parafrazează mult-circulata sintagmă a „visului american“, celebră definire succintă a dorinței de realizare, de îmbogățire, așadar de succes în viață, prezentată ca ofertă pentru toți: *The American Dream*. Încă de pe la sfârșitul veacului al nouăsprezecelea, dar cu precădere din zorii celui de-al douăzecilea secol, *visul american* i-a mânat pe foarte mulți români, majoritar ardeleni, să ia trenul spre Hamburg și de acolo vaporul transatlantic spre Statele Unite, locul în care se putea împlini măcar un fragment al visului... Din acești temerari, unii au rămas, devenind cetățeni de nădejde ai statului federal nord-american, alții au făcut mii de dolari și au revenit în Țară, alții s-au întors la sursa visului american de mai multe ori, înainte de a se înapoia acasă cu dolarii câștigați acolo, departe. Alături de multe alte cărți semnate de Anca Sîrghie, și acest prim volum despre *America visului românesc* se alcătuiește ca un răspuns dat apelului lansat cu câteva decenii în urmă de Mircea Eliade, în articolul său *România în eternitate*, apărut în revista „Vremea”, an VIII, 1935, nr. 409, din 13 octombrie, p. 9, reprodus în „Viața capitalei”, an I, 1990, nr. 3, din 25 ianuarie, pp. 1, 2:

„Trebuie să iubești România cu frenezia, s-o iubești și să crezi în ea împotriva tuturor evidențelor – ca să poți uita gradul de descompunere în care am ajuns“.

Autoarea sibiancă precizează, dincolo de bucuria firească a intelectualului de a împărtăși cititorilor impresii din călătoriile sale, unul din motivele – poate cel dintâi – ce au determinat-o să înceapă scrierea despre *America visului românesc*: „...„cel puțin o jumătate de secol, imaginea românilor americani a fost privită în oglinzi deformante și corectarea unghiului din care diaspora va trebui să fie estimată pe viitor depinde și de noi, cei care o putem cunoaște la ea acasă“ (p. 88).

Cartea este alcătuită dintr-un *Cuvânt înainte* al autoarei, dintr-o mărturisire lămuritoare: *My American Dream* și din alte trei secvențe, dintre care cea mai cuprinzătoare e intitulată *Reportaje*, urmată de *A da și a lua interviuri* și, respectiv, *Recenzii și eseuri*, dar și cu un *Cuvânt înainte* semnat de pr. Gheorghe Naghi din Sacramento, California. Deconcertantă, în economia altfel bine documentată a întregului prezentării, în calitatea asumat-declarată de „istoric și preot“ a părintelui Naghi, ca veche cunoștință a autoarei din vremea studiilor teologale de la Sibiu, părerea potrivit căreia „sărăcia, care i-a determinat să plece“ pe români în America ar fi singura motivație a emigrării, făcând astfel uitată motivația politică, aceea a azilului cerut de mulți români fugiți legal sau nu peste Ocean. Omisiunea nu trebuie să ne mai mire, din moment ce istoricul și preotul își permite să menționeze ca „detectată frecvent în viața cotidiană“ o realitate „încă vizibilă la început de secol XXI“, dar să o considere în același timp „aberantă“ și anume „stigmatizarea“ drept legionare sau comuniste a bisericilor românești din America.

Din textul *My American Dream* aflăm, între alte amintiri din vremea copilăriei, că familia autoarei se întinde de o parte și cealaltă a Oceanului Atlantic, mult dinainte de venirea comuniștilor la putere. Patru din cei șapte copii ai bunicii Eva din satul făgărășan Sâmbăta de Jos emigraseră cu ani buni în urmă, iar trei mai trăiau încă: unchiul Victor Bițu în Winona-Minnesota, mătușa

Istina în Warren-Ohio și unchiul Ion, care s-a întors după o vreme, construindu-și o „casă mândră în satul lui de amintire brâncovenească de sub Fereastra Mare a Munților Făgăraș“. Iar în anii din urmă, exodul a continuat, din cu totul alte motive decât sărăcia, cum spuneam, și astfel, ambii băieți ai familiei Vasile și Anca Sîrghie au plecat din România și s-au stabilit definitiv sau nu tocmai în Statele Unite ale Americii.

Din *Reportaje* aflăm impresiile de călător avizat ale autoarei, filolog specializat și în biblioteconomie, cu precădere atrasă de bibliotecile din S.U.A. Reținem două reacții, ambele firești la un vizitator al Lumii Noi, descins din vechea Românie socialistă&comunistă timp de 50 de ani. Pe de o parte, vexațiunea autoarei în fața unei demonstrații *sui generis* de democrație americană aplicată: „Statele Unite ale Americii, țara tuturor posibilităților, rabdă azi ostentația fabuloaselor averi adunate, ce nasc scandaloasa aroganță, cu care, în marile metropole, vip-urile, ca și familiile unor șeici arabi putred de bogați (ce expresie dubioasă!) prin practica alungării cumpărătorilor de rând golesc, mai întâi de lume, magazinul ales pentru a face cumpărături, iar apoi în liniște și discreție, cu milioanele lor de dolari agonisesc tot ce le pofteste lor sufletul“ (p. 24). Dar apare și încântarea cu care descoperă manifestări ale veritabilei griji pentru cetățeni, așa cum a întâlnit doar în S.U.A.: „Încerc cu disperare să uit →

MIHAI POSADA

modul cum manualele școlare defineau cândva «umanismul socialist», ca să pot accepta că pe bună dreptate despre o grije reală față de om se poate vorbi în Statele Americane, unde, total opus logicii europene, marile magazine reprimesc produsele vândute, chiar după ce un articol vestimentar sau de încălțăminte a fost purtat ceva timp. Nici produsele alimentare nu fac excepție, fie și dacă, deschizând pachetul, explici vânzătorului că te-ai răzgândit să-l consumi“ (p. 27).

Răzbate adesea din rândurile cărții dezamăgirea, chiar indignarea, durerea și regretul că unii români deopotrivă cu descendenții lor stabiliți în America își lasă uitate originile: „După ce am văzut în bibliotecile din Anglia și din Franța atâția oameni preocupați să se documenteze asupra vieții înaintașilor lor, gata să reconstituie arborele genealogic al familiei, mă întreb, fără aerul de a le cere socoteală, cum ar putea fi explicat faptul că mulți dintre «urmașii urmașilor» nu mai au dorința de a se reîntoarce în România spre a vizita melegurile de pe care au plecat străbunii lor? [...] ei nu cunosc astăzi nici povestea exactă a propriei familii și nici pe cea a unor români renumiți din debutul emigrației spre Lumea Nouă“ (p. 31); „În comunitățile românilor stabiliți în statul Michigan preocuparea culturală este într-un declin ce se pronunță de la un an la altul“ (p. 140); în orașul Troy, „La Biserica Ortodoxă «Sf. Petru și Pavel», MI [statul Michigan], al cărei preot, originar din Ocna Sibiului și din Nocrich, în mod regretabil nu folosește la slujbele religioase cu suficientă temeinicie limba noastră, «limba sfântă, limba vechilor cazanii»“ (p. 87). O documentată și echilibrată trecere în revistă a descendenței românești dincolo de Atlantic este desfășurată între paginile 31 și 46: de la cei doi imigranți nord americani, frații Titus Dunca (născut la Iași, în 1845) și Nicolae Dunca, fiii lui Ștefan, la rândul său fiu al cavalerului scoțian MacDuncan stabilit în Maramureș, la actualul urmaș Iosif Ioan Dunca, cel care susține că Nicolae Dunca și fratele său, căpitanul Carol Dunca au participat la Războiul de Secesiune [sau Războiul Civil American dintre Nord și Sud, 1861-1865, n. ns., m.p.], sau George Pomuț, căpitan în

Regimentul 15 voluntari Iowa, participant cu grad de maior la asaltul Atlantei, cel care va ajunge consul general al Statelor Unite la Petrograd și va participa la cumpărarea de către americani a peninsulei Alaska de la ruși, în 1867 – proiectantul orașului nerealizat New Buda; dar și ziaristul american-canadian-mexican Iuliu Popper născut în 1857 la București, explorator al Țării de Foc și întemeietorul unui domeniu personal unde bate monedă proprie, dar a cărui imensă avere a dispărut în mod misterios... Este amintit sălișteanul sibian Ilie Martin, inițiatorul societăților românești de întrajutorare, la începutul veacului al XX-lea [împreună cu consăteanul Nicolae Barbu, primul președinte al Uniunii Societăților Românești din America, n. ns., m. p.]. De asemenea, primele publicații românești din Statele Unite, dar și istoria zbuciumată și evoluția dezbinată a vieții bisericești la românii din America, de la preoții greco-catolici sau ortodocși Epaminonda Lucaciu, Moise Balea, Lazăr Gherman, Trandafir Scorobeț, arhimandritul Policarp Morușca, întemeierea reședinței episcopale Vatra Românească la 1937, în Jackson, Michigan, pe 73 de acri de teren cu o fermă și o casă cu 25 de camere pentru care s-au plătit 25.000 de dolari, la preoții Simion Mihălțan, episcopul Antim Nica, pr. Andrei Moldovan, apoi arhiepiscopul Valerian Trifa și contemporanii pr. Irineu Duvlea și episcopul Nathaniel Popp, cu rezolvarea acceptată de autoare ca un „deziderat pentru viitor“: „Soluția propusă de profesorul Mircea Păcurariu [preot prof. univ. de teologie al Facultății de Teologie Andrei Șaguna din Sibiu, istoric al Bisericii Ortodoxe Române, membru titular al Academiei Române, n. ns., m. p.] ar fi crearea unei Mitropolii românești cu 3 eparhii sufragane, respectiv o Arhiepiscopie

și două Episcopii, care să se pună în legătură cu Biserica mamă din Țară“ (p. 46).

Transpare descumpănirea provocată cercetătorului împătimit de documentare, când constată nu fără „o legitimă revoltă, văzând că teme de interes european pot fi lămurite mai degrabă în Lumea Nouă decât acasă, pe Bătrânul Continent“, acolo unde orarul bibliotecilor, cu totul diferit de cel din Europa, le permite acces la documentare și cetățenilor cu program de lucru prelungit: „căci inclusiv duminica lectura începută la 8 dimineața putea continua până la orele 2 tot... dimineața, ca, după doar 6 ceasuri de răgaz, programul să fie reluat“ (p. 51).

Urmează vizitarea cazinourilor din Atlantic City și croaziera pe Mississippi. Un spațiu special le este destinat, firește, templelor cărții: Biblioteca Centrală Universitară din Ann Arbor, Michigan – cu încântarea descoperirii că „în școlile americane lecturii i se acordă o importanță cu totul specială“, deoarece „între îndeletnicirea cititului și folosirea computerului nu trebuie să existe nicio discordanță, tocmai pentru că ele nu se pot substitui una alteia“ (p. 52), sau modernul lanț de librării Barnes & Nobles, apoi The Old Library Restaurant din orașul Olean, statul New York, unde a fost îmbinată o veche bibliotecă cu un restaurant elegant, cu sălile ticsite de cărți, până la inegalabila, ca mărime a colecției de carte și ca prestigiu, Library of Congress din Washington – Biblioteca Congresului. Drumul „în spirit, de la Sibiu spre America“ este continuat cu relatarea călătoriei în Statele Unite din decembrie 2007, anul Capitalei culturale sibiene, cu vizita la Kennedy Space Center – Centrul spațial Kennedy din Florida, unul din multele sedii ale N.A.S.A. – National Aeronautics and Space Administration, unde se aniversau 40 de ani de când platformele de transport al rachetelor, acționate cu motoare de 2.750 C.P., erau folosite cu succes până în prezent și unde fosta profesoară a unui angajat ulterior la N.A.S.A. constată cu mândrie că: „se aude vorbindu-se românește“, la fel cum și „în clădirea Microsoft din Seattle, WA, 30% dintre angajați sunt conaționali de-ai noștri, drept care s-a afirmat că a doua limbă utilizată acolo, după →

engleză, este româna“ (p. 72). Florida nenumăratelor parcuri de distracții din Orlando cu obligatoriul de vizitat Epcot Park, pavilioanele națiunilor europene etc., unde Anca Sîrghie constată că „americanul este neînchipuit de răbdător și disciplinat când este vorba de stat la rând, căci el deține toate atributele omului civilizată“ (p. 80). Bucuria întâlnirii autoarei – consilier local la Primăria orașului de pe Cibin-, cu concitadinii membri ai Corului Cædonia din Sibiu, condus de prof. Florin Soare, aflați în periplu concertistic american tocmai în anul când colegii de acasă primeau, laolaltă cu primarul Iohannis, la 28 decembrie, în Palatul Cotroceni, distincția Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de Cavalier, pentru reușita Anului 2007-Sibiu, Capitală Culturală Europeană a fost enormă. La reușita turneului coral și-a adus contribuția și nora autoarei, profesoara Simona Sîrghie. Întâlnirea cu inimoasele Marge Predețeanu la Catedrala Sf. Gheorghe din Michigan și Rodica Raica, la Școala românească inițiată de dânsa în nordul suburbiilor metropolei Detroit, la Troy, MI – ambele originare din Sibiu - a părut și ea providențială.

Vizitele din anii 2009-2010 au un jurnal al lor, pe ruta aviatică Sibiu-München-Chicago-Denver rătăcindu-i-se și regăsindu-i-se o serie de bagaje despre care autoarea mărturisește cu umor: „Am păcălit toate formularele cărora nu le-am încredințat secretul transportului de vegetale, brânză de burduf și dulcețuri de trandafir sau tarhon murat. Eram absolut conștientă că riscul este al meu“ (p. 93). Las Vegas – „orașul viselor fără somn“, complexul hidro-energetic Hoover pe râul Colorado – „a șaptea minune a lumii moderne“, vizitarea în statul Nevada a unei alte minuni, geologice de data asta, despre care aflăm: „Marele Canion este un ținut al indienilor care sunt pretutindeni băștinași în America, iar privilegiile dobândite pe această bază stârnesc astăzi invidia, măcar dacă ne referim la cazinourile pentru care ei nu plătesc impozite“ (p. 105). Impresia în fața canionului cu hăuri de 2.000 de metri impune, iar Anca Sîrghie descrie cele trăite, în termeni poetici: „Aici, uimirea ta este ecoul tăcerii încremenite a pietrei. Ne îmbătăm sufletul cu acea simfonie a

tăcerii“ (p. 109), sentimentele fiind diferite de cele trăite la întâlnirea altui mare spectacol al naturii pe tărâm american: „Ce mici și neputincioși părem în fața naturii! Și aici ea ne arată o față splendidă, covârșitoare, cu infinitele ei croiuri de forme geometrificate ale pietrei. Alta este senzația decât la Cascada Niagara, unde apele năvălesc de pe suprafețe de pământ largi, ca să se prăbușească în clocot nimicitor“ (p. 108). La Școala McCollough-Unis din Dearborn, MI, întâlnirea cu o profesoară de origine română: Leonora Lupastian, va prileji sesizarea unui necaz social: „Nemulțumirea este că statul nu ajută școlile publice și nici marile întreprinderi nu se mai pot implica să susțină educația. Cândva fuseseră bogați și speră să se redreseze economia“ (p. 113). La grădinița din Belleville, Michigan, frecventată de nepotul Alex Sîrghie, bunica lui observă spontaneitatea supravegheată atent și libertatea de manifestare acordată copiilor, stimularea creativității și personalității fiecăruia, servirea meselor și gustărilor de câteva ori pe parcursul unei zile de educație, odihna de acolo și temele primite pentru acasă.

Canada descoperită ca un dar din partea soților Emilia și Eugen Matei, mai întâi la Toronto (oraș care la sfârșitul veacului al XVII-lea s-a numit York), în prezent cel mai mare din Canada și al cincilea din America de Nord. Împresionantul Turn CN de 553,3 m, care la 1995 era cel mai înalt din lume... Cenaclul „Nicăpetre“ din localitate poartă numele sculptorului român care a trăit aici și a realizat o serie de lucrări în bronz și marmură, expuse la Câmpul Românesc din Hamilton. Ziarul OBSERVATORUL, fondat în 1990 la Toronto și condus de Dumitru Puiu Popescu, neobosit spirit coagulant al energiilor artistice românești din această parte de lume. Ele sunt bogate în număr și realizări.

În reportajul „Cinci pași prin diaspora“ sunt descrise comunitățile românești din New York, unde preotul prof. univ. dr. Theodor Damian este „omul care sfințește locul“ – profesor de filosofie, sociologie și etică la Metropolitan College of New York, fondator al Bisericii ortodoxe române Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Astoria,

NY, directorul revistei Lumină lină, fondator și președinte al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și al Cenaclului Mihai Eminescu din NY, organizator al Simpozionului Internațional Mihai Eminescu desfășurat anual la New York, cu participarea autoarei la cea de-a XX-a ediție, din 2003, unde au prezentat comunicări, pe lângă amfitrion: comparatistul și anglistul Ștefan Stoenescu, prof. Sebastian Doreanu venit tocmai de la Denver, Colorado, criticul și istoricul literar M. N. Rusu, președintele Societății Creștine Dorul – ing. Cristian Pascu, profesorul de matematici la Metropolitan College of NY – Doru Tsaganea, profesorul de filosofie la Long Island University Global, NY – dr. Alina Feld, profesorul de limba franceză la LaGuardia Community College, NY – Valentina Ciaprazi, scriitoarea Ana R. Chelariu, președintele Asociației Dacia Revival International Society – medicul Napoleon Săvescu; eveniment îmbogățit cu recitaluri muzicale, recitări, expoziții de artă etc. și moderat de prof. Mariana Terra și Elena Solomon. Este menționată Filiala locală NY a Institutului Cultural Român, condusă de poeta Doina Uricariu. Este amintit în carte și momentul din 2011, când în cadrul manifestărilor „Zilele Lumină lină“, prof. univ. dr. Mihaela Albu împreună cu pr. Th. Damian au poposit la Universitatea Alma Mater din Sibiu, unde a avut loc un dialog al scriitorilor locali cu cei invitați din țară și din străinătate și cel similar din 2012, desfășurat la Râmnicu Vâlcea. Despre sărbătorirea Unirii Principatelor în supermetropola nord americană: „Este splendid să joci *Hora Unirii* la New York, gândind cât de puțini sunt cei care o mai fac în țară, unde chiar și manifestările oficiale nu sunt ferite de anumite →

turbulențe politice, total neavenite“ (p. 136). Iarăși Cenaclul Nicăpetre din Toronto, Canada, apoi al treilea pas: vizita la Denver, capitala statului Colorado unde, în comunitatea ortodoxă românească păstorită de pr. Ioan Bogdan și cu inițiativa profesorilor Sebastian Doreanu și Simona Sîrghie – nora autoarei – au loc ședințele Cenaclului Mircea Eliade – cu sesiuni pe teme majore și unde apare publicația “Gândacul de Colorado”. Dacă „în comunitățile românilor stabiliți în statul Michigan – constată Anca Sîrghie – preocuparea culturală este într-un declin ce se pronunță de la un an la altul“ și dă ca exemplu inactivitatea Societății „Avram Iancu”, succesele spirituale și culturale din alte comunități românești o îndeamnă la concluzia: „Până la urmă, tot ce se realizează vine din inițiativa unor preoți, care comunică eficient cu membrii parohiei lor, ajutați de Internet în cea mai mare parte“ (p. 140). Ca bun exemplu, Episcopul Irineu Duvlea de la Vatra Românească din Grass Lake, Michigan, sediul Episcopiei Ortodoxe Române din America – al patrulea pas: „un spirit binecuvântat, om al inițiativei culturale, care m-a invitat la Mănăstirea ortodoxă Înălțarea Domnului, unde am ținut în fața unui public dornic de cunoaștere conferința *Sfântul Andrei Șaguna în optica scriitorilor români*, urmată de un film ilustrativ. Preoții Călin Barbulovici de la Troy sau Radu Roman au manifestat un interes similar“ (p. 140). La Chicago, al cincilea pas, la „cea mai mare biserică ortodoxă de pe întregul continent“. Românii din New York, vizitați de mai bine de zece ani de autoare, impresionează prin sărbătorirea zilei de naștere a lui Eminescu, eveniment cu care începe fiecare an literar. În „Povestea românilor din Michigan“ vorbește despre cartea lui Ștefan Străjeri, *Românii americani de la Marile Lacuri* și lansarea acesteia în America și în România. „Ziua Limbii Române la Montréal“ prezintă asociațiile scriitoricești ale românilor canadieni, evenimentele legate de sărbătoarea limbii naționale. Apoi un amplu reportaj despre cea de-a XXIV-a ediție a Simpozionului anual Mihai Eminescu desfășurat în 14 și 15 ianuarie 2017 la New York, la care

au participat: Th. Damian, Anca Sîrghie, Elena Solomon, Doina Uricariu, Ștefan Stoenescu, M.N. Rusu, Doru Tsaganea, Valentina Ciaprazi, Napoleon Săvescu, Lucia Columb. Cu acest prilej, Anca Sîrghie și-a lansat în metropola nord-americană volumul *Radu Stanca. Evocări și interpretări în evantai* (2016). „Jurnalul unei săptămâni culturale românești în Canada“ cu istoricul și evenimentele locului: Câmpul Românesc de la Hamilton, unde autoarea a întâlnit „românismul cel mai autentic al diasporei americane“ (p. 174), cu Cenaclul Nicăpetre și revista “Observatorul” din Toronto, conduse de neobositul Dumitru Puiu Popescu, cu poezia părintelui Dumitru Ichim, cu lecția cascadei Niagara... La Montréal, Cenaclul Mihai Eminescu, activ în cadrul Asociației Canadiene a Scriitorilor Români – A.C.S.R., publicațiile “Candela de Montreal” (Victor Roșca), “Destine literare” (Alexandru Cetățeanu), „Miorița USA” din Sacramento, California (Viorel Nicula) și ziarul “Zigzag”.

Capitolul „A da și a lua interviuri“ conține dialoguri inițiate de autoare cu: pr. Remus Grama de la Catedrala Sfânta Maria din Cleveland, Ohio; pictorița Alexandra Iulia Stoenescu de la New York; campioana olimpică de maraton Constantina (Pușa) Diță din Denver, Colorado; tenorul Costel Busuioc, întâlnit la Cleveland, Ohio; pictorița Cătălina Antonia Stoenescu-Sidea de la New York; fizicianul Wladimir Paskievici din Montréal; pictorița Ruxandra Didi Alexe din Detroit – dar și interviul luat Ancăi Sîrghie de profesorul Sebastian Doreanu din Denver, Colorado.

Câteva „recenzii și eseuri“ prezentate de Anca Sîrghie la evenimentele din America, între români, recenzii publicate de autoare în periodicele românești de acolo, conferințe cu care a participat în colectivitățile din Statele Unite și Canada, completează acest prim-volum incitant despre viața și activitățile spiritual-cultural ale românilor de dincolo de Atlantic, scris cu vervă eseistică și cert talent de povestitor, într-un stil plăcut; o carte din care cititorul are foarte multe lucruri interesante și bine documentate de aflat.

PSALM PENTRU INIMA OARBĂ

Mereu, furat de mine, nemulțumirea-mi treier,
Cuvântătorul aur să-l întocmesc merindă.
Vederea vrea să știe, dar ochiul nu e creier.
Sunt orbul Tău, Iubire, cerșind să Te cuprindă,

Dar nu cu-n văz ce stinge închipuiri vederii!
Nu gura-mi, ci livada îți strigă-n urmă:
Vezi, de-i
Putea să-mi vindeci duhul, pe unde-amar ning merii
Năluca de aripă din lacrima Vitezei.

Povara de țărână încerc să mi-o evapor,
S-ajung din strai de mlaștini stihar, mai alb ca norii.
Descalț luminii umbra, când cerul Tău ca prapor
Dă chip de Voronețuri din sufletul culorii.

Resoarbe-mă ca marea, alături mi-ești,
că glas m-a
Rostit Iubirii care din El bău aghiazma!

PSALM LA CĂDEREA ZIDURILOR

Cerneala cea mai scumpă o are scorpionul,
Tristeți arar spre toarceri, din slova beată, rostul.
Fără berbeci de luptă, moloz mi-e Ierihonul,
Doar rânii mai scocioară-n cenușă anaghostul.

Unde-ați văzut războaie ca-n loc de puști, muniții,
Alămuri, tobe, goarne - doar struna de lăută?
De ce își ninge mărul, cu basm, îndrăgostiții
Și-nvie ochiul rouă din gelozia-i slută?

Nu gura, ci urechea-i flămândă să culeagă
Ce răii spini rodire, șoptind rubine rare.
Au nu cumva-i sărutul, lumina când se roagă,
Prin împrumut de buze bând dragostea din soare?

Distrus e zidul minții, răpește-mă, ia-ți prada
Din inimă în brațe, azi ne-a-nflorit livada!

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

Biografie și destin

VERONICA PAVEL LERNER

(II)

-Ați ales o ruptură radicală a biografiei dv. Regrețați despărțirea, fizică, de România? Altfel știu că ați fost mereu aici.

-Am ales această ruptură pentru că se impunea. Când fiul meu avea 2 ani, în 1979, a avut o gripă cu febră mare și doctorul i-a prescris un antibiotic. Ei bine, soțul a trebuit să meargă în provincie să facă rost de antibioticul care, în acel moment, nu se găsea în București. Când treci printr-o asemenea spaimă, nu te mai gândești decât la salvarea copilului. În același an, m-am întâlnit cu fratele meu, Toma, la Viena, venit din Canada pentru un congres. Ca să primesc pașaport, am plecat singură, lăsând soțul și copilul în țară ca garanție că mă întorc.

Era pentru prima oară că treceam granița spre occident și nu-mi venea să cred că la magazine se găsesc de toate. Toma, cu care am discutat atunci liber (scrisorile erau cenzurate), mi-a propus să cerem plecarea din România, oferindu-ne sponsorizare în Canada. Noi abia după doi ani am depus cererea de plecare în Canada. Pe mine m-au amenințat că mă dau afară (lucram în învățământ, domeniu ideologic), soțul a continuat să lucreze. Printr-o minune, în șase luni am primit aprobarea. România avea atunci un contract cu Canada pentru reactorul nuclear CANDUM. Am plecat din țară în ianuarie 1982, eu aveam 38 de ani, fiul 5.

Mă întrebați despre despărțirea fizică. Cine nu-și iubește locul natal? Sigur că m-a durut despărțirea de casa în care m-am născut, de natură, de pământ, de iarbă, de pietre și copaci, de flori și păsări. Dar nu am *evadat* din limba română, în care am continuat până azi să gândesc și să scriu. Ruptura a fost o traumă dureroasă pentru mine, dar n-am regretat-o! Deși am plecat pentru viitorul fiului nostru, am beneficiat și noi, părinții, de libertăți pe care nu le avusesem în țară. Copilul s-a adaptat ușor noii vieți, dar pentru noi, adulții, mutarea pe continentul nord american ne-a cerut un efort considerabil de adaptare. Munca și perseverența ne-au fost însă pe deplin răsplătite.

-Dar să o luăm ardelenește, în acest dialog despre viață, operă,

destin. Ce a însemnat nașterea dv. pentru familie, ce evenimente se petreceau în țară, în lume, când vă nașteți?

-Când m-am născut, în România era încă război, pacea a venit în august 1944, când eu aveam șapte luni. Nașterea s-a făcut acasă și, cum pe 3 ianuarie era încă pomul de Crăciun, se pare că Gra, străbunica mea maternă, prezentă la eveniment, m-a așezat sub brad, iar lui Toma, care avea atunci aproape trei ani, i s-a comunicat că are o surioară. Era o epocă plină de greutate, desigur. Nu am discutat niciodată cu părinții despre momentul venirii mele pe lume, nu știu ce a însemnat nașterea mea pentru ei, totul îmi părea natural.

- Care era viața familiei dv. când ați venit pe lume? Ce ați însemnat, de la început, pentru părinții dv.?

-Tata era avocat pledant. Mama, deși avea studii la Facultatea de Litere și Filosofie (unde a fost colegă cu N. Steinhardt), era *casnică*. Așa era pe atunci, soțiile aveau grijă de copii. Toma și cu mine am avut și o *fraulein*, Teta Marta, ca să ne învețe nemțește; era bătrână, știrbă, antipatică și ne spunea incontinuu: "mănâncă *und taci!*" Am avut și o altă guvernantă, Emilia, tână bună și frumoasă, cu un dinte de aur în față, pe care eu am iubit-o grozav. Ea mi-a împletit pulovărașul cu care sunt în fotografia pe care tata o păstra sub sticla de la birou și pe care era brodată litera "E", inițiala numelui ei. Aveam, în acea poză, trei ani. Mi-aduc perfect aminte de Emilia, de pulovăraș și de scaunelul din fotografie!

Mama, cu toate că era casnică, era ocupată cu cititul. Știa trei limbi străine : engleză, franceză și germană, dar, din cauza regimului stalinist în

care se căutau numai traducători din limba rusă, a început s-o învețe singură la emisiunea radiofonică "*Să învățăm limba rusă cântând*". Fiind mică, nu mi se spuneau toate amănuntele, așa că eu credeam că mama se distrează cu cântecele pe rusește și, pentru că-mi plăceau, cântam și eu cu ea.

Nu știu ce am însemnat pentru părinți la naștere. Mai târziu însă, când am avut cinci ani și m-am îmbolnăvit de poliomielită, iar viața mi-a fost în pericol, mi s-a povestit că tată a albit într-o singură noapte, iar cele trei săptămâni din spitalul Colentina le-am petrecut cu Gra, străbunica maternă, mama n-a suportat.

-Care sunt cele mai vechi amintiri pe care le aveți? Când ați deslușit prima oară rosturile lumii?

-De la trei ani am început să rețin oamenii și obiectele înconjurătoare. La patru-cinci ani, când Toma era deja la școală și părinții ocupați, mă jucam singură, observam cu atenție mobila, covoarele, îmi *fabricam* tramvaie din forficelul de unghii - clasa întâia - băgat prin gaura limbii de pantofi a lui tata - remorca - și îl *conduceam* pe niște șine inventate. Detaliile, de exemplu, ale unui scaun negru, sculptat în lemn, cu brațe, care pe atunci devenau, în imaginația mea, linii de cale ferată, sau, când scaunul era întors cu picioarele în sus, el era casă și adăpost de ploaie, mi-au rămas vii în memorie. Am trăit de la o vârstă foarte fragedă un intens dialog cu obiectele, fie ele din interior, fie din afara casei și legătura mea cu lumea care mă înconjura a fost atât de puternică, încât, atunci când am venit în Canada, am făcut, pentru ca să mă pot simți *acasă*, un efort intens, care a durat peste șapte ani, pentru a restabili legături, ca în copilărie, cu obiectele și cu natura. Avionul traversează oceanul în șapte ore, spiritul uman are nevoie de șapte ani...

Când am început școala, în toamna lui 1950, am constatat că discursul la școală era diferit de ceea ce auzeam în casă și nu înțelegeam nici de ce și nici care era *adevărul*. În casa noastră se vorbea despre Dumnezeu și despre dragostea pentru părinți și pentru frate sau soră, la școală ni se spunea că Dumnezeu nu există și că trebuie să iubim partidul și mai ales pe tovarășul Stalin.

NICOLAE BĂCIUȚ

Eseu

TEMPORALITATEA ÎN LIRICA ANEI BLANDIANA

I. DE LA SCHEMA DIAIRETICĂ A TIMPULUI LA O DIALECTICĂ ONTOLOGICĂ

Am identificat în ultimele volume de versuri ale Anei Blandiana o schemă diairetică a simbolismului temporal, în sensul plasării structurilor imaginarului poetic în câmpul unei dialectici în virtutea căreia „Ascensiunea imaginată împotriva căderii și lumina împotriva întunericii”¹.

Remarcăm, în acest sens, un veritabil complex polemic vizând ceea ce Noica numea „sentiment al ființei” și care, în aceste versuri, este plasat sub această zodie duală a existentului.

Diairetica, aici, nu se oprește decât la această ambivalență lumină – întuneric, expresie tragic orfică a dorinței de evaziune dintr-un univers cangrenat spiritual. Astfel, lumina, ascensus-ul, nu se transformă în arme ale cutezanței solare împotriva haosului beznelor. Mai degrabă constatăm la această Blandiana, aflată sub zodia orologiului fără ore, un statism metafizic și amar constator al felului cum tenebrele au invadat lumea. Motivul lui *pereat mundus* naște, în aceste versuri, un Orfeu estropiat sufletește, consumat de acest cancer al regnurilor.

În mod evident simbolismul diairetic virează aici într-o angoasantă conștientizare a unui maniheism ontologic. Sub zodia timpului lumea se macină autarhic într-un perpetuu coșmar pe care poetul, nereușind să-l oprească, încearcă să-l închidă în versuri bolnave de sine.

Pentru a delimita modul cum Ana Blandiana particularizează poetic arhetipul *timpului*, vom utiliza arhicunoscuta distincție filosofică bergsoniană. Nu ne putem opri să nu dezvăluim faptul că gândirea filosofului francez Henri Bergson moștenește în mare măsură dualismul cartezian între *res cogitans* (lucrul gânditor) și *res extensa* (lucrul întins)². În felul acesta, Descartes conturează o antinomie între gândire, considerată activă și întindere, văzută ca fiind pasivă.

Pornind de aici, Bergson plasează în opoziție trăirea la nivel subiectiv și întinderea exterioară pe care o măsoară știința. Cu alte cuvinte, în accepțiune bergsoniană, vorbim despre două tipuri de timp, unul exterior, cronologic, axă a devenirii și reper al succesiunii factuale și altul interior, dinamic, al simțirii, marcat de ritmul simultaneității.

„Așadar, la Bergson, conștiința de sine este scindată în două: există, pe de o parte, devenirea profundă a eului, unde domnesc calitatea și interioritatea, unde elementele se întrepătrund și sunt continuu creatoare în durata pură; pe de altă parte, există reprezentarea spațializată a acestei devenirii, desfășurată într-un timp fals, care, de fapt, nu mai este decât spațiu, unde, în consecință, domnesc exterioritatea, cantitatea și, în general, tot ce exclude semnele distinctive ale adevăratului eu profund.”³.

Poezia Anei Blandiana conturează un imaginar dihotomic și, în acest sens, putem lesne identifica cele două dimensiuni temporale aflate într-o relație antinomică, mai ales în volumul *Orologiul fără ore*. Cantitativul și calitativul, raportate la orizontul temporal, devin, în poezia Blandianei, *timp* și *ne-timp*, devenire și increat, catabază și anabază. Din această dialectică a simțirii vieții se naște poezia ultimă a Anei Blandiana, cea din *Orologiul fără ore*. Aceasta este doar ultima etapă a unui întreg parcurs de factură lirică înregistrând această pendulare între dimensiuni antinomice:

„În fond, de la *Persoana întâia plural* (1964) și *Călcâiul vulnerabil* (1966) până la *Refluxul sensurilor* (2004) și *Patria mea A4* (2010), este evidentă o deplasare dramatică a accentului de la jubilația în fața mirabilului pe revelația întunecată a efectelor devastatoare ale temporalității asupra întregii lumi fizice.”⁴

II. TEMA NE-TIMPULUI

Titlul volumului *Orologiul fără ore* este dat de cel al poeziei reprezentative pentru această culegere

irică. Elementul central al titlului analitic este substantivul arhaizant *orologiu*, reprezentând un ceas de dimensiuni mari, fixat pe fațada unei clădiri sau pe un perete interior, prevăzut de obicei cu un mecanism sonor care anunță principalele unități de timp. Substantivului îi este asociat un alt determinant substantival indicând o realitate absurdă, o menire distorsionată. Așa cum, deseori, în lirica ei mai nouă, Blandiana înfățișează îngeri estropiați, care și-au pierdut chiar simbolul sacralității lor, aripile, la fel și acest ceas imens și-a pierdut rostul, fiind chiar mutilat în sensul existenței sale, *măsurarea timpului*.

Estropierea temporală dezvăluie cadaveric și aproape indecent măruntaiele unei mașinării oarbe, golite de sens. Poeta conturează aici imaginea apocaliptică a dispariției sensului temporalității înseși. Acel „timp numit Niciodată” este, de fapt, chiar fanta atemporalității, Cronos care și-a uitat rostul de a marca din punct de vedere cantitativ sensul vremuirii umane. Dincolo de această diformă absurditate daliniană:

Puteai să zărești marele
Infern al mașinăriei,
Unealta
Continuând să învârtă
Arătătoarele
Ce pipăiau orbește cadranul
De la o gaură la alta,

Fără să știe ce arată,⁵ tâlcul profund al acestei imagerii absurd infernale vizează însăși degringolada lumii și pierderea reperelor fundamentale ale acesteia, unul dintre ele fiind cel temporal.

DANIEL KIȚU

¹ Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Ed. Univers, București, p. 196.

² Jeanne Hersch, *Mirarea filosofică*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 280.

³ *Ibidem.*, p. 282.

⁴ Emanuela Ilie, *Ana Blandiana. „Trăim într-o rană...”*, în rev. *Convorbiri literare*, Iași, 13 dec. 2016.

⁵ Ana Blandiana, *Orologiul fără ore*, Ed. Humanitas, București, 2016, p. 115.

Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”

Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, desfășurat la Brăila, a ajuns la ediția a VII-a.

Ediție după ediție, Festivalul a devenit referențial pentru un gen de competiții literare adresate elevilor, dar care, în unele cazuri, au ajuns manifestări de rutină, formale, care se bifează.

De ce un Festival „Ana Blandiana” la Brăila, s-ar putea, pe bună dreptate, întreba cineva? Care e legătura poetei cu orașul de la Dunăre? Răspunsul e „la vedere” și se conturează în jurul unui proverb binecunoscut: „Omul sfințește locul”.

O inițiativă inspirată, în interiorul căreia mă regăsesc, a găsit într-un dascăl al locului, prof. dr. Gabriela Vasiliu, entuziasm, tenacitate, disponibilitate, responsabilitate în a materializa ceea ce nu părea a avea prea multe șanse de izbândă la început.

Decisiv în acest proiect a fost felul în care, cu ușoară neîncredere inițial, cu rezerve, s-au antrenat Ana Blandiana și Romulus Rusan.

M-am solidarizat și eu demersurilor organizatorice, al căror greu l-a dus familia Vasiliu. Dar care s-a înconjurat de oameni de calitate, devotați, care au pus umărul acolo unde era nevoie.

Festivalul, de la bun început, a ieșit din granițele înguste ale unui astfel de tip de manifestări, extinzându-se și substanțializându-se într-un orizont de cuprindere a multor elanuri creatoare ale tinerilor, pe de o parte, dar și ale profesorilor, cărora li s-a adresat o secțiune.

Prezența Anei Blandiana la Brăila a trezit maxim interes din partea celor care știu care e prețul culturii, nu și din partea celor care, aflați în fruntea obștii brăilene, ar fi trebuit să realizeze ce onoare este pentru Brăila un Festival de o anvergură care demonstrează dimensiunea preocupărilor de creație în rândul tinerei generații.

Dacă luăm în calcul faptul că la fiecare ediție numărul participanților a depășit mie, realizăm că există un segment important dedicat activităților extracurriculare, cu

aspirații firești de împlinire în teritorii vocaționale.

Sunt câți parametri care particularizează acest festival.

Înainte de toate, festivalul nu scoate în relief doar preocupări literare, ci și artistice.

Festivitatea de premiere e cadrul propice pentru desfășurări culturale-artistice ale celor care, sub grijulia îndrumare a Gabrielei Vasiliu, fac risipă de talent și fantezie.

Recitaluri de muzică și poezie, secvențe teatrale fac dintr-o festivitate un spectacol.

Într-un desfășurător pe durata a două zile, un veritabil maraton literar artistic, la care au fost mereu săli arhipline, s-au înscris întâlnirea literară cu Ana Blandiana și Nicolae Băciuț, invitații de onoare ai Festivalului, „Rânduri dintr-o carte, gânduri de poveste”, la Liceul Pedagogic „Perpessicius” (cu un spectacol emoționant al copiilor îndrumați de prof. înv. primar Iuliana Pătrașcu și prof. înv. primar Mariana Mircioi), reuniunea „Dincolo de cuvinte”, găzduită de Teatrul „Maria Filotti”, moderată de prof. drd. Daniel Kițu.

În același cadru, a fost lansat a treia carte de versuri „Primăvara tăcerii”, purtând semnătura Cristinei Vasiliu, care a fost prezentată de profesorii Daniel Kițu, Ana Coman, Dorin Șipoș, Elisabeta Volcu și eleva Nicoleta Corneanu.

A susținut un monolog dramatic, „Insomnia”, de Vladimir Helms, elevul Andrei Moraru, de la Liceul de Artă „Hariclea Darclee”, cu veritabile calități actricești, îndrumat de prof. Gheorghe Antonescu.

Momentele lirice au fost interpretate cu rafinament artistic de elevii Mario Ștefan, Andrei Ivanov și Robert Pavel, de la Liceul de Artă „Hariclea Darclee”.

Apoi, la fiecare ediție, în momentul premierii, sunt lansate și anto-

logii cuprinzând creații ale laureaților, mulți dintre aceștia înregistrând debutul lor editorial sau chiar debutul absolut.

Printre cei care vor ajunge să îplinească un destin literar, momentul Brăila, Festivalul „Ana Blandiana” reprezintă aura unor vise.

De fiecare dată, secțiunea destinată dascălilor a avut câte o temă incitantă. La această ediție, genericul Festivalului a fost „Tăcerea cuvântului poetic”, iar Simpozionul a avut ca temă „Tăcerea în artă”.

Au participat Corneliu Goldu, Dorin Popescu, Camelia Chirchiboi, Viorel Coman, Adriana Dumitrescu, Daniel Kițu – dintr-o elită a dascălilor brăileni și nu numai, dar și invitații Ana Blandiana, Nicolae Băciuț, Angela Baciș și Diana Ciugureanu.

O dezbatere pe tema „Tăcerii în artă” a coordonat Georgiana Troia, inspector de specialitate la I.S.J. Brăila.

O primă zi, încheiat în ritmurile muzicii folk, oferite de grupul „Generații”, de la Casa de Cultură Brăila, coordonat de prof. Dumitru Popescu.

Ziua cea mare, a festivității de premiere, desfășurată la Teatrul „Cărbuș”, a fost o zi încărcată de emoții și elanuri artistice.

Întreg programul merită reținut, pentru altitudinea artistică, pentru arta micilor și marilor actori, cu sentimentul că în felul acesta scriem rânduri de memorie culturală.

Așadar, recitalul „Hai să facem schimb de gânduri, Copacule”) pe versuri de Marin Sorescu) – interpreți Lorena Andreea Roman, „Dansul gândurilor de copil”, în două reprize, cu Bianca Budău, Miruna Mara Tudose, Lavinia Iconaru, Erica Anghel, Denisa tantică, Irna Cojocaru, coordonați de prof. Raluca Rotărescu.

Membrii Cenaclului Literar „Nicolae Băciuț”, coordonați de →
NICOLAE BĂCIUȚ

Gabriela Vasiliu, consultant artistic prof. Gh. Antonescu, au fost în mai multe rânduri prezenți pe scenă, cu recitaluri de poezie: „Dincolo de mine, dincolo de noi... doar tăcere” (Elena Dediu, Adrian Bâlea, Tiberiu Chiriță), „trebuie să ascultați ticând și să vorbiți în gând” (elevii clasei a V-a de la Școala Gimnazială „I.L. Caragiale”, „Ecoul I, Ecoul II, Ecoul III adaptare după „Iona”, de Marin Sorescu (elevii clasei a V-a B, structura Școala Gimnazială „Sandu-Aldea”) , „Scrie, ai repetat, și-ai tăcut ca o icoană. /Iar eu am început să scriu/Tăcerea ta/ Din care toate curg/ Cum curge sângele din rană” (texte de Ana Blandiana și Nicolae Băciuț (interpreți Crăciun Denisa și Ana Scarlet).

Interpreții Denisa Crăciun, Andreea Bunea, Elena Șerbănescu, Alina Motocel ne-au convins „Ce liniște va fi curând... ”pe versuri de Ana Blandiana.

Bianca Șerban a susținut recitalul „Pierduți în tăcerea iubirii”, prof. Ștefan Ionescu un fragment din „Sufleurul friicii”, de Matei Vișniec.

Festivalul își lansează la fiecare ediție revista „Cuvântând”, editată de Cenaclul Literar „Nicolae Băciuț”.

Sunt valorificate contribuții ale elevilor participanți la ediția anterioară a Concursului de Creație.

A fost această a VII-a ediție la înălțimea celor mai exigente așteptări.

A fost o paradă a izbânzilor artistice, a fost un succes al organizatorilor.

Fără discuție, acest Festival se așează confortabil la vârful ierarhiei competițiilor de creație destinate tinerilor. Ba chiar își depășește condiția de festival, fiind mai degrabă „fenomenul Blandiana la Brăila”.

La Liceul Pedagogic „Perpessicius”

ÎN VĂZDUHUL CUVINTELOR

Toți ne-am născut cu poezia în sânge, toți avem sensibilitățile noastre, modul nostru de a ne trăi emoțiile. Unii ne exteriorizăm, alții nu, unii pot să se manifeste poetic rafinat, alții simplu.

O păpădie rămâne o păpădie, nu putem avea pretenția să miroase ca un trandafir. Dar și păpădia are frumusețea ei.

Martin Heidegger, în conferința „Hölderlin și esența poeziei”, crede că „Poezia nu este doar o podoabă care însoțește *Dasein*-ul, nu este doar o exaltare temporară și, cu atât mai puțin, o înflăcărare și o petrecere oarecare. Poezia este temeiul purtător al istoriei și de aceea nici nu este un simplu fenomen al culturii și cu atât mai puțin o simplă „expresie” a sufletului unei culturi”.

Vine apoi Hölderlin și ne spune că „Plin de merite, și totuși în chip poetic, locuiește/ Omul pe acest pământ”.

Nu putem să nu ne întrebăm dacă se mai verifică azi teza lui Hölderlin și dacă mai locuim în chip poetic pe acest pământ, dacă mai există timp pentru poezie și, până la urmă, ce mai înseamnă acum „poezia”.

Nici cuvântul „poet” nu mai are aceleași semnificații în secolul XXI, cu „poet” din secolul I. Nu e doar o schimbare de perspectivă istorică și socio-literară, ci și una calitativă. Cum nici *Poetica* lui

Aristotel nu e aceeași cu *Estetica* lui Benedetto Croce, chiar dacă ambele nu au depășit perioada de garanție.

E greu însă să acceptăm că, oricât de mari sunt presiunile nepoetice ale veacului, poezia și-a epuizat resursele, că nu mai există poezie în noi, că devenim încet și fatal niște roboți, că nu mai există sentimente, emoții care să ne ordoneze toate frământările vieții.

E normal însă ca să percepem fiecare, după vârsta noastră, cultură, educație, în chip diferit poezia acestei lumi. Nu doar cea materializată în cuvinte, ci și cea în imagini plastice ori sunete muzicale.

Inocența este sursa primordială a poeziei, cea din care se alimentează apoi, cu știință, nevoia noastră de poezie.

”E bine ca atunci când ești elev, să înveți poezii, susținea când avea 12 ani Ana Matei, pentru că așa cum depun oamenii bani în bancă, pentru mai târziu, trebuie să aduni poezii în școală, ca să ai poezie când te faci mare.”

Parcă l-am auzi pe Al. Philippide: „M-atâră de tine poezie, / Ca un copil de poala mumii.../ Să trec cu tine poarta humii / Spre insula de veșnicie / La capătul de dincolo al lumii” (*M-atâră de tine*)

De șapte ani, în „contul” Anei Blandiana, într-o provocare inspirată, se adună poezii pentru acum și pentru mai târziu, dar ele sunt imagini de preț ale acestei clipe, de cei care, la vârsta purității, descoperă frumusețea lumii prin poezia ei. Particularitatea acestor poezii vine însă din faptul că în ele sunt adunate toate elanurile unui timp, ale unui loc. Ele sunt pecetea unei deveniri.

Într-o juxtapunere tematică, „Hai să facem schimb de gânduri!” , pe trepte de vârstă, „În absența sunetelor”, tinerii poeți antologați în acest “dosar de existență” pun în lumină frumusețea atât a cuvântului rostit, cât și a celui nerostit, preocupați și de ce este în substanța cuvintelor, dar și de ce e în văzduhul acestora.

Rezultatul e la îndemâna oricui: “Totuși, în chip poetic, locuiește/ Omul pe acest pământ”.

NICOLAE BĂCIUȚ

GÂNDUL CARE NE UNEȘTE

Deși pusă sub un generic aparent limitativ, „Hai să facem schimb de gânduri”, tema acestei secțiuni a Concursului Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, de la Brăila, s-a dovedit a fi generoasă și chiar în acest fel a și fost abordată, fiind mai degrabă o provocare asumată pentru a fi mai bine înțelese rosturi și sensuri existențiale. Nici genul (proză, eseu) nu a rămas în granițele proprii, fiecare autor luându-și libertatea de a-și alege formula în care să se simtă mai confortabil, în care să se poată regăsi, punându-și sufletul pe tavă.

Textele stau mereu sub imperiul confesiunii, dar și al interogativului, din nevoia de dialog cu sine și cu lumea. Din nevoia de a defini un loc și un timp. Se simte pulsul clipei în diferite ipostaze ale ei, dar este încurajator și felul în care atunci când se încearcă radiografia momentului se face apel la moștenirea culturală. Se conturează astfel continuitatea într-o linie ascendentă a devenirii.

Ceea ce unește aceste texte este sinceritatea, puritatea, maturitatea, ba chiar responsabilitatea față de propriul destin. E un fel de a te simți om mare când ești copil.

Dincolo de teme, scriitura acestor texte face proba unor competențe literare și a harului scriitoricesc. Grijă față de cuvânt, față de acuratețea frazei surprind plăcut la lectură, fiind dătătoare de speranțe. Pentru că rostul acestor încercări de cuprindere competițională nu e doar de formare și modelare, ci și investiție de încredere. Și nu trebuie să ne sfîim a spune că viitorul literaturii stă și în felul

în care acum, la vârste fragede, sunt gestionate talentul și aspirațiile.

Prin astfel de exerciții de creativitate se extinde baza de selecție pentru cei care se vor constitui ca parte a unui orizont fără de care e greu să ne imaginăm ce-am fi: lumea literară.

Oricum, indiferent de cum vor evolua vremurile, angajamentul acestor căutători este unul fără echivoc: „voi continua să visez și să scriu...” (GABOR SORANA).

Și măcar pentru atât și acest concurs își justifică toate eforturile – nu puține, nu ușoare.

TĂCEREA DIN CUVINTE

O întrebare revine insistent, săcâitor, atunci când e vorba de interpretarea unui text literar: „Ce ne spune / ce vrea să ne spună autorul într-un text literar?”

E un reflex firesc în exercițiul de înțelegere a unui mesaj artistic.

Când această întrebare e pusă în inocența ei de cel care se află la primele trepte ale educației estetice, răspunsurile au culoarea vârstei, între timiditate și îndrăzneală, între uimire și nedumerire.

Până la urmă, de ce e necesară o astfel de legătură între autorul unui text și receptorul lui?

De ce nu se rezumă cititorul la consumul pe nemestecate al unui text literar, limitându-se la a-i percepe reverberațiile doar la nivel epidermic, refuzându-și tentația de a pătrunde mai adânc în substanța operei?

Desigur, am putea eticheta o astfel de poziționare cu sintagma „cititor lenez”, cel care se mulțumește cu firimiturile unei lecturi.

Ce se întâmplă însă cu cititorul „specializat”, cel care vine cu o pregătire profesională pentru a decifra și valoriza un text? Cât folosește un astfel de demers critic și istoriei literare și cât ajunge la cititorul de „duzină”, în semnificațiile fără nimic peiorativ ale termenului.

Cum se ajunge la acest nivel de întâlnire cu o operă literară?

Când e pregătit un cititor „neavizat” să-și depășească propria condiție și să pătrundă în lăuntru înțeleșurilor?

Nu cred că orele de curs ajung pentru astfel de elanuri, fiind necesare „completări” proprii, sfidându-se bugetele de timp și ofertele deturnate de petrecere a timpului.

Apoi, programa școlară își are și ea limitele și limitările ei, astfel că aspirantul la un foliole de critic are de recuperat vârtos.

Una dintre oportunitățile extrașcolare care vine în întâmpinarea unor astfel de preocupări este reprezentată de competițiile literare, cele care exced programei școlare, deschizând alte orizonturi de cunoaștere și verificare apoi a competențelor.

Festivalul Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, aflat la a VII-a ediție, a ajuns să suplinească și să recupereze ceea ce fără remușcări pierd pe drum manualele școlare, tot mai labirintice, mai neatractive pentru cei care cred în virtuțile lecturii. Dar și ceea ce ratează profesorii depășiți în propria misiune de prea multe neputințe.

La fiecare ediție de Festival, Ana Blandiana a fost pusă față în față cu un alt autor, pentru a fi tratați amândoi din perspectivă comparativă. De data aceasta, organizatorii au adus față în față pe Ana Blandiana și pe Marin Sorescu, doi autori reprezentativi pentru poezia română. Chiar dacă textele au fost impuse, bună măsură dintre cei care și-au încercat puterile criticii literare, cu siguranță ajutați de surse bibliografice, s-au străduit să dea o notă personală interpretărilor lor.

Dincolo de idei și ipoteze, ce este încurajator e faptul că sunt stăpânite conceptele critice operaționale.

Seducția „Tăcerii din cuvinte”, împreună cu surata mai mare, liniștea din cuvinte, a deschis porți unor potențiali critici literari. O astfel de „recrutare” se impune cu necesitate, câtă vreme pe piața criticii literare sunt mari probleme.

NICOLAE BĂCIUȚ

Nevoia de traduceri

E un loc comun afirmația că bogăția unei literaturi vine și din aportul traducerilor din alte literaturi. Truism e și faptul că traducerea e și “trădare” (traduttore/traditore), nu atât din limitele competenței lingvistice, cât din diferențele de substanță dintre limbi, care fac imposibilă, în multe cazuri, echivalarea, care nu e dată de cuvinte, ci de particularități și subtilități ale fiecărei limbi.

Cu siguranță că, între genurile literare, cele mai multe probleme de traducere le pune poezia, iar aici își lasă amprenta nu doar știința, ci și harul traducătorului.

Literatura română a avut parte de mari traducători din poezia importantă a lumii, spre câștigul dublu, al nostru și al literaturilor din care s-a tradus.

Din păcate, poezia română nu a beneficiat de traducători la înălțimea valorii ei, din foarte multe motive, inclusiv, din cauza absenței unei politici coerente de promovare a literaturii române în străinătate.

De unde și întârzierea recunoașterii literaturii noastre pe măsura valorii ei și nu cred că sunt temeuri să avem complexe în acest sens. Pentru că, totuși, sunt câțiva laureați Herder și avem o “Cunună de aur” (poate cel mai mare premiu de poezie din lume!), pusă pe fruntea lui Nichita Stănescu.

Firește că mereu ne-am întrebat unde ne sunt traducătorii noștri de poezie și cine ar trebui să fie aceștia? Traducerea poeziei românești s-o facă traducătorii români sau cei străini?

Și cum se ajunge la... recunoașterea calității de traducător? De unde, cum se poate performa în acest domeniu? Cine, cum validează traducerea?

Noi nu cred că putem spune că avem o “școală” de traducători. Misiunile de acest fel au fost asumate pe cont propriu, calificarea s-a făcut „la locul de muncă”.

Oricum, preocuparea pentru traduceri ar trebui să fie cât mai devreme, în circumstanțele educației

școlare, ca să fie timp și pentru selecția și apoi afirmarea valorilor în spațiul traducerilor.

Între „instituțiile” preocupate pentru descoperirea și promovarea traducerilor de poezie se situează în top Festivalul de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, care se desfășoară de șapte ani la Brăila.

În această „competiție”, elevii și-au putut încerca puterile, abilitățile în arta traducerii în primul rând din poezia Anei Blandiana, dar și a altor peți reprezentativi pentru lirica românească.

Mai mult, organizatorii au făcut de fiecare dată efortul de a aduna în volum aceste traduceri, materializând astfel interesul unor tineri de a găsi și alte orizonturi de întâlnire cu poezia noastră.

S-au făcut traduceri în principalele limbi de circulație – engleză, franceză, italiană, spaniolă – dar și în alte limbi din vecinătatea geografiei noastre.

Este admirabil angajamentul a zeci de elevi în acest exercițiu de inteligență, inspirație și respect pentru poezie. Negreșit, în spatele unor astfel de elevi de succes se află niște dascăli devotați profesiei lor.

Cu astfel de elevi, mai putem spera că literatura română are șanse mai mari să călătorească în lume.

NICOLAE BĂCIUȚ

Primăvara tăcerii

Când citesc creațiile Cristinei Vasiliu, draga mea elevă din clasa a VI-a, care emoționată odată m-a înnobilat cu o misiune unică, aceea de a avea grijă de sufletul ei prietenos, de copil, o povară înălțătoare ce mă obligă total de atunci în fiecare clipă a vieții mele, îmi vin în minte mereu vorbele lui Arghezi. Poetul spunea prin 1933 că poezia este *o stare religioasă a sufletului nostru; sentimentul care, indiferent de credință, afirmă blând și primește dulce prezența lui Dumnezeu în frumusețile suave ale existenței. Natura, lumea, omul, viața sunt niște poeme care comunică între ele, fără sfârșit, împrumutându-și taina din lumină și melancolii obscure. Între poezie și Dumnezeu este o legătură ca între formă și culoare.*

Cel de-al treilea volum al Cristinei cu titlul *Primăvara tăcerii*, pe care sunt onorată să-l prefațez, adună poeme ce reflectă obsesiile tinerei poete de a

da sens cuvântului atât ca ființă, cât și ca emoție. Migala asupra verbului se asociază cu o poetică nu ușor de pătruns, manifestată prin concentrarea imaginilor artistice în idei puse în directă relație cu divinul.

Metamorfozarea tăcerii se face încet în etape numite simplu: *Tăcuta Lumină, Șoapte, Așteptare, Anotimpuri de cuvinte* sau *Jertfă* care conduc spre obiecte de esență poetică: *Surâs divin, Pleoape de cerneală, Nufărul alb, Clinchet de inger, Nonalfabet.*

Cu un talent cules din gândurile vechilor poeți, cu o inteligență alimentată de jocul inefabil și mereu altul al Universului, într-un exercițiu continuu Cristina scrie *Textul Ei, Marele Ei Text*, cu credința declarată că poate străpunge barierele oricărui suflet înghețat cu chiar sufletul ei de copil.

Ce-i poți răspunde fetei cu stiloul întotdeauna în mână dreaptă care te ademenește cu *necuvinte oarbe, cu întoarceri la răsărit, cu dor de Rai* să trăiești starea unică *de a plâsmui tăcerii?*

...îi poți răspunde printr-un gest unic de plecaciune născut din admirație și dragoste.

ANA COMAN

Profil literar

NICOLAE BĂCIUȚ

Atunci când „cel mai important scriitor al spiritualității românești, începător al scrisului nostru viitor”, după cum îl caracteriza preotul academician Dumitru Stăniloae, în 1989, pe Mihail Diaconescu, încearcă să facă un portret literar unui scriitor contemporan, de scriitorul respectiv trebuie să fie, glumind serios, ceva de capul său, adică trebuie să fi dovedit acele calități de înalt cărturar, materializate în scrieri și cărți valoroase, care să-l facă să merite cinstea de a fi subiect de analiză și studiu.

Scriitorul contemporan Nicolae Băciuț, (Nicolae Băciuț - **încercare de profil literar**” de **Mihail Diaconescu**, Ed. Vatra veche, 2018), în concepția d-lui **prof. univ. multi dr. Mihail Diaconescu**, și nu numai a lui, este un astfel de cărturar. Încă de la început, acesta mărturisește: „În galeria celor mai importante personalități ale culturii de azi și din toate timpurile, Nicolae Băciuț ocupă un loc de frunte. El este ziarist, prozator, critic literar, admirabil arhitect de revistă și, mai presus de toate, poet de strălucită vocație lirică. El vine în arta cuvântului purtând în suflet spiritualitatea specifică locului în care a văzut lumina zilei (s-a născut la 10 decembrie 1956, în satul Chintelnic din județul Bistrița-Năsăud), cu zestrea lui istorică și etnografică, plină de datini străvechi, cu sfinții săi știuți și neștiuți,.....”.

Acesta vorbește de dimensiunea „eroică și spirituală. Mai ales spirituală” în creația lui Nicolae Băciuț pe care o asociază - pentru a înțelege modul de devenire - cu ținutul obârșiei sale. O face apelând la istoria locului, pe care o trece cursiv și didactic în revistă. O face și ca o condiție a înțelegerii operei lui Nicolae Băciuț, și a felului său de a gândi, prin prisma caracterului și modului de a gândi al românilor de unde își are rădăcina. Însăși orașul Bistrița, unde autorul a absolvit Liceul *Liviu Rebreanu*, este amintit prin reperiile sale de existență materială, începând din neolitic, dar și prin reperiile știute: Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Liviu Rebreanu, reperi culturale de respect și mândrie. Conchide autorul: „Ca

scriitor, ca om de cultură, ca arhitect de revistă, ca om, pur și simplu, Nicolae Băciuț este un produs al mediilor spirituale sâsești și orășenești în care a trăit în anii de formare”. Este amintit și Clujul unde, între 1978 și 1982, acesta a urmat Facultatea de Filologie, dar și „de calitatea sa de redactor și, după puțin timp, de secretar de redacție la revista *Echinox*, la care a debutat în plină studenție în 1980”. Traseul biografic continuă cu Nicolae Băciuț ca profesor (1982-1983) și apoi ca redactor la revista *Vatra* din Tg.Mureș, adus de cel care avea să-i devină mentor, scriitorul Romulus Guga.

În anul 2009, Nicolae Băciuț a înființat revista *Vatra veche*, unde acesta „este ctitorul, arhitectul și sufletul ei”. Era pasul necesar care trebuia făcut de către Nicolae Băciuț, pentru a continua spiritul publicației bilunare *Vatra*, *Foaie ilustrată pentru familie*, apărută în 1894 prin eforturile scriitorilor Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale și George Coșbuc, și mai ales a spiritului revistei *Vatra*, reinventate la Tg.Mureș, în 1971, prin eforturile lui Romulus Guga. Spune Mihail Diaconescu: „Vatra veche, fondată și condusă de Nicolae Băciuț, continuă în condițiile specifice ale timpului nostru ceea ce a fost strălucire intelectuală, ținută civică și patriotică, deschidere spre valorile culturale ale lumii în Vatra fondată de Slavici, Caragiale, Coșbuc...(...)..Titlul *Vatra veche*, pe care Nicolae Băciuț l-a impus, indică mai mult decât o tradiție și o

descendență literară, respectiv publicistică. El arată că revista de la Tg.Mureș se distinge prin programul ei liber asumat și consecvent urmărit, dar mai ales prin valorile pe care le afirmă...(...)..Valoarea ei culturală excepțională și interesul profund pe care-l stărnește în rândurile marelui public sunt fondate pe această fericită îmbinare a valorilor tradiționale cu cele ale inovației în cultură...(...).....Raportul dintre local, național și universal este atent urmărit, susținut prin contribuții de o mare varietate tematică și de o înaltă ținută intelectuală”.

Și totuși, înainte de toate, Nicolae Băciuț este poet, și Mihail Diaconescu știe acest lucru. El trece analitic, cu atenție de cărturar versat, prin cărțile de poezie ale lui Nicolae Băciuț, de la cele de-nceput până în prezent. Caută și găsește fiecareia linii directe, capabile să dea ținută și să creioneze portretul literar complex al acestuia. Dacă istoria locurilor devenirii lui Nicolae Băciuț au menirea de a prezenta și înțelege contextul în care s-a format scriitorul, strâns legat de obârșie, obiceiuri, atitudini sociale și aspirații, analiza cărților vor să-i arate acestuia o parte din portretul moral și psihic, unde temperamentul melancolic, firea lucidă și visătoare, totodată și gândirea asociativ creativă au un cuvânt serios de spus în economia logosului său și în special a versurilor sale. Desigur, toate acestea au liatul talentului autorului, și pe alocuri chiar geniu, care pot fi mai puțin definite sau explicate.

Despre volumele de început (*Muzeul de iarnă*, *Versuri*, 1986, *Memoria zăpezii*, *Poeme*, 1989) menționează că „estetizează liric variate simboluri ale purității sufletești înțelese ca amintire, zestre intelectuală și proiecție subiectivă în plan metafizic”. *Nostalgii interzise* (versuri, 1991) e considerată „una dintre cele mai importante cărți de poezie din istoria literaturii române”. „Aflată sub tutela preocupărilor pentru mister, creație, alienare, Logos și salvare prin puterea cuvântului, poezia lui Nicolae Băciuț este romantică, dar și simbolistă. Este filosofică, dar și teologică. Este patetică, dar și insistent reflexivă. Este delicată în exprimare și puternică în duh”. Mai remarcă autorul că atmosfera și→

RĂZVAN DUCAN

temele din primele volume de versuri „s-au păstrat de-alungul întregii sale evoluții literare”. Și că aceasta „este o consecvență ce trebuie reținută în actul exegezei critice”.

Fugit irreparabile tempus, ca și temă, invocată de Vergilius în Georgicele, în cartea a II-a a *Odelor* lui Horatius, în cartea a II-a a *Odelor* lui Horatius, în *Viața lumii* lui Miron Costin, dar și în poezia lui Goethe și a lui Eminescu etc., este amintită, când se face referire la poezia lui Nicola Băciuț. „Numai marii poeți reușesc să dea veșmânt nou și, mai ales, semnificații neașteptate unor teme străvechi. Nicolae Băciuț se numără printre ei”.

La loc de cinste în analiza „semnificației și semnificantului” este și cartea *Anotimpul din colivie* (2006) și mai ales *La taclale cu Dumnezeu* (2016). Acesta din urmă „este un volum cu caracter meditativ și confesiv. El ne amintește de teologia ofrandelor din dogmatica și liturgica ortodoxă, dar și de nevoia profundă a fiecăruia dintre noi de a trăi în comunicare și comuniune spirituală cu alții”.

Mihail Diaconescu își exemplifică spusele fie prin citarea unor buchete de versuri, fie prin redarea unor poezii întregi, precum *Grădinar în Rai*, acea „rugăciune șoptită cu sfială (cu smerenie), dar și cu încredere neabătută în bunătatea și puterea divină”, care este una din cele mai frumoase poezii din lirica lui Nicolae Băciuț și chiar din lirica națională: „Nu-ți cer nimic,/ de ce ți-aș cere,/ când, Doamne,/ singur știi ce vrem –/ zăpezii cum să-i ceri să fie albă,/ iar ierbii/ cum să-i ceri să fie verde/ și sforii, cum să-i ceri/ să fie ghem?/ Nu-ți cer nimic –/ mi-ajunge viața/ din care-mi iei/ câte puțin –/ nici strugurilor nu le ceri/ să fie vin,/ nici soarelui/ să uite dimineața!/ Nu-ți cer nimic –/ la Judecata de Apoi,/ din mine/ dacă mă ridic,/ nu voi fi singur,/ suntem doi./ Nu-ți cer nimic –/ Dar dacă, totuși,/ Vrei ceva să-mi dai,/ să mă faci, Doamne,/ grădinar –/ dar grădinar în Rai!”.

Întrebarea despre rostul poetului în lume, care îi arată sfoasa neliniște, îi este exemplificată prin poezia *Tocmai eu*. „Puterea cuvântului” lui Nicolae Băciuț este probată și prin poemele *Poem invizibil*, *Cândva*, *Așteptare* etc., acestea fiind adevărate arte poetice.

„Poetul care întreține dialogul cu Dumnezeu este un privilegiat. Este alesul Proniei. O scânteie divină strălucește în sufletul și puterea sa de judecată” spune același exeget Mihail Diaconescu, referindu-se la „cazul particular”, Nicolae Băciuț.

Spune autorul cărții: *De-a lungul timpului, Nicolae Băciuț a scris sute de poezii de inspirație sacră, adevărate diamante lirice, cărți despre Țara Sfântă și Muntele Athos, articole, studii și eseuri despre mănăstiri, biserici și schituri, despre credința noastră ortodoxă și strămoșească, despre poezii, artiștii, filosofii și savanții care-și mărturisesc credința, despre tradițiile spirituale ale românilor unite cu valorile istorice care ne reprezintă în timp și în lume...*”

Poezia *Întâmpinare*, „creație aflată la cota maximă a frumuseții literare”, poezie dedicată Eminului Eminescu, de Ziua Limbii Române, aflată în alt registru tematic, este una din poeziile emblematice ale autorului și care, „în mod firesc,.... ar trebui introdusă în toate manualele de literatură din România”, după cum afirmă același Mihail Diaconescu: „Nu am crezut că o să ai o zi,-/ când ale tale-s toate,/ cuvânt care ne ești în nume/ și pentru tine toate ne sunt date.// Tu ești pământ, cum ești și cer,/ tu ești izvor, cum ești și mare,/ tu, limba-n care m-am născut/ ca rugăciune și-nchinare.// E ziua ta în fiecare zi,/ te naști în noi, cu fiecare,/ noi nu vom fi, dar tu vei fi/ mereu o binecuvântare./ Nu am

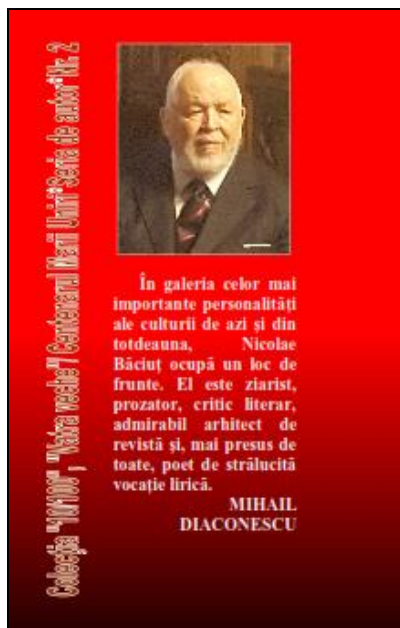
crezut să ai o zi,/ dar, fie,/ căci ziua ta e cât un an/ și anul tău e cât o veșnicie.”.

Despre scrisul lui Nicolae Băciuț se vorbește ca de „o respirație permanentă”, iar despre el ca despre un scriitor care „se dăruiește zilnic în cele mai diferite forme literare”. Sunt invocate în acest sens și cărțile de dialoguri, mai ales „de dialogul de idei, apt să lumineze laturile mai puțin cunoscute ale unor personalități creatoare și ale operelor prin care ele s-au impus”. Sunt amintite cărțile: *Între lumi. Convorbiri cu N. Steinhardt* (1994), *Anotimpul probabil. Interviu* (1995), *Oglinzi paralele. Interviu* (1995), *Aproape departe. Interviu* (2001), *Zona liberă. Interviu* (2003), *O istorie a literaturii române contemporane în interviu* (2005).

„Publicând mai multe cărți de interviu, Nicolae Băciuț ne demonstrează cât de profund este ancorat în viața literaturii și culturii române de azi. Niciun alt scriitor contemporan n-a publicat atâtea cărți de interviu ca Nicolae Băciuț. Niciun alt scriitor n-a evocat, în interviurile pe care le-a publicat, atâtea probleme artistice, istorice, teologice, filosofice și, bineînțeles, literare...”.

Cartea conține și o „schiță de portret”, cu un „breviar bibliografic”, unde sunt înșirate cele aproximativ 90 de cărți ale autorului, de asemenea cărțile unde acesta a fost „îngrijitor” al unor ediții, dar și prezența sa în zeci de antologii, apărute atât în limba română, cât și traduse în limbi de circulației internațională sau chiar în limbi mai exotice.

Cartea este o „încercare” de profil literar, Mihail Diaconescu rezervându-și încă din titlul ei, cu modestă conștientă, faptul că este aproape imposibil să fie exhaustiv, în condițiile în care subiectul în cauză, scriitorul Nicolae Băciuț, are o așa stufoasă activitate literară, publicistică și culturală, unde, desigur, calitatea și puterea de transfigurare a scrierilor primează. De fapt, Nicolae Băciuț este un iluminist al zilelor noastre, care se scrie pe sine, îndeplinindu-și destinul de a avea ceva de spus și de a spune în manieră proprie, pentru un timp prezent și mai ales pentru un timp care vine.

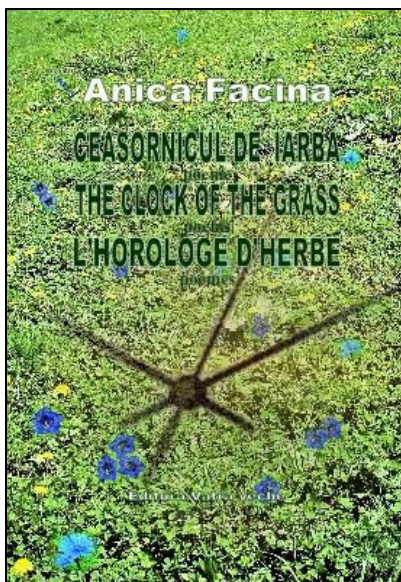
Cronica literară

Tablouri de vânt în ceasuri de iarbă

Cu Anica Facina m-am mai întâlnit și prin textele sale, în diverse reviste, dar și la colocvii legate de lirica niponă, însă, până în acest moment, nu am avut ocazia să lecturez un volum al său de acest tip.

Ceasornicul de iarbă este o carte de poeme haiku/ în stil haiku, scrie autoarea. Voi aborda aceste rânduri, așadar, dincolo de alte considerente, din perspectiva liricii nipone, în speță haiku, și a ce înseamnă și cum abordează autoarea acest tip de creație. Anica Facina păstrează cu strictețe unele dintre „regulile” încă „încetățenite/ acceptate” la noi pentru haiku, începând cu formula 5-7-5 (scriind despre Traian Chelariu și antologia sa de lirică niponă⁶ am spus că putem admite că e posibil că lui i se datorează păstrarea la noi, ca una dintre cele mai acceptate cerințe⁷), dar, în linii mari (și nu peste tot), și alte aspecte formale, de la elementul de cezură (kireji), cu nuanțe de discutat în ce privește kigo (doar un exemplu: „Susurul apei/ în munții poveștilor –/ Țară Română!”), textele încep cu literă mare ș.a..

Am putea spune că, din acest punct de vedere și, în bună măsură, și prin tematică (dar nu în toate cazurile, vom exemplifica), se apropie mai curând de târâmurile „clasice”, dar asta nu se întâmplă întotdeauna. Câteva exemple, am putea spune de „muki kigo”, dacă rămânem cu discuția la „clasic”: „Imperfecțiuni/ adunate grămadă –/ autopoortret”; sau, pe tema înstrăinării/ plecării de acasă, fenomen, din păcate, tot mai frecvent în zilele noastre: „În pământ străin/ mugur de floare rară – / copilărie”. Alte paliere tematice explorate ar putea fi credința/ religia („Ca un cari în lemn/ roade biciul căinței –/ mai sperii iertarea”), aspecte legate de, să spunem, „social”/ viața cotidiană („Castani în floare –/ policandre cu lumini/ de Ziua Muncii!”); sau un alt mod de a privi Crăciunul/ ceea ce facem pentru a avea pomul: „Șuier de

iarnă/ scâncet de plâns printre brazi –/ măcel de Crăciun”), legătura cu locurile, fie ele natale ori nu („Mii de cocostârci/ la apa Siretului –/ popor migrator”; sau: „Multă scriitu-ră/ pe foile zăpezii –/ iarnă în Bucovina”). Sunt și altele, care sugerează un tablou plăcut, din natură/ mediul înconjurător, dar cu gândul la lucruri/ meserii care încet, dispar în negura uitării („Cuibul de barză/ pe înaltul coș de fum –/ coșarul șomează”). Sau tablouri care parcă sunt „desenate” undeva în *illo tempore* („Drumul oilor/ dând ocol tumulului –/ cioburi dezgroapă”; sau „Drumul de munte/ sinuos ca un șarpe –/ alb șirul de oi”) ori aduc glas din depărtările vremurilor („amurg de toamnă/ vremea merelor coapte –/ priveghi cu strămoși”; „Trei sfinți de gheață/ în frumoasa lună mai/ închid Soarele”), sau, uneori, arar, ușoare accente livrești („Hanul dintre vii/ o mie una de nopți –/ povești nespuse”) ș.a.

Așadar, un volum departe de a fi monocrom din punct de vedere tematic. Trecând peste analiza consistenței poemelor, care ar comporta o discuție mai largă/ nuanțată, din punct de vedere al construcției avem și situații în care se depărtează, în varii perspective de analiză, de „clasic”. De pildă, în ce privește felul în care sunt înlănțuite planurile poemului. Iată un exemplu de text, o imagine frumoasă, dar mai degrabă spre maniera unor autori care merg azi spre un anume tip de poem, parcă frângându-i „planurile”: „Nesfârșitul alb –/ urmele jivinelor/ caligrafie”. Sau felul în care se folosesc tropii, discutat în maniere atât de diverse, de la non-acceptare la diverse grade de permisivitate ori figuri de stil

„ascunse”⁸, întâlnim în aceste texte expresii ca: „insomni de mătase”, „zăpezile menghine”, „pleoapa zorilor”, „ploaia pianist”. Sau, ca să cităm poeme care ar comporta o astfel de discuție: „Toate nimfele –/ cu degete de ploaie/ ferestre spală”; ori: „Cuplu în noapte/ umbre îngemănate –/ desen sub Lună”. Ori chiar primul poem din carte – „Toată mireasma/ cireșii își dezbracă –/ ploi de petale”. Sunt și unele texte (fie ele haiku sau în stil haiku) care, ca să folosesc un „paralelism”/ o comparație cu pictura (nu ar fi în nici un caz prima dată, dacă ne aducem aminte numai de Shiki și alegerea sa de a pleca în haiku de la o descriere/ schiță din viață – shasei⁹ – concept cunoscut, cu nuanțele epocilor, încă de chinezi, de japonezi de prin perioada Kamakura, dar la care el a ajuns după „întâlnirea” cu Occidentul), autoarea creionează imagini care sugerează o atmosferă anume. Cităm: „Pe masa veche/ gutuia amăruie –/ părinții plecați” (aici, păstrând paralela cu pictura, în maniera „still life”); sau „Singur călător/ pe cărări de cetină –/ orașul părăsit”; „Sub luna plină/ urletele lupilor –/ cina e gata” ș.a. Pe de altă parte, putem vorbi și de unele texte cu expresii mai „stridente”: „Ochii bătranei/ faruri pe-o mare creată –/ cronică vie”. Desigur, sunt și alte paliere tematice/ formale asupra cărora am putea zăbovi. Dacă am privi „culorile” din cuvinte folosite pentru a crea atmosfera dorită am regăsi adesea toamna, iarbă, munții, vântul ș.a. și, de aici, este loc de o analiză mai largă, nu numai sau nu neapărat cu gândul la Bahtin și cuvintele „cheie”. Sau felul în care grupează textele din acest volum, nu în maniera „clasică” sezonieră, ci în una personală: I – Roata timpului, II – Clepsidra de ambră, III – Tablouri de vânt.

Dincolo de acest prezumtiv „joc” între „clasic” și actual, de tipul de vocabular folosit, de pendularea între texte „în stil haiku” și haiku ori alte elemente despre care am amintit, în aceste gânduri după o primă lectură, trecere și de discuțiile pe care le-ar putea genera această manieră de abordare, cartea are și accente personale care pot constitui premise pentru a interesa creatorii/ cititorii de gen.

MARIUS CHELARU

⁶ Traian Chelariu a publicat prima antologie de haiku în limba română, *Suflet nipon* (subintitulată *Florilegiu liric prezentat de Traian Chelariu*), în colecția „Junimea literară”, în 1933, la Cernăuți.

⁷ În *Traian Chelariu și lirica niponă*, Colecția „Orient”, seria „Biblioteca Haiku” – nr. 2, Editura Fundației Culturale Poezia, Iași, 2011 – am reamintit această idee, enunțată anterior și de V. Moldovan.

⁸ Am avut diverse convorbiri, în care am discutat și despre cele amintite aici, cu idei foarte variate și interesante, cu nume cunoscute din „lumea haiku”, de la Ban'ya Natsuishi la Jane Reichhold, Jim Kacian, David Lanoue ș.a., cele mai multe publicate în revistele „Poezia” și/ sau Kadō.

⁹ Concept lansat în esul *Descriere/ Jojibun*, în 1900, în jurnalul „Nippon”.

Suflare de iubire

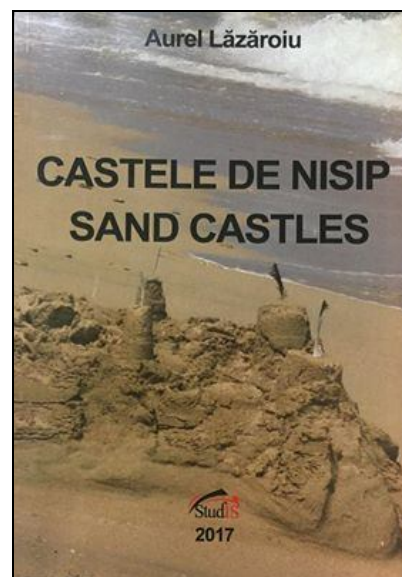
Aurel Lăzăroiu, coordonatorul Cenaclului „Mihail Sadoveanu” din Constanța, o prezență activă în viața culturală tomitană și ca organizator, moderator etc. al unor evenimente de gen, s-a hotărât, la vârsta de 65 de ani, să-și adune cele mai recente poeme și să deuteze editorial cu volumul „Castele de nisip” (Editura StudIS, 2017, bilingv – română și engleză). Am putea spune că acest gest a fost determinat și de faptul că autorul trăiește printre oamenii de cultură dobrogeni, cărora le-a fost ori le este prieten, unora dintre aceștia stându-le la căpătâi pe paturi de spitale până în momentul trecerii *dincolo*. În sângele unui astfel de om Poezia s-a împământănit lent, dar sigur și ireversibil.

Cele două teme importante ale volumului sunt iubirea și marea. Acestea interferează aproape în fiecare poem, peisajul marin constituind cadrul cel mai fidel structurii sufletești a poetului pentru năzuirea, întâmpinarea sau rememorarea iubirii. Marea este personificată și acționează fie ca o prietenă, fie ca un martor implicat, fie ca o confidentă care are și niște soluții neapărat terapeutice, dar și ca o îndrăgostită, bucurându-se cu „valuri tăcute” de prezența lui. Iubirea îmbracă, aici, trei forme: visul de iubire, amintirea și dorul. Nu există un timp prezent al trăirii fizice a iubirii, de unde și tonul melancolic al poemelor. Iubirea devine uneori chiar „ne iubirea” și nici marea, care îi sugerează un posibil „noi” sortit nemuririi nu reușește să-i zdruncine ideea sau dorința de cuplu firesc, bărbat-femeie (Cătălin-Cătălina, dacă facem o paralelă cu „Lucefărul” eminescian). „Să aud,/ să simt,/ să miros,/ să gust” (**Neiubirea**) își strigă el nevoia simțurilor. Încercările mării de a-i ostoi dorul omenesc, autoproponându-se cu mai multă sau cu mai puțină discreție, se repetă: „Doar valul care venea spre mine/ șoptindu-și dorul” (**De Armindeni**); „mi-a fost alături: Marea./ Freamătul ei a cântat iar pentru mine./ Un glas amăgitor de sirenă chema...” (**Primăvară albă**). Visul de iubire, exprimat sub forma unor dorințe, conține imagini artistice frumoase și

limpezi, chiar dacă tropi de o gingășie copleșitoare vin în bătaia ochilor cu care privește mintea cititorului: „Aș vrea să mă îmbrac cu tine/ Și să devenim o stea dublă” (**Anotimpuri**); „Am aruncat acea zi în mare/ Și am visat tot ce se putea visa./ Cândva, într-un vis,/ sărutările tale m-au ajuns/ și atunci/ am încercat să trec puntea zilelor până la tine” (**Neuitare**); „M-am lăsat cuprins de visare/ [...] și ți-am recunoscut/ gustul necunoscut al buzelor” (**Așa a fost**). Marea, ca mentor onest, nu obosește să-i indice calea, deși discipolul nu pare să fie receptiv, aflându-se în ipostaza unui pătimaș dispus să țină cont doar de propriile trăiri: „Marea mi-a deschis cartea/ și mi-a arătat unde am greșit./ Se pare că, retrăind, greșesc tot acolo!” (**Neuitare**) Această patimă e dusă până la extrem, actantul liric considerând că nici măcar poezia nu poate exista în afara dragostei (trăite): „mi-am risipit toate cuvintele./ Am mai găsit doar două./ pe care ți le spun în dreptul inimii./ Te iubesc!/ Așa ar începe o frumoasă poezie de dragoste/ pe care n-am s-o scriu niciodată./ Sunt un poet nenăscut” (**Neuitare**).

Când spațiul marin nu mai poate răspunde căutărilor – iubita fiind mereu „ultima cântare de înger plecând”, iar el contopindu-se cu celelalte elemente din decorul înconjurător, o „scoică pe stânca fără de nume” – actantul liric este atras către o introspecție a sinelui, sub pavăza puterii interioare văzute ca o pasăre-călăuză (și) de sorginte divină: „o pasăre nevăzută mă poartă pe aripi/ de zbor planat/ prin sinele meu./ Mi-am pierdut toate reperele./ Dar pasărea mă îndrumă spre înalt” (**Zbor șoptit**).

Timpul care trece ucigând „vara” poetului aduce cu el și niște răspunsuri, care justifică întoarcerea pe dos a rosturilor naturii deabusolate de retragerea – parcă în nicăieri! – a celei ce părea să stăpânească simultan omul și universul. Concluzia îndeamnă către acceptare și resemnare, chiar dacă durerea se mai conjugă încă la timpul prezent: „Și atunci, în miez de toamnă./ am înțeles că vara a murit// [...] Am înțeles că sunt o rană/ pe aripa unui zbor frânt dureros/ [...] Am înțeles că n-a mai rămas nimic” (**N-a mai rămas nimic**). Sfârșitul acesta pare să cuprindă spațiul „până la stele”, fapt

pentru care lacrimile devin „albastre”; iubirea, care nu mai poate reprezenta decât un simplu element de decor, chiar dacă mereu la înălțime, e așezată/ abandonată de-a lungul unui vis-dorință „pe colțul lunii”, astfel că, eliberat, poetului îi „înflorește gând de speranță:/ când mă voi vindeca...” (**Aripi frânte**).

Putem să credem în această putere de (auto)vindecare, întrucât avem certitudinea acțiunii de tip demiurgic a poetului.

El reușește, precum Dumnezeu l-a făcut pe Adam trimițând asupra lutului suflare de viață, să umanizeze cerul (fără să-l minimalizeze) revărsând asupra lui suflare de iubire. Hiperbola întrește apoteotic un portret pe care l-am suspectat astfel printre rândurile poemelor anterioare: „M-am înălțat./ am luat stelele-n palmă/ și am suflat asupra lor iubire./ S-au înroșit albastru și au foșnit a mare/ [...] În sufletul meu am ridicat altar neștiut iubirii/ și mă închin lui” (**Chemarea mării**). Cerul este astfel unit în chip misterios cu marea, câștigătorul fiind poetul.

Ca și criticul Ion Roșioru, prefațatorul cărții, cred că Aurel Lăzăroiu ar trebui să-și ia talentul în serios.

Acestei prime irumperi poetice îi vor crește vlăstare și ele vor deveni, cu siguranță, puternice dacă vor fi stropite cu apa vie a Poeziei din care se pare că a băut și autorul „Castele[lor] de nisip”.

DIANA DOBRIȚA BÎLEA

Femeile iubesc cum respiră...

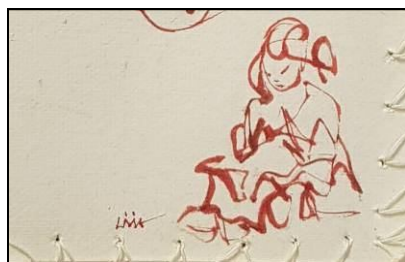
... Iacom, sacadat/ ele tremură ca varga –/ de pe capul iubiților lor./ vezi Doamne./ un fir să nu cadă!/ Când lumina ochilor își găsesc/ înaripate/ nu mai ating pământul/ toată căldura și lumina orbitoare/ soarele pe cer/ de la ele o împrumută!” Poemul nuclear care dă titlul și dictează arhitectonica volumului Călinei Trifan, *Femeile iubesc cum respiră* (Editura Arc, 2011) descoperă un *eu* triumfând asupra tuturor spaimelor, căderilor, dezolărilor, pustiilor și a altor stări inhibatoare ale ființei. Acest *eu* are revelația combustiei interioare, se dezvăluie ca generator autonom de energie excedentară și asistă cu încântare la miracolul propriei deveniri. Trebuie spus că trăirea jubilativă este declanșată de scânteia care se aprinde de la aceeași vigoare afectivă interioară, „când”-ul este condiționat de alegerea „inimii”, factorul exterior având contribuții colaterale. Femeia iubind are conștiința deplină a enormului său potențial de dăruire și de luare în posesie a lumii. Poemul degajă din plin bucuria de a trăi, nemărginita mulțumire existențială, gratitudinea atotcuprinzătoare față de Dumnezeu. Iubirea ca stare de conștiință și „canon” de urmat în viață, moarte și poezie constituie inteligența spirituală a volumului. Desăvârșirea prin eros conturează expresia poetică a lui: „Pentru că într-o zi/ trup al meu/ să nu seci ca un puț părăsit/ mă topesc aici în sunete și alinare/ și ca-ntăia oară/ aparțin ultimului venit/ și celui dintâi în zidire/ cărțile spun/ nu schimb lumea din temelii/ dacă ceri dragostea dovedită/ cu uneltele brute ale dovezilor/ atomul explodează. / / De când nu mai există/ dragoste în lume/ patul ființei mele e al tău/ din zori până-n amurg/ din amurg până-n zori!” (*Canon de dragoste*).

Încrederea că iubirea mișcă lumea – a femeii cel puțin – configurată puternic în aceste două texte programatice rămâne substrat pentru toate poemele. Însă sufletul are modulațiile lui, luminoase ori umbrite, și este lăsat în libertatea de a alege felul în care să se manifeste. Preponderente sunt stările de elevație calmă, alimentate de înțelegerea că orice suferință își poate găsi alinarea în contemplarea eliberatoare, în meditația reconfortantă,

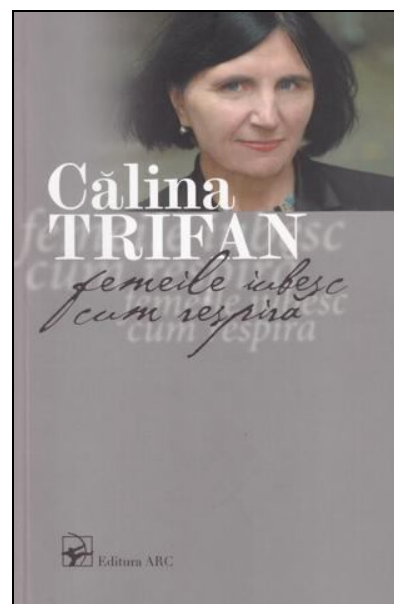
în „nebulosa” poemului. Creionările tomnatice mângâie tristețea, suspendă trecerea timpului: „Cu gene rimelate de ceață/ la jumătatea zile i ațipesc/ pe-o rână întoarse dealurile/ într-o nesăbuită singurătate –/ lăuze se odihnesc” (*Târziu de toamnă*).

Mai multe poeme insistă în registrele foarte productive estetic ale gravității melancolice și împăcării senine cu Timpul. Trecutul și viitorul este un „subiect deschis” de vizitat „și în al nouălea cerc”. Amintirile sunt acte de limpezire ale reliefului afectiv și combustibil pentru imaginație: „Acum sunt o femeie fără vârstă/ am foamea potolită/ odată am ținut în brațe întreg universul/ acum doar îl observ/ / de când mă știu uit de la mână până la gură/ dar trupul meu n-a uitat nimic/ sunt pergament mesopotamian/ bine tăbăcit/ / cu capul în nori am trăit/ vise pe care nu le-ngăduiau nici regine/ acum cu cadavrele lor mincinoase/ mă hrănesc nu doar eu dar și pe tine,/ cititorule!” (*Subiect deschis*)

Fără a avea miză tragică, dragostea este asociată morții, fiind considerată la fel de implacabilă: „Iubirile târzii sunt ca vinul/ de Cabernet/ băut în vârful buzelor/ în loc să stingă setea/ mai tare o ațăță/ / după atâtea repetiții/ trebuia să stăpânim rolul perfect/ că nu era totul în mâinile noastre/ am aflat în premieră –/ / să iubești și să mori nu-i târziu/ niciodată” (*Iubirile târzii*). Cum iubirea nu generează stări beatice, nici sentimentul tanatic nu invocă catastrofe sufletești, rostogoliri în hău, decât pe alocuri: „Spaima bântuită de alte spaime/ îmi pune cătușe la picioare, pe mâini/ aici în preajmă dar prea departe/ îngerul meu taie frunză la câni/ / și ea se dă drept extazul meu/ fapt care nu se confirmă/ la întrevedere/ mă sugrumă/ ca în visul de marți spre luni/ chiar cu mâinile mele.” (*Într-o zi*). Fantasmel iubirii și morții se transformă în „Comoara noastră de sentimente”, acea bogăție vitală care irigă poemele cu forța, stabilitatea și liniștea unui izvor adânc: „Bate într-un ritm/ care-o face

Livia Balu (detaliu)

mereu să fie prima/ într-o luptă inegală/ galopul orelor mici/ o găsesc înprospătând/ la botul cerului vinul/ mână doar de dărmicie/ și de nevoia de-a se vesti/ poftim sub ochiul Domnului/ ca bătută în cuie/ de două ori mai repede acum bate/ ca să pară îndatorirea grea/ ușoară” (*Inima*). La suprafață însă acestea prind contururi grafice și sonore rafinate. Confesiunea trece grilele mediatore ale discreției și cuvintelor, sentimentele sunt decantate, lăsând să se afișeze în versuri doar ecourile vieții, iluziile sentimentelor, satisfacțiile estetice: „dificilă muncă mai e și tăcerea/ cu atât mai mult acum/ când bătăile inimii/ au organizat flagrantul.” (*Flagrant*)

Deosebit de expresiv îmi pare lanțul de poeme-miniatură, ale căror titluri punctează temele predilecte ale poeziei, iar textele dau formula lirică, concentrată aforistic a trăirilor sublimite. Înfașurate într-o densă atmosferă tulburătoare, poemele modelează un lirism al fragilității și precarității ființei într-o lume în care adie neantul. În același timp, eul liric își găsește în iubire, în trăirea voluptoasă a ei o poziție transcendentă care, dacă nu anulează, cel puțin umple golurile existenței, amână finalul. „Între două veșnicii” viața trebuie trăită ca o „călătorie în sine” agreabilă și semnificativă, nu ca o „destinație precisă”. Iubirea și dăruirea de sine creează marea iluzie a victoriei asupra morții, mențin respirația veșniciei. Atenție, a nu se consuma dintr-o singură înghițitură. Aceasta pare a fi învățătura și poezia Călinei Trifan!

ALIONA GRATI

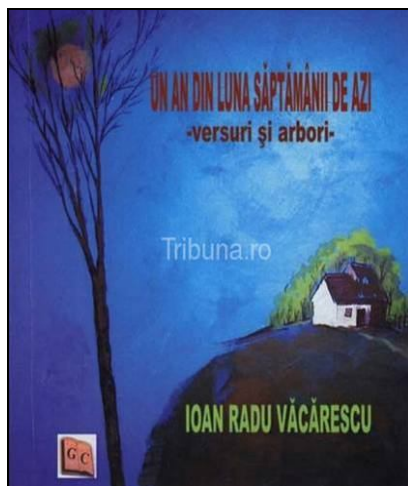
LUMEA CU DOUĂSPREZECE LUNI

Cartea de poezie **anul din luna săptămâni de ieri**, sub semnătura lui Ioan Radu Văcărescu, a văzut lumina tiparului la editura de prestigiu **Tipo Moldova** din Iași, în anul 2012, în cadrul colecției **OPERA OMNIA-poezie contemporană**, inițiată de această editură. Poetul cu chipul unui Socrate modern, Ioan Radu Văcărescu, precizează în nota de la începutul cărții că *din cauza unui cuvânt, a unei propoziții, a unei idei sau boarea de vânt a unei amintiri, am pus poemele la grămadă, cum am spus, pe lunile anului*, rezultând astfel o carte cu douăsprezece capitole, fiecare purtând denumirea uneia dintre lunile anului, în ordinea lor firească, începând cu ianuarie.

După cum însuși autorul o declară, *fiecare poem al cărții poate fi o lume, sau măcar o parte, mai mare sau infimitezimală, a acesteia*, și tot el afirmă că lumea aceasta poate include *familia, animalele dragi, casa, grădina și strada natală, prietenii, Sibiul, locurile unde mă simt bine, la munte sau în Bărăganul bănulescian*, considerând, în ceea ce mă privește, că Sibiul, orașul său natal, constituie un fel de axis mundi al întregii economii a cărții.

Constatarea aceasta e confirmată chiar de poemul de început al ciclului *Ianuarie*, intitulat **Rătăcesc pe străzile pustii ale Sibiului**, ce se constituie într-o contemplare meditativă în miez de iarnă a orașului *negrăit de frumos*, oraș ce pare banal în timpul unei plimbări nocturne, dar banalitatea nu exclude acea stare de grație cu efectul ei binecunoscut asupra poezilor, și anume scrierea unor poezii de mare încărcătură emoțională: *rătăcesc pe străzi după sărbători/ când orașul e golit de oameni și încărcat/ de amintirea pașilor care i-au dospit caldarâmul/ cu aura marilor utopii/ atunci e negrăit de frumos/ scufundat până la glezne/ în troiene de gheață transparentă/ ca lumina de miere a ochilor ei de demult/ umbriți doar de fragede melancolii*.

Pe același plan contemplativ al orașului de suflet se situează poemul **Privind**: *Privind conturul zvelt exilat/ pe străzile întortocheate fără nume/ cu case și ferestre ferecate/ în umbră*

de acoperișuri baroce vâleurind/ ca o mare de lut cărămiziu/ învăluite în rotoacele de praf/ în ploii vineții/ cu piețe ce se deschid în memorie ca paginile/ unui album cu ilustrații vechi și apoi se opresc/ brusc la marginea unui pod antologic suspendat/ peste un petic de cer exilat pe pământ.

Lumea poetului, compusă din elementele la care m-am referit mai sus, din reală devine o deziluzie, o lume încarcerată, plină de privațiuni, din care doar un **Exil** te mai poate salva: *astăzi s-a întors anotimpul/ în care ar fi trebuit iarăși să intrăm/ prin portalul de lumină dinspre centru spre subarini/ la o întâlnire de taină și melancolie/ am rămas prea puțini încât să ocupăm toate locurile/ din jurul statuii lui eminescu/ prea puțini pentru a bea tot vinul adunat/ vadră după vadră în toți acești ani putrezi/ blândă privirea ne-ar fi fost/ aprigă cuvântarea și cântarea/ mângâind coame de lei tineri/ asmușind ciobănești mioritici contra destinului potrivnic/ amintind pe fiecare dintre cei exilați/ departe într-o europă tristă/ într-o țară sau alta/ astăzi toate orologiile orașului imperial/ s-au prăbușit în infern.*

Poemele de dragoste dau cărții un contur liric de o frumusețe aparte, iubirea, cu toate meandrele ei, fiind materializată în adevărate bijuterii literare, poezia **Ferestre deschise** (parcă o transfigurare a poemului **În luna lui Marte** scris de N. Stănescu), fiind un exemplu mai mult decât grăitor în acest sens: *Părul ți-era ud de lumină/ stăteam în camera scundă/ în fața ferestrelor deschise spre cartierul baroc/ priveam liniștea așternută pe zidurile de var/ respiram odată cu fuința orașului imperial/*

exilați sub acoperișurile de țigla cărămizie/ valuri purpurii cu ochii neliniștitori/ unde uguiau mii de porumbei/ perdeaua albastră de prusia a cerului s-a vălurit/ spre o seară tremurată de o boare de vânt din senin/ peste noi prin ferestre deschise/ încărcată cu miresme de liliac/ dimineața a venit dinspre nord/ primele noastre cuvinte au strălucit/ ca stropi de mirare/ părul ți-era ud de lumină/ te-am numit femeia cu tălpile de sare.

Stilul clasic, la care apelează din când în când, îi oferă poetului prilejul să jongleze cu măiestrie nedisimulată cu literele și cuvintele, oferind cititorului o punte de suflet către tainele poeziei adevărate: *S-au dus codanele cu sâni tari/ Ce m-au iubit numai o vară/ N-aveam ce să le dau în schimb/ Decât un cuib în lanul de secară...S-au dus femeile cu mreaja creață/ Ce m-au iubit o primăvară/ N-aveam cu ce să le descânt/ Decât cu ploaia caldă de afară (Anotimpuri).*

Subscriu la aprecierea lui Paul Aretzu că „Lirismul lui Ioan Radu Văcărescu se revarsă în valuri/ voaluri de imagini, evaziv, nestructurat, volatil, ilustrând o stare contemplativă, melancolică și libertățile unei fantezii baroce”. Un argument sugestiv în acest sens îl constituie poemul **Noiembrie**, apărut în revista *Euphorion* din 11-12 noiembrie-decembrie 2012: *trage obloanele bolții luminate, doamne, acum,/ în clipa focului fraged al arțarilor de aur,/ în clipa de suflet bântuind pe coclaur,/ presară ferestrele cerului, doamne, cu scrum./ trage perdelele peste crâng, doamne, îndată,/ în clipa fulgerelor calme ale mestecenilor de-argint,/ în clipa când jarul toamne-i alint,/ închide porțile amurgului, doamne, cu lacrimi de tată./ trage draperiile noiembrie, doamne, grele,/ în clipa miezului frânt al gorunilor de piatră,/ în clipa când jarul e coclaur pe vatră,/ închide-mi, doamne, ochii, cu tăciuni de pe stele./ să nu vezi cum ard, doamne, vâlvătaie de seu,/ pădurile primare ale bietului suflet al meu.*

Fii binevenit, cititorule, în lumea cu douăsprezece luni a poetului Ioan Radu Văcărescu, o lume a poeziei fără cusur, sinceră și caldă ca lacrimile cerului în creștetul verii.

ILIE GORJAN

RĂZVAN DUCAN: două crengi dintr-o tulpină

Am în față două cărți venite foarte repede din Târnăveni la Chișinău. De la poetul și eseistul Răzvan Ducan. Trebuie să spun că pe vremea comuniștilor clasici, până la 1987, corespondam cu o fată de la Adămuș, localitate apropiată Târnăvenilor lui Răzvan Ducan. Eu eram proaspăt cetățean sovietic și socialist, ea - numai cetățean al României Socialiste. Scrisorile noastre, parfumate de florile uscate din ele, numai foarte subțiri fiind erau admise de vameșii extrem de vigilenți din U.R.S.S. și R.S.R. Discurile cu muzică românească și cărțile erau returnate, fără nici o explicație, cât de cât plauzibilă. Acei ani au trecut. Acum cărțile vin în două zile la Chișinău. Nu ca pe timpuri. Doar că acum ele vin să ne copleșească prin mesaje de mare larghețe sufletească tot mai rar.

Volumele de poezii „**Torna, Torna**” și „**Poporul de proști versus Eminescu**” sunt scrise sub același, unic, drapel. Al Poeziei rare, pe cale de dispariție din toate Româniile de Azi. Prima carte, apărută la Editura VATRA VECHE din Tîrgu-Mureș, este dedicată Centenarului Unirii, serbat în 2018. Parcă a fi comemorat ori deplîns, datorită veșnicei neuniri la români, ar fi mai corect spus și scris.

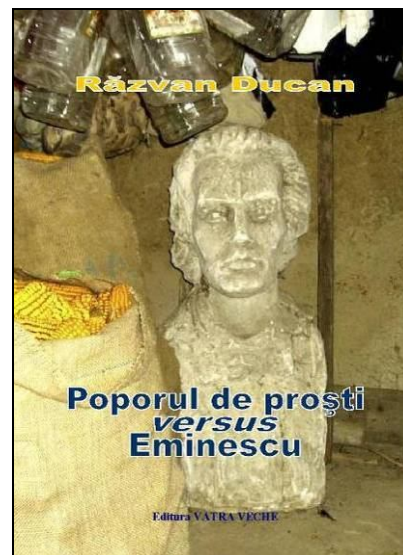
În prefața volumului reductabilul poet și critic literar român, Nicolae Băciuț, evidențiază “sentimentul românesc al ființei”, pe care avîndu-l, Răzvan Ducan „elogiază valorile fundamentale ale unei identități, fapt ce poate fi taxat ca un act de mare curaj, de îndrăzneală, de sfidare a prejudecăților de orice fel.”. Limba Română, Alba cea Iulia, Curbura Carpaților, 1 decembrie 1918, Mureșul, Târnava, Horea, Ardealul, Prutul, Avram Iancu, Tricolorul, Dacia -sunt doar o parte din teme abordate de poetul revoltat, adică neindiferent față de atrocitățile la care este martor supus marea și bietul popor român din mileniul trei. Vă rog, Acultați inima, pe post de clopot, a poetului: „Țară a forărilor necondiționate/ până la zăcăminte de

moși,/ a distilării nervului lor,/ pentru sanctuare de copii sănătoși.../ Țară a poetului tânăr/ care se naște, trăiește și moare,/ a poeziei, care pur și simplu sălășluiește aici,/ nenăscută și nemuritoare.”. Ce mare vers! Poezie nenăscută și nemuritoare, care pur și simplu sălășluiește aici! Să însemne că tot ce e născut e și muritor? Nimic mai adevărat decât aceasta! De la căderea protopărinților noștri în păcat, noi, urmașii lor, am devenit născuți și muritori, nedorind pur și simplu să sălășluim pe aici, dar chiar să trăim, altfel spus: să o ținem într-un continuu huzur pământesc!

Prea multa Europă, spune autorul, aduce uitarea de patrie, și de „strămoșii daci, care se aruncau în sulite,/ iar urmașii lor se aruncă în card-uri...”, prea multa ospitalitate este „egală cu prostia”, fiindcă „românul dă străinului și cheia de la cămară” (vezi Poveste mică), gazda trezindu-se dată „din casă afară” de oaspetele lăcomos.

La capitolul: învățăminte istorice suntem cei mai săraci, n-am însușit nici o lecție, pildele (și cele biblice, adăugăm noi) ne sunt străine, toți râvnim să fim înmormântați în cavourile de lux din capitală și numai poetul Răzvan Ducan îi blestemă pe cei ce nu-i vor respecta testamentul de a-l înmormânta la... Târnăveni.

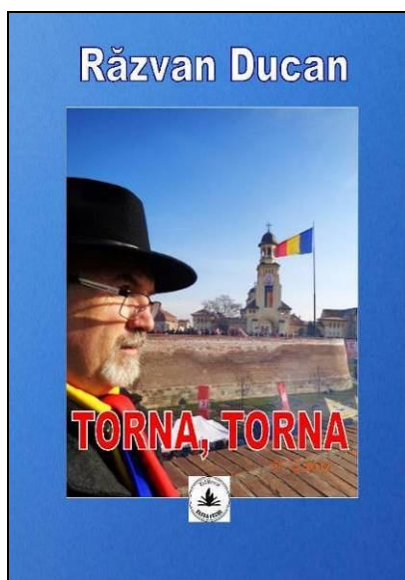
Inima lui Iancu clopot este, ne convinge poetul, care bate mai mult în gol, deoarece oștenii sunt muți și surzi la chemările inimii lui. Poetul a fost și la medici, din cauza unor colegi de condei, care îl suspectau de

inactualitate cronică. A bătut pe la mai multe uși, iar diagnosticul final și unanim a fost că Răzvan Ducan este bolnav (grav bolnav-zicem noi) de Ardeal. „Ardealul mi-e boală/ Și antidot, mereu”, le-a spus poetul, fiindcă medicii erau neputincioși în stabilirea unui tratament eficient și de durată. Ardealul e boală și leac, Eminescu e boală și leac, Carpații sunt boală și leac, viață și moarte, și iarăși Viață pe moarte călcând la a doua venire a Mântuitorului nostru!

Nici morții, că sunt morți, nu au tihnă în România! Ei au ajuns “să-și sape alte morminte”, pentru că „le este tras pământul de sub picioare” și lor. Poemul “Egal 1 decembrie 1918” poate fi citat integral, el constituindu-se dintr-o columnă infinită de fapte, nume și ani, care au pregătit ziua de 1 decembrie 1918. O cohortă de evenimente pentru o zi cât o Istorie a unui neam înfrățit din nou și din nou și numai pentru o vreme. “Plânsu-mi-sa, râsu-mi-sa” reprezintă starea de spirit a poetului în fața ticăloșiei celor mulți și muți. Durerea sufletului său nu și-o poate alina decât în cântecul strigat în picioare, sub tricolorul care este „a opta minune a Lumii”. La sfârșitul cărții, autorul are o rugămintă pentru cititori, care sună așa: „Vă rog, vă rog din suflet:/ Nu dați țara pe mâna mea,/ fiindcă s-ar putea să o strâng așa tare la piept/ încît să o sufoc din prea multă adorație,/ precum o fac cu copiii lor lăuzele,/ la care li s-a vărsat laptele iubirii în sânge”. Ce neam mai suntem și noi, români! Poetul ne-a rugat să nu-i dăm țara (nu cu →

TRAIAN VASILCĂU

majusculă și are dreptate) pe mâna lui și ei l-au ascultat, și au dat-o pe mâna străinilor, care poartă câte 3-4-5 prenume în pașaport și nici măcar o inimă-clopot în piept, precum Iancu!

*

... În cartea **“Poporul de proști versus Eminescu”**, poetul Răzvan Ducan și-a revăzut și adăugat un crâng de stări firești pentru cei vii și improprii celor morți, tot mai mulți de la 1989 încoace.

Apărută la aceeași elegantă editură, VATRA VECHĂ, și prefăcută de eminescologul de la Ipotești, Valentin Coșoreanu, cartea însumează poezii scrise în perioada 2013-2015.

E o Viață a lui Mihai Eminescu, începând cu Nașterea pământescă și sfârșind cu Nesfârșirea Poetului. Cine a fost el și cine suntem noi? - iată două întrebări în una singură, la care (întrebare) vine să răspundă tot Răzvan Ducan.

Proștii suntem noi, care nu se știe de l-om fi meritat vreodată pe Eminescu. Noi l-am condamnat, noi l-am executat, noi l-am îngropat și noi l-am uitat.

Greșesc cu ceva, când fac o excursie în amintirile românității din mine și conchid că proști am fost și proști am rămas?

Același neam al nevoii și-al sugrumării aproapelui ce ne iubește sau ba. O cruce imensă, urcând până la cer, pe care sunt scrise nume de martiri răstigniți de noi înșine, dintr-o nelămurită, istoricește vorbind, prostie.

Eminescu este, fără îndoială, în acest sens, un crucificat! Din care, ruginite, cuiele nu au fost scoase nici azi. Cuvintele lui buciună și sângerează, tăcerea lui poartă cunună de spini, iar ulciorul suferințelor, din care bea, n-are capăt.

Despre un rege ce-a ajuns sufleor scrie Răzvan Ducan, despre *„Actorul anonim,/ ce nu primește flori,/ dar joacă toată piesa,/ din cușca de sufleor”*. Poetul aude pașii lui Eminescu prin Târnăveni, ” un oraș de provincie, amirosind a tei,” dar și a Veșnicie, zicem noi. Uitați-vă, numai ce vers memorabil, de toată frumusețea, izvodește poetul : *”Avea dulap pentru Goethe și Heine,/ Unde polițe cu cărți, pe post de pereți,/ Țineau cerul propriei vieți.”* Nu sunt nici pe departe unicele din volum.

Autorul reconstituie firul vieții lui Eminescu, pas cu pas. București, Iași, Ipotești, Rășinari, Târgu-Mureș, Blaj, Viena, Berlin, Odesa și Bellu - iată un pelerinaj poetic ce ni-l readuce în actualitate pe cel Neplecat vreodată din ea. Un veșnic trăitor în chirie...

„Acolo, unde se lăsa ghilotinat,/ De argintul moale al lunii pline,/ Din spatele unei oglinzi de visat.../ Aștrii i-au fost sigură casă de reverie,/ Nimic al lui pe pământ,/ Mereu și mereu în chirie.”. Om și, totuși, *„Văzut-a nevederea,/ Auzit-a neauzitul,/ Spus-a nemaispusele,/ Netăinuindu-ne/ Ce fuse tănuitul...”*.

Înrudit cu schimonahiile Fevronia, Sofia și Olimpiada Iurașcu, toate surori de-ale mamei sale, dar și cu alți doi fii și unchi ai familiei Iurașcu, care au fost arhimandritul Iachint și monahul Calinic, Poetul nu o singură dată a poposit la chiliile acestora, unde se îndeletnicea cu cititul și scrisul (Patericul românesc, de Ioanichie Bălan, pg.484-485).

Nu peste mult timp, datorită mergerii sale pe la sfintele ctitorii, *“Credința lui zugrăvea biserici.../ Și el boteza în cristelnița firii,/ Rază cu rază, nemărginirea...”*.

Poezia “La bronzul numit Eminescu” trebuie să fie incrustată pe inima fiecărui român, cuvânt în cuvânt. Și apoi *„să se tacă, cum nu s-a mai tăcut”*, zice Răzvan Ducan, și tot el continuă că *„doar în tăcere Eminescu,/ Viitorul, ne vorbește din trecut”*.

Poezia „La Eminescu apelează” trebuie să fie ca un sărut lăsat autograf pe chipul iubitei.

Poezia „Teii” este emblematică, prin ideea inedită ce o conține: *„Teii ar trebui scoși din rândul copacilor/ Și trecuți în rândul sfinților./ Pentru minunile înfăptuite la ceasul înfloririi./ În sufletele copiilor și ale părinților.// Teii ar trebui canonizați de urgență/ Și trecuți cu roșu în calendar...”*.

Fiecare poem de-al lui Răzvan Ducan este cutremurare. De aici culegem și o cugetare eternă: *„Cititul e rugăciune,/ recititul e spovedanie”*.

Și nemaiavând nimic să adaug la această trecere prin eminescienele privescitori de totdeauna, închei tot cu versurile lui Răzvan Ducan, care sună așa: *„El (Eminescu—n.n.) este cel ce este, el este cel ce trebuia să fie/ și a fost trimis la noi!/ în vecii vecilor,/ și pentru vecii vecilor,/ Emin!”*.

POEME CONCENTRICE

Dacă vom crede că viața noastră evoluează în „CERCURI CONCENTRICE”, atunci ne aflăm în fața unei cărți de poezie scrise cu sufletul poetei pentru sufletul nostru cel întinat de-acum cu toate păcatele lumii, pe care domnia sa vrea să-l lecuiască, să-l mângâie, să-l trezească la viață prin forța cuvântului său, picurat în forma unui vers matur, elaborat, care are multă distincție, dovada unei culturi vaste, temeinice, care înobilează harul și darul primit de la celest pentru al împărți cu generozitate cititorilor ei.

Fiecare poezie are o temă distinctă, pe care poeta o dezvoltă frumos, armonios, purtându-ne pe căi numai de ea știute pentru a ne dezgheța sufletul, pentru a ne înaripa gândul, pentru a ne înflora simțurile și a ne face să trăim o fărâmă de timp în afara acestor timpuri, pe care, nu de puține ori noi ni le facem singuri și ni le merităm din plin.

În multe din poeziile sale apar figuri emblematică ale unui trecut glorios din istoria umanității, tocmai pentru a sublinia, prin comparație, măreția acelei lumi trecute prea ușor în uitare, față de urâtenia celei de astăzi, lipsită de idealuri, de simțire, de speranțe spre mai binele tuturor.

În altele, Viorica Șutu își etalează în fața ochilor minții noastre toate trăirile și visele sale îndreptate spre frumosul și umanul din noi, înflorându-și versul pentru a ne înflora inimile, pentru a ne aduce

MIRCEA DORIN ISTRATE

aminte că suntem oameni cu sentimente și trăiri ce trebuie a fi îndreptate spre frumos, bunătate, iertare, cu vise ce trebuie înălțate spre a ne înălța spiritual, cu speranțe ce trebuie duse până la capăt pentru a nu pierde esența umanului din noi.

Din cuprinsul acestei frumoase cărți ne putem alege ce vrem, poezii de dragoste care ne răscolesc amintirile ducându-ne în lumea precuratului și al simțământului care a fost odată, dar care mai trăiește încă în neuitare undeva în țandără de gând frumos, tănuit acolo cu grijă spre a-l feri de întinare; poezii patriotice care fac apel la măreția trecutului nostru pentru a ne da puterea de a dezrobi sufletul din robia lașităților noastre care ne-au îndepărtat de neam și țară, dezunindu-ne, sărăcindu-ne de sentimente și trăirile care țin în ne pierire vița neamului românesc.

O remarcă aparte pentru poeziile cu tentă religioasă, atât de curat și cu sinceră trăire exprimate, în care poeta subliniază ideea că fără dragoste, fără iertare, fără smerenie nu ne putem apropia unii de alții și nici de Dumnezeu, nu ne putem schimba în bine, nu putem merge mai departe, nu suntem ceea ce s-a dorit a fi de către creator. La fel sunt și poeziile care îi întorc gândul poetei spre timpul copilărie, în acea lume fără de griji, fără de nevoi, plină de toată frumusețea unei fericite copilării. Aici cuvântul este vis și vibrație sufletească, lacrimă de suflet pentru ceva de preț pierdut pentru totdeauna, un fuior de fum care s-a ridicat spre tăriile cerești unde ne va aștepta să-l retrăim iară când vom fi veșnicie.

Am spus și o repet, această carte, ca și celelalte de până acum ale autoarei, ne arată că suntem în fața unei ființe deosebit de sensibile, pe care viața, cu toate cele rele și bune ale sale, a încercat-o din plin, îmblânzindu-i sufletul, făcându-l parcă prea iertător uneori cu toți și cu toate relele lumii care s-au abătut asupra ei. Poate că de aici vine căldura poeziei, smerenia cuvântului ei care nu jignește și nu supără niciodată pe nimeni, visul și visare într-o lume mai bună, mai umană, mai aplecată spre înțelegere, spre iubire și iertare, spre frumosul pe care îl merităm ca ființe de lumină trăitoare ce suntem aici.

Iată așadar o carte frumoasă ca sufletul autoarei, o carte care mângâie

și alină, bună de citit seara pentru a ne prelungi trăirile în visul nopții și a ne fericii măcar acolo clipita bucuriei. E de la sine înțeles că Viorica Șutu își scrie singură acum neuitarea noastră și a celor ce vin după noi, despre ea și despre urma pe care o va lăsa în literatură. Citindu-i înaripatul vers o veți citi pe ea și veți fi mereu umbra gândurilor sale.

Așa am gândit eu, un împătimit cititor de poezie, atunci când mi-am plimbat sufletul și ochii peste versurile poeziei sale.

Esență de vin e femeia

Stejărel Ionescu dă dovadă de temeritate când îmbrățișează ideea de a scrie un volum de versuri pe o temă anume. Dacă Raul Bribete a publicat de curând un volum de versuri pe tema casei, Stejărel Ionescu se apropie de o altă temă dragă omului, și anume vinul (Esență de vin e femeia, Editura Inspirescu, Satu Mare, 2018). Majoritatea poemelor incluse în acest volum au rimă, dar autorul nu respectă cu strictețe regulile clasicismului, preferând o anume libertate („destinu-i rebel când mă caută / se preschimbă în apă tot vinul / și mă ascunde de soartă, / destinul”). Nu se poate bea vin când nu e în preajmă nicio femeie, așa cum nu există nici erotism dacă vinul lipsește. Este firească așadar comparația dintre vin și femeie. Întâlnim femeia-vin („pe femeia din cupă o beau / ruină și amar”), femeia – esență de vin („esența lui, femei bălaie / când viața este de altoi”), dar și femeia – cal („iubirea ta, femeie-cal”), femeia – timp („femeia-i timp ce se declină / în prapuri duși la cununie”), femeia – moarte („femeia

Livia Balu

nu e vin rozé, / e moartea noastră ancestrală”), femeia – lumină („atuncea doar începe să lumine, / beția mea de catifea”), femeia – diavol („coastă de drac e, nu de om”), femeia – mister („vin necunoscut”), femeia – închipuire („femeie, închipuire pură / văzută-n vinul din pahar”), Vinul însoteste omul în toate etapele vieții, de la naștere până la moarte, făcând chiar trecerea de la viață spre moarte, spre o altă viață („pe mine mă îngropați / cu o damigeană plină / din vinul meu de saț / și-l beau când n-am lumină”). Dar este și prilej de aducere aminte („de-l bei încet îi sorbi veninul, / te pierzi cu el în neuitare”), ori de uitare, după caz („și o să-mi uit în noapte existența, / când voi goli din nou paharul”), dar și de trăire la maximum a clipei („și sorb o clipă de trăire / din pomul de la geam”). Vinul depășește granițele timpului, făcând totul posibil („și vieții am să-i fac o diagramă / pe care am să o pun la crâșma din Lipscani”). Autorul reușește să creioneze o atmosferă de suspans, presărată cu imagini viguroase, surprinzătoare („graniți de hărți”; „într-un salon în care mai dansau scheletele, / la balul nepereche”; „prin cimitire s-au trezit și morții, / crezând că vinul tău, femeie, e de vină”). Volumul de față e un strigăt al bucuriei de a trăi, de a savura intens fiecare moment, dincolo de durere și suferință. Pentru că omul trebuie să fie înarmat în permanență cu speranță („înfrigorată speranță în spânzur de stele / hlamidă de oaie în putred mormânt”). Stejărel Ionescu este curajos, dar și inegal cu sine însuși.

DANIEL LUCA

AM ALES LUMINA

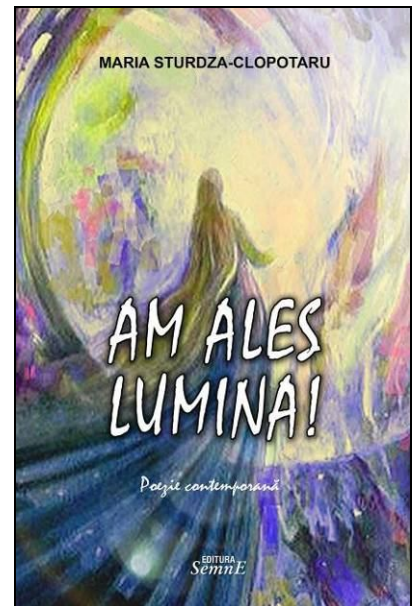
Acesta este titlul cărții de poezii, recent apărută, semnată de poeta **MARIA STURDZA CLOPOTARU** la Editura *SemnE*, București, 2017, cu o prefață realizată de scriitorul *Adrian Lesenciuc*, Președintele Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România.

Autoarea, pe parcursul volumului *Am ales lumina*, nu se referă la acel complex de radiații emise de corpuri incandescente care impresionează ochiul omenesc, ci face referire, ne prezintă într-un mod original, poetic: lumina gândului, a spiritului, lumina iubirii, Lumina Marelui Spirit Creator, lumina Luminii sau lumina fiecăruia dintre noi. Cartea de față conține două capitole: *Călătorind în lumină și Valsând printre fluturi*, însumând în total 70 de poezii, ușor de citit, nu folosește expresii licențioase, eliminând lungimile parazitare, asonanțele sau comparațiile ieșite din comun. Poeta, născută pe data de 7 august 1961 pe meleaguri ieșene, plecând, apoi, la Brașov, unde a și publicat primele creații literare, este și o pictoriță talentată, iar în decursul anilor a organizat mai multe expoziții personale. Se vede că a studiat taoismul din filosofia religiei chineze, devenind, chiar, dumneaei TAO: „(...) atunci într-o alchimie subtilă/ din lăcașul de taină al eternității din mine/ floarea de aur/ și-a deschis larg petalele sacre/ sorbindu-i cu bucurie nectarul/ am devenit una cu TAO” (*Nectarul florii de aur*). Călătoria întru spirit pe Calea Luminii prezintă atâtea semne de întrebare, încât generația actuală, cred că, nu va găsi răspuns la toate necunoscutele, însă: „rămâi o clipă tăcut/ și îngerul păcii/ îți va deschide una câte una/ rogvaiavele porți ale cunoașterii divine/ când vei ajunge la Poarta cea Mare” (*Conștiința vibratorie*).

Poetei, parcurgând calea Luminii, îi vine în minte, la fel ca oricărui dintre noi, chipul mamei sale, plecată spre cele veșnice, evocând: „(...) Lumină blajină/ din privirile mamei/ îmi amintește de Raiul pierdut/ de Chipul Iubirii de la-nceput/ ce-l poartă Lumina/ în Slavă” (*Lumina blajină*). Fiecare dintre noi suntem Lumină, după cum evocă autoarea: „(...) când atenția divină/ o lași să asculte în taină/ Imnul Sacru al Spiritului/ atunci vei ști negreșit/ că și tu ești Lumină/ parte din Ființa divină” (*Și tu ești lumină*).

Omului, în clipe de liniște sufletească, poate și de melancolie, îi vin în minte: întâmplări, mai mult sau mai puțin plăcute, amintiri din copilărie, din viața de familie etc. și care îi luminează existența de moment, să realizeze cine este și unde a ajuns, autoarea destăinuindu-se: „(...) ghizii mei spirituali/ de ranguri diferite/ ce îmi veghează Calea/ la școală pe Pământ/ ca-n trecerea lumească/ să nu uit cine sunt/ și am ales Lumina/ că din Lumină vin/ la fel ca frații mei/ sunt un Copil Divin” (*Ghizii spirituali*). Jules Verne spunea: (citez aproximativ) „un lucru pe care și-l imaginează cineva astăzi, mâine poate fi realizat de un altul.” În poezia *Jocul cosmic*, poeta Maria Sturdza Clopotaru, amintește de Merkaba, care, conform informației pe care am extras-o de pe internet, este o metodă de propulsie anti-gravitațională și un vehicul de călătorie spațiu-timp, descrisă la școala misterelor faraonului Akhunaton, așadar autoarea mergând cu imaginația până acolo dă și un sfat: „(...) în jocul cosmic suflete grăbit/ prin tine te înalți sau te extinzi/ dar lasă-n urmă gânduri măști oglinzi/ și-acceptă-ți Spiritul Înalt drept muză/ Lumina și Iubirea far și călăuză”. Mergând cu imaginația și mai departe, poeta este optimistă, nicicând nu vom fi pierduți: „(...) sufletele noastre-sfere solare/ vor inunda Universul/ atunci din Sălașul Luminii/ Dumnezeu va surăde” (*Marele zăgaz*).

Poeta aduce, din nou, pe parcursul cărții, un elogiu mamei, ființei dragi: „(...) doar o mamă știe/ că izvorât din căldura sufletului ei/ copilul nu are vârstă/ el poartă în matricea luminii/ surăsul Veșniciei/ și este viață din Viață/ precum lumina din Lumină” (*Lapte de nuferi*). Maria Sturdza Clopotaru având un câmp larg de manifestare poetică abordează în această carte atât versul alb, cânt și cel clasic, exprimându-și trăirea, sub semnul luminii, și prin sonet: „ (...) iubirea fremătă când vine/ i-aud chemarea-n depărtare/ ca spuma valului de mare/ la piept se sparge în suspine/ în dulci flori un gând tresare/ o recunosc valsând în mine/ de poartă chipul tău mi-e bine/ că primăveri ascunde-n floare” (*Chemare*). Iubirea, veșnica iubire este în atenția autoarei, nici nu se putea altfel, dânsa fiind o ființă deosebit de sensibilă: „(...) când sunt scânteie și Dumnezeire/ Lumina din mine și din tine/ e binecuvântarea Grației Divine/ tăcut se manifestă prin Iubire/ iubește-mă așa cum sunt/ și tu ești pentru mine darul sfânt” (*Așa cum*

sunt). În această carte poeta trece prin diferite stări sufletești, de la pesimism la optimism, și ce este foarte interesant e că transmite cu ușurință aceste stări și cititorului: „un vânt nebun aleargă zarea/ și norii-n vuet se frământă/ aduce frigul și schimbarea/ suflarea toată se-nspăimântă” (*Zvon de toamnă*), apoi se reculege în locul de veci al părinților: „(...) când ating mormântul părinților mei/ îmi zvâcnește pieptul și mi-s ochii grei/ mă apasă dorul dar mă rog sperând/ c-au ajuns la Domnul tăcuți rând pe rând” (*La mormântul părinților mei*).

Oricât de bine ar fi prin alte părți, dar locurile copilăriei rămân neuitate, omul dorește să le revadă sau să se întoarcă pentru totdeauna, iar poeta, autoarea acestei cărți nu face excepție: „mi-e dor de înserarea și mi-e dor de acasă/ de Muntele Tâmpa scânteind în apus/ în irizații sticloase de galben mov/ și mi-e dor de acasă/ mi-e dor de Brașov (*Mi-e dor de Brașov*).

Maria Sturdza Clopotaru ne asigură, la sfârșitul cărții, că-și va revărsa și în viitor gândurile, sentimentele și trăirile către noi, cititorii: „(...) conectat la/ Oceanul Iubirii/ mi-e sufletul/ ca un pom înflorit/ din el/ spre voi îmi revărs/ petale de flori/ în cuvinte” (*Primăvara cuvintelor*), iar mie mi-a fost dat să citesc această carte: *AM ALES LUMINA*, tocmai în *Săptămâna Mare*, când așteptam cu pioșenie Lumina cea Sfântă a Învierii Domnului Iisus Hristos. Nimic nu este întâmplător, după cum se dovedește. Felicitări autoarei, să-i fie calea vieții veșnic luminată!

VASILE LARCO

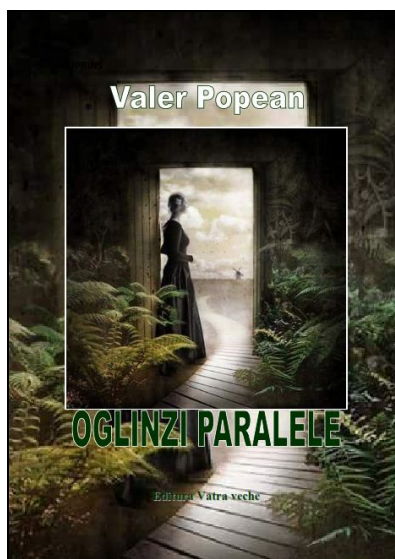

„Resemnare-n verde viu”!

Poetul Ion Minulescu ar fi spus despre poemele lui Valer Popean că sunt „Romante pentru mai târziu”, iar poetul rus, americanizat, Evgheni Evtuşenko, că sunt poeme de „Miere târzie”. Şi cred că amândoi ar fi avut dreptate, de parcă s-ar fi înţeles, fiindcă Valer Popean are prin această carte (**Oglinzi paralele**, Ed. Vatra veche, 2018) zvâcniri târzii de orgoliu, de parcă şi-ar fi adus aminte că îi este dator lui Dumnezeu pentru talanţii primiţi. Şi cum lui Dumnezeu nu trebuie să-i rămâi dator, acesta dă *pe repede-nainte*, încercând să recupereze acum, la anii maturităţii depline, ceea ce a pierdut la anii tinereţii divine. Spun aceasta, deoarece am constatat că doar de foarte puţini ani scrie cu frenezie. În toată viaţa lui literară, de când a fost orbit de poezie ca de lumina flăcării de la sudură, din anii juni până acum, acesta a scris în salturi, în marje inconstante de timp, fiind furat, probabil, de necesităţile traiului cotidian. Când şi-a amintit de sine şi de sufletul său „nemângâiet” a scris, când nu, nu. Singur găseşte motivaţia pe care o spune într-un vers: „*Privesc cum destinul se joacă cu mine...*” (**Oglinzi paralele**).

Majoritatea poemelor respiră nostalgia unor ani, verbul la timpul trecut câştigând în titlurile poemelor şi în mentalul poetului, majoritatea sufragiilor: *Am dăruit o carte, Am fost un călător, Am fost un trecător? Am vrut, Am fost un greier* sau titluri altfel concatenate, dar în aceeaşi notă faţă de... „Amintirea paradisului”, cum ar fi spus Cezar Ivănescu, pe când era „mai tânăr şi la trup curat”: *Amintiri din perle false, Trecute romante, Romanţă târzie, Minune târzie, Târziu în noapte, Resemnare-n verde viu, Leac la sfârşit de veac* etc. Sunt poduri spre trecut, ca o certitudine a prezentului său: „*Pe poduri ce leagă trăiri răsfirate/ Păşesc cu sfială şi paşii mă poartă,/ Pe-alei troienite pe timpuri uitate/ Prin gânduri pierdute în zare de soartă.*” (**Pod spre trecut**).

Obsesia generală a poezilor, cum că odată şi odată nu vor mai fi fizic pe acest pământ, răvăşeşte sufletul poetului care, asemenea lui Tudor Arghezi, e conştient că nu va lăsa după moarte „decât un nume adunat

pe o carte”. Desigur, Valer Popean o spune altfel, dar în aceeaşi notă: „*Am înălţat în mine un Univers de gânduri/ Par răstignite-n clipe, pierdute fără rost,/ Le-am adunat în carte, le-am aşezat în rânduri,/ Voind să spună lumii că eu pe-aici am fost.*” (**Am înălţat în mine**).

Anii tineri sunt anii dulcii nepăsări. Cu trecerea timpului, conştientizăm valoarea timpului. Pentru cei mai mulţi este târziu. Pentru unii, poezia poate fi şi colac de salvare şi formă de terapie, de a mai reduce din povara conştientizării „marii treceri”: „*Accept tăcut a timpului povară/ Şi simt cum mă învăluie încet/ Secundele acuma nu mai zboară/ Se strâng pe rând în slove de poet.*” (**Clipele durerii**). Este o *Resemnare-n verde viu*, după cum sună unul din titlurile poemelor. Verdele viu ar putea fi o culoare a speranţei, a regenerării, totuşi tind să cred că la autor are tot mirosul nostalgiei, fiind din jocul copilăriei, ştiut sau mai puţin ştiut „Stop verde viu”.

Cei care trăiesc în cultul trecutului, cum e Valer Popean, au mereu tendinţa comparării cu prezentul, prezent care, pus în antiteză, este, voit sau real, unul care nu se ridică la nivelului timpului de altădată. A spus-o magistral şi Eminescu în „Epigonii”. Valer Popean, acest *suflet deschis spre mare*, cum se autointitulează într-un poem, are nostalgiile de toate culorile, inclusiv nostalgia unui Ardeal propriu, pe care îl cultivă şi se pare că-i face bine: „*Pe dealurile din Ardeal,/ nici norii nu se mai adună,/ totul pare părăsit,/ doar clopotele*

mai dau ora exactă.” (**Focul de pe dealuri**). Sau: „*Dar drumul mi se pare lung/ Coboară-n văi şi urcă-n deal,/ Puţine clipe mai ajung/ Eternitate în Ardeal.*” (**Leac la sfârşit de veac**).

Şi totuşi, cartea e una de iubire, sentimentul răzbind în cea mai mare parte a versurile: „*Am vrut să te modelez/ cum visul meu te vrea/ dar m-am oprit speriat:/ erai perfectă...*” (**Am vrut**). Ca să spună: „*Orizontul speranţei/ îl voi găsi/ înăuntrul inimii tale...*” (**Orizontul speranţei**). Iubirea faţă de femeie (de o anumită femeie), regretul de a nu mai fi ceea ce a fost, cu tot ce a însemnat aceasta (aminteste şi de Sânziene, de Marea Neagră văzută, probabil, albă în anii tinereţii), obsesia timpului etc. sunt tot atâtea subiecte, ce se completează reciproc, dând un anumit „rotund” cărţii.

Valer Popean este un romantic incurabil, marea majoritate a poeziilor lui, cu foarte mici excepţii, respiră acest spirit. Este un romantic întârziat şi nu a spus ca şi cutumă sau formă de reproş, ci ca o constatare de cititor. Ceea trebuie însă remarcat este faptul că acesta încearcă mereu să se rescrie şi să se reinventeze în aceste versuri romantice, versuri ce constituie, surprinzător dar benefic, poli ai surprizelor. Greu anticipezi următorul pas, următorul vers, ceea ce face ca poetul să aibă cu adevărat ceva de spus şi nu doar să facă karaoke poetic, încercând, cum o fac mulţi alţii, fără chemare reală, să imite poeţi valoroşi, ca reflexe târzii şi neproductive ale propriilor lor lecturi. Versurile sunt în formă clasică cu rime împerechiate şi încrucişate. Nimic nou sub soare, din acest punct de vedere. Întâlnim şi câteva poezii în vers alb, dar şi câteva „replici” date de terţe persoane-poetese la poemele sale, aşa cum întâlnim inclusiv replici date la replici. Sunt mai mult mofturi, dar se găsesc în „foaia de parcurs” a cărţii, ca o voinţă de autor. Şi autorul e suveran.

Nichita Stănescu spunea că „*poezia este dimensiunea cea mai curată pe care orice fiinţă umană o are*”. Dacă e să dăm crezare poetului „Necuvintelor”, înseamnă că Valer Popean, prin aceste versuri, îşi întoarce pe dos buzunarelor sufletului lui, curat şi curăţat de lumina lumilor sale interioare. Iată dimensiunea care îi dă putere de mers.

RĂZVAN DUCAN

Execuția

Virgil Ciucă, un român american și
Poezia ca discurs moral și revendicare
socială

Poezia lui Virgil Ciucă (*Execuția*, Editura "Semne", București, 2014) e un clar discurs politic, un act revendicativ de o violență nemaiîntâlnită în literatură noastră și, desigur, și un document psihologic, o fișă identitară pentru un răzvrătit, patriot exacerb și răzbuțător până la paroxism, un haiduc în lupta cu sistemul, înțelegând prin sistem ordinea planetară nedreaptă, coercitivă atât la București, cât și la New York.

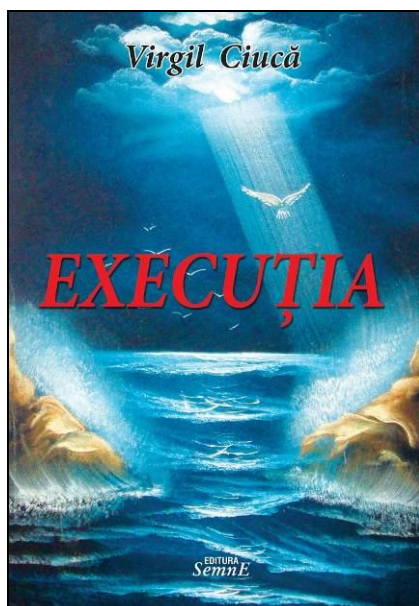
De altfel, Virgil Ciucă e, deopotrivă, cetățean român și cetățean american (încă din anii '80), dar conștiința planetară nu apasă asupra identității sale de român și de oltean, care luptă împotriva Guvernelor și dă cu barda în Dumnezeu, pentru că este anarhist și ateu.

Poetul e dezamăgit de America, America își spionează poporul căruia îi acordă un înalt nivel de trai pentru a-l ține în frâu cu pumnul în gură. Puterea mondială dă libertate cu lingurița, Satana și Sfântul au distrus planeta, România e în pragul dispariției: "Securiști și securiste /Comuniști și comuniste/ Turnători și turnătoare/ Ați scos țara la vânzare)".

Autorul nu se simte urmașul Romei, ci e dac sută la sută, nu crede în politicieni, popi, diplomați și nici în instituțiile lor. Autorul proclamă manifeste incendiare, chemări la luptă, declarații de război până când se va instaura o nouă Ordine socială și morală.

Uneori autorul descoperă și vocea cu adevărat poetică a unei asemenea dezlănțuirii apocaliptice și, cel mai frecvent, imensele elanuri distructive se apropie de discursul arghezian; "Nu mă tem de moarte, chiar de mă iubește/ Cu vorbe deșarte nu mă amăgește.// Nu mă tem de Sfântul, căci mă știe bine, /Când colind pământul, El stă lângă mine.// Nu mă tem de dracul, că el sunt și eu/ Mă place ortacul că cred ateu// Când citeam scriptura din buche în buche /Toată făcătura apărea pe muche// La ce bun credința în divinitate /Când patriotism-i un păcat de moarte ? (Nu mă tem de moarte)

Privindu-l acum, la anii senectuții, nu poți să ghicești mesajul anar-

hist-apocaliptic întrupat de un distins domn sobru, echilibrat, albit de vremuri, care scrie versuri incendiare oriunde pe planetă: București, New York, Forest Park, Biblioteca Metropolitană, Buzău, Oradea, sau își datează un poem: București, 31 iulie 2014, Ora cinci fără opinci/Ceru-i sus pentru pitici, /Doamne, cât suntem de mici !"

Versuri de ateu, fără comentariu!

Creația lui Virgil Ciucă, în simplitatea și transparent ei, devine un "caz", o excepție de la toate regulile poeziei patriotice, așa cum au fost asumate ele de la începuturile speciei, în epoca pașoptistă.

Autorul româno-american impune un fel de naționalism violent, afirmat cu putere, în gură mare, adică printr-un discurs exploziv, fără lacrimi, pedepsitor pentru trădătorii de țară și neam. Nu există iertare, nu există scăpare pentru cei care și-au vândut identitatea de român. Poetul cheamă pe români "la arme", așa cum o făcea și Eminescu într-un poem mai puțin cunoscut.

Dar poetul iese uneori din starea de tensiune naționalistă și scrie frumoase poeme de dragoste, unele, imprevizibil, chiar mai decoltate!.... Am spune chiar că Virgil Ciucă deține un exersat spirit ludic și un profund simț al umorului, care intervin cu frumoase rezultate pentru poezia care mai iese din înfruntările devoratoare și gravitatea impunătoare și tensională.

Volumul are un motto explicit care nu are un mesaj diferit de cel transmis de imnul național al României : "Trezește-te popor român, / îți

ordon, trezește-te azi, /căci mâine va fi mult /prea târziu !"

Se pot semnala unele inegalități, dar volumul rămâne remarcabil prin poemele mari, pe teme atât de dragi autorului rebel: "Filosofia nopții", "Plânge frunză" ori "Scriu și strig în pustiu", dar și altele asemenea.

Tot în zona specificului auctorial trebuie așezate și un număr de poeme care preiau teme din registrul fabulelor clasice precum "Mielul blând și oaia bearcă", "La hanul negustorilor de vise", "Zaganul", ș.a.

În toate poemele caracteristice și chiar în cele cu subiecte fabulistice, se simte o amprentă argheziană care putea veni din particularitatea identitară a oltenismului, disiminat dincolo de epoci istorice și de spațiu de afirmare.

Poemul titular al volumului este, într-adevăr, un inflexibil manifest social, de o duritate extremă, nemaiîntâlnită în poezia noastră. Poetul, de altfel, se luptă, în toate textele, cu ideologia de toate culorile politice de la începutul noului mileniu, cu toți demagogii vicleni care propovăduiesc deznaționalizarea și globalizarea ca soluții ale prosperității și fericirii pentru viitorul imprevizibil.

În spiritul său dur, haiducesc, poetul pune la zid pe toți trădătorii de țară și neam: „Tâlharilor ce ne-ați adus la sapă/Va execut prin tragere în țepă ! / Elitelor ce ați trădat poporul/ Vă ciopârtesc cu barda și toporul ! // Pe voi ce ne-ați adus la disperare /V-am condamnat la ocnele de sare/ Prelații ce se vor deasupra legii/Îi voi decapita – cum doreau regii ! / “[...] Pe președinții care ne dezbină /Am să-i arunc în flăcări de benzină ! / Pe senatorii care ne-au trădat/Îi execut în ziua de Sabat// Pe cei care își doresc “Ținut în izolare”/Îi voi trimite la spânzurătoare/ Nu tolerez să mi se fure glia / Nu vreau să dezmembreze România // Netoților ce-ați denigrat o țară / S-aveți pe suflet pietrele de moară !/Ș-am să-i ordon Celui ce va vină /Să vă rezerve loc la ghilotină// Toți colportorii ce vor să dezmembreze /Sunt condamnați pe viață la nchisoare//Pedeapsa voastră fi-va o povață/ Pentru aleșii iubitori de Piață /În vecii vecilor să nu mai fie / Un trădător în Sfânta Românie !"

Un asemenea ton patriotic răzbuțător, poezia românească nu a mai întâlnit

AURELIU GOCI

Conștientizarea spațiului, venită în timp

Mariana Pândaru Om în intersecție

Editura CĂLĂUZA v.b.

E doar o părere că ar exista drumuri care să nu se întâlnească. Fie și din întâmplare, dacă nu programatic. Două autostrăzi se tot îmbrățișează pe câmpii până se pupă în văzul lumii, chiar și două căi aeriene se urmăresc una pe alta până ce un magnetism nonfizic le atrage.

Intersecția e până la urmă frumusețea drumului, dilema din care se poate merge mai departe sau se întâmplă oprirea definitivă.

Iar a fi „**Om în intersecție**”, e o rațiune a căutărilor chiar dacă neîndeplinite în impetuoase împliniri, în elocvențe îndreptățite spre statuare. **Mariana Pândaru** trăiește febra când fierbinte, când rece, a reconstrucției ființei prin însoțirea și adeseori însușirea personajelor trăitoare în rânduri de carte.

Atunci când realitatea devine deloc îngăduitoare, chiar insuportabilă, agresivă, posibil imbecilă câteodată, avem precum autoarea, senzații perfect justificate. Cum de curând scriam eu în dedicația unei cărți, care nu a fost deloc pe plac aceea dedicația: „*Destinul nu e logic, destinul nu e corect, nu vreau destin; prefer visul*”.

„Cred că e trist pentru un om să nu cunoască retragerea în vis. Cel care nu poate visa trăiește într-o lume rigidă, într-un somn fără lumină, da-da, fără lumină. În întunericul somnului, doar visul e lumină, și uneori culoare, depinde de stare. Ai trăit vreodată cu adevărat lumina visului? Se pare că nu. Ți-ai robotizat întreaga viață, întreaga trăire. Mănânci, joci teatru, iubești, ca un robot.” (**Actorul**).

Oricare viață nevoiește la schimbare, fericită ori nefericită, cum o fi aceasta. Însuși sensul vieții fiind schim-

barea, reînnoirea. Edificator e episodul larg relatat, din scrierea care dă titlul cărții, și al cărei final este concludiv dar lăsând locul de meditativ...

“La întoarcerea acasă, Gherasim scoase din magazie, valiza lui de soldat – că alta nici nu avea – făcută dintr-un lemn trainic și vopsită în verde, și ajutat de nevastă-sa își aranjă de drum câteva schimburi, cămăși, două flanele și trei pieptare făcute de ea, ciorapi și două perechi de pantaloni. Mai puse acolo și o oală mai mică, o lingură, un cuțit, o stachină, (că nu se știe ce găsește pe acolo, până se rostuieste la casa lui).

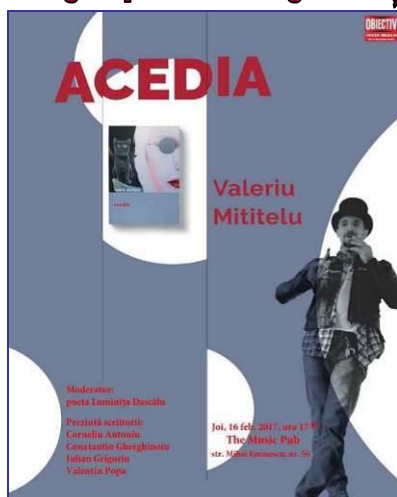
Iar a doua zi, dis-de-diminează, ieși cu dreptul din casa și băătura părintească, asta ca să aibă noroc, să-i meargă bine în noua viață spre care se îndrepta.” (**Om în intersecție**).

Atunci când dramatism când nu e, întotdeauna însă se ivește ceva notabil senzitiv, de pildă nostalgia care cuprinde până la urmă pretutindeni în rostul înțelegerii; își fac loc și iluzia și deziluzia, umblate la toartă în demersul cu tentă memorialistică sau/și mai curând introspectivă.

Mariana Pândaru este o poetă dedicată, care s-a încumetat însă la mai toate genurile literare, iar aici se simte necesitatea aprofundării trăirilor prin descriptivitate generoasă, prin însuflețirea locurilor laolaltă cu oamenii, faptele fiind la rândul lor crescute din condiția de punctualitate, în aceea de respirație.

MARIAN DANIEL

Singur printre singurătăți

Frona e semnul incompatibilității cu un tipar. Ea se definește printr-o energie specială care izbește, răcăie, mușcă grațiile doar-doar se va produce eliberarea. Când captivitatea e într-un spațiu rupt de transcendent (sau suficient de îndepărtat, încât ecurile să fie mai stinse decât rămășițele luminii

călătoare de mii de ani!), discursul capătă torsiuni agresive, de ură zvârlită pentru a provoca o reacție.

”**Acedia**” (Ed. Brumar, 2016) este un astfel de volum, în care țesătura inadapării într-o dimensiune lipsită de magia naturii protectoare se multiplică în straturi ale suferinței. Contextul e cel contemporan, cu o poeticitate cvasicoerentă, cu mituri răbufnind mai greu, pentru că există prea multă obiectualitate și tehnologie. Eul liric, în ipostaza unei călăuze spre sine și spre concretețe, se lasă cîntărit, recunoaște că e doar ”0,5” din vastitatea Creației oferite ca spațiu ludic, ”completarea” lui fiind sinonimă cu refacerea, reclădirea existențială, pe care doar cuvântul o poate realiza.

Lumea artistului e o groapă, o cameră cu becul spart sau pântecelul unui cal troian din care ies fantasmalele lui coplesitoare, precum: singurătatea, dublul adormit, școala-labirint ori revenirea acasă a fiului rătăcitor. La nivel intertextual, lecturile diverse sunt reinterpretate prin construirea unui alt fel de a le spune, integrându-le în texte acide, pline de spuma esteticii urâtului (cu secvențe voit cam prea bolovănoase, cum ar spune Arghezi). Ele spun povestea unei sensibilități excesive și nelămurite care curge într-un timp inaderent contingentului, lipsit de bariere, de marginile blânde ale unui estuar. Ele se rostogolesc, îndurerate de reproșuri și de neputințe, într-un somn băjbăitor și într-o trezie confuză, reinterpretând gestualitatea sacră.

Pe alocuri, fronda e manieristă, dar ea vine din răni multiple, nevindecate de prezent și reactivate prin spunere. În esență, volumul impune un fel ironic, parodic și ludic de reinterpretare a umanității staționar-comode care caută doar un soi de lirică de budoar. Pentru că lumea ”n-a fost făcută din turtă dulce”, remedii nu apare decât prin confesiunea unui revoltat, a unui cvasiînvingător care așteaptă -și el!- protecția divină și remodelarea posttehnologizare și depoleire de sensuri. Dar, după deschiderea pungii durerii, artistul pare că nu își va canaliza energia către un sine luminat, ci către o revoltă continuă și iscoditoare.

Este un volum scris iute, ca dintr-o suflare, prin coborâri concentrice în concretul gestual-prezent și în sinele inadaptat care nu-și găsește locul cald, pentru că refugiul în cuvinte se dovedește fragil. Pe de altă parte, este o carte plină de avertizări adresate brutal lumii ce intră, pe neștiute, în letargie.

MARIOARA NOVAC

Scriitorul, pacientul lui Dumnezeu...

Într-o vreme în care oamenii comunică tot mai greu în mod direct unii cu alții, Maria-Daniela Pănăzan și Monica Grosul ne invită la „un pahar de vorbă” cu scriitorii de azi. O carte destul de bogată, 425 pagini, ne prezintă gândurile, speranțele, motivațiile, eșecurile, viața simplă a celor care iubesc cartea și trăiesc pentru mesajul ei. Cartea ca un act de curaj, ca o modalitate de a expia în realitatea cuvintelor alese. Cartea ca o poveste despre oameni, despre viață și moarte, cartea ca o rană deschisă pe trupul acestui veac.

Cele două ne alintă cu volumul de dialoguri cu stil *De vorbă cu scriitorii de azi**, apărut la Sibiu: Editura CronoLogia, 2018.

Cu un simț acut al lucrurilor profunde, cele două au știut să lanseze întrebări spre inima celor care scriu despre faptele oamenilor în timp și anotimp. Unul dintre cei atinși de har, Ilie Rad, răspunzând întrebărilor afirma: „Stimată Doamnă profesoară Maria-Daniela Pănăzan, stimată Doamnă profesoară Monica Grosul, vă felicit, în primul rând, pentru inițiativa elaborării acestei cărți. Ea mi se pare cu atât mai valoroasă cu cât, din câte știu, Dvs. lucrați în învățământul preuniversitar, cu un program supraîncărcat, cu ore de dirigiență, teze corectate, vizite la domiciliul elevilor etc. Nu aveți, cu alte cuvinte, relativa lejeritate a cadrelor din învățământul universitar.

Proiectul Dvs. mi se pare cu atât mai valoros (în urmă cu ani am publicat în presa centrală un articol intitulat *Laudă învățământului preuniversitar*, care pleca de la această idee). În al doilea rând, vă felicit pentru ingeniozitatea întrebărilor. Mie, cel puțin, mi-ați oferit ocazia de a scoate, din cotloanele memoriei, amintiri, trăiri, gânduri, sentimente” (p. 323).

Cartea ne oferă pagini de istorie literară, de memorii în direct, de teorie literară, de filozofie, de sociologie aplicată, de mitologie atinsă de luminile suferinței.

Scriitorii care au răspuns sunt (au fost, unii) oameni maturi, cu operă pertinentă, statornici pe drumul creației, cu viziune limpede, cu dureri vechi și noi, marcați de munca scrisului dens, aplicat. Ei nu sunt din

noul val, din prima linie, amatori de experiment și urcați pe textul buldozer, ei sunt cei care au știut să treacă Iordanul și să ajungă în țara promisă. Operele lor stau mărturie, viața lor este o pată de culoare într-o lume gri, cuvintele lor au energia care mișcă munții și tandrețea de a tăcea în hărmălaia globalizatoare. Au slăbiciuni, nu sunt perfecți, dar sunt punctuali la întâlnirea cu miracolul din cuvinte.

Ei au trăit în epoci diferite, au cunoscut sărăcia, au căutat drumul corect. Ei și-au realizat doctoratele în domenii exacte, au aprofundat o lume a frumosului, o lume a ideilor cu impact. Uneori au ratat, alte ori au rămas singuri, și-au dus, cumva, crucea până la capăt.

Cine va realiza o „istorie sinceră” a literaturii române după Al Doilea Război Mondial va fi obligat să citeze din cartea realizată de Maria-Daniela Pănăzan și Monica Grosul pentru că sursele sunt directe, precise și dureros de reale...

Temele cărții au dat curs unor direcții importante în viața unui scriitor, momentul în care s-a declanșat epopeea scrisului, acel scris la romanul universal al omului, capitole unice și legate. Momentele de început, debutul literar și contextul în care au germinat textele, apoi legăturile cu părinții, cu profesorii, cu locul natal, cu alte opere literare.

Scriitorii au avut modele, au fost modele, vor fi modele.

Într-o lume în derivă, ei au avut puncte fixe care i-au ajutat să miște lumea din loc. Cei mai mulți au

încercat să definească literatura, mereu termenul le-a scăpat, ceva alunecos în viața fiecăruia, ceva miraculos care i-a atras și i-a respins în același timp. Oameni sub povara unui destin contorsionat, atinși de har. Cei mai mulți au definit criza literaturii, o criză de sistem, una care generează opere capitale, mereu pierdute în pădurea de cărți. Relațiile interumane dintre scriitorii au avut mereu de suferit, orgolii cu ștaif, marketing literar cu ardei iute, barbarii care iau totul și ard locul pe unde au trecut. Oameni care au visat și oameni care au intrat cu bocancii în visele lor. Treizeci de scriitorii în arenă**, sub colții întrebărilor, sub săgețile destinului. Fiecare a răspuns generos, cu bucurie, acceptând că soarta este unică și fiecare are o rețetă secretă de „făcut” capodopere în labirint.

Cele două autoare țin să precizeze în *Precuvântare*: „În marea majoritate, răspunsurile primite sunt adevărate *lecții deschise* prin intermediul cărora devenim martorii vremii, ai unor întâmplări și trăiri, relevante nu doar pentru persoana în cauză, ci pentru un întreg climat istoric și cultural” (p. 5).

S-au păstrat aceleași întrebări pentru fiecare scriitor, există o continuitate a valorilor literare care se transmite de la unul la altul ca într-un ritual de sărbătoare.

Carte este un eveniment pentru că face o analiză printr-o felie de viață literară, punând sub microscopul întrebărilor oamenii și cărțile lor carnivore.

La început, vremea scrisului era sub umbre, scriitorii scriau la mașini de scris verificate de miliția statului totalitar. Dar au scris cum au putut, pe ce au putut, sub ochii profesorilor, în singurătate, cu ambiția de sparge zidul din timpurile de beton armat.

Când, pentru prima dată, i-a apărut textul publicat într-un ziar, Nicolae Băciuț ține să noteze: „Dacă e să dau concretețe momentului când mi-am văzut prima oară semnătura în ziar, cu știre, trebuie să recunosc că, așa cum se spune, putem să prind iepurii de fericire. Mergeam pe ulița satului, parcă așteptând să se uite toți la mine” (p. 25).

Ion Brad reține despre locurile natale: „Și în poezie și în proză, →

CONSTANTIN STANCU

se pot citi trăirile mele despre Pănade și Iclod. În 1999, vara, am înălțat primul bust monumental al lui Timotei Cipariu, celebrul nostru consătean, când satul își aniversa 750 de ani de existență documentară” (p. 44).

Ion Buzași ține să menționeze că Ioan Alexandru a fost scriitorul său preferat, o emoție respectuoasă l-a marcat la întâlnirile cu el. Apoi ține să remarce: „Scriitorul contemporan nu se mai bucură de prestigiul de altă dată, când era văzut ca o personalitate culturală” (p. 65).

Dumitru Cerna povestește momentele în care l-a întâlnit pe Nichita Stănescu, apoi cele în care l-a văzut și admirat pe Marin Sorescu și desenele sale, ca legătură între text și viața reală, sub contururi de lumi (p. 92), plus alte personalități ale vremii. Are o listă imensă de scriitori preferați, de la Anton Pavlovici Cehov la Fernando Pessoa... Tot el spune franc și corect: „Pentru asta trebuie găsit câte un Liiceanu pentru fiecare scriitor, așa cum Liiceanu însuși s-a găsit pe sine pentru Mircea Cărtărescu” (p. 99). Scriitorul și editorul, scriitorul și echipa lui de îngeri.

Constantin Cubleşan zice despre locurile natale: „Cât despre peisajul Apusenilor nu pot să spun altceva decât că e fermecător și plin de poezie, dar și de mistere ale istoriei care s-au consumat pe acele văi și în acele păduri imense” (p. 116).

Tot domnia sa explică fenomenul literaturii de azi: „Azi se scrie mult. Numai așa se pot ivi capodoperele. Și, sunt de părere, că azi se citește mult, mai ales în biblioteci, întrucât cărțile bune sunt scumpe, iar cititorii tineri, ca de obicei și de pretutindeni, nu au bani să le cumpere. Dar, sălile bibliotecilor sunt pline. Evident, în afara lor se află și o cohortă de tineri care nu citesc nimic. Stau toată ziua cu nasul în telefonul mobil, în internet, în tablete...” (p. 119).

Simona-Grazia Dima notează despre calitățile unui om: caracterul, franchețea, memoria, puterea de a respecta cuvântul dat. Apoi spune cu tandrețe: „La scriitori, aceleași lucruri, cu mențiunea că sunt îngăduitoare, le iert foarte multe confrăților, mai puțin amatorismul, am o răbdare infinită cu ei, îi consider familia mea, făpturi deosebite” (p. 147).

Octavian Doclin precizează: „Atât dimensiunea omului-scriitor cât

și a scriitorului-om se măsoară, în opinia mea, prin *puterea de a iubi și calitatea dragostei*, care exclude, anihilează orice impuls de ură.” (p. 176).

Eugen Dorcescu, după o viață de trăire intensă prin poezie și prin poezie, notează: „Ca scriitor, aș dori, eventual, să scriu. Să mai scriu. Ca persoană, să trăiesc. Să mai trăiesc. Deplin. Adică, să viețuiesc, dar nu oricum, ci știind că totul e Spirit, că realitatea se află în Spirit și că Spiritul (de ce, oare?) o ipostaziază, totuși, în afara lui” (p. 185).

Valentin Marica ține să sublinieze că poezia era/ este taina care-l apăra... (p. 224).

Citatele pot continua, Maria-Daniela Pânăzan și Monica Grosu au reușit să adune în paginile cărții secretul care dinamizează scriitorul, care mișcă toate cuvintele sale înspre un sens și un semn în vreme. Menirea scriitorului e să scrie, să răspundă la întrebările puse de oameni și cele pe care și le asumă în intimitatea lui creatoare.

Literatura e misterul care leagă oamenii de creația lui Dumnezeu, iar locul natal este matca, locul unde izvorăște timpul personal al fiecăruia. Există un confort fragil pentru scriitor, cuvintele în care se ascunde ca într-o cetate.

Pentru mulți literatura se confundă cu viața, iar Dumnezeu vine, într-o zi, să stea la masă cu un om în timpul vieții sale. Literatura ascunde un adevăr dureros de real, la marginea miracolului. Fiecare merge singur pe drumul său, asaltat de umbre și îngeri, iar Octavian Doclin se consideră chiar

Livia Balu

pacientul lui Dumnezeu.

Gherghe Jurcă mărturisește că ar fi dorit să-l întâlnească pe Homer, dar nu l-a întâlnit... O sumă de fapte, de dorințe și erori. Prin cărți oamenii își transmit comoara sfântă a vieții spre cei care vin mereu să trăiască sub aripile cuvintelor. Cuvintele ard, ele topesc ura... Dinu Virgil mărturisește: „Dacă ar fi să-mi placă cineva, l-as alege pe Iisus!” (p. 399).

Cartea, la final, ne transmite informații despre inițiatorii volumului numit simplu *De vorbă cu scriitorii de azi...* La fel ca restul scriitorilor, ele au devenit, indirect, obiect al întrebărilor pe care le-au pus, întrebările reflectă pasiunea lor pentru literatură, cărți, oameni și nebunia de a rămâne sfânt într-o lume nebună, nebună...

Așteptăm cu interes următoarea carte de interviuri, pentru că, iată, aventura literaturii române este mult mai intensă, cu personaje fermecătoare, abile să iasă de sub faldurile vremii.

*Maria-Daniela Pânăzan / Monica Grosu, *De vorbă cu scriitorii de azi*, interviuri, 425 pagini, Sibiu. Editura CronoLogia, 2018.

**Scriitorii la interviu (în ordine alfabetică): Paul Eugen Banciu, Nicolae Băciuț, Mirela-Ioana Borchin, Ion Brad, Ion Buzași, Dumitru Cerna, Constantin Cubleşan, Theodor Damian, Simona-Grazia Dima, Ștefan Dincă, Eleodor Dinu, Octavian Doclin, Eugen Dorcescu, Vistian Goia, Gligor Hașa, Gheorghe Jurcă, Valentin Marica, Dumitru Mălin, Marcel Mureșeanu, Olimpiu Nușfelean, Mariana Pândaru Bărgău, Ioan Popa, Ilie Rad, Anca Sirghie, Constantin Stancu, Gheorghe A. Stroia, Silvia Zabarțencu, Vladimir Udrescu, Maria Vaida, Dinu Virgil.

Însă cea mai intensă și eficientă reapropiere a românilor de Occident, adică de vechile lor rădăcini – cum se spunea în ideologia națională a vremii – s-a produs în secolul al XIX-lea, grație influenței franceze din Principatele Dunărene și apoi din România. Un fapt interesant este că această influență a venit parțial în timpul ocupației ruse a Principatelor Dunărene (1828-1834), odată cu demnitarii și ofițerii ruși, vorbitori de franceză și pătrunși de modelul francez. Ulterior însă, generații întregi de tineri români, mai ales fii de boieri, de orașeni înstăriți și de intelectuali, au studiat în Franța, de unde s-au întors nu numai cu serioase cunoștințe în varii domenii, ci și cu limba lui Voltaire, pe care au continuat s-o vorbească și s-o răspândească. Marea parte a deceniilor comuniste, principala limbă străină studiată în școlile din România a fost franceza. Ea a fost nu numai vectorul unei înalte civilizații și a unei mari culturi, devenită „clasică” în sens de model, ci și simbolul lumii occidentale, de care anumite curente, tendințe și forțe – mai ales comunismul – încercau să-i izoleze pe români. Și astăzi, România este principala țară francofonă din Europa Centrală și Orientală.

Mai mult, în cultura modernă românească, curentul cultural-ideologic care privilegia latinitatea, legăturile cu Occidentul, sincronizarea României cu structurile moderne europene era unul modern, pragmatic și progresist, pe când curentul care susținea originea dacică, autohtonismul, tradiția ortodoxă, bizantino-slavă marca un trend conservator, paseist, letargic.

Până la urmă, în secolul al XX-lea – punând între paranteze cea mai mare parte a regimului de dictatură comunistă, străin de spiritul general al românilor – orientarea dominantă a României a fost spre modelul european occidental, spre civilizația și cultura promovate de acesta. Firește, această orientare dominantă

nu a putut șterge specificul sau identitatea românilor, constituite în timp, pe fondul interferențelor dintre Occidentul latin și Răsăritul bizantin.

Românii contemporani – de la specificul național la mondializare

În acest spirit, perioada slavonă la români nu trebuie privită ca un accident al istoriei, ci ca o realitate de mai multe secole, fascinantă din unele puncte de vedere, rezultat al specificului „frontierei”.

Românii au fost în evul mediu un popor romanic de credință ortodoxă și de cultură slavonă (este vorba de cultura elitelor), în primul rând datorită geografiei și apoi datorită istoriei. Așezat geografic în aria de influență bizantină, dar în vecinătatea imediată a celei latine, era firesc ca acest popor să oscileze un timp, dar apoi să aparțină sub aspect bisericesc și cultural Bizanțului.

Influența bizantină a fost însă mediată de slavi, așezați geografic între Bizanț și români. Bizanțul a fost cel mai important centru de cultură în Europa la începuturile evului mediu. În plus, din secolul al XVI-lea, odată cu formarea ideologiei „celei de-a treia Rome” – Moscova –, slavonismul românilor a primit impuls și sprijin și dinspre răsărit. Tradiția bizantină însemna predominarea clasicismului, a concretului asupra abstracției și intelectualismului; în politică a primat stăpânirea centrală în contrast cu feudalismul cavaleresc apusean etc. Această cultură bizantină era potrivită pentru un imperiu, pentru Noua Romă, iar slavii și românii erau popoare de comunități rurale, cu monarhii patriarhale și agricole.

Slavii au luat de la Bizanț ceea ce au putut, ceea ce era potrivit cu genul și cu gradul lor de organizare socială: nu filosofia creștină sofisticată, ci predicile pentru mase ale călugărilor, nu scrierile istorice retorice de genul celor ale lui Tucicide, ci modelul cronicilor de curte, cu evenimentele anuale, nu arta luxoasă a mozaicurilor strălucitoare, ci pictura bisericească pe zid, care să-i învețe pe cei care nu știau să citească faptele Mântuitorului, ale sfinților, să povestească în imagini Cartea Sfântă; au luat apoi viețile

asceților și mucenicilor, cântecele simple de laudă adusă Fecioarei, proverbele istețe etc., adică tot slavii și românii au luat de la bizantini, de la marea cultură bizantină, numai părțile populare, inteligibile pentru ei.

Este vorba despre o cultură bisericească de origine bizantină-răsăriteană, în haină slavonă, adaptată nevoilor spirituale ale unor popoare agrare patriarhale. Slavii au adaptat treptat slavonismul medieval la cultura lor modernă, tot de sorginte slavă, pe când românii, deși rămași de rit bizantin, au revenit la cultura apuseană în haină latină. Revenirea aceasta a fost destul de problematică și contradictorie: slavii i-au privit pe români ca pe niște intruși ciudați și nerecunoscători, iar apoi ca pe niște „trădători”, iar occidentalii, inclusiv romanicii, ca pe niște rude sărace și impertinente, cu pretenții de a intra în clubul selecțiilor. De fapt, românii nu au nicio vină pentru destinul care le-a fost rezervat, dar trebuie să fie responsabili pentru felul cum și-au construit istoria, cu cele bune și cu cele rele, în limitele acestui destin.

Un popor neolatin de credință ortodoxă și cu o cultură slavă în evul mediu, cu o viață modestă, situat la interferența Apusului cu Răsăritul, poate să fie o ciudățenie pentru Europa, dar și o provocare, un îndemn spre înțelegere și cunoaștere.

Poporul român nu aduce, probabil, în concertul european nimic excepțional, ci doar o experiență unică de viață: este vorba despre o comunitate cu rădăcini la Roma, mediată prin influența celei de-a doua Rome, cu o limbă neolatină, cu o confesiune bizantină și biserică de model slav, intrată azi în era calculatoarelor și a telefoniei mobile!

Acad. IOAN AUREL POP

„Mersul conștiinței naționale” la românii basarabeni

S-a discutat și se mai discută încă, dincolo de Prut, despre limba oficială a Republicii Moldova. Cei mai mulți, în primul rând oamenii de știință, susțin că aceasta este Limba română. Nu sunt însă puțini nici ce care sunt de părere că acolo se vorbește „limba moldovenească”, invocându-se rezultatele recensământului din 1989, când 2,7 milioane de cetățeni au confirmat că limba lor este „moldovenească”. Motivația pe care „patrioții” basarabeni se bazează este că acest lucru dovedește „o înaltă conștiință națională a moldovenilor”! Ei știu că strămoșii și moșii lor au fost „moldoveni” și au vorbit „moldovenește”!

Luând cunoștință de cele afirmate mai sus, prof.dr. Anatol Ciobanu, de la Universitatea de Stat din Chișinău, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, și-a propus să analizeze, într-un articol, publicat în săptămânalul „Literatura și Arta”(nr.33, din 17 august 1995), cam ce înseamnă „conștiință națională” și care a fost „mersul” ei la românii basarabeni.

După ce a stabilit că acest concept al „conștiinței naționale” este un fenomen ereditar, care a luat naștere în procesul formării și dezvoltării fiecărui individ, omul de știință basarabean arată că în situații anormale, cum a fost și cea din anii totalitarismului sovietic, conștiința națională la copii și la tineretul studios a evoluat într-un mod anormal, cu totul altfel decât la generațiile mature. Fiindcă toate elementele componente ce intră în noțiunea de „conștiință națională” au fost grav deformate, „ca să nu mai spunem batjocorite”, scrie Anatol Ciobanu.

Începând din 1812, când Basarabia a intrat sub stăpânire rusească, cu mici întreruperi, cum au fost cele din perioadele 1918-1940 și 1941-1944, atât existența limbii naționale, cât și a neamului românesc de dincolo de Prut s-au aflat în primejdie de moarte, datorată celor două imperii: cel țarist și cel sovietic. În lunga perioadă de dominație rusească, de după 1812, s-a petrecut

procesul de deznaționalizare a învățământului, anihilarea spirituală a tinerelor generații, al căror spirit, deci și conștiința, a fost modelat în sensul supunerii oarbe față de ocupanții străini. Această strategie mârșavă a fost ușor pusă în aplicare prin excluderea din instruire și din viața publică a limbii române. Sunt semnificative, în acest sens, cuvintele scriitorului basarabean Constantin Stamati-Ciurea (1828-1889): „*Limba română rustică, precum o vorbește poporul nostru din Basarabia a fost singurul izvor din care ne-am adăpat*”.

„Izvorul” a fost, însă a secat datorită ntrebnicilor stăpânitori ai pământului basarabean. Astfel, încă din anii `30-`40 ai sec.19, în Basarabia nu au mai existat școli naționale în limba română, aceasta predându-se doar sporadic, ca disciplină facultativă, numai în unele licee, până în 1872, când a fost expulzată din programele de studii. Academicianul rus, Vladimir E. Șișmariov, în studiul său „*Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională din RSS Moldovenească*”(apărut în 1960) artă că ultimul manual de limbă română din Basarabia a fost „*Cursul primitiv de limbă română*”, tipărit în 1856, de Ioan Donceev.

Ocupându-se de aceeași chestiune a limbii române din Republica Moldova, acad. Anatol Ciobanu scrie: „*Nici un imperiu, după prăbușirea lui, n-a lăsat în urmă atâta întuneric și ruină ca cel rus. Nu există nicio școală moldovenească care să fi funcționat în limba maternă. Deci nu puteau exista nici cadre didactice care să predea limba și literatura română, istoria neamului, geografia Patriei etc. Verbul matern nu putea fi auzit*

nici măcar în biserică...Peste 90 la sută din populația autohtonă era analfabetă! Cum să nu te întrebi, în această situație, cam care era nivelul „conștiinței naționale” al unor oameni ținuți în întuneric, departe de știința de carte!”

*

Situația legată de formarea conștiinței naționale s-a schimbat radical după Unirea din 1918 a Basarabiei cu România. Timp de 22 de ani, adică până în vara anului 1940, majoritatea școlilor au funcționat în limba română, predarea fiind asigurată de cadre didactice chemate din Vechiul Regat, cât și din Basarabia. Până la intrarea în funcțiune a odiosului pact Ribbentrop-Molotov, au funcționat 2.700 de școli primare cu predare în limba română, fiind frecventate de peste 17.000 de elevi; 25 de școli de meserii și gimnazii industriale, două facultăți cu grad universitar, de teologie și agricultură. În aceste instituții de învățământ își desfășurau activitatea peste opt mii de cadre didactice.

Acum, la mai bine de șapte decenii, se poate afirma că acel sfert de veac de învățământ românesc, din Basarabia, a contribuit efectiv la formarea conștiinței naționale a moldovenilor, trezindu-i din „somnia de moarte” la care i-au osândit „barbarii de tirani”! Școala românească din perioada interbelică a contribuit din plin la formarea spiritului național al românilor din Basarabia, le-a insuflat ideea de unitate națională, de demnitate și de mândrie, de dragoste pentru limbă, neam, istorie și tradiții istorice, adică tot ceea ce ține de noțiunea de „conștiință națională”.

Drama națională a românilor basarabeni a reînceput după 1944, când aproape toți intelectualii de marcă, în primul rând corpul profesoral, de frica deportărilor în Siberia, a luat drumul pribegiei, refugiindu-se peste Prut. Numai din câteva județe(Bălți, Cahul, Soroca) și din Chișinău s-au refugiat în România peste 45.000 de intelectuali, marea majoritate fiind învățători și profesori.

A urmat apoi tortura limbii române la un „nivel calitativ nou”. Adică limba română nu a mai fost oprită, ca pe vremea țarismului, →

ILIE ȘANDRU

însă aceasta nu se mai numea limbă română, inventându-se povestea „limbii moldovenești”, diferită de cea română. În același timp, se propovăduia peste tot despre „înflorirea limbii naționale”, dar se promova, permanent și cu persevență diabolică, bilingvismul ruso-moldovenesc, conform căruia moldovenii trebuiau să cunoască, în mod obligatoriu, limba rusă. În același mod fățarnic și diabolic se vorbea despre dezvoltarea învățământului în limba națională, dar se acționa astfel încât elevii de la școlile cu predare în „limba moldovenească” să nu aibă nicio perspectivă, pentru că în toate instituțiile de învățământ din URSS predarea se făcea numai în limba lui Ilici. Așa că, dacă voiți să le urmați trebuia să cunoști limba rusă! În această situație, părinților nu le rămânea altceva de făcut decât să-și trimită copiii la grădinițele și școlile în care se predă numai în limba rusă.

Aici începea un alt proces, cu totul invers decât cel ce ținea de „conștiința națională”. Începea procesul mancurtizării elevilor, adică tocmai procesul de pervertire a conștiinței naționale, prin care românul basarabean trebuia să-și uite limba maternă, istoria națională, adică istoria românilor, să-și piardă credința în Dumnezeu, transformându-se în acel „*homo sovieticus*”, un individ cu creierul spălat, îndoctrinat până la refuz cu educația în spiritul internaționalist.

*

În asemenea împrejurări se pune întrebarea: mai poate

fi vorba de o „conștiință națională”? Răspunsul este unul singur și cât se poate de tranșant: în nici un caz!

Acad. Anatol Ciobanu, autorul studiului de care ne-am ocupat, mai analizează încă un fenomen care și-a pus amprenta pe modul de a gândi al basarabenilor, mai ales al celor de la orașe, în contextul în care mai toate așezările urbane din Republica Moldova populația băștinașă, românească, a devenit minoritară.

De exemplu, la Chișinău, capitala țării, moldovenii mai reprezintă acum doar 42-43 la sută, față de 77 la sută în 1940; la Bălți 37-38 la sută, față de 70,1 la sută; la Cahul 49 la sută, față de 51,2 la sută; la Tighina 25 la sută,

față de 53,1 la sută etc. În această situație, oricât ar părea de straniu, moldovenii de la orașe ar trebui să fie ocrotiți de stat, ca fiind minoritate națională în propria lor țară! (Chștiune valabilă și pentru românii din județele Covasna și Harghita).

În legătură cu acest fenomen, al rusificării silnice, aflându-mă nu demult la Chișinău, într-o discuție cu un cunoscut, am făcut afirmații admirative despre noile și modernele cartiere ale orașului și triplarea populației în ultima jumătate a secolului 20. Prietenul meu m-a privit cam pieziș și posomorât, informându-mă apoi că această constatare nu a adus nicio fericire pentru basarabeni, deoarece aceste noi și moderne cartiere ale Chișinăului sunt ocupate de veneticii veniți aici în timpul URSS, ca „specialiști”!

Din păcate, fenomenul nu a luat sfârșit ci a continuat și după 1989, devenind de-a dreptul alarmant, fiindcă procentul populației autohtone se reduce văzând cu ochii. Este semnificativ faptul că la 1812 moldovenii reprezentau aproape 90 la sută din populația provinciei, devenită apoi gubernie rusească, în 1918 ei au scăzut la 77 % iar în 1989 să ajungă la 63,5 %!

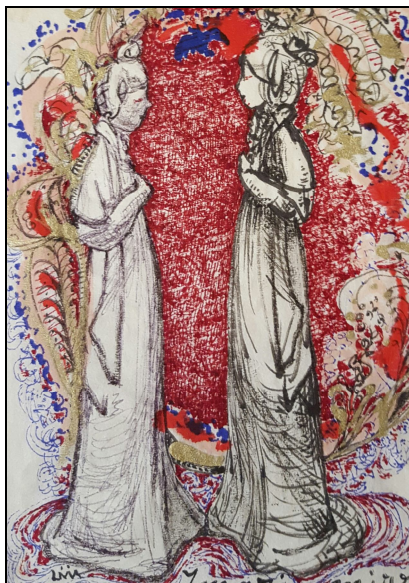
Situația este inversă în ce privește persoanele de etnie rusă și ucraineană. În 1940 trăiau în Basarabia 188.000 de ruși și 200.000 de ucraineni. În prezent numărul etnicilor ruși și ucraineni a ajuns la 1.100.000, reprezentând mai mult de

un sfert din populația republicii! Iar dacă această situație se coroborează cu cea a dispariției populației autohtone, proces deloc întâm-plător, ci bine regizat de Moscova, atunci se poate spune că, într-adevăr, „conștiința națională” a românilor din Basarabia a fost îngropată odată cu cei peste 400.000 de morți din timpul foametei din 1946-47, pusă și aceea la cale de regimul bolșevic; a fost înmormântată sub zăpezile Siberiei odată cu cei peste 50.000 de deportați în perioada 1949-1951; a fost spulberată prin Kazahstan, Caucaz și prin regiunile polare ale Rusiei odată cu cei peste 300.000 de moldoveni, plecați „de bună voie” de pe pământul natal, spre a-și căuta rosturile pe acele meleaguri nordice și înghețate, spre a supraviețui foametei.

Sperăm totuși – speranța doar moare ultima, cum se spune – că încet, încet lucrurile se vor limpezi și vor intra pe făgașul lor normal, odată cu limpezirea glotonimului „limbă moldovenească, ori „limbă română”. Ar fi, probabil, singura cale pentru ca neamul românesc din Basarabia să supraviețuiască pe acel petic de pământ dintre Prut și Nistru, pământ străbun, lăsat moștenire de strămoșii celor de azi, care, deși moldoveni, vorbeau totuși românește, ca și frații lor din Țara Românească, din Banat, din Maramureș și din Transilvania. Fiindcă, după cum spunea cronicarul, „românii înțeleg nu numai ceștia de aici (din Țara Românească, n.n.), ci și den Ardeal, carii încă și mai neoași sunt și moldovenii și toți câți într-altă parte se află și au aceeași limbă(...) Că doară pe aceștia, cum zic, tot români îi ținem, că toți aceștia dintr-o fântână au izvorât și cură”.

(septembrie, 1995)

Livia Balu, „Imari Mirror”

Asterisc

MIHAI EMINESCU ȘI BASARABIA

Basarabia la 2018.

Ce-i de făcut?

(I)

Nu am crezut cu niciun chip că, după dezintegrarea Imperiului sovietic, în 1991, și ieșirea din regimul comunist a României, în decembrie 1989, că vor trece atâția ani și reunirea părții de răsărit a Moldovei cu Țara, adică teritoriul românesc dintre Prut și Nistru, nu se va produce. Îmi reamintesc cu limpezime bucuria uriașă pe care am trăit-o în vara lui 1991 când republicile sovietice din imperiu își proclamau independența una după alta față de Moscova.

27 august 1991 a fost pentru mine o zi a fericirii totale. Vedeam cu ochii mei, căci televiziunea românească a transmis zeci de ore de la Chișinău uriașa adunare, în care un milion de români și nu numai au strigat la unison: „Independență!”, „Independență!”, cum Reunificarea a devenit posibilă. Am stat toată ziua de 27 august 1991 cu ochii lipiți de televizor, iar formidabila trezire la viață a românilor basarabeni, după atâtea decenii de asuprire națională, m-a făcut să plâng de bucurie. Și de fericire, evident.

Rețin că tot vorbeam în casa părintească de unul singur: „Iată-i, Doamne, pe românii cei sfinți și mari ai Basarabiei românești, cum se trezesc din morți!”. În acele zile istorice, nădejtile mele erau mari. Îmi ziceam că nu vor trece decât câteva luni și Basarabia se va reuni cu România. Și nu s-a unit. Iar neștiința mea de-atunci, cu privire la cine stăpâna cu adevărat România, cât și „Republica Moldova”, la acea vreme, era totală.

În tumultul sufletului plin de fericire, îmi reamintesc că-mi tot șopteam privind la ședința solemnă a parlamentului de la Chișinău care vota pentru „Independență”: de ce votează „independență” și nu votează UNIREA cu Țara? Independență față de cine? De U.R.S.S.? De România?

În decembrie 1989 U.R.S.S. și-a instalat la putere în România oamenii săi: Ion Iliescu, Silviu Brucan (Saul Bruckner), Al. Bărlădeanu, Dan Marțian, Petre Neulander-Roman etc. Același fapt s-a petrecut și la Chișinău în 1991 și după acel an

Moscova a controlat prin interpuși tot timpul așa-zisa Republică Moldova, iar când scăpau oarecum lucrurile de sub control, declanșa războiul de agresiune. Vinovații de război, în opinia Moscovei, erau ei, moldovenii, nu ea, Rusia.

Amintesc războiul de pe Nistru din 1992 pe care Rusia l-a impus Moldovei, război în care au murit 1.000 de eroi moldoveni aproape degeaba.

Condusă de un om al Moscovei, adică de Ion Ilici Iliescu, evident că România nu a avut, imediat după prăbușirea U.R.S.S. (1991), nicio intenție, niciun gând să grăbească reunificarea. Mai mult, spre stupoarea poporului român, pe 5 aprilie 1991, Ion Iliescu pleacă la Moscova și semnează cu Imperiul sovietic muribund un tratat bilateral de „prietenie și colaborare”. A fost un act de supremă trădare din partea lui Ion Iliescu, o lovitură de cuțit înfiptă în spate Basarabiei, românilor basarabeni, cărora le-a fost refuzată premeditat orice șansă de a se reuni cu țara. Ce a urmat după acei ani a fost o lungă agonie. Republica Moldova încapă pe mâna unor clanuri politico-mafiote controlate de ruși, iar statul moldovean și așa-zisa lui „independență” au eșuat drastic. La fel și în România, unde demagogia și hoțiile clanurilor politice au devenit endemice.

Așadar, pentru prima dată în istoria sa, statul român a renunțat la Basarabia în 5 aprilie 1991, deoarece tratatul fusese semnat într-un timp al libertății. După 1944, orice ar fi semnat România (tratatul de la Paris, procesul-verbal din februarie 1948 semnat de odiosul Eduard Mezincescu prin care România cedează U.R.S.S. insula Șerpilor, fel de fel de acorduri bilaterale) le-a

semnat sub amenințarea forței. Țara se afla sub ocupația U.R.S.S. și a unui regim impus de Kremlin.

Pentru Ion Iliescu n-a fost îndeajuns tratatul din 5 aprilie 1991. În 2004, în al patrulea său mandat de președinte al țării se va duce încă o dată la Moscova, semnând cu Rusia un tratat rușinos, umilind iarăși națiunea română. Căci nici tratatul din 2004, nici cel din aprilie 1991 nu au rezolvat gravele și marile probleme dintre România și Rusia lăsate de o moștenire istorică negativă: lichidarea consecințelor teritoriale ale pactului de la Moscova din 23 august 1939, dintre Stalin și Hitler, condamnarea atacului U.R.S.S. din 28 iunie 1940 împotriva României, în urma căruia Stalin ocupă prin forță nordul Bucovinei, Basarabia, Herța și insula Șerpilor, condamnarea genocidului efectuat de aceeași U.R.S.S. în teritoriile românești din nord-est între anii 1940 – 1941, 1944 – 1953, confiscarea avuției naționale a României depusă la Kremlin în anii 1916 – 1917 de către Lenin și Troțki, tezaur nerestituit nici până astăzi etc.

Veți vedea în carte cum a reacționat Mihai Eminescu, la 1878, când România fusese obligată să cedeze Rusiei cele trei ținuturi/județe din sudul Basarabiei, ca urmare a hotărârii Congresului de pace de la Berlin (iunie – iulie 1878), cât de vehement s-a manifestat poetul național, scriind cum că de bună voia sa România nu va da Rusiei nimic. Nu-i cerem nimic, și nici nu-i dăm nimic Rusiei! Dacă ea ne ia cu forța sfântul nostru pământ basarabean, să o facă, căci e în măsură. Dar, noi, românii, scria Eminescu, niciodată nu vom fi de acord să-i dăm de bunăvoie sau de frică pământul nostru sfânt. La 1878 am cedat în fața forței, la fel și în 1940 și în 1944 și 1947... Dar în 1991? În 2004? De ce am renunțat? Ce strategie a avut România, statul român între anii 1990 – 2018 cu privire la readucerea Basarabiei alături de țară? Una greu de înțeles și de acceptat. Sau niciuna, ar fi mai bine de spus. România în ultimii 30 de ani a ajutat într-un fel statul românesc dintre Prut și Nistru, făcând gesturi de într-ajutorare financiar-diplomatică pe arena externă. Prea puțin, spun eu.

Foarte mult timp, la ea acasă, adică între Prut și Nistru, România→

GICU MANOLE

a pășit în vârful picioarelor. De frica Rusiei, desigur. Ca și cum dacă lași din dreptul tău, îl abandonezi la discreția celui tare și mare, dobândești altceva decât dispreț din partea tuturor.

Cât statul român a fost condus de oameni loiali Moscovei, până spre 2006 – 2007, Basarabia era pomenită doar așa, că dădea bine la popor, de imagine. Nu-mi ascund amărăciunea și mânia că statul român s-a complăcut atâta vreme într-o politică lașă, de abandon față de Basarabia. Cât și față de teritoriile românești încăpute pe mâna Ucrainei după 1991 și la care am renunțat definitiv prin odiosul tratat din 1997 de la 2 iulie, de la Neptun. Responsabil de marea trădare aici este Emil Constantinescu, fie el blestemat în veci de toți românii, mai ales de către cei din Ucraina.

Și totuși, știu bine, cred din tot sufletul că Basarabia se va reuni cu România. Nu știu când. Faptul se va petrece doar după ce Rusia va intra, ca și în trecut, într-o perioadă de criză politico-statală cu tendințe centrifugale. Puterea Rusiei e aparentă. Ceasurile ei de așa-zisă „măreție” se împuținează pe zi ce trece. România are aliați puternici, iar dacă dovedește consecvență și loialitate absolută față de acești aliați, la momentul istoric așteptat unificarea țării se va produce. Numai să facem ceea ce trebuie.

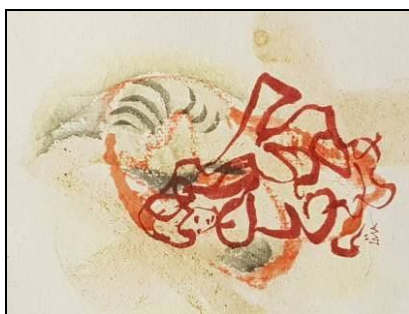
În ceea ce mă privește, în ultimii 30 de ani, am făcut ce-am putut sau am crezut de cuviință cu slabele mele posibilități de om singur într-o apropiere a mării zile a Reunirii. Am călătorit deseori între Prut și Nistru. Am suferit până la lacrimi văzând ce minunăție de pământ străvechi românesc nu este încă alături de țară. Am vorbit cu sute de oameni, tineri, țărani, intelectuali. Și-am constatat o realitate: românii dintre Prut și Nistru le place să-și zică moldovenii sau „moldovani”. Unii au regrete nici măcar mascate față de timpurile Imperiului sovietic. Alții se simt foarte bine că au un „stat” al lor. Și nu scapă deloc ocazia de a reaminti că am fi noi „neamuri”, dar e bine să fim fiecare stăpân la el acasă. Ei, la ei acasă. Noi, la noi acasă! Ca să vezi! Propaganda moscovită a prins la foarte mulți „moldoveni”. Rusia controlează autoritar mass-media audio-video și scrisă din Basarabia. Nu de mult a fost închis postul de radio Vocea Basarabiei din Chișinău,

post românesc, post de radio unde am avut prilejul de trei ori să vorbesc într-o emisiune de Eugenia Bulat-Săhârneanu (2010; 2011; 2012).

În noiembrie 2010, am vorbit despre Ștefan cel Mare și rolul lui în istoria românilor; în 2011, chiar pe 27 martie, am scos în evidență evenimentele și actorii istorici care au făcut posibilă unirea din 1918, iar în 24 mai 2012, de ziua eroilor sărbătorită în teritoriul dintre Prut și Nistru, am vorbit despre miracolul supraviețuirii românilor basarabeni, cât și despre legendarul lor eroism. Cine a închis postul Vocea Basarabiei? Nu a avut România atâta influență încât să-l salveze din ghearele rusofonilor?

În dese mele călătorii la est de Prut, am trăit fel de fel de întâmplări. Am să povestesc două.

Pe 27 martie 2009, la ora 2:00 noaptea am plecat din gara Nicolina – Iași cu trenul spre Chișinău. Voiam să fiu în acea zi mare și sfântă la Chișinău, să particip la evenimentele zilei. N-am ajuns la Chișinău. În dimineața devreme a zilei de 27 martie 2009, trenul internațional Sofia – București – Iași – Chișinău – Moscova a fost oprit timp lung în gara Ungheni, la est de Prut. Patrula militară au pătruns în fiecare vagon și legitimau călătorii. Cetățenii români identificați au fost coborâți din tren și închiși în sala de așteptare a gării. Observând patrulele m-am refugiat într-un vagon în care se aflau doi diplomați din Vest. Când a intrat patrula, după ce au văzut din pașaport că sunt român m-au întrebat unde merg. „La Ustia”, am răspuns eu, „unde am niște prieteni”. „Cum îi cheamă”, mă întreabă ofițerul. „Maria și Ion Gălcă. Am mai fost la ei în vara lui 2007”. „Acum nu-i vara. Ce cauți acolo?”. „Urmează-mă!”, îmi zise răstit ofițerul, fără să-mi înapoiez pașaportul și biletul de tren Iași – e

Liviu Balu

Chișinău. L-am urmat. Am fost ultimul român coborât din acel tren. Eram vreo 20 – 25 de români, din diferite părți ale țării. În gară am stat vreo două ore, sub privirea atentă și paza a câtorva soldați și ofițeri. Am avut inspirația să sun pe Vicu Aman din Dorohoi. Cred că era ora 7:30 – 7:40 dimineața. I-am spus în câteva cuvinte ce se întâmplă la Ungheni, că din ordinul lui V. Voronin am fost sechestrați în gară și că bine ar fi să anunțe presa din România cu privire la ceea ce se întâmplă. Telefonul dat lui Vicu a fost important. Când am încercat după câteva minute să sun pe altcineva, n-am mai putut. Fuseseră tăiate toate legăturile telefonice cu țara.

Între timp, autoritățile de la Chișinău au decis să ne expulzeze. Ne-au confiscat biletele, pe care nu le-au mai returnat, și pașapoartele, care ne-au fost înmânate înainte de a fi trimiși la Vest de Prut.

Autoritățile moldovene au contactat pe cele românești, rugându-le să trimită un vagon și o locomotivă la Ungheni ca să ne readucă în România.

Până la tren am fost escortați de forțe militare. Unii dintre români făceau scandal. Nu voiau să urce în tren. O tânără din București i-a zis unui militar care avea la șold un Kalașnikov: „Dacă te-ar vedea Ștefan cel Mare ce faci, sunt sigură că te-ar certa!”. La care, soldatul, mititel și foarte înțepat, i-a răspuns fetei: „Ștefan cel Mare a fost domn la Moldova, nu la România!”. Am asistat tăcut la scenă, invitându-i pe ceilalți români să urce în tren. Să lase militarii în pace! „Vinovat”, am zis eu cu voce tare, ca să fiu auzit de comandantul trupei, „e tovarășul general de miliție Volodea Voronin!”. „Vedeți, noi n-avem ce face. Domnul cu pălărie (adică eu) are dreptate”, zise ofițerul. Ne-am urcat în tren, trecând Prutul spre Vest, revoltați și mânioși.

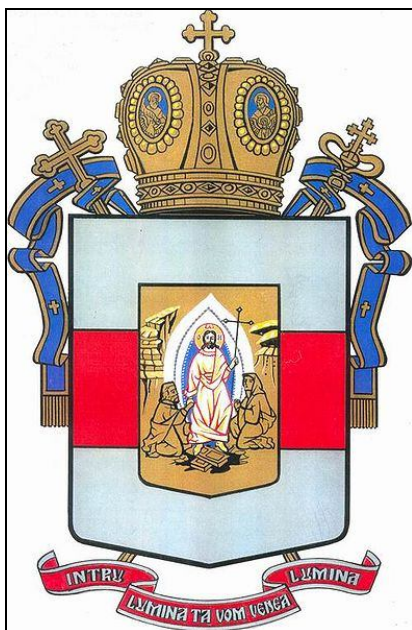
Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei

Câteva considerații istorice – trecut, prezent și perspective – 25 de ani de la reactivare...

(IV)

9. Lupta pentru succesiunea juridică

Realizând că dosarul Mitropoliei Basarabiei la CEDO urmează a fi pierdut de către Republica Moldova, Guvernul Tarlev, la 26 septembrie anul 2001, adoptă Hotărârea nr. 1008¹⁰ privind aprobarea modificării introduse în statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei), conform căreia această Mitropolie a Patriarhiei Moscovei se autodeclară succesoare de drept a Episcopiei Chișinăului, Hotinului și a Mitropoliei Basarabiei¹¹. În momentul în care s-ar fi deschis procedura de restituire a acestor bunuri de către Stat ar fi rezultat, în termenii acestei hotărâri de Guvern, că Mitropolia Basarabiei nu și-ar putea redobândi aceste proprietăți, întrucât ar fi succedată de structura locală a Patriarhiei Ruse de la Moscova, fapt ce constituie o violare flagrantă a drepturilor de proprietate ale Mitropoliei Basarabiei, creatoarea și deținătoarea legală a acestor bunuri până la confiscarea sau naționalizarea lor abuzivă. Hotărârea de Guvern contestată este un act de *dezmoștenire* a Mitropoliei Basarabiei și echivalează cu o *uzurpare a totalității drepturilor ei*, înainte ca Guvernul să admită Mitropolia Basarabiei în legalitate și să-i acorde protecția prevăzută de legi, la care era și este pe deplin îndreptățită¹². Puternic contestată și atacată în justiție în fața Curții Supreme de Justiție, care a dat câștig de cauză reclamantului (Mitropolia Basarabiei), Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1008 din 26 septembrie anul 2001 a fost anulată. Deoarece Curtea Supremă de Justiție a anulat, la 2 februarie anul 2004, Hotărârea nr. 1008 a Guvernului

Republicii Moldova din 26 septembrie anul 2001 prin care Mitropolia Moldovei a fost recunoscută succesoarea juridică a Mitropoliei Basarabiei, dar în același timp statuase ca Mitropolia Basarabiei ar putea fi doar succesoare istorică, canonică și spirituală a Mitropoliei Basarabiei de până la anul 1944, Mitropolia Basarabiei a inițiat în anul 2004 un nou dosar la CEDO pentru a demonstra ca în accepția legilor Republicii Moldova, a CEDO și a primului protocol din Convenția Europeană, ratificat de Republica Moldova, succesiunea istorică, canonică și spirituală înseamnă, de fapt, succesiunea de drept. Prin decizia Colegiului civil și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 31 martie anul 2004 se stabilea ca aprecierea referitoare la inexistența succesorilor de drept nu contravine legislației și este adecvată. Sentința a fost confirmată printr-o nouă hotărâre a aceleiași instanțe din 14 aprilie anul 2004, privind cererea de revizuire înaintată de Serviciul de Stat pentru Problemele Cultelor. În noiembrie anul 2004, Adunarea Generală a Mitropoliei Autonome a Basarabiei a încheiat procesul de reactivare a vechilor sale eparhii sufragane (început încă din anul 1992), având următoarele titulaturi: Arhiepiscopia Chișinăului, Episcopia de Bălți, Episcopia Basarabiei de Sud și Episcopia Ortodoxă a Dubăsarilor și a toată Transnistria (s-a ținut seama de configurația actuală a granițelor

Republicii Moldova). În anul 2006, Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova a recunoscut Mitropolia Autonomă a Basarabiei, ca „succesoare spirituală, canonică și istorică a Mitropoliei Basarabiei care a funcționat până în anul 1944 inclusiv”, cu eparhiile ei componente: Arhiepiscopia Chișinăului (înregistrată juridic încă din decembrie anul 2004), Episcopia de Bălți, Episcopia Basarabiei de Sud și Episcopia Ortodoxă a Dubăsarilor și a toată Transnistria¹³. Această hotărâre a confirmat juridic un drept istoric și canonic al Mitropoliei Basarabiei. Prin urmare, în luna octombrie anul 2007, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a luat act, cu binecuvântare, de această recunoaștere oficială a reactivării eparhiilor care au aparținut Mitropoliei Autonome a Basarabiei.

Atitudinea autorităților de la Chișinău față de Mitropolia Basarabiei a atras o mustrare din partea Consiliului Europei deoarece, potrivit Raportului Internațional cu privire la libertatea religioasă pentru anul 2005, Biserica Ortodoxă din Moldova (Mitropolia Moldovei) a fost favorizată în comparație cu alte grupări religioase¹⁴. Aceste constatări survin Raportului Internațional cu privire la Drepturile Omului din anul 2003, care făcea referire la libertatea religioasă din Moldova arătând că, deși a reușit să se înregistreze și să activeze în calitate de cult recunoscut de stat, reprezentanții Mitropoliei Basarabiei susțin că dreptul de proprietate este, în continuare, violat. În același sens, Raportul din anul 2005 menționa că Mitropolia Moldovei a avut de înfruntat doar mici dificultăți în redobândirea proprietăților sale – biserici, școli, spitale, orfelinate și proprietăți administrative, iar în cazul celor distruse Guvernul a oferit compensații alternative. În schimb, litiigiile de proprietate dintre Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei nu au fost rezolvate. În plus, în cadrul ședinței Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei de la 8 februarie anul 2006, fiind discutată problema respectării de către Guvernul →

**Material documentar întocmit de
Dr. STELIAN GOMBOȘ**

¹⁰ Hotărâre privind aprobarea modificării introduse în Statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei) nr. 1008 din 26 septembrie 2001, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 116-118* din 27 septembrie 2001.

¹¹ <http://cubreacov.wordpress.com/2009/05/02/vlad-cubreacov-cazul-privind-succesiunea-juridica-a-mitropoliei-basarabiei-1/>.

¹² *Ibidem*.

¹³ http://www.patriarhia.ro/ro/relatii_externe/probas1.html

¹⁴ <http://www.usembassy.md/ro-IRF2004.htm>.

moldovean a deciziei CEDO din anul 2001 privind Mitropolia Basarabiei, s-a constatat că decizia nu a fost implementată pe deplin deși au trecut patru ani de la emitere. De asemenea, se constată necesitatea accelerării procesului legislativ în sensul adoptării unei noi legi privind cultele, lege care să fie în concordanță cu decizia CEDO. Cu toate că instanța a dat câștig de cauză Mitropoliei Basarabiei, recuperarea proprietăților ce au aparținut instituției religioase în perioada interbelică este împiedicată de faptul că nu s-a stabilit dacă există o legislație națională adaptată regulilor europene pentru revendicare, precum și dacă Mitropolia va trebui să se adreseze în acest sens instanțelor naționale imediat după adoptarea legislației de retrocedare a proprietăților înstrăinate ale cultelor sau instanței europene (până la adoptarea unei legislații naționale concordante). Atât în anul 2007 cât și în anii 2008 și 2009, oficialii Mitropoliei Basarabiei au făcut cunoscuta Curții Europene situația precară în care se află demersurile autorităților moldovene, privind respectarea drepturilor Mitropoliei Basarabiei. În procesul de recuperare a proprietăților cel mai dificil este să se facă proba dreptului de proprietate a Mitropoliei Basarabiei asupra diferitelor imobile și obiecte de cult din perioada interbelică, situație determinată de faptul că arhivele fostei Mitropolii, care cuprindeau actele și inventarele de bunuri ale instituției ecleziastice, fie au rămas în Basarabia ocupată de sovietici în anul 1940, fie, cele care au fost parțial transferate în România, la Craiova și Râmnicu Vâlcea, în anul 1944, au fost cedate Uniunii Sovietice, respectiv R.S.S. Moldovenești, în anul 1952.

Dosar "România -100"

Am fost...

Am fost de o vreme plecată departe,
La clicul distanță de viață m-am dus,
Să caut lumina cea stinsă prin moarte
Să-mping răsăritul departe de-apus.

Am fost să vorbesc cu-mpăratul
luminii
Să dea bucuriei zbor lin spre pământ,
Să-ngroape tristețea ce scutură crinii
Din inima lumii bătută de vânt.

Am fost după nori să aprind niște
stele,
Să pâlpaie cerul prin ei scânteind,
De griuri să spăl înălțimile mele
Și mantie-albastră pe boltă să-ntind,

Am fost sau n-am fost după ochiul
tăcerii
S-aud cum se bate prezentul pe cruci,
Sub cuiete strâmbe stă cuibul durerii
Pe veci blestemată să ardă-n răscruci.

Am fost după dealuri să caut izvoare,
În stânci am lovit cu toiege de flori,
Iar ape-au țâșnit în sclipiri curgătoare
Sub raze de-opal izbucnind dintre
nori.

Vocile iubirii

Tainice ferestre se deschid în ceruri,
După ele, roiuri, astrele sclipesc,
Îmi aruncă noaptea lacrima-n eteruri
Și-n clepsidra spartă gânduri ațipesc.

S-a legat de boltă starea mea de
veghe,
Risipind în spațiu temerea de noi,
Undeva, un înger încă mai priveghe,
Așteptând minunea de-a fi amândoi.

Orișicâte drumuri pleacă din ferestre,
Rătăcind prin ele, ochii minții trei
Readuc acasă visele buiestre
Agățate vajnic de ai nopții vreji.

Legărate-n slavă, ultime cuvinte
Vin din altă viață, încă mai răzbat.

Ca niște nebune mi te-aduc în minte
Și prin ceața densă veșnicii străbat.

Mă străpung prin oase vocile iubirii,
Ca niște katane cu vârfuri de-argint.
S-a-necat în lacrimi taina fericirii
Și-au îmbălsămat-o-n cupe cu absint.

Revelație

Într-o pace fără margini noaptea-n
brațe mă cuprinde,
Mă-nfășoară-n vălu-i moale, dintre
oameni mă desprinde
Și mă duce-n lumi ascunse ochilor cei
orbi, de carne,
Peste-acoperișul lumii mă azvârle
prin lucarne.

Străbătând ceruri deschise, văd
neantul, văd eterul,
Case albe sprijinite pe nimic, plutind
prin cerul
Cu străzi poleite-n aur, unde
dragostea colindă
Și-mi văd sufletul aievea, nu-l mai
văd ca-ntr-o oglindă.

Mă topesc în spațiul fraged,
mângându-l ca o boare,
Iar el se dizolvă-n mine, fremătând ca
dulci izvoare.
Contopiți, curgând în dansul unei
armonii celeste
Fără prinți, fără prințese, iată, naștem
o poveste.

Și mă-nvăluie iubirea din tot
cosmosul, deplină,
O primesc, ea mă transformă în
ocean de lumină,
Dăruindu-mi strălucirea cea pierdută
pe pământuri,
Mă presară-n întuneric să-i duc nopții
dalbe cânturi.

N-aș mai vrea să plec vreodată din
colindul meu, acasă,
Unde timpul roade-n carne ca boală
nemiloasă.
Dar mă soarbe zâna nopții, cu lumini
cu tot mă-nghite,
Ielele îmi fură zborul și se-nvârt în
cerc, zărghite,

Ochii se deschid și luna pe la geam
tăcută-mi trece,
Argintie și rotundă face semn cu raze-
i rece,
Și-un alai frumos de stele, licurind
neîncetat
Scriu pe boltă-n fir de aur: „Duhul
Sfânt te-a cercetat!”

EMILIA AMARIEI

JURNAL BASARABEAN

, 12 octombrie 2000.

Plecăm spre Chișinău o formație de „culturnici” mureșeni: prof. Dimitrie Poptămaș, directorul Bibliotecii județene Mureș; prof. Cornel Moraru, scriitor, redactor-șef la revista „Vatra”; Nicolae Băciut, scriitor, redactor la TVR., și eu. Din Iași echipa s-a completat cu prof. Nicolae Busuioc, directorul Bibliotecii Județene „Gheorghe Asachi”. Am ajuns la Chișinău seara, pe la ora 21, și am tras direct la Biblioteca „Târgu-Mureș” de pe B-dul Moscova nr.8, ca să descărcăm bagajele, adică pachetele cu cărți din portbagajul Daciei.

Am pășit cu mari emoții pragul bibliotecii, amplasată la parterul unui impunător bloc, gândindu-mă că o fi o încăpere cu câteva rafturi de cărți vechi, care nu putea depăși o modestă bibliotecă comunală de pe la noi. Însă, după ce am depășit antreul, ceea ce am văzut m-a năucit pur și simplu. Fiindcă era ceva ce nu-mi puteam închipui : un spațiu imens, inundat de lumini, de cărți și de flori !

Biblioteca „Târgu-Mureș”, înființată în 1996, prin strădania lui Dimitrie Poptămaș, fostul meu coleg de la Școala Pedagogică Română din Reghin, dat afară însă în anul II, fiindcă tatăl său era preot greco-catolic, numără acum peste 20.000 de volume, cărora li se adaugă o bogată colecție de publicații din România și Republica Moldova. Cu alte cuvinte, Biblioteca „Târgu-Mureș” este un fel de „pui” al Bibliotecii Județene Mureș, care crește frunos aici, la Chișinău, pe unul dintre marile sale bulevarde, din Sectorul Râșcani, prin grija și strădania deosebită a doamnei Claudia Satravca, a cărui spirit organizatoric și-a pus amprenta peste toate. După descărcarea pachetelor cu cărți, ne-am grăbit spre Hotelul Turist, aflat undeva în zona centrală a orașului, unde suntem cazați pe toată perioada șederii noastre aici.

A doua zi, **vineri, 13 octombrie**, mergem în Parcul Național, unde, pe Aleea Clasicilor, la bustul lui Mihai Eminescu, are loc tradiționalul recital de poezie, organizat cu ocazia sărbătorii Hramului Chișinăului. Am plecat apoi de unul singur la Muzeul Național de Istorie, unde m-am întâlnit cu frații Vasile și Alexandru Zagaievschi. Vasile lucrează la

Ministerul Culturii, Alexandru – Sașa – la muzeu. În biroul său, l-am sărbătorit pe Vasile, cu ocazia împlinirii vârstei de 65 de ani, cu flori și palincă de Săcal!

La ora 13, împreună cu Vasile, plecăm pe str. George Coșbuc, unde se dezvelește o placă comemorativă în cinstea poetului Liviu Damian (1935-1986), pe peretele blocului în care poetul și-a petrecut ultimii ani din viață. Aici, întâlnire neașteptată, dar deosebit de plăcută, cu poetul Grigore Vieru, pe care-l știam venit în România. S-a întors în Basarabia anume pentru acest eveniment, fiind prieten apropiat cu Liviu Damian. Ne-am bucurat amândoi de reîntâlnirea aceastea neașteptată. I-am dat câteva informații despre noi și adresa unde eram cazați, cu promisiunea că ne va căuta negreșit.

La 15,30, la Biblioteca „Târgu-Mureș” participăm la manifestările dedicate zilelor bibliotecii, care au început cu lansări și prezentări de cărți. Cartea mea de reportaje și interviuri „*Omeni și locuri din Călimani*” a fost prezentată de Dimitrie Poptămaș. Am prezentat apoi și volumul lui Elie Cristea „*Mihai Eminescu – viața și opera*”, ediția a 2-a, pe care am îngrijit-o.

Seara, cină veselă la hotel, unde ne-a căutat Alecu Mocanu, aducând o bărdacă cu vin negru, moldovenesc, cu care ne tot „chinuim” de când suntem la Chișinău.

14 octombrie, sâmbătă – hramul Chișinăului: participăm la slujba religioasă de la Catedrala centrală, la depunerea de coroane de la statuia lui Ștefan cel Mare și Sfânt și la toate celelalte manifestări artistice de pe bulevardul central al orașului, cu același nume (Ștefan cel Mare și Sfânt) și la recepțiile oferite de oficialitățile din Chișinău, respectiv de Primăria orașului.

În ziua de **duminică, 15 octombrie**, e iarmaroc mare în

sectorul Râșcani. Ne-am propus să mergem și noi, fiindcă eram de fapt invitații acestui sector. Nu ne-am gândit însă că vom avea un însoțitor atât de ilustru. Dimineața, la micul dejun, prin ușa deschisă a restaurantului, deodată am auzit vocea inconfundabilă a poetului Grigore Vieru, care întreba de noi. A stat apoi cu noi, a băut cu mare plăcere o palincă de Ardeal, iar apoi ne-a avertizat:

- Astăzi sunteți ai mei!... Ne-a condus prin iarmaroc, să vedem fel de fel de produse ale meșterilor populari și să gustăm din produsele apetisante ale bucătăriei populare din Basarabia, dar și din vinurile ei renumite. Ca să ne mai odihnim picioarele, am poposit apoi la o plăcintărie. Doamne, ce plăcinte! Se topeau în gură! Finalul zilei s-a petrecut pe terasa unui local, sub umbrelele ce ne apărau de razele nemiloase ale soarelui, de parcă era luna lui cuptor, nu brumărelul!

Petrecând o zi întreagă în compania marelui poet, desigur că nu am scăpat ocazia, atât eu, cât și Nicolae Băciut, de a-l provoca la o discuție despre problemele actuale care frământă pe românii de peste Prut, dar și pe cei din Țară, având reportofonele deschise. Așa s-a născut interviul intitulat „*O zi cu Grigore Vieru*”, publicat în volumul „*Basarabia iarăși și iarăși...*” (Editura APP București, 2003). Transcriu din acesta doar răspunsul Poetului la întrebarea mea legată la evenimentul petrecut în urmă de cinci ani, la Toplița : „*Mi s-au umezit ochii și mi s-a înmuiat sufletul atunci când mi-ai adus la cunoștință că Toplița m-a onorat cu titlul de Cetățean de Onoare al orașului. A fost prima dată când deveneam Cetățean de Onoare al unui oraș din România ! Și de atunci cred că prin Toplița am devenit Cetățean de Onoare al țării mele, România, pe care atât de mult o iubesc și cu dorul căreia mă voi duce în mormânt*” !

ILIE ȘANDRU

Destine basarabene

VICTOR PORUBIN

M-am născut la data de 18 februarie 1970, în comuna Holercani, județul Chișinău, Republica Moldova. Am urmat gimnaziul în comuna Holercani, apoi Universitatea de Arte „Gavril Muzicescu” din Chișinău, secția regie-teatru.

Din 1991-1994 am lucrat operator cameraman în Televiziunea Radio Chișinău la emisiunea „Telematinal”.

Din 1994-2000 am lucrat la Centrul Național de Creație Populară de pe lângă Ministerul Culturii Chișinău, în calitate de operator video secția folclorică.

Am cântat - voce - în ansamblul „Datina” de pe lângă Universitatea de Medicină „Testemițeanu”, Ansamblul „Moștenitorii”, îndrumător Prof. Dr. Valentin Chiper și am colaborat cu Ansamblul de Dansuri „Joc” - îndrumător artistic Vladimir Curbet.

Din motive familiare, am plecat în Spania în anul 2000, unde am dezvoltat o afacere de familie în domeniul hotelier, dar în 2012, am hotărât să îmi continui viața în România, la Sighișoara.

Prin căsătorie, am cerut și am primit dreptul de ședere în România, burgul sighișorean mi-a deschis oportunitatea de a-mi relua o activitate în muncă, aici îl cresc și îl educ pe fiul meu Alexandru Porubin, aici mi s-a trezit interesul pentru cultură, m-am apropiat de oameni care dezvoltă activități culturale, motiv pentru care m-am înscris în Asociația Literară „Creneluri Sighișorene”.

Părinții și cele două surori rămase la Holercani, au acceptat decizia mea de a rămâne în România,

mai ales pentru faptul că ne considerăm frați cu românii.

Având în vedere acestea, voi înainta Statului Român cererea mea pentru dobândirea cetățeniei române, cu toate că român m-am considerat mereu, iar granița dintre România și Basarabia, pentru mine este numai o linie pe o hartă.

Intențiile mele de viitor, sunt acelea de a relați pe linie culturală, într-un manuscris, memorii din viața petrecută în Basarabia, să aduc în fața ardelenilor, a României, tot ce am valoros de pe plaiurile basarabene unde m-am format ca om cu educație. De aceea, povestirile mele, vor purta titlul sugestiv „BASARABIA MEA”.

BASARABIA MEA

Vecinul meu, Grigore Vieru

Poate fi de necrezut, dar e adevărat, că atunci când activam la Casa de Creație de pe lângă Ministerul Culturii din Chișinău, de pe strada de atunci cu numele „Nicolae Iorga” nr 5, zilnic scriitorul Grigore Vieru, care locuia în vecinătatea institutului, trecea pe lângă biroul meu din cadrul instituției, spre a merge la Uniunea Scriitorilor. Nu era zi lăsată de Dumnezeu, să nu ne întrebe, după salutul de binețe, pe mine și colegii mei, ce mai facem, cum mai suntem, binevoitor și prietenos cum era tot timpul, cu toată lumea.

Lucrând în fondul folcloric cu regretatul muzician Dumitru Blajinu care era consătean cu Grigore Vieru, domnia sa, mereu ne întreba de folclorul autentic pe care îl culegeam din zonele Basarabiei. Interesul dânsului nu era gratuit, calitatea umană dar și cea de scriitor îl

îndemna să afle și mai multe lucruri despre valorile culturale, în plus față de cele știute deja.

Tot timpul purta în brațe trei, patru cărți, iar pe celălalt braț, pălăria sau fularul, după anotimp. Era tipic dânsului și nu mi-l reamintesc altfel, decât cu zâmbetul pe față, chiar grăbit fiind, nu ocolea locul în care ne aflam să ne dea binețe, să spună câteva cuvinte, cred că îi păsa de fiecare om întâlnit, se bucura de toți, era, din punctul meu de vedere, modest, dar măreț în modestie.

Îmi amintesc de anul 1994, fiind membru al Ansamblului „Moștenitorii”, cu grupul de copii, (având atunci 24 de ani), am avut ocazia să particip la o lansare de carte a scriitorului Grigore Vieru și anume „Albinuța”, la „Sala Prieteniei” din Chișinău, care acum este „Palatul Republicii”. Intrând pe scenă cu copii, Grigore Vieru a îmbrățișat copii, urându-ne succes. Gestul a fost impresionant, bucuria a fost mare, faptul că am participat la un moment dat într-un spectacol alături de dumnealui, m-a marcat pozitiv, am prins drag de omul care zilnic și-a exprimat bucuria față de semenii.

Tot în 1994, de 1 iunie Ziua Copilului, s-a organizat la Chișinău de către domnul Tudor Colac, director pe atunci al Casei de Creație și implicit șeful meu, o sărbătoare, unde a fost invitat și Grigore Vieru, care a împărțit tuturor copiilor cărțile personale și a recitat.

Au fost mai multe asemenea momente plăcute alături de Grigore Vieru, la sărbătorirea femeii sau la Palatul Național, care, actual poartă numele „Nicolae Sulac”.

Pe când făceam studiile la Academia de Arte, în 1999, am avut plăcerea să îl întâlnesc pe scriitorul Grigore Vieru, la o altă lansare de carte a dânsului, și-a luat timp să discute cu studenții universității, ocazie cu care am schimbat gânduri și opinii.

Cu plăcere îmi amintesc, pe atunci, rector al universității era regretatul actor Veniamin Apostol, înalt patriot al Națiunii Române, care, din 1991 și până în 1999 a avut funcția de Rector al Institutului de stat al Artelor din Republica Moldova.

În acea perioadă, am fost administrator al căminului →

VICTOR PORUBIN

studentesc al Institutului de stat al Artelor, care, se afla pe strada „Hristo Botev”, având oportunitatea de a mă întâlni frecvent și cu dânsul, care era superiorul meu.

În 1991, lucrăm cu Daria Radu, (compozitoare, interpretă, poetă, dirijor de cor, profesoară), la Casa de Creație.

Făceam fonogramele pentru seara de creație a dânzei (la Palatul Național pe atunci), având ocazia reîntâlnirii cu Grigore Vieru, dânsul prezentând un recital de poezie din creațiile personale. Anastasia Lazariuc a cântat pe muzica Dariei Radu și versurile lui Grigore Vieru, cântecul „Mama”.

Plecarea mea din Chișinău în Spania la finele anului 1999, m-a rupt de colaborarea cu prietenii, colegii, oamenii dragi, veștile de acasă venind doar prin scrisori sau telefon.

Când am venit în concediu din Spania, în 2009, am aflat de tragicul eveniment al lui Grigore Vieru, m-am întristat desigur, mai ales pentru doamna Raisa Vieru cu care, de asemenea mă întâlneam aproape zilnic venind de la institut, obișnuit să văd o vecină deosebită, o doamnă care a vea o blândețe, față zâmbitoare și prietenoasă.

Nu conta vârsta nimănuși atunci când dorea să comunice, să-și exprime bucuria întâlnirii pe stradă, chiar dacă era doar pentru „bună ziua”.

Am devenit emotiv și m-au imoresionat versurile poetului Grigore Vieru, pe care doamna Raisa chiar le-a inserat într-un articol:

„Când am să mor/ Să mă îngropi/ În lumina ochilor tăi/ Lumea / Venită la mormântul meu/ Va sta îngenușiată/ În fața ta mereu/ Ca nimeni/ Să nu-mi joace pe mormânt/ Să nu fiu ca strămoșii, pus/ Sub ierburi și pământ - / Îngroapă-mă-n lumina/ Ochilor Tăi /Femeie de pe urmă/ Femeia mea dintâi”.

Sunt mândru că am reușit să cunosc oameni atât de valoroși, care au rămas în sufletul meu, de unde niciodată nu vor pleca.

Să privești un om ca Grigore Vieru în ochi, e ca și cum ai privi înțelepciunea, de unde măcar cu un strop am reușit să mă aleg și eu.

Să-mi spunei voi?...

Iubirea aceasta de neam și de țară mă pierde.

Închid uneori ochiul minții și rîd ca un prunc în ploaie, ca să nu vedeți, să nu știți delirul ce-l sufăr.

Să-mi spunei voi cine sunt și de unde vin, când Decebal strigă în mine și cere moarte, iar mâna copiilor mei reține cuțitul drept inimă și mă condamnă să trăiesc?!

Să-mi spunei voi cine sunt și de unde vin, când, sftenic la curte, Moțoc uneltește și noi, cei mulți, nici îndrăznim capul să-i cerem?!

Să-mi spunei voi cine sunt și de unde vin, când, iată, ostateci ajunși în casele proprii, spre răsărit ținem vraiste porțile, de unde tiparnițe vin pentru dosarele noastre?

Voi știți mai bine de unde vin? Voi, cei ce ochiți în inima-mi rănită de colții lupului mereu flămând ce stă de ani lingă Prut?!

Voi știți mai bine cine sunt, când frate-meu ochii mi-a scos și tăiatu-mi-a vatra nu-n două, ci-n patru?!

Și, iată, umblu prin codri, hăulind la stejari, și urlă lupii a mirare, că mai am puteri să cresc pe Ștefan, ca să mă răzbune.

Să-mi spunei voi?!...

Identitate

Și, totuși, sunt. Sunt!

In pofida voastră, căpcăuni ai veacului douăzeci – sunt!

Ce minune la acest fine de veac să ai conștiința de sine –

fie și a unui licăritor fir de nisip pe malul imensității.

Ce știe clepsidra despre litoral?!...
Nemărginirea...
Ce-i pasă ei de fluxuri și refluxuri?!...

O clipă de repaos pe Terra și cu demnitate ne vom cufunda în neant.

Dar voi, cei ce ignorați unitatea divină a neamurilor în Univers, cei ce vă mărginiți la universul dintre două sârme ghimpate, cei ce cugetați în universul intestinelor voastre, încotro mergeți voi, rătăciți ai veacului douăzeci?!...

Icoană de mart

S-a topit cu alba ei povară și această iarnă sub țărâne...
Nu murirăm toți și-n primăvară mai 'nălțăm spre cer cântări creștine.

Ne cuprinde soarele fierbinte, zările se limpezesc curate, râul vieții curge înainte, spuma e în laturi aruncată.

Este, cred, iar lecția Ta, Doamne, pe ce drum ne duci nu știi nici sfinții. Ne tot porți prin ură și prin foame și ne speli din iriși somnul minții.

Iată că ne-am luminat la față și intrăm din nou în primăvară, ca într-un botez de dimineață, ca într-o lumină tot mai clară.

E icoana Țării ce-am păstrat-o prin calvarul vremurilor toate. Pentru fața ei neîntinată pe-un pământ înstrăinat ne zbatem.

‘Nalț-o, Doamne, apără-o de viață, căci doar viață nu e ce avem. Dă-ne-o într-un mart' de dimineață, reînviați, din nou s-o-îmbrățișăm!

EUGENIA BULAT

Ioan al Banatului

„Mărturisiți, prin fapte și prin cuvânt, că sunteți creștini!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, în ziua de 9 martie, în toată ortodoxia se prăznuiesc cei patruzeci de mucenici din Sevastia, spre a ne aduce aminte de credința și patimirea lor. Vă rog să ne oferiți mai multe detalii despre acești sfinți mucenici. Oare în ce perioadă au îndurat toate chinurile pentru credință?

Îps. Ioan: Izvoarele creștine ne vorbesc despre pătimirea lor în legătură cu un împărat roman Licinius, care, după cum arată izvoarele istorice a domnit între anii 308- 324 d.H., deci acești sfinți au pățimit în urmă cu 1700 de ani. Atât de mare a fost pătimirea lor, încât s-a auzit în întreg Imperiul Roman de atunci și vestea s-a răspândit în toată lumea creștină.

Cei 40 de mucenici au fost bărbați de merit, erau ostași în armată romana, unde nu puteai fi ostaș decât până la vârsta de 45 de ani, deci toți cei patruzeci aveau vârsta sub 45 de ani. Interesant este faptul că cei patruzeci proveneau dintr-o zonă puternic creștină și anume din Capadocia, unde s-a născut și a trăit Sfântul Vasile cel Mare, un pământ profund creștin de la marginea Imperiului Roman din vremea aceea. Totuși vedem că au fost prinși și înrolați în armata romană care era păgână. Ei se aflau sub comanda unui ofițer roman pe nume Agricola. Dintre cei patruzeci, oarecum conducător direct era unul dintre ei, al cărui nume e păstrat de izvoarele vechi, se numea Chirion.

Ei au fost buni luptători în multe bătălii, și-au apărat împăratul și au luptat pentru legile Imperiului Roman din timpul acela. La un moment dat a fost o sărbătoare păgână închinată anumitor zei romani; atunci i-au pus

și pe ei se jertfească idolilor. Au refuzat. Au spus că vor rămâne mai departe credincioși jurământului ostășesc pe care l-au făcut sub drapelul roman, dar că ei au mai depus un jurământ, acela față de Împăratul cel Ceresc, față de Hristos.

L.C.: Deci, Înaltpreasfințite Părinte, cei patruzeci de ostași nu s-au lăsat înduplecați să jertfească idolilor, de aici toată pătimirea lor.

Îps. Ioan: Bineînțeles că lucrul acesta l-a nemulțumit pe Agricola, i-a pus în temniță, lăsându-i să se gândească, să se răzgândească, amăgindu-i și în același timp chinându-i, să se întoarcă de la cele spuse și să jertfească idolilor. N-au reușit să-i întoarcă. Sosind în vizită un mare demnitar roman, care auzind de neascultarea și de nesupunerea lor, i-a pus și acesta să jertfească. Nu s-au supus nici lui.

Așa se face că într-o vreme ca aceasta i-a pus pe toți patruzeci în acel lac, de lângă cetatea Sevastiei. Era iarnă, le-a poruncit să-și lepede hainele lor ostășești și să intre în apa rece și înghețată.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, să vă referiți și la evanghelia citită în ziua când noi, creștinii, ne aducem aminte de pătimirea celor 40 de mucenici (Matei 20, 1-16).

Î.P.S. Ioan: Da, oare ce legătură ar avea evanghelia aceasta cu viețile celor patruzeci de mucenici? De ce au pus părinții bisericii această evangheliie chiar în acea zi?

Din cei patruzeci, unul, mai slab puțin, săracul, în credință, oricum și acela, cel mai slab în credință dintre ei, vreau să vă spun că era mult mai tare în credință decât mine, acesta, a

ieșit din apă, semn că vrea să dea ascultare poruncii împărătești – acolo era un loc cu apă caldă pentru cei ce se vor răzgândi – deci a ieșit din apa rece, înghețată și, intrând în bazinul cu apă caldă, murit-a pe loc.

Însă cei patruzeci de mucenici au fost păziți, ca nu cumva să fugă din apă. Unul dintre temnicieri, văzând arătarea dumnezeiască a cununilor pregătite de Hristos Domnul, văzând și ce a pățit acela ce-a ieșit, a intrat în locul lui, spre surprinderea ostașilor mai mari, care s-au mirat când l-au văzut dimineața și pe el acolo, pe el, care era omul lor de încredere. Acesta le-a spus: *Și eu sunt creștin!*

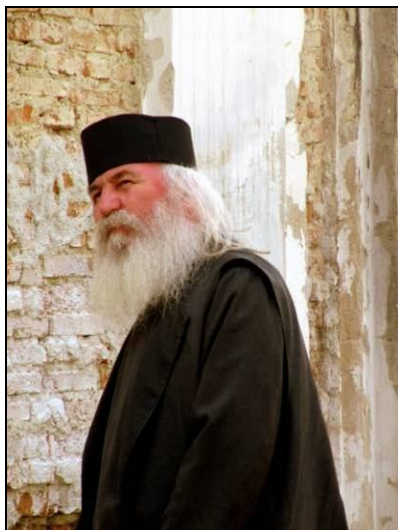
Atunci, pentru că au rezistat gerului, gheții și frigului de noapte, prigonitorii lor au poruncit să li se zdrobească picioarele; dureri crunte. Văzând totuși că n-au murit, au pregătit un foc mare și pe toți i-au aruncat și au ars de vii în foc. *Evanghelia aceasta a fost pusă pentru acel temnicer care, în ultimul ceas, s-a dus și el să-L mărturisească pe Hristos și a răbdat doar. El n-a fost în temniță cu ceilalți, el numai a intrat în apă câteva ore, câteva ceasuri, spre dimineață, și a spus doar atât: Și eu sunt creștin!* Atâta a făcut. A stat câteva ore cu ceilalți în apa geroasă și a spus, dintru adâncul inimii: *Și eu sunt creștin!* Și Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și lui i-a pus pe cap aceeași cunună ca și celorlalți 39, care suferiseră chinuri și umilințe în temniță.

Noi oare în ce ceas ne aflăm? Mie îmi este teamă că de când ne naștem și după ce suntem botezați, mi-e teamă că suntem tot în ceasul al unsprezecelea, pentru că nimeni nu știe când va fi chemat Sus, la Domnul. Vedeți prin ce s-a mântuit acest al patruzecilea! A spus, din adâncul inimii: *Și eu sunt creștin!* Câți dintre noi, astăzi, mărturisim lucrul acesta, în fața oamenilor și în fața lui Dumnezeu?

L.C.: Această întrebare a Înaltpreasfinției Voastre trebuie s-o considerăm ca un îndemn de mărturisire a credinței noastre în Hristos. Vă rog să continuați a ne sfătui.

Î.P.S. Ioan: *Mărturisiți în familiile dumneavoastră, prin fapte și prin cuvânt, că sunteți creștini!* Faceți în lumea aceasta fapte creștinești, →

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Amvon

Lumea ca poveste

Un an de poveste, adică 365 de povești, într-un exercițiu care demonstrează că viața e o poveste, că lumea e o poveste, oricâtă poezie, și nu numai, e în noi. Și-atunci nu mai e surprinzător când Ana Blandiana spune fără echivoc: „Doamne, câtă literatură conținem!” (poemul „Carantina”)

Nevoia de poveste ar putea fi, într-o astfel de contextualizare, ca aerul, ca apa... Fiecare are o poveste să spună, fiecare o poveste pe care vrea să o audă.

Pentru cei care vor să audă, pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan, după lungi turniri narative, propune un maraton zilnic, de un an, în 365 de secvențe.

Aparent de factură sheherezadiană, poveștile unui preot nu sunt de natură să amâne un verdict, ci să consolideze trasee existențiale, pentru minte, inimă și literatură, dar mai ales pentru cei care găsesc în credință calea, adevărul și mântuirea.

Poveștile pilde ale pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan sunt „cuvinte de învățătură”, extrase din învățăturile lumii, reconfigurate epic de așa manieră încât ele să se așeze în orizontul moralei creștine.

Ele sunt povești de manual, fără didactică ostentativă, spuse cu har și cu umor discret, într-o cuprindere diversă și cu adresabilitate dincolo de orice vârstă.

Temele sunt de o largă respirație, dar și de actualitate, indiferent dacă ele sunt din realitatea

imediată sau din altă vârstă a devenirii într-o ființă.

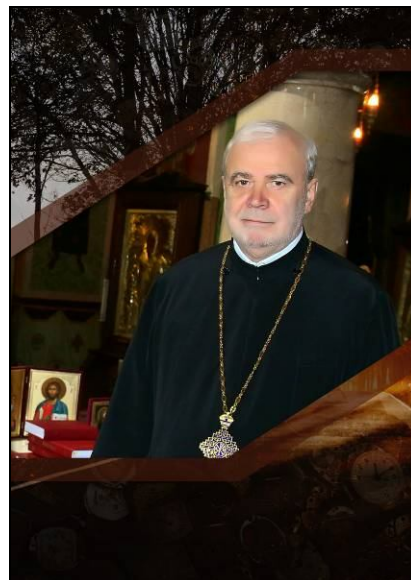
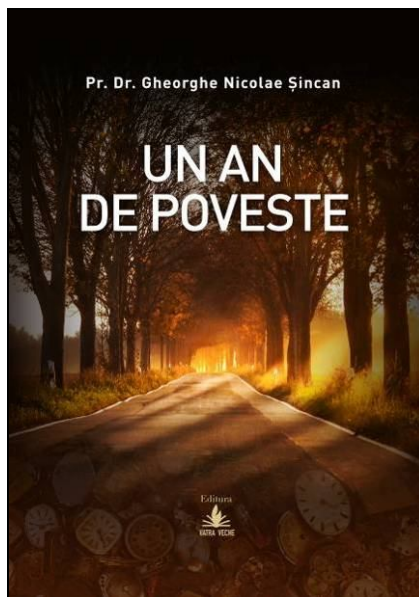
Lumea intră în poveste nu doar ca să se teaurizeze, ci și să fie restituită spre a fi de folos și îndreptare, ca atribute creștin-morale.

Autorul rezonează cu problemele stringente ale zilei, dar nu atât în registru contemplativ, cât în cel atitudinal.

Cartea e o pledoarie caldă pentru arta de a trăi nu reinventând lumea, ci luând de la ea tot ceea ce e bun și se potrivește fiecăruia în parte.

Indiscutabil, povestirile religioase, duhovnicești ale pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan și-au câștigat destinatari de care nu se bucură mulți autori, pentru că ele sunt esențe ale unor mesaje care scurtează drumul spre înțelegerea lumii și spre propria înțelegere.

Fără artificii stilistice, fără labirinturi metaforice, dar pline de tâlc, povestirile din acest volum

conturează o dată în plus un univers în care se regăsesc deopotrivă mirenii și slujitorii bisericii. În care se regăsesc așteptări și confirmări ale unor opțiuni existențiale.

Povestirile nu sunt structurate calendaristic, ele nu urmează însoțiri ale unor desfășurări de istorie a sărbătorilor de peste an.

Ele ilustrează stări, asumabile momentului potrivit. În așa fel încât povestea să devină lume, iar lumea să rămână o poveste, pentru că, o spune Gabriel Garcia Marquez, “Viața nu este ce ai trăit, ci ce îți amintești că ai trăit și cum ți-o amintești pentru a o *povesti*.”

Cu pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan se intră în poveste, adică în viață, și se rămâne în poveste, adică în viață. Nu oricum, ci cu fața spre lumină.

NICOLAE BĂCIUȚ

Convorbiri...

→ca să vă arate cineva cu degetul: *Iată un frate, iată o soră cu adevărat creștină! Iată o mamă cu adevărat creștină! Iată un tată, un părinte, cu adevărat creștin!*

Nu numai atunci a fost nevoie de mărturisire creștină, ci am impresia că astăzi, mai mult ca oricând, este nevoie să fim mărturisitori și să mărturisim că suntem ai lui Hristos, că ne conducem după o singură lege pe pământ, valabilă permanent, o singură lege și un singur împărat,

Hristos Dumnezeu și legea iubirii sale.

Mă bucur că despre acei credincioși, care sunt prezenți duminica la sfânta liturghie, vor zice vecinii, văzându-i întorcându-se la casele lor: *Iată o soră cu adevărat creștină! Iată un adevărat frate creștin, care și în ziua de astăzi s-a dus să-L preamărească pe Dumnezeu, Tată, Fiul și Duhul Sfânt și a făcut parte din ceata celor patruzeci!* Chiar dacă n-au stat la liturghie în apă, într-un iezel rece, au

stat în harul lui Dumnezeu, cântând și laudând pe Dumnezeu, așa cum au făcut cei patruzeci de mucenici, ei vor lua cununa celui de-al patruzecilea mucenic.

Bunul Dumnezeu să vă întărească în credință și să vă ajute să puteți trece peste iezerul, peste apa aceasta învolburată a lumii pe care o trăim! Să dea poruncă, în cer, Hristos sfinților îngeri să mai împletească mii și sute de mii de cununi pentru cei care mărturisesc ca acel mucenic: *Doamne, și eu sunt creștin!*

PENTRU UN STUDIU ANTROPOLOGIC AL MESCHINULUI ÎN LITERATURA POPULARĂ (II)

3. Prezentarea structurii caracteriale a meschinului în literatura populară europeană

Întotdeauna, de la începuturile ei, oamenii lumii s-au diferențiat caracterial prin educație, cultură, evoluție formativă socială. Oamenii s-au împărțit, după caracter, în răi și buni, iar după cultură, în profani și intelectuali. Să nu credem că în lumea oamenilor elevați nu există elemente meschine sau răuvoitori în ceea ce privește evoluția spre bine a unui semen de-al său asupra căruia instinctul de ranchiună, cu sau fără motiv, se întrezărește ca un fapt alt stării de frustrare sau a complexului de inferioritate a omului elevat. Ceea ce îl evaluează pe elevat ca înfrânat al pornirilor dușmănoase este tocmai conștiința înaltă despre ceea ce înseamnă trebuința comunicării. Metodele comunicării pot fi distructive când profanul uzează de îndepărtarea adversarului prin uneltiri, prin stoparea acestui procedeu de exprimare cu ceea ce înseamnă izolarea celui care ar putea să-și evalueze nevinovăția în fața celor care îl incriminează. Astfel de oameni incriminatori îi numim meschini. Ei au trăit ca păianjenii în toate mediile de evoluție socială a oamenilor și au infectat cu veninul lor sufletele trupurilor care au cedat la un moment dat sub torturile torționarilor. Răutatea este o manifestare ce pornește din interiorul mistuit de complexe, de frustrări ale individului născut să păcătuiască, mistuind vieți, destine, o tortură a bucuriei lui întreținută prin manifestări neînchipuite de o minte sănătoasă. Meschinul se simte fericit și se hrănește energetic din consumul energetic al celui pe care îl domină cu voia sau fără voia celui în cauză.

În poemul popular franc, "Cântecul lui Roland", elementul meschin apare la personajul Ganelon, tatăl vitreg al nepotului împăratului Carol I, unificatorul Europei sfârșitului primului mileniu al civilizației erei creștine. Cumnat al împăratului, Ganelon ajunge la un apogeu al atitudinii meschine în momentul în care, pentru o misiune dată de împărat

întru folosul națiunii france, pe care Ganelon nu o dorise, se va alia dușmanului țării sale, își va trăda seniorul și va accepta ducerea în mâinile dușmanului a fiului soției lui cu care avea, de altfel, un fiu, și a nepotului împăratului.: "Zise iar Carol: Vino, Ganelon,/ Să iei mânușa și acest baston./ Francii-au ales precum ai auzit."// "Nu, Sire, ci Roland, el m-a numit!/ Nici când n-am să-l iubesc, aici o spun,/ Si nici pe Olivier, amicu-i bun./ Asemeni parii care-l îndrăgesc/ În fața ta spun că-i disprețuiesc."// Și Carol zise: "Prea te-ai îndârjit./ Mergi negreșit, așa am poruncit."// "Mă duc, dar chezășie eu nu am/ Cum n-au avut Basilei nici Basan". Ganelon se fericea la gândul că maurul Marsil, dușman al împăratului Carol și al națiunii sale, îl va învinge pe contele Roland și pe prietenul acestuia Olivier, cavaleri și comandanți ai oștilor france. Discursul pe care Ganelon îl va avea în fața crudului Marsil, rege al maurilor, ce stăpânea în Spania medievală și care mai ucisese înainte alți doi soli ai marelui împărat franc, va sublinia starea impulsivă a meschinului, a individului lipsit de scrupule. Scena în care Ganelon îi dezvăluie lui Blancandrin ura pe care o poartă fiului său vitreg, Roland, în drumul spre Zaragoza, esate actul împlinit al trădării meschinului, mai ales atunci când, de frica morții mărturisește regelui maur că se bucură de încredere. Momentul hotărâtor acceptării de către Ganelon

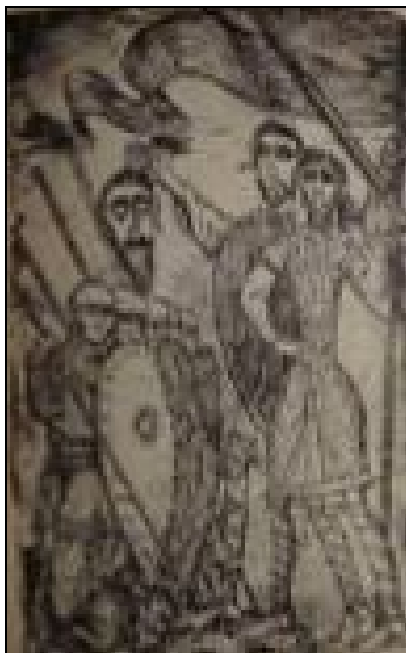
a morții lui Roland și a pierderii războiului de către Carol, împăratul francilor, care îi era și cumnat, este atunci când Ganelon și Blancandrin ajung la Curtea regelui Marsil. Complotul de trădare împotriva lui Carol cel Mare și de eliminare a lui Roland, deja pus la cale, se sfârșește cu acceptarea ofertei trădării seniorului său lui Marsil.

Carol cel Mare va fi convins să se retragă, lăsându-l pe Roland la comanda ariergărzii, o vul-nerabilitate negândită de Carol, care a crezut în oferta lui Marsil, regele maur, transmisă de cumnatul său, Ganelon, aceea a unui atac meschin musulman. Primind cheile Zaragozei de la trădătorul Ganelon, Carol cel Mare traversează Pirineii spre Franța, încrezător că Marsil îl va urma în pace. Sunt clipele de naivitate ale lui Carol și de încredere în Ganelon. Cumnatul meschin își trădează atât regele, cât și întreaga națiune francă. Prototip al elementului uman vanitos, Ganelon cade în propria ingraturitate pentru că acesta este demascată și ucis de către Carol după moartea viteazului Roland și a cavalerului Olivier, prietenul eroului de la trecătoarea Roncesvalles.

Personajele din literatura populară și cultă sunt prototipuri, corespondente ale imaginilor comportamentale ale oamenilor din lumea care a fost și care va urma, într-o întreagă imaginație a scriitorului care este un rezultat al ființării acestei lumi. În literatura populară occidentală dragonii, așa cum apar și în poemul anglo - saxon Beowulf, erau ființe meschine ce coborau omul lumii în grotele Iadului. Omul european nu diferă cu nimic în comportament în tot teritoriul pe care acesta îl ocupă, în tot timpul în care a căutat prin diferite mijloace să ascedă, să o ducă mai bine sau să fie un împătimit al cauzării răului semenilor lui.

Lumea s-a distrus în timp, oprindu-și propria evoluție tocmai existenței unor astfel de indivizi meschini, în care s-a dezvoltat mental dorița de a face rău mai mult ca cea de a face bine. Ei sunt atât de bine reliefați în literatură, încât modalitățile de înfăptuire a răului uluiește chiar și pe cel mai renumit psiholog. Un personaj care a doborât recordul stării de fapt a meschinului este personajul Rodin →

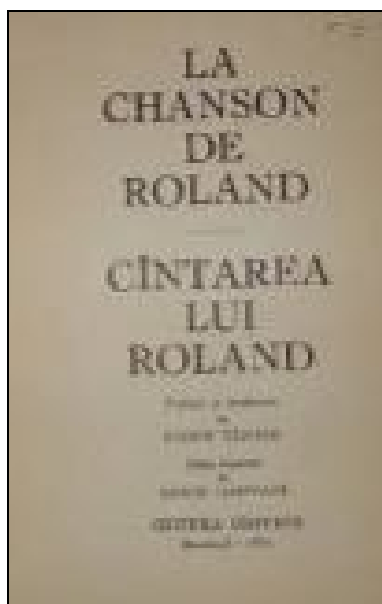
ȘTEFAN LUCIAN MUREȘANU

din romanul lui Eugene Sue, „Misterele Parisului”. Antropologia atitudinală dezvoltă reprezentări de caracter care s-ar putea crede că sunt unice și că în viața de toate zilele astfel de personaje sunt inexistente. Realitatea caracterială a indivizilor se poate observa la fiecare pas pe care îl facem în lume, meschinul are mișcările lui ascunse, privirea jucăușă care impresionează și o instabilitate a gesturilor, o mișcare a buzelor care dă impresia mușcării și umezirii lor permanente.

Când își începe jocul sinistru al planului distrugerii partenerului dă dovadă de curtoazie, de prietenie ce duce la slugărnice, pentru că e conștient că răutatea interioară, gândirea moșică îl poate trăda oricând. Literatura populară a scos la iveală, prin toate creațiile sale literare figura omului moșic. Trăsăturile acestora sunt oglindite în balade, dar și în doine, unde eul liric tânguiește și unde dorul, reprezintă atât durerea fizică, cât și cea a stărilor sufletești, în basme și în toate creațiile literare în care *omul rău* apare ca un contrapuz teluric al binelui. Răul este pământesc, iar în popor îl întâlnim în individul lumii retrograde distrugător și amenințător, meschinul cu trăsături slugarnice și lipsit de scrupule, răzbunător însă pentru scurt timp pentru că binele coboară angelic și se înalță triumfător pătrunzând în întunecimea lumii întunecate: „Spre amărăciunea iubitorilor de cunoaștere, întregul spectru de înțelegere, întrece cu ușurință măsura oricărui potențial de exprimare. La sfârșitul vieții, atât de râvnitele răspunsuri vor rămâne limitate... chiar și dincolo de ea. Alimentați de prea multe scopuri evazive, prospectăm sugestii expresive, în scurte nostalgii naive. Dovedindu-ne prea săraci spiritual să putem întreține bucuria, ne manifestăm fiecare în parte, aceeași sumbră fascinație pentru o cât mai deosebită suferință. Pierduți pe calea dinaintea propriei noastre fericiri, se poate întrevede cu ușurință, asemănătoarea noastră identitate aberantă. Lipsiți de cel mai minim argument de a putea găsi un echilibru de a trăi; stăm și privim fără rezerve, propria decădere. Neglijarea fericirii, reușește să particularizeze teribila noastră identitate universală într-un registru meschin.” (Iosif M. Cristian)

Referințe bibliografice:

- Anthony, Samuel, *Biologie și libertate: eseu asupra implicațiilor etologiei umane*, Editura Științifică, București, 1995.
- Cojocaru, Nicolae, *Istoria tradițiilor și obiceiurilor la români*, 3 vol., Editura Etnologică, București, 2008.
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- Mureșanu, Ștefan Lucian, *Faptul ritualic, sens al gestului mimetic în studiul etnologiei aplicate (narațiunea ca discurs în prezentarea faptului ritualic)*, Editura Singur, Tâgoviște, 2015.
- Papadima, Ovidiu, *Literatură populară*, Editura Pentru Literatură, București, 1968.
- *Antologie populară românească. Lirica*, Editura Minerva, București, 1953.
- *La Chanson de Roland – Cântarea lui Roland*, (ediție bilingvă), traducere și prefată de Eugen Tănase, ediție ilustrată de Marcel Chirnoagă, București, Editura Univers, 1974 (Versiunea din limba franceză veche este preluată din *La Chanson de Roland*, Publiée d'après le manuscrit d'Oxford, L'Édition d'Art H. Piazza, Paris, 1931).
- *Basmele românilor*, Editura Cartea Românească, Curtea Veche Publishing, 10 vol., București, 2010.
- *Psaltirea Prorocului și împăratului David*, Editura Agapis, București, 2009.

***

Poate că nebunul stă acum și pândește
Să ieși din casă,
Ca să îți fure din nou judecata
Și să te lase iarăși goală de tine.
Îl mai știi, nu? Îl primeai la tine
în casă,
Sub pielea ta, ca să îi fie cald și să doarmă.
Și el se zbătea și se zvârcolea ca o maimuță
Și te zgăria și urla în toiul nopții,
Când toată lumea dormea.
Ieșea prin firele de păr
Și îți sufla în ureche,
Dar tu dormeai în continuare.

*

Apasă-ți tâmpla stângă
Și ține palma sub ea,
Ca să curgă toată apa aia neagră
Care face vâltori în tine noaptea
Și care nu te lasă să dormi.

*

Ai intrat pe sub pielea mea
Ca o omidă
Și ai început să rozi oasele.
Ți-ai făcut un cuib din ace
Și mă înțepai de fiecare dată
când voiam să plec,
Să te las cu tine.
Nu știai că eram goală pe dinăuntru
Din cauza ta.

*

Și când a venit dimineața
N-a mai vrut să te vadă.
Fiindcă stătea mereu la colț
Cu o pereche de foarfece
Și îi așteptai aripile, cuminte,
Ca să se culce devreme
Și să le poți tăia după bunul tău plac.
Voi ai să faci niște forme ciudate
din ele,
Știu eu.
Dar azi de dimineață, nu le-ai mai găsit la locul lor.
Ai văzut geamul deschis și un fulg pe pat
Și ți-ai dat seama
Că acum trebuie să le tai pe ale tale.

**CRISTINA-MIHAELA
BOTÎLCĂ**

MIHAIL DIACONESCU

TENDINȚA SPIRITUALĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ DE AZI (VI)

- *Insist, totuși.*

- Sfântul Simeon Noul Teolog a fost un intelectual de orizont enciclopedic, un preot deplin și un monah de vocație, cunoscut pentru viața sa plină de înțelepciune și de sfințenie.

Atunci când i s-a propus să fie Arhiepiscop, Sfântul Simeon Noul Teolog a refuzat, preferând să rămână în continuare la mănăstirea Sfânta Marina, în rugăciune, lecturi ziditoare de suflet, contemplație și lucru la masa de scris, unde își compunea imnele care l-au făcut cunoscut în lume și istorie.

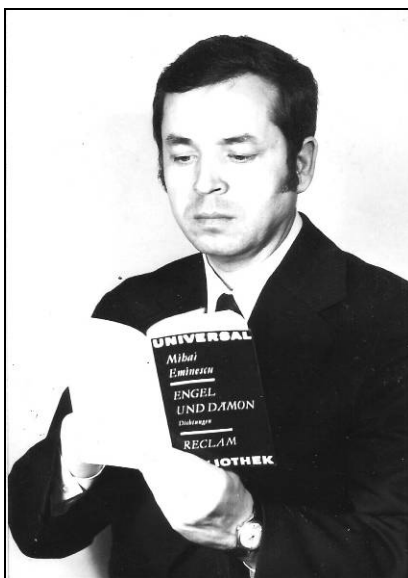
După Sfântul Grigorie de Nazianz, numit, și el, Sfântul Grigorie Teologul, marele poet și marele contemplativ Sfântul Simeon Noul Teolog este a doua mare personalitate a doctrinei ortodoxe.

Ioan Alexandru este un mare poet al luminii sfinte, necreate. Și marele său înaintaș, Sfântul Simeon Noul Teolog, este un mare poet al luminii.

Versurile și învățăturile Sfântului Simeon Noul Teolog sunt centrate în jurul Luminii Divine, ca realitate hristocentrică și putere activă în epicleza euharistică la Sfânta Liturghie.

Sfântul Simeon Noul Teolog a lăsat celebrele sale *Cateheze* (în număr de 24), *Cuvântările teologice* (în număr de 3), *Cuvântările etice* (în număr de 15), *Capetele teologice și practice* (în număr de 225), dar, mai presus de toate, *Imnele dragostei dumnezeiești*, o culegere de capodopere lirice, ascetice și spirituale susținute și orientate de un mare elan mistic. Ele ne introduc în atmosfera culturii, civilizației și teologiei bizantine, în sfera de valori nemuritoare pe care Ortodoxia le-a adus în lume și istorie.

În imnele sale, Sfântul Simeon Noul Teolog ne vorbește de urcușul spiritual al omului, mergând de la eliberarea de patimi și de la dobândirea virtuților spre contemplarea rațiunilor spirituale existente în cele mai diverse aspecte ale realului, până la vederea lui

Dumnezeu în lumină și la unirea cu El.

Simțirea, faptele, rugăciunile, puterile minții și orientarea voinței conlucrează în mod activ pe parcursul acestui urcuș spiritual.

Este înaintarea spre cer într-o lumină, în care se vede iubirea omului față de Creatorul său, Tatăl nostru Care este în ceruri, dar mai ales dragostea lui Dumnezeu față de om. Este un proces (o autodepășire, o înaintare) de mare complexitate, în care credința, voința liberă a omului și harul divin revărsat din belșug conlucrează activ.

Adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu, ne spune Sfântul Simeon Noul Teolog, este „din vedere”. Credinciosul vede o lumină imaterială, care iradiază din puterea și lucrarea lui Dumnezeu în lume, din revărsarea Prea Sfântului Duh asupra omului credincios.

Rezultatul vederii lui Dumnezeu în lumina Sa revărsată în lume este unirea cu El. În acest sens Sfântul Simeon Noul Teolog laudă în puternice exprimări și accente lirice unirea sfântă între persoana umană, curățată de egoismul și de mizeria patimilor, și Dumnezeu înomenit în persoana divino-umană a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Această unire mistică este conținutul luminii sfinte.

Oamenii de pretutindeni sunt chemați de Dumnezeu să fie părtași la lumină, pentru că Dumnezeu Sfânta Treime îi iubește pe toți. Această iubire divină îi apare marelui poet Sfântul Simeon Noul Teolog ca o

lumină atotputernică. Este o lumină și o bucurie întru Hristos.

Sfântul Simeon Noul Teolog este prezent în cultura română prin cele 225 de capete teologice și ascetice, prin *Capete morale* și prin *Cuvântările morale întâi și a cincea* traduse de Părintele Dumitru Stăniloae și publicate în volumul al VI-lea din *Filocalia* (București, 1977).

- *Au fost traduse în limba română Imnele dragostei dumnezeiești?*

- *Imnele dragostei dumnezeiești* au fost traduse din greaca bizantină în română tot de Părintele profesor Dumitru Stăniloae și publicate în colecția *Studii de teologie dogmatică ortodoxă* la Editura Mitropoliei Olteniei (Craiova, 1991).

Arhiepiscopia Craiovei și Mitropolia Olteniei se aflau atunci sub ascultarea neuitatului meu prieten și strălucitului om de cultură dr. Nestor Vornicescu, personalitate harismatică, de care eu sunt puternic atașat sufletește. Pe noi doi, adică pe mine și pe Părintele Mitropolit Nestor, ne-a apropiat faptul că amândoi ne-am ocupat de scriitorii dacoromani de valoare universală din secolele I-VI ale primului mileniu ale erei creștine.

Ioan Alexandru a cunoscut imnele traduse de Părintele Stăniloae și le-a iubit mult. De aceea putem constata unele asocieri tematice, de atmosferă și de trăsături stilistice între scriitorul român și marele său înaintaș Sfântul Simeon Noul Teolog.

Considerată din punctul de vedere al conținutului, telurilor și realizărilor ei artistice, poezia lui Ioan Alexandru ilustrează deosebit de elocvent tendința spiritualistă în cultura română de azi.

Interpretarea pe care am dat-o poeziei lui Ioan Alexandru în amplul eseu pe care l-am publicat în revista *Luceafărul* arată motivele pentru care consider că el este un mare clasic al literaturii române și europene.

Poetul Ioan Alexandru reprezintă tot ceea ce este frumos, demn, spiritual și înălțător în firea noastră, a românilor de pretutindeni.

Mi se pare mai mult decât evident faptul că splendorile poeziei lui Ioan Alexandru ilustrează tendința spiritualistă din cultura română de azi.

R. SUBȚIRELU

Puncte de vedere

Un colaps greu de imaginat

Situația mediei din America devine din ce în ce mai îngrijorătoare prin dezertarea de la datoria din totdeauna a jurnalismului, care trebuie să informeze onest, corect, la obiect, bazându-se pe fapte, nu pe invenții contrafăcute. Starea presei americane, vorbite și scrise, este cu atât mai alarmantă cu cât evenimentele politice din ce în ce mai dramatice, reclamă expunerea lor clară, transparentă, în concordantă cu realitatea.

Dominația corporatistă și-a pus amprenta nu doar asupra sistemului electoral, a activității guvernului, vieții economice, educației, dar din ce în ce mai vizibil în domeniul mediei oficiale. Toate posturile de televiziune și gazetele vorbesc pe aceeași limbă, ocolind problemele cu adevărat spinoase ale vieții politice interne și internaționale, optând în schimb pentru cabotinism. Se acordă timp dezbatelor pe tema unei relații de acum un deceniu și mai bine a președintelui Trump cu o femeie de moravuri ușoare, plătită ca să tacă (hush money). Postura morală a unui președinte este importantă, dar când asemenea discuții ocupă prim planul, iar ceea ce ar trebui să fie cu adevărat în prim plan este ascuns, este trecut cu vederea, ca și când nu s-ar fi întâmplat, avem de-a face cu o pură dezinformare specifică totalitarismului. Este adevărat că practica președintelui de a folosi fără măsură tweet-erul și firea lui umorală hrănesc din plin, cu subiecte care mai de care mai extravagante, media, care a demisionat de la obligația ei fundamentală de a instrui, educa, călăuzi publicul în spiritul adevărului. *To speak truth to the power* (să spui puterii adevărul) a devenit o rară avis acum în SUA.

Cu trei, patru decenii în urmă în America exista o varietate de publicații, reprezentând o diversitate de voci, care nu se suprapuneau, așa cum se petrec lucrurile astăzi, de parcă toți ar fi ieșit din Ministerul Adevărului al lui George Orwell. *CNN, MSNBC, CBS, Fox, The New York Times, The Washington Post, The New Yorker* etc. se bat de un an și jumătate fie să delegitimeze președenția lui Donald Trump, fie, mă refer la *Fox*, să apere politica

trumpistă, în care văd un panaceu al tuturor relelor, dacă mai este posibil. Când în joc este politica americană în Siria, relația cu Rusia, China, Coreea de Nord sau cu aliații americani, Israelul, Vestul european, Arabia Saudită, credem că este mult de dezbătut pe aceste teme, mult mai importante decât ocuparea spațiului televizat cu fotografiile lui Stormy Daniele.

Nu trebuie decât să cercetăm atitudinea mediei americane față de recentul atac tripartit (SUA, Franța, Marea Britanie), care a constat în cele 103 rachete trimise la Douma, o suburbie a Damascului. Toate televiziunile nu au comentat, nu au dezbătut actul, motivația, legitimitatea procedurii. O reacție identică s-a manifestat față de atacul toxic de la Salisbury împotriva lui Serghei Skripal și a fiicei sale. Se reeditează epoca mcarthismului. Ca niște papagali jurnaliștii americani vorbesc sau scriu numai despre ceea ce indicațiile de sus le permit. La *Fox* singurul care a formulat o suită de întrebări privind agresiunea guvernului american a fost jurnalistul Tucker Carlson. Poziția lui a fost atât de neobișnuită în contextul amneziei generale încât pe mulți i-a făcut să tresară. El s-a întrebat, cum era și firesc, dar normalul este evitat din răspuțeri în forumul public, s-a întrebat de ce nu s-a urmat calea legală a intervenției care implica obținerea aprobării Congresului, a Consiliului de Securitate ONU, și în primul rând confirmarea atacului chimic din Douma de către OPCW, organizația neutră abilitată în asemenea cazuri. Ca și în cazul Skripal s-a trecut în pripă la atacarea unei puteri suverane fără a avea probele necesare ale culpabilității Rusiei sau, respectiv a președintelui Assad. S-a comis o gravă încălcare a legilor internaționale fără o fundamentare prin fapte a acuzațiilor. Adevărul este că Assad în conjuncția cu Rusia și Iranul se află în pragul victoriei, al eliberării țării sale de grupările teroriste ISIS, Al-Nusra, Al-Qaeda etc. White Helmets (Căștile Albe), care au pozat o vreme în benefactori, dar s-au implicat în distrugerea Siriei cu directa sponsorare financiară americană și occidentală. Ei erau așa ziii "rebeli moderați", la care se referea senatorul John McCain, un neocon de primă

mână, dornic de războaie pe cheltuiala poporului american, cu sacrificarea tinerilor americani și anihilarea atâtor țări din Orientul Mijlociu.

Tucker Carlson, posedând toată această informație, având bun simț și conștiință profesională a supus unui riguros examen logic întregul eșafodaj al lansării noului atac. Bineînțeles că a stârnit consternare în rândul colegilor de breaslă, unde starea de spirit este similară cu aceea din presa comunistă de odinioară, unde nu se putea scrie despre adevăr. Așa cum noi în timpul dictaturii în România căutam cu fervoare să ascultăm radio *Europa Liberă* pentru informații autentice despre propria noastră țară, tot așa astăzi americanii dornici de autenticitate o caută pe internet sau la posturi dizidente de televiziune, cum ar fi RT.

Cât de propagandistică a devenit media americană și cât de jos a căzut ea pe scara responsabilității de conștiință o dovedesc puținele opoziții, care se manifestă pe ici pe colo, la câte-o dezbatere unde participanții pot fi văzuți în stare de șoc atunci când cineva are curajul să dinamiteze stratul gros de minciună. Și imediat "un aparatcik" sare să anihileze adevărul. La *MSNBC* cu ocazia atacului din Siria din noaptea de 13 aprilie profesorul universitar Jeffrey Sachs de la *Columbia University* a atacat prin adevăr eșafodajul minciunii, arătând că tragedia Siriei a început acum șapte ani când CIA împreună cu saudiții au orchestrat o lovitură de stat acoperită ca să-l înlăture pe Assad. Acțiunea eșuând, uneltorii au sponsorat grupările teroriste, incluzând ISIS în scopul destabilizării. Ca să li se opună guvernul Assad și-a chemat în ajutor prietenii, Rusia și Iranul. Astfel s-a declanșat un proxy war care acum riscă să degenezeze într-un război →

SILVIA URDEA

nuclear. De aceea Jeffrey Sachs a susținut justificat că singura cale ce le-a rămas americanilor este retragerea trupelor. Este ceea ce instinctiv a declarat Trump că va face chiar înainte de atac, dar cu John Bolton și Mike Pompeo în jurul lui, recunoscuți ca extrem de belicoși, președintele a acționat tocmai pe dos. Această ambiguitate a lui Donald Trump arată cât de dificil este să rezisti presiunilor aceluia "deep state". În discursul inaugural el a declarat: *"We see good will with the nations of the world but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their nation first"* (Privim cu bunăcredință națiunile lumii, dar înțelegem că este dreptul fiecărei națiuni să se pună pe ea pe primul plan). Obosit de atâtea războaie electoratul lui Donald Trump s-ar putea să-l abandoneze, măcar parțial, la viitoarele alegeri. Deocamdată sondajele nu indică scăderi dramatice de popularitate.

Un asemenea colaps al presei americane este pentru mine de neimaginat. Noi, cei ferecați în spatele cortinei de fier am privit întotdeauna cu admirație și încredere spre democrația americană, în care am văzut un model. Venind în State am aflat că încă președintele Jimmy Carter a declarat că democrația americană nu mai există deoarece s-a metamorfozat în oligarhie, evoluând pe această direcție după 1970 prin concentrarea puterii economice în mâinile câtorva monopoluri, prin desființarea puterii de contrabalans a sindicatelor, prin distribuirea bogăției pe baza legislației în mod constant către cei 1% bilionari, prin accelerarea pauperizării clasei de mijloc, prin capturarea statului de către marile corporații. Această evoluție a marcat și media americană, care este în prezent sponsorată de șase entități transnaționale, dictând conținutul ei în funcție de scopurile ideologiei globaliste. Dictând, acesta este cuvântul potrivit care acoperă marasmul din media americană, zguduind de o criză fără precedent.

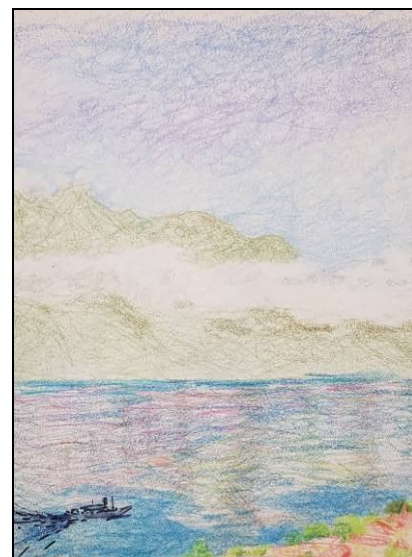
Subiectele fierbinți despre care publicul american vrea să afle adevărul sunt eludate din presă, eliminate în numele tabuurilor care le sunt comandate de capitalistul care plătește. S-a întins pe un an și jumătate investigația condusă de procurorul Robert Mueller, privind

coliziunea lui Trump și a echipei lui cu Rusia în campania electorală. Încă nu am aflat concluziile și de ce le-am afla. Este încă timp pentru că din taxele noastre este plătit Robert Mueller, în timp ce drumurile se sfărâmă, podurile se prăbușesc, numărul homlesilor în cartierul Skid Row în Los Angeles crește văzând cu ochii. Nu amestecul Rusiei în procesul electoral l-a stricat pe acesta, ci profunzimea lui corupție intrinsecă, intensificată cu fiecare ciclu de imixtiunea banilor corporatiști. Și pentru că Hillary încă strigă în gura mare Rusia, Rusia, Rusia să-i amintim că nu Rusia, ci Clinton machine și corupția din partidul democrat au furat numirea lui Bernie Sanders la candidatura pentru președenție. Sistemul electoral american are multe lacune, care îl fac susceptibil de manipulare și falsificare, dar nu se schimbă deoarece atât partidul democrat cât și cel republican sunt complice la menținerea statu quo-ului care le convine.

Ori de câte ori un grup uman, un colectiv, o națiune evită să se analizeze, să se scruteze în întreprinderile ei eronate sau de-a dreptul criminale apar diversiunile. Sunt căutați vinovați cu totul în afara contextului celor vinovați. Astfel sunt responsabili imigranții pentru declinul economic american, nu elitele care au trădat interesele majorității populației, nu fraudele bancare de proporții, nu corporațiile lacome de profit, nu sarabanda războaielor de agresiune, este vinovată Rusia pentru atacul chimical din Sallsbury pentru că Rusia și-a omorât spionii în numeroase cazuri, făcându-se aluzie imediat la epoca stalinistă. Se ignoră faptul că Rusia s-a schimbat după 1991, că discursul

Livia Balu, « Rocks People »

Livia Balu, Dimineața de Sânziene

lui Vladimir Putin de la Crăciunul din 2016 este o certă afirmare a loialității Rusiei față de valorile morale creștine, pe care societatea secularizată a Occidentului le-a trădat demult cu nonșalanță. Tot Rusia este cea care atrage atenția că încălcarea frecventă a legilor internaționale de către America și aliați prin intervenționism în state suverane, distruse "to the stone age" a creat un climat periculos de insecuritate, care poate conduce la războiul nuclear și totala anihilare a planetei. Recentul atac cu rachete din Douma chiar la această teribilă situație ne trimite: confruntarea dintre două puteri nucleare, SUA și Federația Rusă. Având în vedere gravitatea celor întâmplate, este cu atât mai condamnabilă trădarea mediei americane, care se face că a uitat de minciunile pe baza cărora a fost lansat războiul din Irak în timpul administrației Bush junior.

John Quigley, analizând în cartea sa *The Ruses for War, (1992 - Tricurile pentru război)*, douăzeci și cinci dintre cele mai semnificative acțiuni militare americane de după WWII, conchide că "each was promoted with lies" (fiecare a fost promovată cu minciuni - cf. David Swanson, *War is a lie*, Just World Books, 2016, p. 43). David Swanson în lucrarea sa observă că Department of War a fost rebotezat în 1948 în Department of Defense, culmea coincidenței, în același an George Orwell a scris romanul său *1984*. Schimbarea denumirii e ea însăși un trick de indus lumea în eroare. Populația acceptă mai ușor umflarea →

Senzații

Bocăneam asfaltul în căutare de senzații
Prin centrul orașului, făceam umbră.
Zgomotele mă înconjurau frenetic,
Cunoscuții vorbeau la telefon ignorându-mă.
La cafenele bărbații își aleg pentru acea zi câteva
grații,
Aranjate într-un mod eclectic.
Era dimineață, Doamne ce lenese se încălzea!
Alcool la terase încă nu se servea (nu era ora zece),
Paharele erau aburite doar de limonadă rece.
Cafeaua solitară, năștea alte senzații.
Pășeam absent ca în alte vremuri, pașii îmi erau
altfel.
Și ora era diferită, cădea după amiaza,
Atunci oamenii erau deja beți, bieții.
Probabil că nici eu nu bocăneam la fel.
Acum două babe își întind pielea de pe oase, la soare.
Stau pe o bancă și mănâncă, jucându-se cu proteza
Le cad firmituri în poală și pe lângă picioare.
(s-a scumpit adezivul și-l pune numai moșul,
care nu-i, își plimbă umbra și face piața,
vinate și gogoșar roșu, ceapă nu, le deranjează rânza.)

Altora le tremură în mână două plăcinte calde și
bune,
Una umplută cu varză și cealaltă umplută cu prune.
E toamnă, merele stau lângă o sticlă de vin roșu.
Într-o vitrină, unde picior peste picior e așezată o
femeie,
Care strică armonia zilei de toamnă și a aromei de
gutuie,
Cu sâni ei rotunzi tulbură culoare galbenă
Gustul de cafea caldă și tenta ei slab amăruie,
Toate mă amețesc. Bocănitul în asfalt îl continui,
Până când obosit, mă plictisesc și mă sui în mașină.

Mai încolo trecea o altă babă strada
Zâmbindu-ne larg. Ne mirăm cu toții.
Noi, cei care stăteam în mașini și o priveam
Cum avea doar o urmă unde au stat o dată dinții.
În ziua aceea, la trecerea de pietoni
M-au atins ultimele senzații.
De ce râzi? Vii de undeva? O întreabă pe bătrână
cineva.
Vin de la spălat doi morți. Hai sictir!
Citesc mai încolo, pe o tablă, Hazzsongard cimitir.

OVIDIU CRIȘAN

→
anuală a bugetului alocat complexului
militar industrial când scopurile lui
reale sunt asociate ideii de apărare.
George Swanson dezvăluie caracterul
pernicios al așa zisei defensive
americane în politica externă: "But if
what Pentagon does is primarily
defense, Americans require a sort of
defending unlike any previously seen
or currently sought by any other
people. Nobody else has divided the
globe, plus outer space and
cyberspace into zones and created a
military command to control each
one. Nobody else has several
hundred, perhaps over a thousand
military bases spread around the
earth in other people's countries.
Almost nobody else has any bases in
other people's countries. Most
countries do not have nuclear,
biological, or chemical weapons. The
U.S. military does. Americans spend
more money on our military than any
other nation, amounting to about 45
percent of the whole world's military
spending ... Acting in defense, to be
sure, the United States has attacked,
invaded, policed, overthrown, or
occupied 62 other nations". (Dar
dacă ceea ce face Pentagonul este în
primul rând apărare, americanii au
nevoie de un fel de apărare cum nu s-
a mai văzut nici înainte, nici azi la
nici un alt popor. Nimeni n-a împărțit

globul, plus spațiul exterior și cel
cibernetice în zone și n-a creat o
comandă militară ca s-o controleze
pe fiecare. Nimeni nu are câteva sute,
poate peste o mie de baze militare
răspândite în jurul pământului în
țările altor popoare. Chiar nimeni nu
are baze în țările altor popoare.
Majoritatea țărilor nu au arme
nucleare, biologice sau chimice.
Armata americană are. Americanii
cheltuiesc în domeniul militar mai
mult decât orice altă națiune,
ridicându-se la 45% din cheltuielile
militare mondiale. ... Acționând în
scop defensiv, să fim clari, Statele
Unite au atacat, invadat, răsturnat
guverne, sau ocupat 62 de națiuni -
op. cit. p. 42-43).

O lume multipolară se naște sub
ochii noștri. America trebuie să
abandoneze "exceptionalismul"
generator de războaie și să învețe a
trăi firesc pe o planetă pașnică. Steve
Hawking observa că a fi inteligent
însemnează a te acomoda la
schimbare.

Nu doar George Swanson, un
activist pentru pace, este împotriva
politicii belicoase a Statelor Unite.
Sentimentul este larg răspândit în
masa americanilor, așa cum o arată
sondajele de opinie, dar în ciuda
acestui fapt marile demonstrații
pentru pace se lasă așteptate. Să nu
uităm însă că una din rațiunile pentru

care Trump a fost ales ca președinte a
fost promisiunea lui din timpul
campaniei electorale că va termina cu
intervenționismul în viața altor
popoare, cu "regime change"
(schimbarea regimului) și că va aduce
acasă trupele de pe unde sunt
răspândite.

Leftiștii continuă se răcăie prin
rufele murdare din biografia lui
Donald Trump, care nu este nici pe
departe un sfânt.

Auzim acuzații de tot felul
privind posibilele lui relații cu mafia
new-york-eză, cu afaceriști de bani
murdari, cu femei de joasă speță. Dar
sunt încă doar acuzații. Susținătorii
lui continuă să-l urmeze pe
considerentul că ei au ales un
președinte, nu un pastor. Să
recunoaștem că nici un alt președinte
nu a fost urmărit de o asemenea
isterică vânatoare de vrăjitoare.
Globalismul cu urmările lui
ruinătoare asupra clasei de mijloc se
confruntă cu naționalismul,
pauperizarea celor 99% dintre
americani depune mărturie acuzatoare
la adresa celui 1%, reprezentând
elitele superbogate. Țara este mai
divizată și mai neliniștită decât
oricând, dar economia, se pare că se
mișcă într-o direcție favorabilă
maselor.

Delray Beach, 19 aprilie 2018

ÎNTÂLNIRI ÎN SPAȚIUL
CANADIAN

Tereza Barta

- prof. la "Toronto York
University, Cinema & Media Arts
Department"

Tereza Barta are o vastă experiență de regizor de film, scriitor, cercetător și editor. A lucrat la peste 25 de filme documentare, un film de lung metraj și numeroase producții de televiziune. Timp de 12 ani, a scris scenariu și a fost regizoare în cadrul Oficiului Național de Filme din București, apoi la Oficiul Austriac de film și la Postul de radio CBC din Montreal. Filmele ei au fost prezente la prestigioase festivaluri internaționale ca cel din Bilbao (Spania), Leipzig și Oberhausen (Germania), București, Chicago și Montreal. A luat numeroase premii naționale și internaționale, incluzând un Gemini în 1994 pentru documentarul "Chez nous, c'est nous ici". Înainte de a preda la York University, unde lucrează din 1995, Tereza Barta a predat și la alte instituții de învățământ post-secundar, printre care Național Theatre School și Concordia University în Montreal, precum și la Academia de film, teatru și televiziune din București.

Veronica Pavel Lerner: *Am avut ocazia să te cunosc la Toronto, unde ai descins -via Montreal- din România, unde ai avut un promițător început de carieră. Când ai plecat și de ce?*

Tereza Barta: *Aș fi vrut să pot spune că cenzura vocii artistului, opresia sistemului în care trăiam, lipsa de libertate a expresiei individuale, adică toate aceste nobile aspirații ale spiritului uman m-au determinat să-mi părăsesc țara, dar adevărul este altul. Am plecat de...frică. Poate chiar lașitate? Gheorghe Ursu, inginerul poet asasinat în închisoarea comunistă pentru vina de a-și fi scris gândurile într-un jurnal personal, era un bun prieten de familie. Odată cu uciderea lui de către securitatea română, perspectiva mea asupra regimului în care trăiam s-a schimbat fundamental. Teroarea nu mai era un concept, ci devenise un mod de viață. Nu era o stare în care să mai poți crește un*

copil. Și atunci am decis să risc totul și să îmi duc băiatul cât mai departe de acel loc pe care îl iubeam și de care îmi era atât de frică. Am plecat la sfârșitul toamnei lui 1989, cu 4 săptămâni înainte de căderea regimului comunist. Țasta da destin!

VPL: *Mediul artistic ți-a fost accesibil încă din copilărie?*

TB: *Eu am avut o copilărie magică. Barza m-a adus în casa a doi oameni profund speciali, doi cineaști documentariști, Dona și Gabriel Barta, de la care am învățat în primul rând bucuria de viață. În casa noastră era o stare ludică permanentă, umor, tandrețe, cultură, prietenie, votcă și... țigări Carpați. Prietenii părinților mei, cineaști, scriitori, oameni de teatru, etc. se adunau în micul nostru apartament și deseori dezbaterile de idei, de proiecte, de impresii și... un pic de bârfa nu se opreau până la mici ore de dimineață. Artiștii nu trebuiau să fie zilnic devreme la serviciu. Unerori, când plecam la școală și treceam prin fața ușii biroului lui tata, auzeam glasurile prietenilor lui care continuau să discute în limba maternă a tatălui meu, limba maghiară. Eram fascinată, pentru că nu aveam acces la semnificația cuvintelor și deci totul mi se părea foarte profund și important. Da, acesta a fost mediul în care am crescut, iar pe acești oameni rareori i-am auzit discutând despre ipoteci, investiții financiare, costul*

benzinei sau al pâinii. Pentru că asta regimul comunist rezolvase pentru toată lumea: nu se putea face mai nimic cu banii și, cum nici pe piață nu se găsea nimic, timpul și energia se puteau dedica teatrului, cinema-ului, muzicii, literaturii, adică unei hrane intelectuale și emoționale atât de necesare supraviețuirii în acel regim. Am avut o tinerețe extrem de bogată și profund formativă.

VPL: *Te simți ruptă de cultura Europei? Cum vezi și mai ales cum simți diferența dintre arta cinematografică în Europa și Canada? Este Canada o "oază" mai puțin hollywood-iană a Nord Americii?*

TB: *De curând, o bună și inteligentă prietenă a definit magistral cultura canadiană ca fiind o cultură de ștergar. Adică acele pânze brodate puse pe pereții caselor de la țară și care conțineau întreaga înțelepciune a lumii în broderiile cuvintelor expuse: "Gospodina frumoasă face mâncare gustoasă", "Cuvântul dulce mult aduce", "Bărbățelu-i fericit când bine este hrănit", etc...*

Cam așa e și cultura anglo-canadiană pentru mine. Este o cultură tânără, care caută să se definească, își caută identitatea, dar care, deocamdată, nu a depășit nivelul superficial al cliché-elor, al dictoanelor și al unei propagande ideologice transformată în scop esențial al actului artistic. Dar ceea ce Quebec-ul produce este puțin diferit, pentru că acolo oamenii trăiesc la un nivel mai profund și mai tensionat. Anxietatea de-a prezerva cultura și limba quebecoază, amenințată de a fi înghițită de marea anglofonă a continentului nord american, face ca demersul estetic să se apropie de cel european, adică de ambiguitatea și subtilitatea cu care artistul european își dezvăluie neliniștile. Da, asta îmi lipsește nespun, mai ales în zona spectacolului teatral.

VPL: *Vorbind despre "zona spectacolului teatral", ne-ai putea spune câte ceva despre Festivalul de Teatru de la Sibiu, la care participi foarte des?*

TB: *Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu este gura mea de aer cultural anual. Calitatea spectacolelor, statura internațională a regizorilor invitați, discuțiile și mesele rotunde din jurul actelor artistice prezentate îmi oferă nu →*

VERONICA PAVEL LERNER

numai informația dar mai ales momente de catarsis artistic. Acolo am aflat despre ceea ce întâmplă nou și revoluționar în arta teatrală mondială, dar am și întâlnit noi personalități fascinant de bogate și complexe ale culturii românești, cum ar fi criticul și teatrologul **Octavian Saiu** sau fenomenala actriță **Ofelia Popii**. Apoi este și decorul orașului Sibiu, un oraș romantic cu casele lui făcute parcă din turtă dulce, unde Hânsel și Gretel se plimbă sub umbrele unor figuri mitice, dar fără spaima răului.

Îmi pare numai rău că sentimentul de *întoarcere acasă* se estompează cu fiecare trecere a timpului. Acel *acasă* mi-e din ce în ce mai necunoscut: oameni, gânduri, probleme, suferințe și bucurii la care nu mai am acces și pe care nici nu le mai pot înțelege. Am pierdut un vechi *acasă*, iar cel nou este doar un *loc* în care trăiesc. Acesta e lamentul oricărui emigrant care și-a părăsit pământul natal cu identitatea deja formată și tributară culturii în care s-a format.

VPL: *Care este relația ta cu studenții care, veniți din toate colțurile lumii, au un bagaj cultural foarte deosebit de cel pe care l-ai avut tu ca student?*

TB: Am descoperit cariera profesorală târziu și din necesitate. Lipsa de relații și de conexii nu mi-au permis să continui să lucrez ca regizor de film liber profesionist într-o lume perfect străină, mai cu seamă că aveam responsabilitatea creșterii fiului meu.

Atunci când oportunitatea unui post universitar s-a ivit, cu stabilitatea lui financiară și cu securitatea pe care poziția o oferă (un lux în lumea capitalistă a zilelor noastre), am decis să-mi încerc norocul și am postulat. Drumul n-a fost însă lipsit de obstacole și greutăți: o limbă străină, un accent trădător de origini diferite, o cultură situată aproape la polul opus de cea a pământului unde aterizasem, o metodă pedagogică privită ca *exotică* datorită exigenței și standardelor ei, etc.

Colegii nu mi-au fost niciodată aliați. Studenții însă da. Oamenii tineri și încă neuzați de cinismul și de corupția jocului de-a viața m-au înțeles întodeauna. Cu teamă în primele săptămâni ale cursurilor, apoi cu umor și cu dorința de a-și depăși propriile limite, cei pasionați și

dedicați artei cinematografice mi-au cerut opinia critică și s-au bucurat de dezbaterile din clasă, pe care întodeauna le-am provocat dincolo de zona confortabilă a corectitudinii politice. Indiferent de bagajul etnic cu care studenții ajung în clasă, condiția umană le devine numitor comun. Arta nu este o lecție de morală și nici de politică. Acest liant al emoției omenești facilitează limbajul artistic într-o societate atât de fragmentată cultural cum este societatea canadiană.

Spre marea mea nedumerire, cariera de profesor s-a dovedit mai gratifiantă și mai plină de satisfacția utilității timpului petrecut cu acești tineri decât cea de creator.

VPL: *Aflându-te în Toronto, participi anual la festivalul TIFF (Toronto International Film Festival). Ce îl deosebește pe acesta de renumitele festivaluri de la Cannes, Berlin, Veneția și cum sunt primite în Canada filmele românești care au fost prezente la ultimele ediții ale TIFF-ului?*

TB: Festivalul Internațional de Film de la Toronto, a cărui abreviere engleză este identică cu a celui de la Cluj (TIFF), este pentru mine echivalentul cinematografic al Festivalului de Teatru de la Sibiu. Adică acea imersiune anuală în lumea filmului, un catarsis de toamnă (se ține în luna septembrie), în care realitatea se oprește într-un fel de stop-cadru și nu rămâne real decât universul proiectat pe cele peste 20 de ecrane ale festivalului. Încerc să văd mult, să cuprind noutățile venite din toate colțurile lumii și îndotdeauna sunt foarte măhnită de limitarea trupului uman, care nu mă lasă să vizionez mai mult de 5-6 filme zilnic. În medie festivalul proiectează în jur de 300-350 de filme. Cum să le alegi? Cum să vezi esențialul și să eviți neesențialul?

Cristi Puiu spunea cândva că premiile în festivalurile de filme sunt o prostie. Îi dau dreptate. De-a lungul timpului am descoperit în festival filme obscure, fără vedete și fără tobe hollywood-iene, filme modeste, făcute de artiști necunoscuți, care ar fi meritat câteva Oscar-uri fiecare. Adevărate bijuterii artistice. Îmi amintesc că într-un an am văzut un film german "Pădure pentru copaci" care m-a tulburat profund. Nimeni nu-l văzuse și nimeni nu vorbea

despre acest film. Câțiva ani mai târziu, regizoarea lui, **Maren Ade**, avea să cucerească ecranele lumii cu un alt film remarcabil de inteligent: "Toni Erdmann".

De data asta întreaga lume cinematografică a vorbit. Pentru că filmul a fost selecționat la Cannes, a luat niște premii importante și pentru că deși noi, cei crescuți în comunism, nu am internalizat-o, reclama rămâne totuși sufletul comerțului.

Dar, revenind la TIFF-ul din Toronto, acest festival - spre deosebire de prestigioasele sale surori europene- este mai mult un târg de desfăcere, o oportunitate de prezentare, de lansare, de testare a pieței.

Premiile sunt secundare, de altfel nici nu prea sunt. De aceea totul devine mult mai relaxat, mai tangibil și mai mult despre cinema.

Evident că filmul românesc este nu numai foarte cunoscut, dar și extrem de prețuit de critica din Canada. Aproape în fiecare an când la festival au participat filme relizate de regizori români, invariabil am auzit de la colegii canadieni: "Un etaj mai jos" al lui **Radu Muntean** este cel mai bun film din festivalul acestui an, sau "Sieranevada" al lui **Cristi Puiu** este cel mai bun film din festivalul acestui an, sau "Dincolo de deal" al lui **Cristi Mungiu** este cel mai bun film din festivalul acestui an, etc. Deși nu am avut nicio contribuție în realizarea acestor filme, întodeauna am simțit că *pot fura* și eu un strop din succesul lor, pentru că cei care i-au format și pe **Radu Muntean** și pe **Mungiu** și pe **Sitaru** și pe **Jude**, etc. au fost colegii mei de generație, sunt prietenii mei de-o viață, sunt tovarășii mei de film, de speranțe și de deziluzii și pentru că deseori mă întreb care mi-ar fi fost destinul dacă nu aș fi plecat de acolo de unde m-am născut și unde mi-am cunoscut părinții. →

Planul secret al Mariei

În camera Mariei, mirosul era plăcut și ademenitor. Mirosea a levănțică, de la săculeții pe care bunica îi răspândise peste tot, prin șifonier, pe sub saltea și chiar pe sub covor.

O întâmpinase așadar parfumul diafan de levănțită, precum și prospețimea aerului din camera care fusese bine aerisită. Cu toate acestea, nările sale rămăseseră insensibile la mirosul plăcut din exterior și receptive sau chiar invadate de mirosul stocat undeva în memoria sa olfactivă. Iar această achiziție senzorială nu era nici plăcută, nici discretă, ci puternică, sufocantă, grețoasă și din cale-afară de respingătoare. Se alesese cu ea, citind cândva o carte. Deci nu era vorba de o experiență personală, mediată direct de simțurile sale, ci de ceva care venise din afară, prin intermediul unei lecturi oarecare. Lectura avusese însă un impact emoțional atât de puternic asupra ei, încât rămăsese pentru

→ ÎNTĂLNIRI...

- **VPL:** *Da, toți cei care am plecat ne punem aceeași întrebare. Și, în final, ai putea defini, în câteva cuvinte, diferența culturală dintre Europa și America de Nord?*

TB: Acum câțiva ani (buni), pe când într-un lobby de hotel îi luam un interviu lui **Radu Mihăileanu**, venit la Toronto cu un film definitoriu al carierei sale "Du-te, trăiește și vei fi", o recepționistă ne-a întrerupt scuzându-se politicos și întrebându-l pe Radu dacă cei doi băieți (ai lui) Gary și Iury (6 și 4 ani) erau ai lui. Simțind că nimic bun nu poate ieși din această întrebare, Radu a zâmbit, a dat din umeri și a spus: "Nu, dar de ce mă întrebați?" Recepționista, convinsă de contrariul, ușor panicată și uitând de politete, a devenit nemiloasă: "S-au dus în toaleta doamnelor și se uită pe sub uși. Câteva dintre clientele noastre erau să facă infarct. Vă rog să îi scoateți de acolo că pe mine nu mă ascultă!"

Cam așa arată pentru mine conflictul cultural între Europa și Nord America. Probabil că nici Gary și nici Iury, astăzi tineri adulți, nu s-au asociat mișcării "Me too".

totdeauna marcată de ceea ce i se întâmplase personajului principal. Suferește acesta, suferise și ea, plânsese acesta, plânsese și ea cu lacrimi ce udaseră pagini întregi de carte, îi fusese frică acestuia, i se făcuse frică și ei, îndurase acesta mirosuri grele, putregăcioase, le simțise și ea și chiar îi rămăseseră în minte, de parcă i s-ar fi întâmplat de adevăratele pe propria-i piele. Citise cartea cu sufletul la gură și trăise în paralel tot ceea ce citise, alegându-se astfel cu o sumedenie de senzații și trăiri.

Din auzite, n-ar fi crezut că ceea ce conțin scoarțele flendurite ale unei cărți pot avea o asemenea înrăurire asupra cititorului. Se convinsese însă de aceasta și acum s-ar fi putut supune chiar și unui test la poligraf, fără să-i fie frică de faptul că va fi etichetată drept mitomană. Maria nu mințea deloc atunci când spunea că uneori simte un miros care îi pune nervii la grea încercare. Știa și cum anume se alesese cu olfacția care o înnebunea, doar că acest lucru nu-l mai spunea bunicii, ca să n-o certe.

Mai mică fiind, făcuse această imprudență și se alesese doar cu apostrofări și cu rușinea în nas:

- Ce-mi îndrugi mie, Mario, că îți miroase a rahat? De unde așa ceva, că doar stăm la bloc și tragem apa de fiecare dată, iar pereții i-am dat cu var, nu cu ce spui tu, încercase la început bunica s-o combată cu metode blânde, pur argumentative.

- Bunico, îmi miroase ceva, nu atât a murdărie de om, cât mai - a balegă și a pișat de animale, adică un miros ca de grajd nerănit de multă vreme, se străduise ea să fie cât mai explicită și mai exactă în descrierea a ceea ce simțea uneori.

Văzând că insistă în susținerea unei prostii atât de mari, bunica se supăraseră și o repezise cu vorba:

- I-auzi, și mai și, adică aici nu e casă, ci grajd pentru tine. Piei, nesuferito, din ochii mei și să nu te mai văd pe ziua de astăzi!

O auzise pe bunica plângând în surdina și-i păruse rău pentru suferința pe care i-o pricinuisese. Știa că spusese adevărul. Și cu ce se alesese? Bunica nu mai scosese o vorbă, iar ea fusese pedepsită să stea în camera ei o zi întreagă.

„M-am convins că nici adevărul nu este întotdeauna de folos”, își spusese și se hotărâse să nu mai aducă niciodată în discuție subiectul respectiv, pentru că ea n-ar fi putut să mintă, iar bunica nu putea să înțeleagă. În privința a ceea ce simțea, își făcuse singură curaj, spunându-și că la urma urmei nu era vorba decât de un miros, neplăcut, ce-i drept, dar care nu se manifesta în permanență, ci venea și trecea, lăsând-o teafără și nevătămată, deci un neajuns minor pe care se va strădui să-l treacă de fiecare dată cu vederea și să nu mai spună nimic.

Lucrurile nu s-au oprit însă aici, deoarece supărarea bunicii nu a trecut cu una, cu două, iar câteva zile mai târziu s-a pomenit că le-a venit în vizită o rudă pe care ea n-o cunoștea. Ciudat lucru, pentru că nu le vizita nimeni niciodată. Se prinsese repede că ruda nu venise întâmplător, ci răspunzând invitației pe care i-o făcuse bunica. Nici nu s-au încheiat bine formalitățile de prezentare - verișoara mea de-a doua după tată și nepoata mea Maria -, că bunica a abordat abrupt problema care o durea:

- Ia spune, Saveto, a ce miroase în bucătăria asta?, întrebasese, privind cu coada ochiului spre Maria.

Musafira își rotise capul la stânga și la dreapta și trăsesese aer pe nas, adânc, repede și cu zgomot, ceea ce făcea ca nările să i se dilate și să i se strângă la loc ca două aripi de fluture.

- Lele, aș zice că miroase a de toate, a mirodenii cumpărate și a buruieni uscate. Ai și adunat mărarul, că parcă ăsta ar mirosi cel mai tare?

- Adunat, a răspuns bunica scurt și își aruncase ca o săgeată bărbia spre locul în care mărarul înflorit era pus la uscat pe o foaie de ziar.

Apoi, mai mult cu forța, bunica a plimbat-o pe verișoară-sa prin celelalte încăperi, ca să-i spună cum →

DOINA CHERECHEȘ
(fragment din povestirea „Planul secret al Mariei”)

mirosea și pe-acolo.

Surprinsă de ineditul situației, femeia se cam codise să umble prin toată casa, dar bunica nu o slăbise deloc. I-o luase înainte, deschizându-i hotărât ușă după ușă, cu degetele sale noduroase și atacate de reumatism. Și o trăsese și pe Maria după ea, de parcă plecaseră tustrele într-un fel de procesiune religioasă. Se opriră mai întâi în ușa de la sufragerie. Înaltă planturoasă și cu un abdomen proeminent, bunica ocupa mai tot cadrul. Deschisese ușa la maximum și se rezemase de geamul din sticlă mată al acesteia, dar spațiul rămăsese tot prea îngust. Ca să mai facă loc, bunica o apucase pe Maria de mână și o dăduse în partea cealaltă. Nu o slobozise însă din strânsura puternică și îndârjită a mâinii sale, de unde ea înțelese că bunica era supărată foc, chiar dacă încerca să mascheze acest lucru, făcând pe gazda politicoasă:

- Dar treci pragul, Saveto, că doar nu ești străină de casa asta, chiar dacă n-ai mai fost de multă vreme pe-aci, o îndemnase bunica, dar numai cu jumătate de gură.

- Da, lele, de la înmormântarea tușii și parcă a fost ieri, atât de neschimbate sunt toate cele, fața de masă din macrameu, lampa cu abajur și măsuța cu picior în mijloc, spuse verișoara cu glas smiorcăit, dar nu intrase în sufragerie, ci inspectase totul din prag. În amintirea tușii, lăcrimase puțin, rezemându-se de partea din afară a catului ușii, cu mâinile puse în dreptul frunții.

- Da, rămân toate în urma noastră, că nu luăm nimic cu noi când plecăm de pe-aci, murmurase bunica și oftase adânc, după care adăugase pe alt ton: Auzi, Saveto, dar mirosul cum ți se pare aici în sufragerie?

Supusă față de ruda care era mai în vârstă, femeia se desprinsese de tocul ușii și își aplecă trunchiul în față, adulmecând aerul dinăuntru. Se prinsese că fusese chemată pe post de expert în mirosuri, motiv pentru care își luase rolul în serios. Inspiră rar și profund, repetă operația de mai multe ori, după care se pronunță categoric:

- Aci, miroase a tămâie. Că doar nu s-o fi păstrat mirosul tocmai de-atunci...spuse ea și cu un semn al capului se duse cu mult timp în urmă.

- Nici vorbă! anulase bunica presupunerea nerostită a verișoarei, nefăcându-i nicio plăcere să vorbească despre morți și despre

moarte. Totuși, tu ai simțit bine, pentru că am aprins de curând candela și am ars niște tămâie. Și a altceva mai miroase, Saveto? o iscodi, curioasă, bunica.

- A busuioc. Acum îmi dau seama că trebuie să fie tot de-acolo, spuse verișoara și căutase cu ochi blegi înspre peretele de răsărit al camerei.

- Și a altceva îți mai miroase, fato?, tot mai insistase bunica.

- Nu, lele, decât a miros de tămâie și de busuioc și parcă aș zice că răzbare și un iz de naftalină, dar poate că e numai din nasul meu, pentru că am mai răscolit ieri prin ladă.

Zăboviră câteva minute și în pragul dormitorului și chiar și în cel al băii, unde bunica o anchetase pe Saveta asupra aceluiași aspect - mirosul-, care se vedea că o interesa obsedant.

Primise răspunsuri mulțumitoare. În dormitor, mirosea în mod cert a levănțică, iar în baie, a produse de curățenie.

Maria simțise pe propria-i piele impactul fast pe care îl avuseseră cuvintele verișoarei asupra bunicii, deoarece aceasta o strânsese tare de mână de câte ori primise răspunsul pe care dorea să-l audă.

După ce au inspectat astfel tot apartamentul, căutând urma de miros care nu exista, s-au întors toate trei în bucătărie, de data asta cu verișoara în frunte, iar ea și cu bunica în spatele acesteia. Mâna îi transpirase și încercase de mai multe ori să și-o elibereze, dar simțise împotrivirea bunicii și o lăsase baltă.

Bunica era furioasă și deși nu mai putea, făcea totul repezit, iar vocea îi era mai răstită ca de obicei. Se străduia să pară doar grăbită, și nu nervoasă, dar tremuratul fin al mâinilor și scurtele momente de absență, când discuția cu verișoara Saveta rămânea suspendată pentru câteva clipe și reluată apoi de te miri unde, vorbeau de la sine despre frământarea și neliniștea sa. Bunica părea mai curând să monogheze cu sine însăși decât să vorbească cu cealaltă. În timp ce trebăluia ca să-și servească musafira cu ceva, scotea câte un „hî!” care se potrivea ca nuca-n perete cu cele pe care i le turuia Saveta.

Se aplecase cu greutate și deschisese ușile bufetului de vase,

unde oalele, cratițele, platourile și farfuriile de diferite mărimi erau așezate într-o ordine perfectă, de parcă nici nu se umblase vreodată cu ele. Și asta cam așa și era, în mod curent ea și bunica folosindu-se doar de câteva obiecte de acest fel, care erau la vedere, puse pe aragaz sau în suportul de vase. Bunica scotocise peste tot și dintr-o pungă veche, de hârtie, răsturnase într-un castron câțiva biscuiți populari. Abia reușise să se mai ridice, apucându-se cu o mână de marginea bufetului de vase. Cotul mâinii în care ținea castronul cu biscuiți și-l proptise pe genunchi și astfel, cu chiu, cu vai, se puse pe picioare. Mișcările îi erau încete și greoaie, căutând să se sprijine la fiecare pas. Nu reușise se îndrepte de tot. Mergea gârbovită și șontocăind. Luase muchia mesei din aproape în aproape până să ajungă în dreptul aragazului, unde spațiul era atât de strâmt, încât se putea simți în siguranță și fără să se mai țină de ceva. Se rezemase de marginea aragazului, privind cu jind în direcția fotoliului în care își făcea veacul. Acolo și-ar fi dorit să fie, tolănită între pernele adânci și moi, dar deocamdată trebuia să-și facă oficiul de gazdă.

- Luați de serviți-vă! spuse ea, cu voce găfăită.

Maria se repezise prima. Biscuiții erau tari ca piatra, dar ei tot nu-i păruse rău că luase doi deodată. Pe primul îl dăduse repede gata, așa sfărâmicios și înecăcios cum era, dar cu cel de-al doilea fusese mai atentă, ținându-l mai întâi între dinți ca să se înmoaie și apoi savurându-l bucățică cu bucățică. În timp ce mânca, se gândea că dacă bunica ar fi trebuit să ducă o farfurie cu supă în locul castronului cu biscuiți, n-ar mai fi avut acum nimic pe masă, la cât de tare îi tremurau mâinile. Stătea să înghită ultima firimitură de biscuit, când aceasta o privise într-un fel ciudat și îi spuse cu voce aspră:

- Mario, să ne spui a ce-ți miroase ție în casa asta.

Pricepuse unde bătea vorba bunicii și se înecase.

- Fii atentă, fetițo, că se poate și muri din una ca asta, se speriasse verișoara Saveta și se repezise s-o bată cu latul palmelor pe spate.

Ea nu se atinsese de biscuiții din castron și nici nu luase loc. Părea stingheră și frământa continuu un →

colț de mușama, încercând probabil să priceapă ce se ascundea dincolo de rostul vizitei sale.

- Saveto, măcar un sirup de zmeură, făcut de mine, dacă altceva nu vrei, propuse bunica.

- N-ar fi rău, lele, ca să-mi treacă sperietura pe care o trăsei cu fata asta. Ai văzut cum se învinețise la față și stătea cu gura deschisă și cu limba scoasă ca un pui de găină pe care îl strângi de gât?

Bunica o luase din nou spre bufetul de vase, mergând tot anevoie. Luase de pe polița de sus două ceșcuțe din porțelan fin, aproape transparent, și le puse cu grijă pe ușa lăsată în jos a ceea ce numai cu numele era bar, pentru că acolo nu se ținuse niciodată băutură. Locul era ticsit cu pungii de plastic și de hârtie, iar în fund de tot se zăreau câteva sticle de două sute cincizeci de mililitri, astupate cu dop de plută. Aceea era producția de sirop a bunicii, la care nu se apela decât în zi de sărbătoare și acum pentru că venise verișoara Saveta. Bunica picurase ca și cu pipeta siropul în cele două ceșcuțe, după care adăugase sifon, dintr-un recipient de sticlă groasă, învelit în plasă de sârmă și prevăzut cu o țâșnitoare ce avea un mâner cu resort. Sifonul se umfla, făcând la suprafață mici bule de aer, care se spărgeau cu un pocnet slab. Lichidul dăduse peste marginea ceșcuțelor puțin mai mari decât două degetare. Grijulie, bunica îl ștergea cu degetul. Lăsase să se liniștească lichidul și apoi îl amestecase cu o linguriță la fel de mică. Gustase din prima ceșcuță, după care o pusese la loc cu maximă prudență. Pe Saveta o invitase să se servească direct de pe capacul barului, pentru ca ea să nu mai fie nevoită să facă vreo mișcare. Saveta sorbise conținutul ceșcuței dintr-o singură înghițitură, după care se ștersese la gură cu dosul palmei. În schimb, bunica băuse încet de tot, ducându-și precaut ceașca la gură și ținând-o strâns cu amândouă mâinile. Maria înghițise în sec. Ea fusese sărită.

- Fata, de ce nu servește? Are vreo alergie sau nu-i place gustul de zmeură?, întrebuse complezent verișoara și linsese fundul ceșcuței cu vârful limbii.

- Nici una, nici alta. Ea, cu mirosurile, are treabă, spusese bunica și o privise asupritor și rece.

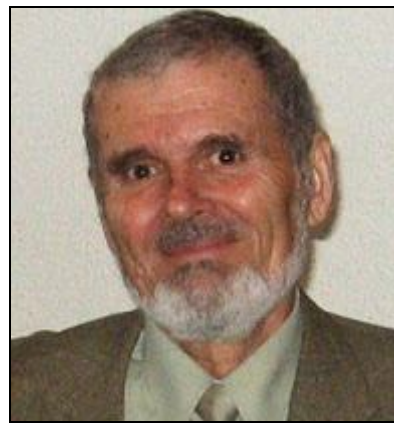
Ocean întors

ZĂRI

Revenit din vacanță pentru participare la defilarea grupului de sportivi al Universității, în cadrul manifestărilor dedicate centenarului, Ghiță căuta o modalitatea de a-l întâlni pe unchiul Celei, Val Cotaru, candidat la examenul de admitere la filologie, organizat în aceeași perioadă. Știa din scrisorile primite că băiatul avea o foarte bună pregătire și că examenul îl considera o formalitate, fiind absolut sigur de reușită. Plănuiseră prin scrisori ca, dacă Val ar accepta să-l găzduiască, să facă o vizită la Crinești. Trebuia deci să-l întâlnească și să vadă cum se alege bobii¹⁵.

Din listele cu rezultatele de la lucrările scrise află că Val obținuse o notă care excludea orice emoții și își puse în gând să-l abordeze când aștepta să intre la o probă orală, numai că nu se putea lega de el ca boala de om sănătos. Trebuia să găsească ceva. Îi mărturisi frământările prietenului Georgică, pe care îl știa foarte inventiv în toate și se dovedi că bine făcuse. Cu tușine, dar suficiente informații despre Val, Georgică socotea problema rezolvată. Merseă împreună pînă în apropierea sălii unde se susținea proba orală. În apropiere de grupul căutat Ghiță se opri, iar Georgică se amestecă printre candidații în așteptare și întrebă cine e Val Cotaru. Îi răspunse un tînăr blond și scund, care prin atitudinea sociabilă îi ușura sarcina. Revista *Viața studentescă*, în numele căreia vorbea, se lăuda Georgică, era interesată de cooptarea noilor colaboratori dintre proaspeții studenți, iar despre el existau deja informații suficiente că ar putea fi unul dintre aceștia. Îi solicita doar câteva minute să stea de vorbă, pentru lămuriri. Vorbind se deplasară pînă lângă fereastra unde aștepta Ghiță, fără însă a i se da vreo atenție. Conform clișeului, veni întrebarea dacă filologia din Iași îl atrăgea din anume motive, dacă avea cunoscuți sau prieteni printre studenții facultății. Răspunsul veni repede: avea o rudă studentă, Cela Fluieraș, care

¹⁵ Expresia face trimitere la vechiul obicei al ghicitului în bobii.

terminase anul doi. „O cunosc bine, preluă Georgică, și nici nu mințea; mă bucur mult. Și pe altcineva?” „Și pe Ghiță Domoleanu, intrat în ultimul an”. „Îl cunoști pe Ghiță? sări Georgică, surprins că ajunsese așa de repede unde voia să ajungă. Ești sigur?” „Cum adică dacă sînt sigur?”, reluă Val întrebarea parcă temîndu-se ca nu cumva numele acesta să-l bage în vreo belea. „Eu cred că nu-l cunoști”, interveni în acel moment Ghiță, neluat în seamă pînă atunci. Val făcu ochii mari, vrînd parcă să întrebe de ce se amesteca în discuția lor neîntrebatul ăsta. „Nu cred că-l cunoști, pentru că nici el nu te cunoștea pe tine”. „De unde știi?” „Din simplul motiv că eu sînt Ghiță Domoleanu”. Momentul de perplexitate fu urmat de rîsul care accentua hazul întîmplării. Scopul însenării trebuia mărturist, reușita la examen trebuia sărbătorită, așa că vizita la Crinești era asigurată. Mai rămîneau stabilite detaliile.

Pînă la demonstrația de pe stadion Ghiță trebuia să-și asigure o ținută corespunzătoare. Nu se putea duce la Crinești, cum nici la teatru sau la vreo altă ocazie nu se ducea decât după ce, cu concursul prietenilor, ținuta era acceptată. De fapt el făcea ceea ce intrase în obișnuința tuturor. Cine pleca primul la spectacol alegea, ultimul culegea. Era fără supărare. Marele necaz al lui Ghiță era că, din cauza înălțimii, putea lua de la ceilalți doar cravata, căciula, șapca, cureaua sau orice obiect care nu ținea de statură. Una era să fie mîneca ceva mai lungă și alta era să ai mînecele pînă la cot. Dar totdeauna se găsea cîte ceva. Acum marea problemă era valiza, socotea Sandu. Cum să mergi acolo cu cufărul de nuiele? Așa că luă valiza de carton, aproape nouă, a lui Sandu. →

GHEORGHE MOLDOVEANU

Impresia trebuia să fie favorabilă; era în discuție mândria de student!

Drumul cu trenul pînă la Dorohoi, deși mai scurt decît cel pînă la Focșani, cu care era obișnuit, părea că nu se mai termină. Spre Focșani, aștepta stația Mărășești să se așeze la geam pentru a urmări cu privirea coama dealurilor de dincolo de Odobești, în căutarea unor locuri ascunse printre amintiri. Aici ochii nu se lipeau de nimic, deși dealurile de pe ambele părți ale liniei ferate ar fi putut atrage mereu atenția prin aspecte particulare, așa cum îl impresionase o bucată de vreme terenul sărătos ce părea că nu se mai termină. Ajuns, în sfîrșit, la Dorohoi, urmă traseul precizat de Val pînă la autogară și află că pînă la autobuzul spre Crinești era timp destul, așa că, după cumpărarea biletului, care află că nu-i asigură și loc în autobuz, fiecare descărîndu-se cum poate, o luă la pas pe străzile din apropiere. Ca să nu-l încurce, legă valiza ca pe raniță și o puse în spate. Cam atrăgea privirile, dar era mult mai simplu de purtat. Îl impresionă strada ce părea de centru, probabil Strada Mare de aici, compară el cu realitățile din Focșani, cum făcea mai de fiecare dată. Obligat de căldură, nu rezistă tentației de a-și astîmpăra setea cu o înghețată de la un colț de stradă, chiar dacă banii nu-i prisoseau. Acesta avea să devină un moment deosebit; pe oricine îl va întreba după aceea ceva despre Dorohoi, îl asigură că aici se mănîncă cea mai gustoasă și mai catifelată înghețată.

Călătoria cu autobuzul de la Dorohoi la Crinești avea să-l impresioneze nu mai puțin. Aglomerația peste așteptări nu-l mirase și nici faptul că nu prinsese loc. Aceeași situație era peste tot, ca și tipul de autobuz, rusesc, deloc promițător după cum arăta. Necazul fu că din înghesuiala de la urcarea în autobuz reuși să-și scoată valiza într-o formă care nu mai avea vreo legătură cu cea anterioară și nu știa cum îi va explica asta lui Sandu. La toată urma, era treaba lui, el insistase să o ia. Urcînd printre ultimii, avea avantajul că se oprise în față și putea privi peisajul. Așa observă că drumul ori urca, ori cobora, fără să-i îngăduie autobuzului să se aștearnă la drum. Și mai observă un lucru: șoferul nu ținea volanul într-o poziție anume, ci îl

mișca în permanență, cînd spre dreapta, cînd spre stînga, străduindu-se să mențină vehiculul pe șosea. Probabil că, obișnuiți cu acest mod de a conduce, călătorii nu-i mai dădeau vreo atenția, dar Ghiță aștepta cu înfrigurarea transformarea coborîșului în urcare, socotind că urcarea reduce posibilitatea apariției necazurilor.

După vreo jumătate de ceas de urcat și coborît, autobuzul opri în fața Sfatului Popular al comunei Crinești, unde aștepta Val, însoțit de un tînăr cam de aceeași vîrstă, un zîmbet tot, care îi fu prezentat: Liviu, fratele Celei. Amețit de mișcările volanului, Ghiță nu prea înțelegea ce i se spunea; grija lui era să-și fixeze privirea de-a lungul șoselei, ca să-și poată menține direcția de deplasare. Peisajul se continua; drumul urma pe coama unui deal, cu case înșirate pe ambele părți, iar dincolo de ele se profilau alte dealuri, pînă la care ulițele traversau alte văi.

În contrast cu acestea, gospodăria Cotarilor, la care se ajungea printr-o uliță laterală, era situată pe un platou întins, cu curte largă și grădină bogată. Semnele toamnei se vedeau peste tot, înainte de toate prin recoltele aduse de la cîmp. Neobișnuită îi părea atmosfera care domnea. Spre deosebire de vorbirea de acasă, repezită, cu cuvintele rostite pe ton ridicat, ca de harță, aruncate în mare grabă, încît sfîrșitul le era mai curînd închipuit decît priceput, aici totul era altfel. Val avea o statură scundă și era de așteptat ca și părinții să-i fie la fel. Mama lui, doamna Verona, era însă așa de puțină la trup și de firavă, că te întrebai cum poate face față solicitărilor din gospodăria țărănească, iar vorbirea îi era pe măsură, un fel de șoaptă sonoră, obligîndu-te să vezi că nici nu se putea altfel. Ordinea din toată gospodăria proba ordinea din sufletul oamenilor; totul făcut cu chiverniseală. Vinovatul nu era dom' Dumitru, cum îi zicea agentului fiscal întreg satul, încă neobișnuit cu cuvîntul *tovarăș*; el era toată ziua plecat într-ale lui, iar Toadiri, refugiat basarabean stabilit în gospodărie de la venirea în sat, în timpul războiului, și care, deși își încropise propria căsuță, continua să stea aici, ca unul de-al familiei, avea treburile lui.

În aceeași curte locuia sora doamnei Verona, mătușa Maria, oarba, așa îi zicea lumea. Așezată într-o parte

a curții, casa, învelită cu stuf și înconjurată cu prispă de jur împrejur, a mătușii, era moștenire de la părinți și mătușa o întreținea singură, cum singură își purta de grijă. Avea nevoie doar să i se aducă în casă sau în pod cele de trebuință. Asta intra în atribuțiile lui Toadiri, cînd Val nu era pe acolo.

Veșnic zîmbitoare, nepreocupată să-și ascundă dinții, prea mari pentru fața ei puțintică, doamna Verona își ospătă musafirul cum știa ea mai bine și nu era lipsită de știință. Cereea doar un lucru: să mănînce tot ce îți pune în față. Altfel însemna că nu-ți place și, chiar dacă nu spunea nimic, vedeai cum zîmbetul i se ofilește.

Odată masa încheiată, Ghiță îl rugă pe Val să-l conducă la familia Fluieraș, dar la ieșirea în curte observă că doamna Verona lovea în grămada de fasole coborîtă din car cu un instrument format din două bețe, unul mai lung și celălalt mai scurt, legate cu un lîntug. Comparînd cu furca pe care el o folosea acasă pentru trebușoara asta, instrumentul îi părea lipsit de eficiență. Una e să lovești din puteri cu furca ridicată deasupra capului și alta e să lovești cu un băț atîrnat de altul. Val sărise deja să-i ia mamei instrumentul din mînă, iar Ghiță, mînat de curiozitate, ceru să încerce și el. „Eu îți dau, numai că s-ar putea să te pălească“. „Cum adică? Îl ridici și lovești“. „Nu-i așa. Mînuirea îmblăciului se face cu schepsis. Îl ridici numai cît trebuie, că altfel te pocnește“. Și Ghiță avea să se convingă repede că așa era. Folosirea îmblăciului presupunea nu forță și mișcări prin care capătul adăugat celui din mînă să ajungă deasupra capului, ci să rămînă mereu deasupra grămezii în care urma să lovească. Forța era înlocuită de frecvența și precizia loviturilor și treaba se făcea mai repede decît cu furca. Cei doi s-au rînduit la mînuirea îmblăciului pînă ce fasolea din car devenise curpeni. „Ei, acum ne spălăm și mergem, hotărî Val. Nu de alta, dar oamenii aceia or fi îngrijorați și ne-or da dispăruți“. Abia terminase de spus cînd Liviu își făcu intrarea în curte, anunțînd că nici o întîrziere nu se mai admite din acel moment fără să fie aspru sancționată.

Avertizat de Cela în privința atitudinii părinților săi față de vizita ce urma, Ghiță își făcea tot felul de probleme. Se vede că și Val →

fusesse pus la curent, căci pe drum ținu să-l liniștească: „Să știi că părinții Celei nu-s chiar răi, cum crede ea. Sor-mea e mai mult fricoasă“. Nu-i zicea nici o dată altfel decât *sor-mea*, rezolvînd astfel problema formulei de adresare la adresa surorii, cu mult mai în vîrstă, dacă în vîrstă poate fi considerată o femeie ce nu împlinise încă patruzeci de ani. Formula o folosea chiar în adresarea directă, *sor-mio*. „Mai important ca toate, noutățile nu-i inspiră încredere. Așa-i ea și o să trebuiască să te împaci cu ideea. Nu știu cum e pe la voi, dar la noi perioada cînd pămîntul era lucrat doar pentru cotele care plecau dincolo de Prut ne-a cam asprit. Cum salariul cumnatului nu ajungea pentru familie, a fost nevoită să să-și caute și ea slujbă. O vreme a fost secretară la școală, iar acum e casieră la cooperativă, cu un salariu vai de mama lui. Dar se cheamă că e salariată și pentru asta trăiește cu groaza că ar putea da greș cu banii“.

Cele auzite nu avură darul să-l liniștească și, mai ales cînd observă că despre tatăl Celei nu spunea nimic, teama crescuse. „Despre domnul Fluieraș știu doar că e învățător, încercă Ghiță să afle ceva și despre bărbatul în a cărui gospodărie urma să ajungă“. „Așa-i. El e mai puțin spăimîntos, e mai învățat cu lumea, mai ales că a avut multe de tras. Să fii dat afară din partid după ce te-au înrolat aproape cu forța nu-i ușor“. „De ce să-l dea afară“? „Simplu. Pentru că, pe cînd cu epurările, se ceruse excluderea din partid pentru unul din colegii de cancelarie, dintre pușinii profesori calificați; probabil că încurca pe cineva. Dom' Ghiță s-a ridicat să-l apere, pentru că chiar era un profesor bun și își făcea bine treaba; rezultatul a fost că la excluderea colegului s-a adăugat și excluderea lui pentru că nu înțelegea rolul luptei de clasă și pactiza cu dușmanul. Și așa a rămas. El e învățător calificat, dar, angajat ca profesor la gimnaziu, pentru că școala are nevoie de profesori, e suplînitor, așa că postul e nesigur. De altfel ce e sigur? Teama. Ăsta-i cuvîntul de ordine“. Trăind cu propria teamă, Ghiță începu să se teamă și de modul direct al lui Val de a aborda probleme despre care lumea prefera să tacă.

Cînd au ajuns, soarele săruta coama dealului de peste valea spre

Livia Balu, „Cocoșul de Hurez“

care dădea gospodăria familiei Fluieraș. Cu fața spre apus, singura opțiune pe care o terenul o oferise constructorului, căci în spate se afla dealul din care într-o vreme uitată se rupsesse porțiunea de teren pe care se afla, casa oferea o perspectivă minunată asupra lumii și, înainte de toate, liniște și siguranță sufletească.

În holul dintre cele două camere, după modelul casei tradiționale românești, se ajungea de pe prispa destul de înaltă, necesară pentru echilibrarea diferenței de nivel dintre fața și spatele casei. Fură invitați în camera dinspre sud, foarte largă și foarte bine luminată, în mijlocul căreia masa aștepta să i se dea importanța cuvenită. Odată prezentările făcute, doamna îi făcu semn Celei și amîndouă dispărură în hol. Ghiță nu-și putea lua ochii de la stăpînul casei. Încă tînăr, cu părul alb colilie, ce-i încadra fața ușor măslinie, sau poate doar bronzată, sporind contrastul cu ochii deschiși la culoare, avea o distincție aparte, iar ridurile adînci păreau a spune povestea unui om cu care viața nu fusesse tocmai blîndă. Temîndu-se ca privirea prea insistentă să nu devină jenantă, Ghiță o plimbă prin odaie și atunci văzu că deasupra mesei atîrna o lampă nefiresc de mare, cu sticla înconjurată de o ornamentație ciudată. Observînd atenția acordată lămpii, amfitrionul se simți dator să explice că aceasta, obținută cu mare dificultate, producea nu numai lumină, ci și curentul necesar aparatului de radio, satul nefiind încă electricizat. Abia acum deveniră vizibile și firele care plecau de la lampă spre tavan, după care li se pierdea urma.

Val își asumă de la început rolul de creator de atmosferă, așa că atacă fără să aștepte vreun moment mai

potrivit: „Dragă cumnate, dacă nu aflaserăți de la Cela, sigur acum știți de la Liviu de vizita din seara asta. Așa că eu mă așteptam să găsim pe masă ceva țuică, sămîntă de vorbă“. „Apoi ăsta-i necazul. Știam că pe tine țuica nu te preocupă, așa că m-ați prins nepregătit. Din țuica pe care o am, ție ți-aș putea da, nu și oaspetelui; e cam mucegăită“. „Și ce-are dacă-i mucegăită? Să fie pe masă“! Zîmbind a rîdere, dom' profesor făcu semn lui Liviu să dea curs cererii, iar acesta se ridică rîzînd și dispăru în hol. Cu ochii mari de mirare, Ghiță încerca să înțeleagă cum vine asta cu țuica mucegăită. Lui Val nu-i trebui mult să priceapă stînjeneala prietenului și ținu să-l liniștească: „Lasă, c-o să-ți placă. Ai să vezi. Pentru mine țuica mucegăită e cea mai faină“. Fu rîndul amfitrionului să se amuze.

Din hol se ivi Liviu cu sticla cu țuică și tava cu păhărele, urmat de Cela și mama ei, cu platourile cu bucate. Oricît de aspre ar fi vremurile, nici o gospodină nu ar accepta să nu ofere oaspetelui ce are mai bun, importantă fiind capacitatea de a valorifica ce are la îndemînă, destoinicia și priceperea. După bucatele așezate pe masă părea că din gospodăria Fluierașilor nu lipsea nici una, nici cealaltă. Comanda era luată acum de doamna Fluieraș: „Măi bărbate, numai la crîșmă bei fără să mîncîci. Iar aici nu-i crîșmă“. „Dar vorba că mîncarea-i fudulie, băutura-i temelie e valabilă oriunde“. „Vrei să te dai mare băutor în fața domnului. Ce fel de băutor ești tu dacă ți-a mucegăit țuica“?

Se așezară toți la masă. Ghiță se nimeri între Liviu și Val, iar Cela între părinți. Privind-o, Ghiță se simțea nespuns de norocos. Cela, între frumusețea netrucată, lipsită de orice farduri, a mamei, pentru care ar fi putut fi invidiată de femei mai tinere, și distincția tatălui. Nimic provocator, totul așezat și calm, într-o minunată atmosferă familială. Glumele erau în seama lui Val, cu atenția acordată în primul rînd *sor-mii*, formula preferată pentru evitarea oricărei posibile încurcături din comunicare din cauza diferenței de vîrstă.

Răspunzători de această întîlnire, Cela și Ghiță erau cei mai stînjeniți, întîi că toate privirile, direct sau pe furis, erau îndreptate spre ei, apoi pentru că fiecare se temea ca nu →

cumva Ghiță să spună sau să facă ceva nepotrivit, care ar fi putut stârni nemulțumiri, și efectul vizitei să fie contrar celui așteptat. Cam slobod la gură, de obicei, Ghiță trecuse în cealaltă extremă. Urmărea orice mișcare a gazdelor și fiecare reacție la ceea ce spunea, căci de făcut nu prea făcea; nu prea se înghesuia la mîncare, iar la băutura nici afît, riscînd astfel să pară prea pretențios, mai ales că doamna Fluieraș insista mereu să ia din masă, iar de la doamna Verona învățase că refuzul de a mîncă tot ce ți se pune în față era jignitor pentru gospodină. Cela se mișca permanent între masă și bucătărie, astfel ca mama să nu se simtă prea aglomerată de sarcini, dar nu pierdea un moment din vedere mișcările din jurul mesei.

Cînd domnul profesor ceru permisiunea să iasă, să-și aprindă mult așteptata țigară, fu urmat afară de mai toată lumea. Ghiță răsuflea ușurat. Oricum ar fi fost, afară se simțea mai în larg, depășea statutul vietății prinse în insectar. Sentimentul eliberării din chingile atentei observări lăsa locul bucuriei pe care i-o provoca spectacolul nocturn. Casa copilăriei lui era pe malul Milcovului, era obișnuit cu apa, cu susurul ei, dar și cu zgomotul provocat de involburarea apelor crescute. Aici era cu totul altceva și în acesta privință. Prezența pîrîului din vale era doar bănuită, trădată de orăcăitul broaștelor, care, în irizările razelor lunii, păreau a se adresa covorului de stele care spuzeug cerul. Era răsplata binemeritată de încununare a unei zile cu bucuria zbuciumată.

A doua zi trezirea fu de dimineată, dar la ieșirea în curte Ghiță constată că gospodarii erau deja marcați de muncă. Peste tot, gîndi el, lumea satului e la fel; ziua se întinde din zori în noapte. Folosindu-se de un băț, doamna Verona se străduia să adune în țarc niște pui de curcă, puși pe contre; cînd simțeau apropierea pericolului, în loc să fugă de teamă, ei se tufleau¹⁶ la pămînt, iar cînd urmăritorul se apleca să-i prindă, țîșneau pe neașteptate. Tăunjăriul, cum îi zicea bățului, mai mult o încurca decît să o ajute. Cu un dram de ajutor din partea tinerilor problema se rezolvă. „Acum, dacă m-ați ajutat, vă meritați mîncarea“, spuse gazda în

loc de mulțumită. „Îmi pare rău, dar trebuie să refuzăm. Am fost invitați încă de aseară să luăm masa la sor-mea și a rămas că mergem“. „Treaba voastră. Omului poți să-i iei, nu poți să-i dai cu sila. Nu-mi rămîne decît să vă urez zi plăcută“.

În lipsa părinților, plecați la slujbele lor, Liviu își luase în serios rolul de gazdă, mereu atent față de Ghiță și caustic cu sora, căreia se vedea că are a-i plăti ceva polițe, ceea ce pe Val îl amuza grozav; știa că de regulă nu prea sufla în fața surorii sale. Marea bucurie, neascunsă în vreun fel, a gazdelor era să prezinte lumea ce se deschidea de pe dealul din spatele casei. Și aveau de ce. Peisajul părea scos dintr-o ilustrată sau un tablou semănătorist. Dincolo de pîrîul pînă la care cobora dealul pe care de aflau se ridica dealul pe care cu o zi înainte oprise autobuzul. Se putea ușor identifica biserica, lîngă care erau școala și sfatul popular, iar peste drum căminul cultural. Privirile puteau trece în revistă aproape toate gospodăriile, pînă la ieșirea spre pădurea parte cîndva din vestiții codri ai Herței, secționați după război de granița prin care cea mai mare parte a țîntului Herța trecea în stăpînirea marilor prieteni de la răsărit. Dincolo de dealul bisericii se profila Măgura Ibăneștilor, care dădea primul semnal al apropierii iernii; cînd ploaia de la Crinești sau Ibănești se transforma pe Măgură în zăpadă însemna că iarna dă țîrcoale. În spatele dealului pe care se aflau se ridica un altul, dealul Dămilenilor, a cărui coamă era dominată de parcul cîndva proprietate a școlii profesionale din sat, întemeiată din inițiativa și pe pămîntul unor gospodari mai înstăriți ai locului. Dacă s-ar fi întîmplat acolo o baliză topografică, ochii ar fi putut lesne cuprinde terenul de jur împrejur. Așa, lăsa loc închipuirii să completeze peisajul după spusele cunoscătorilor.

După atmosfera relaxantă din timpul dimineții, masa de prînz aducea din nou încordarea provocată de îngrijorarea lui Ghiță, pe de o parte, și a Celei, pe de alta, motivată de aceeași teamă: nu cumva Ghiță, cam dintr-o bucată, să spună ceva nepotrivit. Era încă un motiv să fie mereu lîngă mama; pe lîngă că o ajuta, era mereu acolo și, știindu-și mama mai interesată de comportamentul oaspetelui, putea

interveni oricînd situația o cerea. De la un timp observă că mama, fără să-și piardă interesul față de oaspete, nu era și pricinoasă și găsi momentul să i-o spună și lui Ghiță, avertizîndu-l însă că atenția nu trebuie să scadă cumva.

Nimeni nu aducea în discuție motivul prezenței lui Ghiță la Crinești. Lui Ghiță îi convenea; altfel ar fi trebuit să dea explicații și asta nu-i plăcea. Una era să spună ceva despre ai lui, despre preocupările lui de student și alta să explice ce căuta în casa oamenilor, evident pentru oricine fiind că Val folosea doar ca pretext. Fie evidentă, fie neluată în seamă, pricina rămînea în aer, atîta timp cît cererea în căsătorie ar fi trebuit rezolvată de împričinați și nu fusese.

Seara țîrziu, după încă alte tablouri cu lună și orăcăit al broaștelor, Ghiță își lua rămas bun de la gazde. Știa că era preferabil să plece mai devreme decît prea țîrziu. În camera lor din cămin era scris mare pe o coală de hîrtie, ușor vizibilă din toate colțurile camerei: *omul vine, stă ce sta, dar mai și pleacă*. Spre surprinderea lui, la plecarea doamna casei îi puse în mînă o sacoșă: „Pentru drum, maică, pentru drum“. Carevasăzică, gîndi Ghiță în timp ce încerca să refuze și să mulțumească pentru momentele plăcute petrecute împreună, impresia nu fusese de tot rea, dacă îi dădea și mîncare pentru drum și nu lăsase asta în seama mamei lui Val. Sau era doar un fel de a-i arăta drumul, să scape dîndu-i de mîncare?

A doua zi dimineată, cu autobuzul care îl adusese la Crinești, Ghiță se reîntorcea la Dorohoi. Prima lui grijă fu să refacă mental traseul, cu fiecare coborîre reușită dacă șoferul izbutise să-și păstreze mașina pe șosea. Avea să constate repede că refacerea traseului fusese inutilă; autobuzul luase un alt traseu. Tot cu urcușuri și coborîșuri, dar altul. Privi la fețele oamenilor, dar nu descoperi vreo urmă de grijă pentru reușita călătoriei. Se obișnuiseră să se lase în seama șoferului, care conducea un autobuz nesigur, dar bun așa cum era. Altul, de unde? Nu era de ales. La căruță nu se puteau întoarce. Gîndindu-se la sine, constată că și el făcuse alegerea. Cu Dumnezeu înainte!

¹⁶ A tufli, „a trînti“.

Cai verzi

Țandără sărită-n geam
din tăișul securii,
fiu legitim al gurii
din neam în neam.

Bat nuci în pereți,
salt în șa pe cai verzi,
colind nopțile zăpezi
troienind tinereți.

Povara

Ascult pământul.
Aud iarba cum crește
căutând lumină,
cum mugurii soarelui răspund,
cum pasărea se întoarce la cuib...

De lumină m-aș prinde,
ciocârlie dacă aș fi, cerul să ating,
albină dacă aș fi, florile mărilor
le-aș înflori,
mi-aș lega, furnică dacă aș fi,
de sânge povara, în galerii,
servitor al reginei;
flutură dacă aș fi, clipa dată
în zadar să nu-mi treacă
m-aș grăbi s-o trăiesc
în inima luminii
zborul să-mi scald,
de-aș fi.

E primăvară. Trupul
mi-l acopăr precum salcâmul
își împodobește iubirea cu florile sale
și ies noaptea,
flutură în raza lunii.

Destin

Deschisesem ochii sub zodii
norocoase,
umbră în carne și oase.
În roz – tinereți de ținut minte –
visuri trăite cu tot ce zboară,
cartușiere descărcate-n invidii,
pieile palmelor lăsate pe rame,
furtuni, în pahare, pe-nchipuită mare
către frumoasa cinica Circe
și fratele Arthur și tatăl Merlin
pânze cu dorul de țarmuri
am împovărat catarge.
Pe o părere am jucat singura carte,
poturi grase am lăsat pe mese,
cețuri am tăiat să văd unde calc.
Buturuga din cale m-am opintit să
răstorn
norocul spart să-l păstrez întreg,
semnul lăsat
l-am urmărit să știu unde mi-e casa,

ca-n cinema, în orașe, am bătut
trotuare,
viață cu de toate pe treceri între
semafoare,
de azi pe mâine, riscând pe traversări,
din aniversări în aniversări,
culcat târziu, sculat devreme.
Zile sub soare, nopți, după jaluzele.

Pe cer, steaua între stele.

Lebăda

Poemul tace
între trestii
întrebări pe oglinzi,
rătăcite tăceri,
nuferi timizi,
din zori în amiezi,
din amiezi, spre orizont,
amurguri târzii.
În urmă, puii,
puncte de suspensii,
alți pui vor mai fi...
Lunateca umbră,
cântec îngână.
Aripi molatic vâslesc
pe cer vălurit,
coborât printre pești -
luceferi plutitori.
Ascuns pe după umbre,
poemul – nufărul alb
cu rădăcini în trestii -
visează. Întrebări
scot capul din oglinzi.

Cel ascuns

Mă caut
din uimiri în uimiri,
după urme în umbre.
Mă găsesc altul, unul
care se asunde de el.

Mă caut,
altul de mine
m-ascunde,
altul se ascunde în mine.

Trec fără să știu cine sunt.
Ca să mă pot inventa
îmi imaginez.

Pipăi
realitatea
în care locuiesc.

Să poată trece

Trimite-mi o boare
deșertului
din tălpi până sub pleoape

cum nisipul viața
curge în clepsidră
spre steaua
unde timpul
așteaptă adierea
să poată trece.

Doar închipuirea

M-am aplecat,
ca peste marginea
fântânii părăsire,
peste sufletul meu.
Lumini spre întuneric,
adânc în beznă
amintirile
răzbat tot mai greu,
până când doar
închipuirea
le mai poate vedea.

Corabia

Corabia lăsată de tata
pe apa Sâmbetei s-a dus,
ea curgătoare, a curs...
De la far, mi s-a spus
că a fost văzută rătăcind spre apus,
de-acolo, de-atunci, nici un gând.
A fost o boare cum că-n furtuni,
de noroc a fost purtată
spre orizont, după soare,
la întâlnire cu cerul,
împreună cu norii,
să înnoade năluciri,
zile și nopți sperând adieri,
când apusul sângera pe chindii,
gemând de dor în docuri,
de-i luau pânzele apă,
și se-aclecau
catargele sub păsări
cu nori pe aripi.

IOAN GROȘESCU

"Fratele e pururi frate"

Întâlnire cu academicianul-poet Valeriu Matei

Așa cum spunea Nicolae Băciuț, Valeriu Matei este actualmente "autoritatea culturală Nr. 1 a Basarabiei". Luptător pentru românism și unire a Basarabiei cu România, și asta încă din perioada sovietică, Valeriu Matei are o biografie profesională, culturală și politică fabuloasă, imposibil de prins, în toată dimensiunea ei, într-un articol rezonabil, biografie care de multe ori a atins tragicul, în ceea ce-l privește. (De exemplu, acesta a refuzat să debuteze editorial în condițiile în care i se ceruse de către regimul sovietic "cel puțin o poezie" care să se încadreze în "temele majore". În anul 1983 a fost exclus de la doctoratură "pentru antisovietism și naționalism", deși absolvise cu *Exceelență* Universitatea de Stat "M. Lomonosov" din Moscova, Facultatea de istorie, secția etnologie, cu o lucrare despre Valoarea istorico-etnologică a operei lui Nicolae Milescu Spătarul. A fost inclusiv agresat fizic pentru convingerile sale românești etc).

Ulterior, după deschiderea din 1987 și câștigarea Independenței Republicii Moldova, Valeriu Matei a fost deputat în Republica Moldova, apoi reales, devenind Vicepreședinte al Parlamentului (1998) și Președinte al Comitetului de Cooperare Republica Moldova – Uniunea Europeană. De altfel, a fost autorul principal al Declarației de Independență a Republicii Moldova față de imperiul sovietic, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27 august 1991. A fost unul dintre liderii Alianței pentru Democrație și Reforme, care a format Guvernul. A fost printre protagoniștii evenimentelor de la Uniunea Scriitorilor din Moldova (1987), care au început Mișcarea de Renaștere Națională.

Ca și scriitor, Valeriu Matei a publicat numeroase volume de poezie, teatru, nuvele, materiale istorice, primind numeroase premii la festivaluri naționale și internaționale. Iată câteva titluri de volume de versuri: *Stălpul de foc* (1988), *Somn*

de lup (1990), *Moartea lui Zenon* (1994), *Dimineața marelui oraș* (2003), *Orfeu și singurătatea* (2003), *Grecia imaginară* (2003), *101 poeme* (2009), *Elegiile fiului risipitor* (antologie, 2010), *Cafeaua din paharul iubirii* (2011), *Cruciada balcanică* (antologie, 2013), *Pietre albe, pietre negre* (C.D. cu versurile sale interpretate de actorul Nicolae Jelescu, 2013), *Ecuatiile disperării* (antologie, 2015). A publicat cărți și de altă factură: *Peregrinările și suferințele spătarului Neculai din Milești* (nuvelă istorică, 1988), *Pactul Ribbentrop-Molotov și consecințele sale pentru Basarabia* (în colaborare cu V. Vărațic și I. Șișcanu, culegere de documente, publicate în lb. română, rusă, engleză, franceză, 1991), *Itinerar. O figură emblematică a culturii românești-Mihai Cimpoi* (eseu, 2012), *Taina care apără poetul* (aspecte ale vieții și operei poetului Grigore Vieru, 2015).

I s-a conferit în România: Medalia Mihai Eminescu (2000), Marele premiu Nichita Stănescu de la Ploiești pentru Opera Omnia (2002), Ordinul Național "Steaua României" în grad de Comandor (2004), a fost ales Membru de Onoare al Academiei Române (2011), a fost decorat de Președintele Republicii Moldova cu Medalia "Mihai Eminescu" (2014) etc. Este în prezent director al Institutului Cultural Român "Mihai Eminescu" de la Chișinău.

Toate acestea au fost argument solide pentru a premedita o întâlnire cu marele patriot și scriitor român de peste Prut. Vinovați, în cel mai bun sens al cuvântului, de întâlnirea de la Reghin, din după-amiaza zilei de 14 aprilie 2018 au fost: Primăria Municipiului Reghin, Biblioteca Municipală "Petru Maior" din Reghin și Direcția Județeană pentru Cultură Mureș.

Nicolae Băciuț și Sorina Bloj au fost cei doi amfitrioni prezentatori ai întâlnirii, acestora adăugându-se ulterior Primărița de nota 10 a Reghinului, d-na ec. Maria Precup.

Înainte de a da cuvântul invitatului, Nicolae Băciuț a vorbit și de femeile puternice din "spatele" acestuia, d-na Claudia Matei (soție), prezentă în sală, care a și spus câteva cuvinte, și Mușata, fiica lor, de asemenea scriitoare.

După prezentarea de început, Nicolae Băciuț a conferit invitatului o **DIPLOMĂ DE EXCELENȚĂ**, din seria "10/100" din ANUL CENTENAR, diplomă care a mai fost acordată și altor personalități care excelează în domeniul lor de activitate: d-lui acad. Ioan Pop - Aurel, proaspăt Președinte al Academiei Române, d-lui prof. univ. dr. Mihail Diaconescu etc.

Intervenția d-lui Valeriu Matei a avut trei părți. În prima parte a vorbit despre **Contribuția basarabenilor la Marea Unire**, cu multe fapte întâmplare în cronologia lor și, desigur, cu protagoniștii acestora. Dincolo de personalitățile știute și mai puțin știute, care au făcut posibilă la 27 martie 1918 unirea Basarabiei cu România. a vorbit despre "generația basarabească a unirii", apărută din "rezistența basarabească față de țarism" și din "școala basarabească românească constituită în condiții de ostilitate", în condițiile în care "imperiu țarist era un imperiu care te sufoca". "Această generație a reușit să facă și alegeri, constituindu-se Sfatul Țării, ales pe baze democratice largi". →

RĂZVAN DUCAN

"Basarabia a trebuit să ardă niște etape după unire și a ars foarte rapid". A vorbit și despre Basarabia sovietizată: "Istoria Basarabiei a fost prohibită", "Basarabia a fost transformată în poligon experimental"; "Cel mai diabolic regim instalat de sovietici a fost în Basarabia"; "În Basarabia a fost cel mai mare procent de deportare (în special români basarabeni) și de aducere a altor populații (ruși, ucraineni, găgăuzi, nemți etc.)"; "Mulți au fost nimiciți că și-au iubit țara". La propunerea domniei sale, s-a păstrat un moment de reculegere pentru generația basarabească care a pierit pentru idealul unirii.

Al doilea moment a fost cel al poeziei proprii și a cântatului, dl. Valeriu Matei având o voce surprinzător de frumoasă, deconspirată de același Nicolae Băciuț. Academicianul-poet a recitat (sau citit) poemele: *Ecolul, Ai grijă, Frumoasă ca o trestie-n lumină, Povestea calului bătrân, Aporia vieții și a morții, Somn de lup, Numărătoarea dacului nobil, Poetul în templul poeziei* (poezie dedicată poetului lui Ion Alexandru), *Înflorit-au cornii* (poezie dedicată poetului Cezar Ivănescu), *Să fie viață, Psalm în ziua de Înviere, Imnul lui Mihai Viteazu, Epistola de la Sarmisegetuza*.

Al treilea moment a fost cel dedicat, după cum a spus "celui care e și va rămâne Sfântul Limbii Române, poetul Mihai E-minescu". A citit poezia proprie *Dor de Eminescu*, recitând apoi superb *Scrisoarea I* și *Scrisoarea III*, a inegalabilului Emin, iar "la mijloc" poezia *Se bate miezul nopții*, ca un posibil echilibru, așa cum a făcut și Titu Maiorescu, care a pus-o, în 1883, la mijlocul volumului *Poesii* de Mihai Eminescu, din același motiv, probabil. În final, a cântat *Kamadeva*, acompaniat fiind de cei peste 200 de spectatori din sală.

"Să trăim emoția până la lacrimi" a spus d-na Maria Precup, primarul

Municipiului Reghin care a acordat invitatului o Diplomă de Excelență, o Diplomă de Excelență fiind înmănată și lui Nicolae Băciuț. Dl. Valeriu Matei a primit o Diplomă și de la dl. Mircea Dorin Istrate, președintele județean al Ligii Scriitorilor. Cuvinte de mulțumire a avut parte invitatul și din partea harnicului publicist reghinean, Florin Bengean, dar și a scriitorului Ilie Șandru de la Toplița, care i-a dăruit ultima sa apariție editorială, cartea *Basarabia, iarăși și iarăși*.

Subsemnatul, am dăruit d-lui Valeriu Matei, o eșarfă tricoloră cu mult galben auriu, culoarea noastră națională, înfășurând-o personal pe după umerii acestuia.

A urmat un program de cântece și dansuri populare unde protagoniștii au fost grupurile "Ștejărelul" și "Vatra satului" din Reghin și "Coronița de la Solovăstru. Din Bucovina, de la Cernăuți, a venit și s-a manifestat un grup vocal de copii, intitulat "Perla", grup condus de Iurie Levcic. A fost pur și simplu o încântare să-i vezi și să-i auzi! Dacă manifestarea a început prin intonarea Imnului Național al României, ea s-a încheiat cu cântece religioase, cântate de întreaga prezență, sub genericul "Cu noi e Dumnezeu"! S-au ciocnit ouă roșii, fiind sărbătoare, și s-a servit câte o felie de cozonac, de către toți cei din din sală, grație organizării de excepție, unde vioara întâi a fost aceeași Sorina Bloj.

Dl. Valeriu Matei a mulțumit organizatorilor pentru căldura cu care a fost înconjurat la Reghin, a mulțumit d-lui Nicolae Băciuț, cel pe care-l cunoaște de 30 de ani și a acordat cu generozitate autografe, pe cartea sa "Ecuatiile disperării", pusă la dispoziție publicului doritor.

NEGURI

strivit la țărnul mării orașu-i ca un pat unde noaptea se culcă să-și pipăie trupul ei negru, puternic și lat prin care nu mai flutură aripe,

cad istovite-i neguri cu cerul pe frunte, găurite de zborul stelelor moarte, și-n apele-naltului, plumburii, neștiute privirea oarbă vor să și-o scalde,

spre orice fereastră bezna aruncă o plasă

catifelată cu vâl de nesomn - în ochiurile-i reci timpul și-ndeasă orele-ascuse-n altarul din dom,

speranțe strivite în ringul tăcerii, zgura durerii în veac neîmplinit, lăncedă noapte pe culmile zării în orașul negru, strivit

1986

SEMNE

Orașul acesta e ca un cimitir în care defuncții s-au răscolat împotriva legilor morții.

Printre lăzi de gunoi și depozite de rachiu
trec grupuri de bărbați și femei,
bătrâni astmatici și copii îmbătrâniți
fără de vreme
în căutarea sticlelor goale,
în așteptarea unui viitor luminos.

Ziduri cenușii,
mirosuri care provoacă-amețeală,
zdrențe fluturând la balcoane,
arborii ca niște cruci în putrezire
și tramvaiele alunecând pe lângă morminte -
acesta-i orașul în care locuiesc -
piatră fără memorie,
înscripții terse de ploi și de vânturi,
păsări care au uitat zborul
și vitrine în care
foamea face apel la opinia publică.

Doar când noaptea-și desfășură
drapelele negre
viața palpită prin cămările scunde
într-o frântură de cântec,
în chiote pline de disperare,
într-un răs de damnat.

Semn că ziua de mâine mai are o șansă.
Semn cert că Judecata de Apoi
încă n-a venit.

1987

VALERIU MATEI

Scrisoare către un frate român

Ca să-ți răspund la întrebarea: Care-i diferența între acum și **“Pe vremea când umblam pe jos...”** din poemul unui autor necunoscut, aș putea spune că e mult de-atunci și, totuși tema e atât de actuală!

În 1979, după șase luni de stat în lagăr în Italia, la Trieste și Latina (orașul lui Mussolini), lângă Roma, m-aș fi întors acasă și erau mulți ca mine care am descoperit că occidentul nu este cu adevărat libertate. Doresc să vă spun că din 2000 de refugiați, cel puțin jumătate sunt niște ființe extraordinare pentru că au reușit să treacă prin filiera filtrelor comuniste de frontieră. Nu este ușor să decizi între viață și moarte sau distrugerea fizică pe viață dacă ești prins, că din punct de vedere social ești pe viață pătat, proscris. Iar cealaltă jumătate au ajuns acolo cărați de alții, unii criminali, alții agenți infiltrați și mulți tolomaci care nici nu știu de ce și cum au ajuns acolo. Vestul este o mașină extraordinar de bine organizată care controlează și exploatează omul la maximum, transformându-l în vierme sau, mai nou, compar toate orașele mari cu "Găinării", ferme de găini care înghesuie nu fac altceva decât să producă și să consume 24 de ore. Zic 24, pentru că oamenii dorm câte 4-5 ore pe noapte și chiar atunci când dorm lucrează și în vis la bandă rulantă. Consoarta mea pune capace la cutii pe linia de asamblare, iar noaptea, în pat, prin somn își mișcă mâinile, săraca lucra continuu. În fabrică, în România se transpira cu apă, în vest cu sânge, capitalistul știe să scoată tot din tine și te plătește după lege.

Astăzi pot spune și demonstra că în comunismul copilăriei și tinereților mele de până la 26 de ani când am trecut fraudulos granița din curiozitate și pentru aventură în vest, am fost mult mai liber și am putut să am experiența creației divine. De fapt, pentru asta suntem aici, pe pământ. După ce îmi plăteam tributul de șase ore, că atât se lucra la exploatarea uraniului și tot atât la școală ca elev eram apoi liber să fiu EU, să-mi creez lumea și universul meu. Să cutreier toate văile și munții Banatului, să mă joc în natură cu jucării făcute din

natură, pentru că eram sărac și nu aveam bani pentru jucării, pe care le priveam doar prin fereastra librăriei. Faptul de a nu avea poate fi criticat și folosit ca justificare să nu-ți placă perioada comunismul, însă poate să fie un beneficiu mult mai mare în construirea caracterului și descoperirea stării tale creative. Or fi fost crime și violențe la intrarea comunismului în țară pentru că așa se întâmplă la orice schimbare de regim, însă ele se epuizase în 20 de ani, deci eu nu le-am prins. La căderea comunismului în '89 s-au produs tot atâtea crime și chiar mai multe. Eu consider plecarea a 5 milioane de români să trăiască în diaspora tot crima se numește. Știu că 1% din ei rămân ca și mine conectați la țară și participă la evoluția ei, însă 99% o ignora și încet, încet se integrează în locul unde s-au așezat, rămânând doar cu umbra dorului, ei și urmașii vor fi asimilați.

Am vizitat 18 țări și nu am văzut libertate așa cum a existat și există în țările comuniste, în țările sărace, unde din cauză că nu există forma modernă de exploatare și deci nu ești preocupat de existență așa cum ești forțat în sistemul materialistic și de consum, ai timp să te descoperi pe tine și pe cel de lângă tine. Dovada e că în India, unde sunt cei mai mulți săraci din lume sunt dezvoltate cele mai multe filozofii de viață. La fel și în săraca China.

În America și în tot vestul se crează un univers al ciripitului și lătrărilor continuu în interiorul acestor cetăți de beton și sticlă și, mai nou se retrag în lumea virtuală a internetului. Omul iubește mai mult și devine un adict al lumii artificiale. Nu mai vorbesc că această nouă filozofie a "Just on time", de a trăi doar azi, și în prezent îl face să distrugă totul în jur fără ai mai păsa de lumea de mâine, plus distrugerea sistemului de

educație făcut intenționat de cei de la putere ca să controleze mai ușor masele, de ai ține pe loc din drumul trezirii și creșterii lor spirituale, ajută la iresponsabilizarea globală și distrugerea mediului. Dacă nu începe războiul suntem oricum direcționați spre dispariție din neglijență și nepăsare. Mâncăm tot felul de tâmpenii, devenim egoiști și sterili și iată-ne fără urmași.

Sub deviza "ești liber și faci ce vrei" se ascunde lanțul robiei pus în gâtul individului; dacă ai bani cumperi ce vrei și plătești toată viața. Casa, mașina și alte obiecte necesare funcționării în sistemul consumerist care îl orbește pe om și nu mai are timp să realizeze cine e. Totul e atât de bine organizat încât atunci când sistemul descoperă un surplus de bani la tine are scule în tolbă să ți-l ia printr-o amendă, să zicem, sau mărirea taxelor. Omul se trezește și începe să învețe să fure prin calculator și începe să aibă tot așa cum aveau cei care furau în comunism. Și-așa ești toată ziua și noaptea preocupat să faci bani încât nu îți cunoști nici măcar vecinii! Eu, în România cunoșteam toată localitatea plus satele din împrejurimi. În cazul în care mă apuca noaptea, puteam să dorm la oricare dintre ei. Nu și în occident!!! Aici și copiii sau părinții se plătesc unii pe alții pentru servicii ca să învețe să consume, cumpere și vinde de mici, cam așa cum îi învățăm noi pe copiii noștri să bea pălincă de mici cu cana. Toată lumea în vest mănâncă și se îmbracă de la televizor. Dacă se întrerupe curentul, jumate din ei mor că nu știu ce să mănânce. Sistemul știe asta și îi ține mereu terorizați prin doze zilnice de frică.

În România, după șase ore de școală, în loc să-mi fac temele date de profesor, umblam pe dealuri până în noapte și mă jucam cu alți copii. Despre noi, copiii, nu zic că ne jucam, pentru că în realitate, noi ne lumeam, noi cunoșteam mediul și el pe noi. Eram în clasă câte 25 de elevi. Cinci învățau bine, erau tocilari și premianții clasei, zece alternau între note de 6 și 10, cinci doar note de trecere, iar restul mergeau la director s-o ia la palmă cu șnurul de la reșou ca să promoveze clasa și, uite-așa umblam cu mâinile pe pereți toată ziua ca să se desumfle. Și în →

BEN TODICĂ

ziua de azi îl iubesc pe domnul director pentru că ne-a deschis ochii, ne-a trezit.

Toți ne-am realizat și avem poziții bune pe când premianții au ajuns niște ratați. Ratați prin faptul că nu știu să înoate și au renunțat să înoate prin viața asta nouă și mizerabilă, pentru care ei nu sunt pregătiți să funcționeze. Eu vorbesc doar de clasa mea din Ciudanovița, alții poate au avut altfel de noroc.

Și pentru că ajunsei la noroc. O doamnă redactor din România mi s-a plâns că pleacă românii din țară cu sutele, adică tineretul educat și în felul ăsta țara se destramă. Lasă-i să plece, i-am răspuns pentru că ei sunt pregătiți pentru acea lume. Un șahist se duce să joace cu un alt șahist; el nu poate rămâne acasă să se sinucidă, iar în felul ăsta poate aduce bani acasă sau ne face un bun sau un rău nume, acolo le este locul. Însă cine rămâne acasă? Omul simplu, bun și curat care lucrează pământul pe văi și prin munți, de care nu e interesată lumea din fermele de găini care se freacă unii de alții și de gratii până le cad penele și doar mănâncă și se ouă până cad leșinate, în timp ce, acela din deal trăiește în eternitate cu cei nou-născuți ai săi doinind la fluier cântecul domnului inspirat de natură și atunci te întrebi: păi nu era mai bine acasă? Prost să fii, noroc să ai!!! De unde vine proverbul ăsta care ne-a trecut înspre nemurire de mii sau zeci de mii de ani dacă e să credem că pe Zamolxe l-am adus din Egiptul împărătesei Nefertiti?! Poporul român are un AND special și o inteligență în subconștient rară. De asta nu ne batem cu nimeni, nu facem războaie, pentru că războaiele sunt organizate și performate de lași, bandiți, trădători, nerăbdători, imaturi, minte scurtă, de oameni de nimic.

Românii nu vor dispărea niciodată; poate numele locului va fi schimbat, însă ei tot aici vor fi. Să nu uităm că noi am trăit și sub pământ câteva sute de ani, poate mii până a trecut înghețul și s-a dezbrăcat Europa și Asia de zăpadă.

Sub pământ am avut timp să ne albim la față. Am ieșit la lumină și am dezvoltat cel mai mare ținut al Europei, plin de bunătate și înțelepciune.

Avem tendințe de unire, întregire. Nu simțiți asta în voi, românilor?

LA SUD DE GRANITA, LA VEST DE SOARE

Revin în acest număr la literatura japoneză contemporană, vorbind despre unul dintre cei mai iubiți și apreciați scriitori din „Tara soarelui răsare”, HARUKI MURAKAMI. S-a născut în 1949, LA Tokyo, unde și-a desăvârșit studiile liceale și universitare. Experiența de proprietar al unui bar unde se cânta jazz și cea de traducător al romanelor lui F. Scott Fitzgerald, John Irving, Truman Capote și Raymond Carver își vor spune cuvântul în formarea sa ca mesager al unei Japonii occidentalizate-un ținut amăgitor, lipsit parcă de suflet și suflu, al cărui spirit străvechi pare să fi dispărut aproape în întregime. Deja de la debutul cu romanul „Ascultă cum cânta vântul”(1979) a obținut premiul Gunzo; acesta a fost urmat de „Automatul”(1982) și „În căutarea oii fantastice”(1982), distins cu premiul Noma. În 1987, publică romanul „Pădurea norvegiană”, devenit best-seller internațional, vândut în peste patru milioane de exemplare. Îi vor urma un volum de interviuri, „Underground”, apoi romanele „La capătul lumii și în țară aspră a minunilor”(1985), „Dans, dans, dans”, „Cronica păsării-arc”, „Iubita mea, Sputnik”, „Kafka pe malul mării”, „După cutremur”, „În noapte”; volumele de povestiri „Elefantul a dispărut”(1993), „Salcia oarbă, față adormită”(2006), „Autoportretul scriitorului că alergător de cursa lungă”(2007).

„La sud de granița, la vest de soare”, cu un titlu metaforic ce parafrazează o cunoscută melodie interpretată magistral de Nat King Cole, a apărut în 1992, bucurându-se de același succes ca și predecesoarele sale. Așa cum ne-am obișnuit, și în această scriere vocea narativă este a personajului principal, un tânăr proprietar de bar din Tokyo, pe care îl cheamă Hajime. Așadar, Hajime rememorează povestea de dragoste din prima tinerețe, imaginea iubitei din trecut revenindu-i atunci când ascultă melodia caldă, ce îi mângâie sufletul. Astfel, eroul este convins de faptul că destinul uman depinde de opțiunile fiecăruia dintre noi. Iar orice relație interumană are caracterul ei unic, irepetabil.

Tânărul explică la începutul romanului semnificația prenumelui sau, Hajime=început, legată de data nașterii sale, 4 ianuarie 1951, prima săptămâna a primului an din cea de a două jumătate a secolului al XX-lea. Ca și alți protagoniști ai romanelor lui Murakami, și Hajime e copil unic la părinți, statut

resimțit profund, mai ales în anii copilăriei. Astfel, povestea începe cu rememorarea fragedei copilării, urmând firesc, cronologic, șirul evenimentelor până la anii maturității, când eroul caută să își reîntâlnească fosta iubita, fiind convins că timpul scurs poate fi recuperat și re trăit.

Experiențele adolescentine îl marchează acut pe erou, Shimamoto fiind un fel de suflet-pereche, iar Izumi-prietenă și iubita, lângă care petrece clipe memorabile, unice, față de care simte fiorii primei experiențe erotice. Deși sunt firi diametral opuse, Hajime și Izumi împărtășesc momente deosebite împreună, trăiesc primele experiențe sexuale, comunica, învață, se bucură unul de prezența celuilalt.

Cu Shimamoto, lucrurile vor stă diferit: se cunosc în copilărie, în anii de școală, însă viața îi va despărți, din motive independente de voința lor. La maturitate se reîntâlnesc, când Hajime este deja căsătorit, are familie, o afacere de succes, dar toate acestea nu îl împiedică să retrăiască momentele petrecute cu cea față de care simte o atracție magnetică, inexplicabilă. Astfel, relația de căsătorie cu Yukiko, o față obișnuită, liniștită, de familie bună, decurge frumos, firesc, cei doi iubindu-se sincer, respectându-se, comunicând permanent, într-un mod înțelept. Însă reapariția primei iubiri, Shimamoto, în barul pe care îl deține personajul principal, va stârni o furtună emoțională în sufletul eroului, decis să o regăsească, să refacă într-un fel legătura ruptă cu mulți ani în urmă. Și acest lucru nu e imposibil, ținând cont de faptul că femeia de acum, fascinantă, îl tot vizitează, la bar, stă de vorba, deapănă amintiri, se reapropie sufletește. Va reuși Hajime să-l reziste? Își va învinge pornirile lăuntrice, care îl conduc spre sufletul și trupul atât de dorite? Sau îi va rămâne fidel soției atât de credincioase, care îl iubește și îl respectă, care i-a dăruit două fetițe minunate? Va invita să descoperiți singuri finalul acestui roman superb, realist, de o sinceritate a confesiunii absolute acaparatoare!

ROXANA LADUNCA

Starea prozei

Pragul

Nu-și mai amintea exact când trecuse pragul. Știa doar că nu mai avea cale-ntoarsă. Chiar dacă pentru cei din jur schimbarea fusese imperceptibilă, pentru el era definitivă. El singur percepea tremurul care i se cuibărise în măruntaie, frica de a nu se da de gol.

Degeaba mai pretindea să fie sincer când scria! De fapt nu mai avea cu cine să-mpartă ce gândea; nu pentru că n-ar fi vrut ceilalți, ci pentru că nu l-ar fi înțeles. Intuia asta, dar nu spunea nimănui nimic și-și continua munca, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Cel puțin aparent.

Îl deranja nu teama că nu l-ar fi înțeles, ci că l-ar fi interpretat greșit. Se-ntreba dacă lucrurile pe care le gândea mai puteau fi considerate rezonabile, justificabile, acceptabile. Fiind vorba despre ceva intim, ar fi fost îngrozitor de rănit dacă lumea l-ar fi luat în râs. Așa că hotărâse să-și țină gura, chiar dacă știa că așa pierde șansa de a afla dacă și mai erau și alții ca el.

În urmă cu câteva săptămâni începuse să se schimbe. Până atunci o dusesse bine, decenii de-a rândul, împăcat cu sine, agățându-și mintea și condeiul dintr-o idee-n alta, sincronizându-le generos, după o coregrafie liniară, clasică, bine studiată.

Inspirația venea la răstimpuri. El o pescuia, rafinat, o mângâia aproape tandru și-o dădea mai departe, compactă, în porții comestibile. Asocieri de idei, analogii, împerecheri surprinzătoare de cuvinte, o vorbă aruncată-n vânt, de pe la televizor... toate îl căutau parcă anume pe el, bătându-i impetuos la ușă. Dacă n-avea timp de ele, veneau altă dată, dar veneau.

La început îl încercase teama de a nu pierde cumva vreo idee valoroasă, în cazul în care l-ar fi vizitat la un moment nepotrivit, dar se eliberase și de angoasa asta. După ce dezvoltase o dexteritate specială în a capta ce-i ieșea-n cale, se obișnuise să privească scrisul mai cu detașare. Regularitatea cu care venea inspirația îl ajutase să se mențină relaxat. Căci de idei nu dusesse lipsă niciodată! Își putea permite să mai și piardă câte una.

„Atâta pagubă!”, își spunea atunci în gând, „înseamnă că nu-a fost destul bună. Las că vin ele, altele!”, se consola. Oricum, niciodată nu făcuse parte din categoria celor ahtiați, alergători bezmetici după dramul de genialitate, îndârjiți să valorifice vezi-Doamne orice fărâmă de nemurire. Știa că revelațiile aveau să-l caute în mod reptat, până când se-ndura el să le acorde atenția cuvenită. Îl străfulgerau din senin, sosind la pachet cu te miri ce, cu un cuvânt efemer, sau cu gesturi și mirosuri, ca parfumul madeinelor lui Proust.

Cândva și le lua la inimă. Le dragălea, compunând din ele texte armonioase, asezonate decent. Lucra mult la ele, îi plăcea să le-arunce și să le prindă din zbor, alintându-le prin figuri de stil, alternând vocalele sonore și consoanele mate, cultivând verbul sprintar, adăugându-i paranteze planturoase sau adverbe scurte, seci. Se simțea în elementul lui, un acrobat săltând de la o frânghie la alta, agățat de cârligele inspirației sale fidele, pe care știa că se putea baza.

Pulsa pe lungimea de undă a unei idei, până când o avea bine fixată. Chiar dacă niciodată nu era pe deplin mulțumit cu rezultatul, tot vrând să mai șlefuiască ceva la giuvaerul de text de care între timp se atașa ca de propriul său fiu, până la urmă tot îi dădea drumul în lume.

Odată publicate, textele nu mai era pe de-a-ntregul ale lui. Veneau reacții, majoritatea pozitive. Cei care poate l-ar fi criticat, probabil că se abțineau; cel puțin așa își explica el abundența elogiilor, încercând să rămână obiectiv și cât de cât realist cu opera lui, pe care n-o percepea ca fiind așa de mult ieșită din comun.

Venea apoi o perioadă de acalmie, urmată de un nou impuls din

afară, care iarăși îi gădila mințișoara și orgoliul, chemându-l să scrie ceva nou. Îi plăcea, avea senzația că scrisul conferea vieții lui un sens mai înalt, posibilitatea unei compensări, un refugiu din cotidianul nu chiar sordid, dar suficient de prozaic pentru pretențiile lui de „mai mult”.

Ciclul se repeta destul de regulat. având și o latură palpitantă, un suspans bine ținut în frâu, fără riscuri prea mari.

Cu timpul, adoptase un fel de ritm. Și-așa, ca un copil nevinovat, se tot jucase...

De jucat se mai juca și acum, dar nu-i mai plăcea ca-nainte. În sinea lui își dorea mai mult. Ar fi vrut să fie genial, nu doar talentat!

Obișnuit să conviețuiască cu propria lui inspirație, în simbioză caldă, nu băgă de seamă că ritmul acelor cicluri de creație se accelerase pe zi ce trecuse, devenind un fel de drog, creându-i dependență. Treptat îi veneau mai multe idei. Unele veneau deodată, de-abia le mai putea gândi până la capăt, separat. Nu-și mai dădeau rând, nu se mai așteptau una pe alta! Iar el aluneca vertiginos...și nici nu știa încotro.

La-nceput chiar se bucurase de explozia asta de creativitate. Avea poftă să exploateze filonul ăsta neașteptat. Se puse pe scris mai mult ca oricând, dând curs rugămintilor unora și altora dintre lingușitori, care-i cereau texte în exclusivitate. Însă luxul ăsta nu și-l putu permite prea mult; îl storcea de vlagă.

O vreme își stăpânise bine bidivii nărași, dar mai nou începuseră să-l cam lase puterile. Trăgeau de el, ba hăis, ba cea, iar el, din ce în ce mai greoi, abia mai reușea să-și disciplineze logica, să descâlcească firele, separându-le unul de altul, cât de cât.

Apoi intră în faza febrilă. Inspirația nu se mai lăsa canalizată așa de ușor. Ideile se împleteau, se ciocneau și ricoșau, fără ca el să mai aibă vreun aport la împerecherile lor tot mai stranii. Se întrepătrundeau în așa hal, încât nici el nu le mai putea desface.

Estetul din el gemea căteodată când vedea cum tornada mai puternică decât el își înfigea ghearele în grămezile de cuvinte, rânduindu-le după legi necunoscute,

**GABRIELA CĂLUȚIU
SONNENBERG**

dictate parcă de cineva din afară. Ieșeau la iveală nu numai noi înțelesuri, ci, spărgându-se carcasele rigide ale sintagmelor, limbile se completau între ele. Apăreau cuvinte noi, hibride, compuși polisemantici, amuzanți, perfect inteligibili deși erau onomatopeici, apelând la senzații și trăiri extrase parcă direct de la sursa lor neuronală, de prin centrul care probabil erau mai vechi decât vorbirea însăși, găsiți întâmplător de niște sinapse crescute recent în creierul lui. De pe-acum, creațiile lui nu se mai oboseau să dea ocolul prin curtea regulilor bune-creșteri auctoriale ci, nemaiținând cont de convenții, se autoalimentau.

Bineînțeles că fu el primul, și până azi rămase și singurul, care se miră când dădură iama peste el năzărelile astea. Dar n-avea încotro: îi plăceau! La-nceput, din teama că poate lumea n-o să le iubească la fel ca el - în fond erau mai mult decât bizare - încercase să le pilească pe la colțuri, sperând să le poată da o față mai ... umană. Dar apoi le lăsă în pace și chiar puse o parte din ele în circulație, ce-i drept fără prea multă tragere de inimă.

Unii simțiră imediat că se năntâmplase ceva major. Nehotărâți dacă să-l laude sau să-l certe, ezitau să ia atitudine, nesiguri. Îl mai săcâiră un timp cu întrebări curioase, dar în final tăcură și-l acceptară așa cum era. N-aveau curaj să spună că pierduseră firul, ca să nu rădă lumea de ei. Treptat, depuse fiecare armele, rezumându-se la sușoteli pe la colțuri, precum că opera lui era mult prea complexă pentru omul de rând. Câțiva l-au prevenit să nu devină prea criptic, dar lui deja nu-i mai păsa.

După o vreme o lăsă și el baltă cu disimulatul ideilor și cu toaletatul textelor. Reacțiile celor din jur nu-l mai interesau. N-aveau decât să se străduiască să capteze lungimea lui de undă, dacă voiau cu adevărat să străpungă pojghița comunicării univoce, cea cu traseu cristalin, marcat de pase telefonate, ca-n fotbal! Producțiile lui literare se coagulară în forme din ce în ce mai de neînțeles, dar aveau un farmec interior unic, asta da..

Spart fiind de pe-acum zăgazul, au dat peste el curcubecele celor mai sălbatice culori. Cufundat în beția asta sinestetică, era fericit chiar și numai dacă-i reușea o simplă

fixare în cuvinte a unei părți din tot ce-i bântuia ființa. În el, culorile prinseră-ncet să emane mirosuri, mirosurile să se asocieze cu numere, numerele să se adune cu sunetele, muzica să se lege cu gusturi de mâncare și tot așa...

Tot ce învățase cândva prin școli îi revenea în minte și părea mai viu, unificat. Realitatea era un calup mare, din care el își lua ce și cât voia, toate fiind legate unele de altele, într-o complexitate perfectă, pe care numai el o percepea. După dorință, scotea la lumină bucățele din acel univers, servindu-se în funcție de starea lui de moment.

Când realiză că mintea lui nu putea cuprinde concomitent totul, dar simțurile da, avu cea mai mare revelație din viața lui. Impactul fu aproape brutal!

Teme abstracte, cum ar fi condiția de corp străin a emigrantului, se legau cu teoriile de prin științele exacte, cum e singularitatea astronomică, întreșându-se prin analogii inedite și fuzionând într-o rezultantă comună, ca de exemplu cea a privilegiului unicității. Sau, alt exemplu, procesul de adaptare al omului, în general, el îl percepea ca pe un fel de evoluție a unei alffel de celule epiteliale, în același timp vegetală, legată fiind de glie, dispusă însă la fotosinteză câtă vreme soarele îi venea dintr-o direcție anume. Și cum de nimeni nu detectase înaintea lui frapanta asemănare dintre poziția chakrelor pe trupul omenesc și dispunerea polilor și meridianelor de pe Terra?

Genul ăsta de abstracție îl predispucea spre lirism. Apoi algebra, chimia, biologia și fizica le combina cu lingvistica și cu teoria religiilor, privindu-le ca pe un ciclu cardanic, pe care-l trecea prin sita unei sintaxe permissive, născând un tablou literar de toată frumusețea, în fața căruia până și el rămânea încremenit în contemplație, ca-n fața unui tablou de Gauguin. Era copleșit de onoarea și norocul de a fi fost ales chiar el să creeze asemenea capodopere! Rezultatul nu era doar frumos, ci copleșitor, ce mai încolo și-ncoace! N-avea cum să nu fie măgulit că tocmai lui îi reușeau trăznăile astea!

Demult renunțase a mai trimite altora, spre citire, creațiile lui. Era sigur că l-ar fi considerat nebun, așa că le păstra în sertar, răsfoindu-le

din când în când, în timp ce celorlalți le servea în continuare, pe bandă, articolele pe care le cereau, ordonat și corect scrise, conforme standardelor unanim aprobate.

Îl durea că nu putea împarte cu lumea descoperirile lui științifico-fantastice, dar spaima de a fi considerat trăznit îl ținea pe loc, obligându-l la conviețuirea asta stranie cu propriile lui idei, dedublându-se. Se mișca natural în lumea celorlalți, mimând placida armonie, dar purta peste tot asupra lui propria sa lume, într-o continuă surprindere extatică, o lume amuzantă și infinit mai savuroasă.

Se uita cu nostalgie înapoi, către anii în care alergase după idei cu atâta candoare, ambiționat să le prindă din zbor și să le pună definitiv pe hârtie, mai mult ca să-i impresioneze pe ceilalți. Acum ele fugeau după el, asaltându-l din toate părțile, aproape împiedicându-l să-și vadă de treburi, învăluindu-l într-un cocon de fantasmă cu care-ar fi preferat s-o tundă din propria lui cochilie - așa confortabilă cum era - și să se miște liber, purtat încolo și-ncoace de dansul lor zbuciumat.

Încă le mai putea stăpâni, dar spaima lui cea mai mare era că într-o bună zi aveau să îl dovedească, nemaiilăsându-i loc de respirat, transformându-l în omul pe care toată viața lui evitase să-l fie: un aerian, incapabil să țină pasul cu sine însuși.

De-aici până la deznodământ n-a mai fost decât un pas.

Într-o zi, l-a dovedit panica. Asaltat din toate părțile de propriile lui fantezii, smucit, blestemând clipa de nesăbuire în care își dorise să devină geniu, realiză că libertatea maximă însemna de fapt sclavie necondiționată, sub călcâiul viziunilor care-l smulgeau în toate direcțiile.

Obosit, se-ntinse sub masa din bucătărie și, mușcând dintr-un măr zemos, a cărui culoare îi inspira cifra șase, se transformă într-o rapsodie, evaporându-se diafan în aerul rarefiat al serii, plecând să se-ntrupeze în mintea unui alt nebun, care-l aștepta răbdător undeva, la celălalt capăt al galaxiei, cu creionul în mână. Se pârguise.

Spania, martie 2018

Starea prozei

Joiana

Fusese un an bun pentru grâu. După ani de secetă și cote nebunești pentru despăgubiri de război pentru armatele sovietice învingătoare, Grigore Jianu credea că în anul acesta va ieși la liman, el cu întreaga sa familie. Adunase secerători, munciseră cu sârg de dimineața până seara câteva zile bune, el legase spicele grele în snopi și stătuse o săptămână întregă la spatele mașinii de treierat ca să poată aduce în siguranță recolta în hambar. Credea că, în sfârșit, în anul acela va reveni cu prosperitatea și siguranța vieții de dinainte de război.

Dar, iată, că nici acum nu va fi așa. Venise toamna parcă mai repede, cu alte recolte destul de acătării, cele de porumb și de struguri, însă comisia de la sfatul popular umbla din casă în casă pentru noi biruri, pentru noi cote, tot pentru armata rusă "eliberatoare".

-Nu se mai satură ăștia, izbucnește Grigore Jianu, când președinta îi întinde foaia cu ceea ce trebuie să dea din gospodărie pentru despăgubirile de război, parcă mai multe și mai mari, cu trecerea timpului.

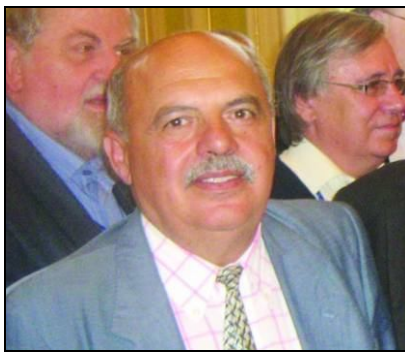
-Nene Grigore, ai grijă cum vorbești.

Femeia nu era la prima tinerețe, era membră a noului Partid care își întinsese tentaculele pentru țară, venise dintr-o fabrică de la Drăgășani pentru a-i îndruma pe țărani în campania de supraviețuire în noua eră a "fericirii" adusă de "soarele de la răsărit".

-Dumitale știi că ai luptat alături de fasciști contra Uniunii Sovietice. Iar cei ce au trecut Nistrul nu aveau ce căuta să tulbure viața pașnică a celor ce construiau de peste două decenii era "fericirii universale". Dumneata știi bine asta...

-Ba bine că nu! Dar ceea ce am văzut eu acolo nu seamănă de loc cu ceea ce tot îndrugi dumneata. Am văzut sărăcie și umilință, paralizie și spaimă a oamenilor spaimă ca de animale hăituite, peste tot locul. Am văzut în ochii lor speranța că noi, dușmanii "de moarte" le vom aduce libertatea...

-Nene Grigore, nu știi pe unde ai fi umblat dumneata, ce ai fi întâlnit, dar noi citim în cărți și în ziare că

sovieticii construiesc cu entuziasm viitorul întregii omeniri. Numai că acum trebuie să plătim ceea ce am distrus. Iar acea societate a viitorului o vom face și noi aici cu ajutorul lor neprețuit.

-Ferească-ne Sfântul de așa ceva. Dumneata grăiești din "politică", eu îți spun din ceea ce am văzut...

-Nene Grigore, îi spune președinta indignată, dumneata văd că te opui mersului "drept" al vremurilor. Și nu e bine. Ai văzut și dumneata cum au dispărut cei ce ne-au îndemnat spre război, în fundul pușcăriilor. Cred că nu vrei să-i urmezi...

-Tovarășe președintă, aici sau acolo...

-Chiar nu mai vrei să vezi soarele...

-Ba da, dar soarele de pe cer, nu pe cel pe care ni-l trâmbițează rușii.

-Dacă tot vorbești așa s-ar putea să nu-l mai vezi nici pe acesta...

Grigore Jianu simte fiori pe șira spinării. Auzise de prin satele rusești povestiri nesfârșite de dispariții în noapte. Cele mai multe fără nici o noimă. Văzuse în ultimul timp și la noi cum cei mai buni, cei mai harnici și cei mai înstăriți fuseseră ridicați din mijlocul gospodăriilor secătuite de biruri și duși cine știe unde. Acum președinta îl amenința și pe el. În locul soarelui promis, nori grei se arătau la orizont. Înghețul lor îl cunoscuse până în măduva oaselor...

-Nene Grigore, mâine pleacă convoiul de care al chirculeștenilor către Drăgășani. Acolo așteaptă trenul cu vagoanele de grâu. Dacă nu te duci cu ceilalți, dumenata plătești staționarea...

-Tovarășa președintă, eu nu pot să plec mâine, pentru că Joiana mea trebuie să fete. Iar altă vacă nu am s-o pun a car.

-Nene Grigore, atunci te înjugi dumneata. Lucrurile nu au amânare.

Tovarășii sovietici nu înțeleg astfel de motive. Ei nu cred în plângerile și tânguierile dumitale. Nu au vreme de pierdut... Vezi ce faci...

Grigore Jianu știa de ce erau capabili "eliberatorii". Acum, însă, cu iarna care se apropia, simte că nu mai poate îndura. Trecuseră ani de când dăduseră cu regularitate cotele de carne, de când se uniseră mai mulți gospodari și trimiseseră animalele vii: proci, mânzați, păsări și oi, trimiseseră tot astfel sacii de fasole, de alte legume, dar acum, cererea de grâu era peste măsură. Din toată recolta de anul acesta nu mai rămăsese cu nimic. Și cum vaca lui sta să fete, trebuia să se înjuge el însuși la car, alături de boul cu care aceasta făcea pereche. Pentru că toți omenii din Chirculești creșteau pentru treburile gospodărești câte un bou și o vacă. Boul pentru greutatea zilnică, iar vaca pentru a-l ajuta la jug, dar și pentru a le dăruia laptele și vițelii. Așa își duceau ei zilele de când s-au pomenit pe dealurile Oltețului de la Irimești către Omorâcea. Până acum, când toate păreau că se răstoarnă cu capul în jos.

Cântăresc oamenii de la sfatul popular grăul, el îl așează în saci și pune sacii în car, ca toți ceilalți săteni, înjugă boul, aduce și vaca cu burta mare, de-abia mergând, și-o pune la car. Știa că va fi ultimul drum al ei, calea spre Drăgășani era lungă, trecea peste dealuri și văi, iar dacă Joiana va cădea în drum, el îi va lua locul la jug. Cu Dumnezeu înainte se înscrie de cu seară în colona de care ce vor ajunge dimineața, a doua zi, la trenul ce așteaptă în gara din Drăgășani, pregătit să purceadă plin, gâfâind, către marea Uniune Sovietică, înfometată și lacomă. Precaut, Grigore Jianu luase la el cuțitul de măcelărie, în cazul în care Joiana va cădea, s-o sacrifice să ia acasă ce se mai poate, iar el să-i ia locul...

Pornesc carele scârțâind greoi pe drumul desfundat de ultimele ploii. Noroiul ajungea până la bucele, iar vitele se sforțau din toată ființa să tragă de ele. Oamenii le îndemneau suduind, nu atât pe bietele animale, cât mai ales condiția lor de robi ai unei noi ere a dezumanizării și mai ales a minciunii devenită lege.

Bătea un vânt șfichiuitor cu ace de gheață peste sat, carele înaintau cu greu, vitele scoteau aburi groși →

GEO CONSTANTINESCU

Nunta dintre dimineață și zi

Printre doi nori care se sărutau
cu celestă tandrețe,
din partea soarelui,
cu toată căldura,
dimineața care a venit devreme,
pentru căsătoria ei cu noua zi,
a primit un buchet de lumină.

Într-un alt buchet,
în unul de flori,
care, în petale era
revista din frunze a naturii,
albinele au dat
știri
despre polenizările făcute de ele
ca dar de nuntă și de viață
celor doi copii ai timpului.
Împăratul ierbii,
socru care și-a luat câmpii de bucurie,
a citit în această revistă
și despre neputința stelelor
de a înflori
jadul, verdele mereu ursuz în piatră.
La fel a aflat
cum biete de ele, de stele,
nu pot înflori întunericul
din galaxiile înșurubate
într-un etui de spații moarte...

Și astfel
buketul de flori
se ofilește
sub luminile de tipar negru

ale ediției de noapte ale revistei...
Dar o altă nuntă, o altă zi, o altă
dimineață
urmează...

Tren spre infinit

Suntem ca două șine,
la aceeași cale ferată.
Ne desparte întotdeauna aceeași mică
distanță
dar,
tot datorită ei,
suntem mereu împreună.

Traversele ei sunt
săruturile,
dansurile,
îmbrățișările noastre,
ținerile noastre de mână.
Pe acolo circulă,
după ritmul bătăilor inimii,
chiar
trenul nostru,
care e iubirea.

De lângă calea ferată
au plecat,

printr-un vad,
poate printr-o trecătoare,
toate stațiile.
S-au dus
să își găsească,
pentru liniștea lor,
alte căi ferate,
pe acelea pe care trec
doar străinătăți
omologate de indiferențe.

Acum,
spre oriunde,
spre nicăiri,
acest tren
nu mai găsește
nici o stație pentru noi,
acest tren care e iubirea noastră,
continuu devotată
căii ferate
care merge spre absolut.

Geometria spune că
două linii paralele se vor întâlni la
infinit.
În toată matematica iubirii noastre
se vede deja că ne-am întâlnit
în diversele trecătoare infinite de
trăire...

Și calea ferată,
calea ferată care stă pe loc,
nu se oprește nicăieri!

MARIUS DANIEL

pe nări. Fiecare car avea agățat în
partea din dreapta câte un felinar, iar
cu lăsarea nopții razele lor palide
străpungeau sfios pântecul aspru al
întunericului. Peste tot se azeu
numai scârțâiturile osiilor,
îndemmurile și suduielile oamenilor și
sunetele de aramă ale vântului de
gheață, smulgând frunzele ofilite ale
stejarilor bătrâni. După coborârea
împiedicată spre Zăcătoare, acum
urcau cu greu dealul Omorâței. Boii
trăgeau cuminiți carele înglodate,
vacile îngenuncheau sub apăsarea
poverii. Dar se ridicau într-un final și
porneau mai departe. La ieșirea către
șosea, Joiana era aproape moartă de
osteneală. Dar drumul spre Drăgășani
un avea îndurare. Vaca lui Grigore
Jianu și-a dus sarcina cu stoicism și în
cumplite dureri, până la gara din oraș.
Acolo au descărcat, dar gerul se
întețise. Au acoperit oamenii cu
hainele lor spinările asudate ale
vitelor. Joiana avea ochii stinși, semn
că viața îi e spre sfârșite. Ea, care era
sortită acum să dea altă viață. Dar nu

s-a mai putut. Istoria își cere jertfele
sale, nu doar pe cele ale omenilor.
Grigore Jianu o mângâie stins și-o
îndemnă s-o ia tot împreună drumul
înapoi către casă. Acolo să-și
împlicească în liniște sorocul ei de
ființă urgisită. Și astfel coloana se
reface și oameni și vite ponesc prin
gerul înghețat spre satul iubit. Sarcina
nu mai este grea, dar oboseala și gerul
tăios și-au pus amprenta peste
sufletele și trupurile lor. Înaintau
greoi pe solul înghețat, cu coamele
șleurilor făcute în noaptea trecută,
acum înghetate, tăindu-le dureros
tendoanele înmuiate de drumul spre
pântecele nesătul al trenului străin.

Joiana se clătina tremurând, se
sprijinea de proțapul tare, tras acum
doar de boul care părea că-i înțelege
suferința. Grigore Jianu o privea
îngrijorat, ochii ei îl fixau triști, ea nu
trebuia să facă acest drum, ea trebuia
să fie lăsată în staulul blând să-și facă
rostul ei pașnic, de înobilare a
gospodăriei cu o nouă ființă. Grigore
Jianu are lacrimi în ochi. Acum chiar

ar vrea să se înjuge el în locul ei. Dar
ea îl încredințează că încă mai
poate...

Târziu, la lăsarea nopții, când au
ajuns acasă prin gerul înghețat, vaca a
căzut, s-a târât aproape către staul,
unde a fâtat în chinuri groaznice
vițelul din pânțec, mort. L-a privit
mai apoi sleită de puteri, cu ochii în
lacrimi, la fel ca și gospodarii adunați
în jur, la lumina oarbă a unui felinar,
nădăjduind că măcar ea va scăpa din
această dezlănțuire a bestialității
oamenilor "vremurilor noi"... Dar
gerul se înstăpânise neîndurător peste
câmpuri și peste case, peste oameni și
peste vite, peste suflete și peste visuri,
peste necazuri și peste nevoi.
Întunericul devenise complet, de
nepătruns...

În pâlpâirea palidă a lămpilor de
petrol, în casele lor înghețate și golite
de noii stapânitori, chirculeștenii toți
căutau o rază de speranță de Undeva
de Sus, dar și aceasta dispăruse,
parcă, pentru totdeauna...

Ancheta „Vatra veche”

Prima casă

Mă roteam, mă roteam fără oprire într-un carusel imens de neliniști. În urma mea săreau scînteii dintr-o stea spartă sau dintr-o piatră, nu mai știu. Îmi amintesc doar că aveam nevoie de un început să rămîn, să nu mă întorc în văzduh.

Deodată, am văzut-o pe Ea... Aruncată într-un cearcăn de lume fără nume. Am știut că-i aparțin după credința, nădejdea și dragostea cu care ținea în sîn o cruce de lemn. După seninul celor două izvoare din care sorbeau cîrduri de cocoare. După seara cu parfum de tămîie. După lumînarea chirchită, dar aprinsă pe masă. M-am lăsat ispitit și-am intrat. Eram de multe drumuri, ostenit. Bănuiam, pe undeva, un așternut alb din bumbac care m-așteapta. Și l-am găsit într-un colț de așezare paradisiacă „la țară”. Într-o cocioabă - conac aruncat de zei peste deal. Peste deal de Pașcani – un oraș cu castani obosiți și scări multe spre rai –

Prin iarna și crivățul care șuiera pe ulița din sat, inima ei ca un iepure alerga să prindă lumina de la șosea. Cît un bob de grîu se vedea salvarea și trebuia să ajungă grabnic la întîlnirea cu ea. Pașii oftau prin nămeți. Din ce în ce mai grei, din ce în ce mai apăsați. Teama frăgezea zăpada. O făcea mai gustoasă. De parcă dintr-un sîn de Sfîntă curgea lapte, nu viața cu toate spaimele ei. Tot la stînga de drum, moartea alerga căprioare pe cîmp. Luna se perpelea în ochii lor. Pe ulița pustie, plînsul cerșea o mîină blajină care să mîngîie. Nehotărîrile au făcut lanț pînă noaptea tîrziu cînd pe acolo a trecut, ca din întîmplare, Sfîntul Nicolae. Avea traista doldora de bunătați și, printre ele, ascunse, cîteva minuni. Mutrița mea bosumflată a ieșit din vatra tîmîiată de suspin. În sfîrsit...

În jurul meu flori de gheață desenau odăița cu cele mai sfînte povești. Mușcatele cu surîsul lor nevinovat de domisoare cochete erau cocoțate în geam. Peste ele, soarele năvălind ca o binecuvantare, promitea... În colțuri, păienjeni albi, țeseau răbdători rugăciuni. În pînza lor se leagănau doine șoptite de un chip blînd. Un țol aruncat pe pămîntul dureros de simplu, îmi încuraja drumul. Drum de lut dezrădăcinat dintr-un umăr de deal ciuntit pentru chirpici. Cîtă sudoare se întorcea pe înserat cu gura arsă. Cîtă sete și foame. Cît strigăt neauzit de prunc...

Azi doar lacrimile au rămas lipite cu urechea de pămînt. Și inimile...

Bătrîne și ele ca umbrele care trec pragul cu o colindă-lindă. În ușă – paznic – dorul casei care nu se vinde. Au trecut multe veri hoinărind cu mine pe sub salcîmi. Dînd ocol întîmplării, anii nechezau cînd sus pe deal, cînd ședeau tolăniți cu piedica de fier pusă. Toamnele și-au scuturat bătrînețile din plete. La fel și iernile, iepele. Albele iepe...Casața din deal s-a făcut tot mai albă, mai mică...Dumnezeu însuși a săpat în grădina o fîntînă.

Era april și aveam un gînd nebunesc de-a fugi de-acasă pînă cînd primul pas l-a făcut ea. S-a ridicat la cer, așa, ca și cum s-ar fi desprins o pană din aripa unei păsări obosită de drum. N-am simțit la timp durerea ei. În urmă au rămas amintiri bolborosind prin buruieni. Cîteva nuci și-un fir de busuioc agățate în cerdac. Frigul urlînd în lampa înspăimîntată. Fericirea încercînd să treacă prin gaura cheii cînd prea strîmtă, cînd prea largă. Cerul cînd senin, cînd aprins ca focul. Ploile clătînd norii. Ploile fugărind întunericul din șopron. Privighetorile sușotind la fereastră. Ștergarul lîngă oglinda pătrată. Imaginea Sfîntei ca o pată...O pată de sînge leagănă încă pruncul din covată. Jarul din sobă îl păstrez la mine în piept.

Tîrziu, am înțeles că Dumnezeu face pîrtii spre cer prin oameni să ai unde aluneca. Și am alunecat. Și alunec ades să adun dorul în pumni. Dimineața îmi splăl cu el fața albită de drum, și-apoi încalec murgul zvelt. Firește am fost și eu copil cîndva, și mi-a rămas amprenta în pereții de lut. Lutul dintîi. Lutul strîns în pumni. Lutul plîns. Am zăvorât ușile, și pe mine m-am zăvorît să nu mai intre nimeni.

Toate astea le-am adunat în genunchi. Le-am păstrat în inimă, în gînd. Toate astea se potriveau cu ochii, cu mîinile ei – crînguri înflorite; cu umbra rămasă lîngă nucul pipernicit...Sub pleoape, Doamne, am și acum cea mai frumoasă casă!...

Icoana din care degetele ei mai trec din cînd în cînd prin păr, să-mi aducă aminte că Ea – mi-a fost prima casă, primul legămint, cel mai duios și sfînt cuvînt – Mama.

MIHAELA AIONESEI

GRĂUL

De de cîte ori îmi arunc privirea spre camp,
Spre pămîntirile natale și întinse
văd grăul,

Grăul, sau mai bine zis, pînea noastră cea de toate zilele, de toate orele și de toate clipele.

Grăul, rod de lumină, continuată de această vatră Milenară.

În fața grăului, a măreției lui, n-am fost nici trist și nici grăbit. L-am privit în zori de zi și-n amurg de seară, i-am sărujtat spicul curat, bobul de vis și de adevăr.

Acum, cînd scurgerea lui lină, dă în culoarea aurului, frumusețea țarinei e mai înălțătoare
Grăul, rod al pămîntului, dulce și bun,

Pînea pe masa tuturor își încheie somnul

Prin cele patru anotimpuri..

Stau în fața grăului și mă gîndesc ce altă

Bucura poate fi mai mare și mai dreaptă

DIN NOU DESPRE GRĂU

Visăm din nou la lumina de grău
Visăm la cum vine primăvara în țarină

Și cum ne împlinim cuvi ntele
La marginea dimineții.

Drumul ne umple sufletul de chemare.

Pămîntul respiră și se bucură
De dragostea noastră înălțătoare
Ce-și face loc prin toate bronhiile
Deschise spre toate spațiile largi de rouă.

La lumina de grău

Din care mama făcea șapte pâini
Cât cele șapte laude de iubire
Pentru tine,am privirea mereu tînară

Iubind cum se iubește

Și crezînd în poezie pînă la sacrificiu

De a putea să o scriu cu sâgeele mele

Legat cu lacrimi de rugăciune.

MIRON ȚIC

Asterisc

PUBLICITATE!

Dacă la nivel mondial, vreuna dintre țările lumii se hotărăște să se sinucidă și să dispară ca teritoriu autonom cu tot ce ține de *stat independent* și nu se prea descurcă, firma România S.A. asigură specialiști cu înaltă calificare și profesionalism în distrugere, cu vechime în domeniu de peste un sfert de secol.

Politica managerială, care a stat la baza tuturor acțiunilor respectivei firme a fost gândită în conformitate cu o idee preluată, adaptată și adoptată după „dictonul” lansat în urmă cu peste două secole de marchiza Pompadour „*Après nous, le deluge*” (După noi potopul, din fr. d.h.). Însă, pentru noua firmă postdecembristă, cu statut de „Societate pe acțiuni rapide și eficiente”, dictonul suna oarecum desuet față de pretențiile managerilor, ba chiar părea o teorie veselă, simpatcă și cam depășită de realitate, drept care s-a trecut, de urgență, la anularea vechiului statut, regândirea sa, precum și amplificarea unor prevederi în obiectul de activitate cu termene „mai strânse”, cele vechi fiind cam prea depărtate, aceasta inclusiv prin crearea de ramificații cu regim mai pronunțat-distrugător. Sensul general și atotcuprinzător, a rămas cam același, însă era necesar ca, odată cu trecerea timpului, concomitent cu o apăsare mai mult sau mai puțin calculată pe accelerație, după... *deluge*, să se ia totul de la zero, pentru ca noul să aibă puritatea prevăzută de scenariul inițial. Pentru

aceasta, cu o viteză, oarecum specific-managerial-postdecembristă, s-au făcut pași mari, grei și importanți, și în domeniul culturii-literaturii, atât prin marginalizarea unor oameni de cultură, acuzați pentru opera lor ba de proletcultism, ba de subtilități loial-comuniste, ba de infestarea cu virusii comunismului, sau de un realism socialism adesea chiar la... prima vedere. În acest fel, fără să se mai analizeze corect, responsabil și în profunzime creațiile literare ale câtorva scriitori de incontestabilă valoare, aceștia au fost maziliți (scuze) și anulați ca autori. Reprezentanții devastatoarei firmei România S.A. în acest domeniu de activitate, achitându-se cu mare și ridicolă conștiinciozitate de sarcina epurării rapide, totale și *en gros* a scriitorilor așa-ziși cu probleme moral-politice și de neacceptat în condițiile noi democrații.

Astfel, s-a ajuns, în anumite situații, la trecerea spectaculoasă de la opreliștile de tip comunist (cenzură, „indicații prețioase”, încălcarea normelor eticii și echității socialiste ș.a.), la cel puțin la fel de spectaculoasa prohibiție, impusă sau nu de unele principii occidentale bune și fervente executante ale „Après nous, le deluge”-ei pentru fostele țări socialiste, în speță România. Astfel, apa la moara firmei România S.A. s-a transformat în șuvoi apoi într-un fluviu care, revărsându-se, la retragerea într-un fel de albie, a lăsat în urmă grămezi întregi de gunoaie din care, în realitate, a și luat ființă firma despre care vorbim în acest text și s-a ajuns astfel, paradoxal-ridicol, ca operele în cazul lui Eminescu, Blaga, Marin Preda, Călinescu ș.a., ș.a., să fie reanalizate de pe pozițiile indicate de nou democrație, „reconsiderate” și declarate depășite și, în final, inutile. Această realizare de tip comunist nu s-a petrecut tacit, ci printr-o gălăgioasă luare de atitudine din partea unor „acționari” foarte activi, dacă nu cumva chiar cei mai activi din firma România S.A. Fenomenul ca atare nu este unul izolat, ci face parte dintr-un întreg, și foarte bine pliat pe structura generală a firmei care cuprinde și industrie, agricultură, silvicultură, construcții, administrație, economie generală și chiar politică... Rezultatele se cunosc și se văd ilustrând un succes real al distrugerii generale, a impunerii

Brașov. Biblioteca „George Barițiu”

Atingi o carte, îi admiri înscrisul
Și intuiești conturul celui care
Se zbuciumă să scape de uitare,
Umplând cu duh pustia și abisul.

E între oameni rodnică lucrare
Zvârlind în bezna frunților
plictisul
Și înălțând nădejtile spre visul
Ce vrea să-și afle poarta de
intrare.

În sală ochi înrodnicesc prinosul
De chibzuință, descifrând supus
Mișcate umbre prelungite-n
josul

Căderilor dintr-un abrupt apus.
M-așez la masă, intuiesc folosul
Și lupt să spun ce-a mai rămas
de spus.

ADRIAN MUNTEANU

unei subculturi și creații doar așa-zis literare, de fapt total lipsite, în tot mai multe cazuri de substanță și valoare, ca să folosesc un termen... acoperitor.

Sistemul denigrator și demolator pus la cale de acționariatul firmei, a funcționat și funcționează ireproșabil la parametri mai mult decât ideali, în timp ce dovezile (câteva...) sunt numite Călinescu, Noica, Steinhard, Piru și, de ce nu?, chiar Eminescu ș. a., „elemente” care nu fac decât să contribuie la „desfășurarea” în cele mai bune condițiuni rânjetul anticultural și chiar sardonice, tocmai fiindcă avem acum alte treburi, alte nume, alți „stâlpi-cariatide” pentru noua cultură și literatură. Din păcate, numele acestora nu înalță, ci întinează cu dezinvoltură și succes patrimoniul cultural și literar care, în alte vremuri, nu foarte depărtate, se bucura de respect în Europa și în lume...

DUMITRU HURUBĂ

SCRISOARE DE MULȚUMIRE

DOMNULE NICOLAE BĂCIUȚ

Membrii cenaclului "Lucian Blaga" al Despărțământului ASTRA "dr. Nicolae Căliman" din Codlea au fost onorați și impresionați de prezența dumneavoastră la întâlnirea din 12.04.2018. Ați creat un eveniment memorabil, un reper cultural și afectiv cu mare valoare simbolică pentru noi.

Vă mulțumim, de asemenea, pentru bunăvoința de a ne primi în spațiul cultural al revistei "Vatra Veche", pentru sugestiile tacite sau explicite pe care ni le oferiti.

Vă dorim multă sănătate și putere de a manifesta mulți ani, după anul acesta plin de evenimente, modelul uman care sunteți.

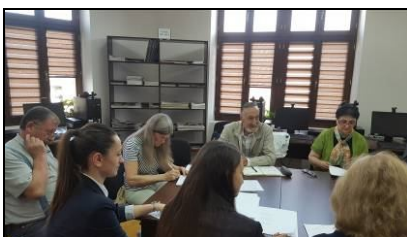
Poeziile Florinei Păiuș

Poeta Florina Păiuș a urmat cursurile școlare în Codlea, unde a debutat în revista Ecou a Liceului Teoretic, în anul 2009. A absolvit Facultatea de Medicină la Universitatea Transilvania din Brașov și este medic rezident.

În 12 aprilie 2018 a citit din poemele sale în cadrul cenaclului "Lucian Blaga" al Despărțământului ASTRA "dr. Nicolae Căliman" din Codlea.

Prin poemele sale creează un spațiu estetic insolit din conținuturi psihice sublimite în imagini expresive de mare amplitudine retorică și multiple sensuri hermeneutice. Uneori descriptivă, alteori criptică, poeta demonstrează posesia unui stil autentic.

GHEORGHE CUTIERU

ATRIUL DREPT

Mă pot doar ruga înaintea furtunii,
Când toate culorile sângerează în una
De vină e luna autoimună,
Ce sapă un crater aflicțiunii.

Un crater săpat în atriu drept
La marginea lui te așezi inept,
Oferind doar timp împrumutat,
Într-un transfer nocturn pari
aferat.

Stropii de ploaie se pleacă peste
Ziua de azi și peste proteste,
Pe marginea abruptă a
comprehensiunii,
Mă pot doar ruga înaintea
furtunii.

Cazon ești prins în poemul meu de
joi
Cu lentoare, rupi frunze de
caprifoii
Nu poți să pierzi ce nu ai avut,
Aruncă zarul, e ca la barbut.

Mă pot doar ruga înaintea furtunii
Când culorile se scurg în violet de
petunii,
E doar un crâmpei al volițiunii,
Agățat precum un epolet al
reprehensiunii.

TARTAR

Cu blugii rupți și teneșii terni
Pornesc pe drumul ce Tu îl așterni,
Drumul pavat cu intenții bune,
Îl străbat cu repeziciune.

APOCATASTAZĂ

Precum un satelit prin a ta orbită
Giram de lumină ademenită,
Întrebând astrele, gravitând
Cine lasă soarele tău arzând?
Cine ți-l stinge către seară
Precum o lumânare cu două
degete?

Cine te varsă în a mea călimară
Născând cuvinte violete?
Ce se scurg pe un fond alb
Și se scufundă în napalm,
Napalm ce se aprinde vajnic
Și ele se usucă tainic,
Lăsând să cadă pulbere de stele,
Cosmogonic peste degetele mele.

TURA DE NOAPTE Gheorghe Cutieru

Când alții se roagă, eu aprind
radioul

N-am de arhivat iubiri trecute
Așa că îmi iau stiloul
Și scriu în spatele unor redute.

E trecut de ora trei
Când văd în nuanțele
penumbrei
Particule de praf ce nu plătesc
chirie
Și plutesc anarhic pe-o
badinerie.

Se scurge timpul printre pleoape
Și-n clipa urzită, cu vanitate
Îmi las fluturii să zboare în zare
Și-nghet timpul într-o mișcare.

Din reflex mă gândesc la tine
Și privesc în culori tangerine
Particule de praf ce stau
suspendate
Totul e posibil în tura mea de
noapte.

BRELOC

Ploaia a început exact la ora
adolescenței
Mâna ta m-a condus în spatele
școlii
Liliacul era înflorit, miros al
inocenței,
Violete erau reflexiile pielii.

În liniștea de bonară, ochii tăi
îmi recitau poeme
Tatuat sufletul îmi era, cu
grafeme
A tot ce nu ai rostit niciodată
Inima ta era însă acordată.

O port și acum în loc de breloc
la chei
Încă te scurși din al meu condei
Înainte opreai timpul pentru
mine, acum vreau să îl dai înapoi
Când înflorește liliacul caută-
mă, să fim din nou doi.

FLORINA PĂIUȘ

Teatru

Striptease la Bazin

(Comedie horror sau oroarea de comedie)

(IV)

Scena 8

(Babu continuă nedumerit de unul singur)

Scena 11

(Babu și Viorey, ca mai înainte)

Viorey – Și acum, hai să-ți spun una din cele neîntâmpate!... (*inspiră adânc de câteva ori*) Cică, aseară... s-a întrerupt emisiunea la televiziune!

Babu – Așa,... ca atunci la cutremur?!... (*dintr-o dată dur:*) A fost cutremur?!?... Și tu acum îmi spui?!?

Viorey – Da' unde ai simțit tu acum cutremur?!? Aseară a fost vorba de o întrerupere a programului ca să se anunțe - iaca! - o biată de Stare de urgență! (*Babu îl ia de guler și îl zgâlțâie*) Stai, neamule! Ia-mă ușor!...

Babu – Ce „să stau”, care „ușor”? Nu vezi că e lată!

Viorey – Ba, nu e lată deloc! Ți se fac păreri... A început doară marele tonțoroi!...

Babu – Ce „tonțoroi” visezi? Cred că ți-am dat să bei prea mult...

Viorey – Ba nu, că ar mai încăpea un pahar... (*Babu ia repede sticla de pe masă*) A căzut bolșevismul în toate țările așa-zis „frățești”? A căzut! Ei, pur și simplu ne-a venit și nouă rândul... Că, odată pornită avalanșa, nimic nu o mai poate opri. Știi cum ziceam noi în armată:... „că nu te poți ușura împotriva vântului”.

Babu – ...și nici să stai în fața avalanșei,... că îngheți cu „chestia” în mână!

Viorey – Desigur! Dacă e să fie ceva,... o să fie negreșit... vrem - nu vrem! Norocul e că, până sa ajungă istoria contemporană la noi, devine istora secolului trecut... Așa că, mai bine, să ne vedem de ale noastre!

Babu – Da, că bine zici!

Viorey – Uite,... știi că nepotul meu ăla mai răsărit - nu știi dacă ți-am mai pomenit de el - a ajuns hăt,... sus! E ditamai director la (*cu ton oficios:*) Linia de îmbuteliere a sucurilor pentru activul superior de partid.

Babu (*exasperat, dar rămânând politicoș*) – Da, mi-ai tot pomenit de el... Ce mare scofală: e șef de zămărci zborșite pentru niște acrituri!

Viorey – Vorbește invidia din tine! Dragul de el – își riscă viața în fiecare zi.

Babu – De parcă ar fi umblător pe sârma la țircus! Hă, hă!...

Viorey – Râzi degeaba, că de când cu contractul cu americanii el garantează că sucul ăla,... na!,... zii-i pe nume!, ăsta: „Pecsi”!, care ajunge numai la conducători e... în regulă.

Babu – Și te pomenești că-l „regulează” tocmai el?!

Viorey – Hai, nu fă pe „niznai”! Știi bine că dacă s-ar strecura... cumva,... pe undeva,... ceva,... și cineva de sus ar păți-o, el ar răspunde cu capul.

Babu – Ce te mai ascunzi după deget... Adică, de ar fi să fie otrăvită cu poșirca aia tocmai una din... otrăvurile care ne conduc, el ar cam mierli-o. Nu?!

Viorey – Cam așa ceva... Noroc însă că e cu ochii în patru și, în plus, mai are grijă și de mine: săptămânal îmi trimite prin șoferul lui o ladă-două de „Pecsi” din ăla, de se dă toată lumea în vânt după el. Iar eu îl pun frumuseț în vânt după el și zdranga-zdranga umblu de colo-acolo pe coclauri și îl vând pe sub mână la un preț înzecit.

Că nu mi-e deloc teamă! Cu o așa o protecție nu are nimeni curaj să se

ia de mine. Iar - colac peste pupăză - am printre clienți pe toți șefuleții locali...

Babu – Da, da...: toți vor să vadă cam ce gust ar fi avut libertatea dacă americanii ar fi venit acum 40 de ani, așa cum trâmbițau la „Vocea Americii”, adică... „V. O. Ei”!

Viorey – Așa-i! Iar eu,... eu - după ce mi-am făcut suma din comerțul meu de doi bani - mă duc întins la cârciumă și-mi iau un trascău sănătos de-al nostru, de, când îl bei, stă și motanul în coadă!

Babu – Îmi pare rău, eu nu am decât un câine! Iar alcool nu mai vezi azi de la mine, că și așa vorbești numai aiureli.

Viorey – Lasă măi,... că tot eu sunt băiat de treabă!

Fac eu cinste! Uite (!): până una-alta, ia de aici o sticlă de suc și îmi desfac și eu una...

[*Viorey desface cu dinții capacele la două sticle tocmai scoase din căruciorul de cumpărături. Una i-o întinde gazdei, după care beau amândoi cu sete. Babu se cam strâmbă... se ridică și scoate din cuptor două vase cu „floricile de porumb”.*

Ronțâie amândoi și mai trag un gât din sticle. Apoi Viorey se șterge cu mâna la gură și începe să interpreteze aproximativ la trompetă linia melodică din „Hello Dolly”. Amândoi cad pe gânduri și - pe măsură ce intensitatea sonoră scade - sunt tot mai melancolici și ronțâie floricelele de porumb... Câinele de afară începe să schiaune tot mai stins.

În paralel, lumina este filată și ea, până când întunericul devine total.]

Cortina de sfârșit de act.

CRISTIAN STAMATOIU

Livia Balu, “Talking About”

Literatură și film

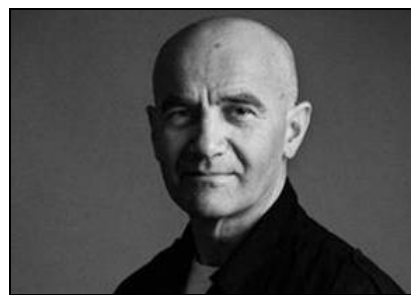
Șoaptele lui Andrei Șerban

Un cinefil înrăit nu va sta pe gânduri și va ghici imediat: e vorba despre Ingmar Bergman. Puritatea și visul în valuri de pasiuni mortale- aici se află una din cheile interpretative ale filmului Strigăte și șoapte, realizat în 1972, cu Ingrid Thulin, Liv Ullmann, Harriet Anderson. Spectacolul lui Andrei Șerban de la Teatrul Maghiar din Cluj poartă același titlu, întrucât Șerban și-a propus o radiografie a filmului, într-o arhitectură inedită, unde personajul Bergman e obsedat de perfecțiunile lui Tarkovski, cel care se plimbă natural prin vise.

Există acum o modă a transformării unor filme în piese de teatru (vezi și piesa Cipsuri și dale, inspirată de filmul Gol pușcă). Ca un fel de... revoltă a teatrului transpus în cinema. Doar că Andrei Șerban intră în teritoriul complexe, într-o polemică au ralenti, cu o implicare emoțională responsabilă. El păstrează culorile, ges-

turile, ceasornicele, însă își permite să revină, să ne lase și pe noi în trupul filmului. De parcă filmul lui Bergman ar fi un muzeu viu, în care poți întârzia cât dorești, cu convingerea că „toți avem în noi un Dumnezeu”. Joacă în piesă Imola Kezdi, Bogdan Zsolt, Eموke Kato etc. Revenim la film, însoțiți de impactul magic al spectacolului realizat de Andrei Șerban, apoi intrăm din nou în spațiul șoaptelor de pe scenă.

Surorile Karin și Maria sunt la sora Agnès, care va muri. Servitoarea Anna veghează fără răgaz. Implacabilul planează asupra suferinței fizice. Cearșafurile albe ostenite, crispările feței, contorsiunile corpului efemer, tic-tacul grăbit al ceasului lacom, pianul, eleganța conacului, conversațiile formale, spaimile nocturne, mărșăluirea premonitoare prin labirintul camerelor învolburate- toate acestea culminând cu duritatea strigătului „n-am nimic cu moartea ta, eu sunt vie și te urăsc!”, ca o revoltă umană și dereglată în fața morții. Fiecare gest are importanță, la fel obiectele,

fragilitatea paharelor, vinul roșu vărsat pe fața de masă, prim-planurile cu fundal sângerieu, urmate de un fondu convertit în roșu aprins.

Mai apoi umbrele albe, pajiștea, permanența amintirilor din fericirea lucrurilor mărunte, ura și afecțiunea, sonata răscolitoare, geamurile opace... De ce mi-am amintit de Cehov? Acolo la el e o pace minată, aici e dramaticul eșuat pe insula revelației morții. Atenție, cehovienilor cu conac și albe umbrele, nu uitați că moartea există și răstoarnă prioritățile. Cine a șoptit asta?

ALEXANDRU JURCAN

CONCURSUL NAȚIONAL DE CREAȚIE LITERARĂ ÎN LIMBA RRROMANI „ȘTEFAN FULI”

Constanța a fost gazda celei de a VII-a ediții a Concursului Național de Creație în Limba Rromani „Ștefan Fuli”, după ce edițiile anterioare au fost găzduite de Șușești (Brăila), Târgu-Mureș, Craiova, Slatina, Carei, Buzău. Concursul a fost organizat de Ministerul Educației Naționale, Inspectoratul Școlar Județean Constanța, în parteneriat cu Direcția pentru Cultură Mureș, președinte de onoare al Concursului fiind Nicolae Băciuț, iar președinte executiv prof. dr. Gheorghe Sarău.

Festivalul a fost inițiat în 2012, de un grup din care au făcut parte Nicolae Băciuț și profesorii Angela Olaru și Corina Ceamă, în ideea de a descoperi și promova talente în domeniul literaturii în limba rromani.

După cum se știe, Ștefan Fuli e poet de etnie rromă din județul Mureș (n. 23 august 195, la Mureșeni, decedat la 28 martie 1995, la Adămuș). În 1993, la Editura Tipomur din Târgu-Mureș, Nicolae Băciuț i-a tipărit primul volum de versuri, „Aproape departe”, după ce acesta se manifestase în Cenaclul Literar „Elena din Ardeal” din Târnăveni.

După apariția cărții, publicația „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien” menționează că Ștefan Fuli e primul din etnia lui, cel puțin în ultimii 50 de ani, care poate prezenta un volum de poezie de sine stătător.

A fost un deschizător de drumuri, un reper de speranță în energiile creative ale unei etnii, în nevoia de integrare a acesteia și depășire a unor stereotipii și prejudecăți.

Destinul său tragic este impresionat, dar dincolo de el se află o operă, completată postum, cu un volum „Calvarul rugului”, Editura Nico, 2018, de același editor, Nicolae Băciuț, care a încurajat debutul lui Ștefan Fuli, în care, prin grija prietenilor poeți din Târnăveni, Răzvan Ducan și Zoltan Demeter, au fost adunate manuscrisele care s-au păstrat după dispariția poetului.

La ediția a II-a, prin grija administrației locale Adămuș, strada pe care a locuit poetul a primit numele de Ștefan Fuli, fiind așezată și o placă memorială pe casa în care a locuit poetul.

Mai mult, Ștefan Fuli a fost introdus și în manualele de predare în limba rromani.

Ediția de la Constanța a Concursului, deschisă la Biblioteca Județeană și încheiată cu festivitatea de premiere la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, a confirmat investiția de încredere în copiii de etnie rromă, iar din cei peste treizeci de concurenți, doisprezece au fost distinși cu premii și diplome.

Sarcina Juriului nu a fost ușoară, iar nivelul concursului a fost apreciat ca fiind du bună calitate.

Participanții la Concurs au avut parte și de o întâlnire literară la care au participat Nicolae Băciuț, Gheorghe Sarău, Güner Akmola, Diana Dobrița Bălea, Ștefan Negrișan.

Icbal Anefi, inspector de specialitate de la Inspectoratul Școlar Județean Constanța, s-a dovedit o gazdă primitoare pentru participanții la această competiție nu doar de creație, ci și de speranță.

NICOLAE BĂCIUȚ

Valea nevăzută de dincolo de zare

Suzana Fântânariu, artista căutătoare de orizonturi noi, neexplorate, în artele frumoase, este gravorul de certă vocație, școlit la Iași și la Cluj, care a lărgit teritoriile acestei bătrâne tehnici, deschizându-le spre tridimensionalitate într-un demers original, cu ecou internațional. Creatoarea de la Timișoara a impus o direcție novatoare în această ramură a artelor vizuale, direcție continuată de elevii săi de la Universitatea de Vest. De bune decenii Suzana Fântânariu a pornit cu determinare, curaj și autoritate profesională indiscutabilă într-o călătorie argonautică de re(in) semnare a spațiului plastic cu semne vorbitoare precum cuvântul, dând chip memorabil dialecticii ce-i guvernează lucrarea, aceea „a devenirii imaginii între planietate și obiect.” Această din urmă sintagmă definește sensurile operei, mutațiile survenite în discursul plastic de la o etapă la alta, într-o curgere firească și mereu suitoare. Sorgintea strădaniilor răvnițoare, pătimașe de-a dreptul, cerebrale și senzitive, în același timp, săvârșite cu asumare mistuitoare o carieră întregă, trebuie căutată în aurorală vatră a Băii voievodale, cuibul părintesc, de unde a plecat în lume să-și rostuiască vocația cu o zestre genetică de simțire, de grăire, ce și-a pus amprenta de neșters asupra artei sale. A fost matricea în care s-a cristalizat personalitatea sa inconfundabilă. Pendulul existențial al Suzanei Fântânariu a bătut între două țărături, cel al logosului și cel al imaginii. Deși s-a dedicat artelor frumoase, ucenicind întâi la Iași, la Liceul de Arte, apoi la Cluj, la Institutul „Ion Andreescu”, artista n-a ieșit niciodată cu totul de sub vraja cuvântului. L-a meșterit din când, în când, ca un condeier, dar, în deosebi, a sondat cu uneltele plasticianului înspre lăuntru al miezului cuvântului, izbutind să extragă de acolo acele componente în stare a îmbogăți ideea lucrărilor și a poliza expresivitatea limbajului. Încă din perioada în care gravura, mai bine zis xilografura, era modalitatea predilectă de exprimare, Suzana Fântânariu, cu toate că nu se depărtase în acea vreme de canonul clasic al genului, abordat în maniera mai gravă, cu tonalități expresioniste, caracteristice școlii clujene, și-a timbrat rostirea, fructificând ingenios și în cheie proprie valori patrimoniale românești și universale. A topit în plasma gravurilor splendoarea smerită a literii migălită măiestrit de caligrafii și miniaturistii din vechime ai cărților

sfinte, a presărat în mojarul alchimic pulbera florului poetic și al transcripțiilor gracile ale Orientului și a configurat monumental suprafețele cu ecouri de papirusuri dormitânde în piramide egiptene.

Mereu neliniștită, umblând fără hodină după valea nevăzută de dincolo de zare, Suzana Fântânariu a deschis tot mai larg câmpul său de acțiune. Și-a revoluționat permanent viziunea și modalitățile de exprimare. A înveșmântat cu straie noi ceea ce-și propunea să comunice semenilor. A apelat inspirat la ce se aruncă îndeobște la lada de gunoi și inutilități, metamorfozând temerar meniri obiectuale consacrate în altele cu viguroase valențe artistice și emoționale. Lucruri, obiecte din mediul înconjurător, bătrâne dantelării, cioburi și fragmente din alcătuirii supuse eroziunii și dispariției iremediabile, precum cele din Palatul Baroc al Timișoarei, au fost chemate să fie altceva, să aibă rosturi și sensuri cu totul diferite de cele inițiale, dând naștere unor privescări nebănuite, mărturisitoare ale unor semnificații generatoare de emoții și stări tulburătoare. Ceea ce părea pierdut, tern, fără de noimă, renăștea astfel printr-o reconstrucție epifanică, dobândind prețioasă identitate semantică și afectivă. Cele mai adesea obiectele pe care artista le preface, investindu-le cu alt înțeles decât cel primar, se înobilează princiar de-a dreptul. Concură la această genază măiestria bijutierului, harul caligrafului, rafinatele brodezei, țesătoarei, iscusința meșterilor lemnului, fierului, priceperea tipografulor și zețarilor și altor atător și atător artizani nepereche. Din experiențele lor bătrâne artista trage foloase, recreând în manieră proprie, și perpetuând în contemporaneitate, o inegalabilă moștenire artistică. În felul acesta fragmentele unei alte realități devin metarealități, se cuprind de duh și vorbesc pre o limbă ce parcă am ști-o, dar n-am mai auzit-o, o grăire fermecătoare, ce ne îndeamnă la reflecții și stări de spirit intense. E

limba cea fără de moarte a artei. Suzana Fântânariu procedează aidoma meșterului de la Mărțișor, asemenea lui Tudor Argezi, făuritorul de nestemate până la el inexistente, scoase nu din zăcăminte aurifere, ori de alte metale rare, ci „Din bube, mucegaiuri și noroi/ iscat-am frumuseți și prețuri noi.” Miraculoasa arătare în lumina parcă taborică a unor lucruri fără de însemnătate se produce prin modelarea de către artista de la Timișoara a unor contexte și raporturi inedite, capabile a revela ascunzături de mare preț, altfel inaccesibile vederii. Metafora, parabola, povestea, epicul mustos, toate aceste modalități sunt ferestre prin care intrăm în universuri fascinante și greu de închipuit, în care ne poștește și ne călăuzește Suzana Fântânariu. Ne prindem, privind, acceptând invitația, într-un părelnic joc al imaginației și realității ce ne conduce spre rădăcina întemeietoare.

Simfonică țesătură e tocmită din firul ca de iarbă al cuvântului. Artista îl toarge scoborând ca un speolog în măruntaiile universului, ori zburând precum un fluture din floare în floare, culgând nectarele cele frumos mirositoare ale logosului din necuprinderile uitate. Așa s-a alcătuit și ultima expoziție a Suzanei Fântânariu, cu care a revenit la izvoarele sale, în Iași. Este vorba de manifestarea expozițională „Uitat în manuscris”, ce-a fost găzduită de Galeria „Dana”, panotată cu afectiune, profesionalism de curatoarea Smarand Bostan. Ca motto expozanta a ales un poem al său, scris parcă cu o pană muiată în călimara sangvinității fremătătoare, purtând același titlu ca și expoziția, „Uitat în manuscris”. Poezia publicată în decembrie 2017 în revista „Viața românească” decodifică intențiile programatice ale autoarei: „Artistul îndură prescriș/ incizia pe inima, crescută/ Cu pana ascuțită ca un cui,/ înțepă timpul văscos/amestecat cu cenușă și foc./ Stinsă, durerea transpare/ în chip de Pasăre Phoenix/ înalt renăscând/ lili-eci, zburând mai jos/ sub pământ, ei poartă/corespondența din cenușă și vis/ între două lumi de artist/ uitate în manuscris.”

Așa cum există un Cimitir al cărților uitate, a cărui captivantă poveste a scris-o romancierul spaniol Carlos Ruiz Zafón într-un ciclu romanesc de mare succes, se află pe fața pământului și un țințir al manuscriselor uitate. L-a cercetat Suzana Fântânariu. A făcut-o cu temeritatea și perseverența fântânarului, care nu se lasă până nu dă de vana de apă mântuitoare, cu flerul și răbdarea benedictină a eremitului și →

GRIGORE ILISEI

cu fantezia creatorului mereu nemulțumit de sine. A dispus de mijloacele trebuitoare reușitei. În tolba sa se afla puterea de a suferi transmisă de înaintașii băiași. Tot în acea raniță de artist se găsea merinda primită spre ducere mai departe și sporire de la înaintașii ce-au plâsmuit splendorile cărților sfinte, darul hărăzit ei de neîntrecutele mănuitoare de ac și igliță, de război de țesut și de alte atâtea și atâtea instrumente de iscat frumuseți cum alte nu-s. Așa s-au ivit fundalurile, sălașul cel primitor și izvorător, în care străluminează întruchipările născute de febrila și mănoasa imaginație a artistului demiurgos. Se împletește în plâsmuirile semnate de Suzana Fântânariu aurul cu argintul și mătasea și se aștern pe aceste ecrane fabuloase ca într-un manuscris felurite obiecte și lucruri, care îndeobște nu au nici o legătură unele cu altele. Artista le re(n)semnează cu tâlc, de neînchipuit mai-nainte, într-o scriere a neuitării poveștilor celor îngropați ca sub lespede în plumbul literei. În colbuitele rânduri prind relief destine de oameni care au fost. Biografiile lor împreunate reprezintă laolaltă pagini din istoria omenirii, făptuită de anonimii ce-s temelie și zidire a veșniciei.

În pofida faptului că nu înfățișează decât unele dintre fațetele artei polifonice, de amplă respirație, a Suzanei Fântânariu, expoziția de la Iași, de la Galeria „Dana”, ofrandă adusă cetății începuturilor sale, ne oferă posibilitatea descifrării liniilor de forță ale creației acestei importante reprezentate a artei românești. Întreg parcursul operei sale e trasat sugestiv de exponatele de pe simeze, de la acel moment inaugural, al viziunilor de factură clasică din anii '70 ai veacului trecut, până la schimbarea la față din deceniile postdecembriste, având în prim plan obiectul, cartea ca obiect, colajul, instalațiile. E configurată cu reliefuri pregnante dialectica căreia artista i-a dat materialitate, acea metamorfoză organică a planietății în corporalității de factură sculpturală, ceea ce în ultimă instanță a dus la o schimbare radicală de substanță a graficii, cu conservarea și chiar accentuarea prețiozităților picturale și valorilor decorative.

Suzana Fântânariu, prin ceea ce generos a etalat la Galeria „Dana”, ne-a redat minunăția manuscriselor uitate. A reînviat prin uitatele sale manuscrise chipurile pecetluite sub sarcofagul slovei ziditoare a lumii. Le-a însuflețit, scaldându-le în lumina preacurată izvodită din sâmburele originar.

SCHIȚĂ DE PORTRET

Livia Balu

S-a născut în 20 iunie 1962 la Craiova. A urmat cursurile liceului „Carol I”, pe care le-a absolvit în 1980. Este licențiată a „Facultății de Științe Economice” din localitate.

În 1992 a absolvit cursurile școlii de arte „Cornetti”, unde va lucra până în anul 2001. Din același an a continuat studiul în domeniul artei în Elveția, în cadrul aWagner und Assenza Malschulea din Basel

În Elveția din 2001, locuiește și lucrează la Montreux.

Tehnica preferată: Tehnica mixtă pe pânză

Subiecte: Metafora, Samanism, Dans macabru

Diplome: 2006: Assenza Visual Art School Basel (CH)

Premii: 1998: Premiul I, Salon de primăvară, Muzeul de artă Calafat (RO); 2004: Premiul I pentru Acuarelă, Art'air, Genève (CH); 2009: Diploma de excelență, Ambasada României la Berna (CH); 2010 : Certificat de excelență, Palm Art Award, Art Domain Leipzig (DE)

Colectii: Muzeul de artă Palatul Mogoșoia, București.

A participat la mai multe expoziții personale și colective.

Uneori întâlnim oameni pentru prima oară și spunem că parcă îi știm dintotdeauna sau cel puțin așa mi se întâmplă mie. Întâlnirea cu Livia Balu a fost o regăsire. Parcă ne știam demult și nu ne-am văzut de ceva vreme.

Mi-a făcut două portrete după o fotografie și mi-a scris că i-a plăcut „cea cu privirea aplecată într-un dialog interior.” Extraordinară alegere și realizare ! Mulțumesc din suflet !

Livia Balu are o filosofie aparte despre viață și artă : „Arta, mai ales desenul și pictura, m-au atras din copilărie. Această pasiune mi-am urmat-o oarecum împotriva voinței părinților mei. Mai târziu, ca soție și mamă, am simțit nevoia de a exterioriza prin pictură anumite sentimente de represiune.

Diploma și slujba de economist mi-au fost de un mare ajutor în a mă structura.

Diploma în pictură obținută la Basel, precum și certificatul de practician în Programare Neuro

Lingvistica mi-au permis să-mi consolidez propria creativitate și m-au îndrumat, în același timp, spre terapia prin artă.”

Desenele prezentate de Livia Balu în revistă le explică chiar ea „Este imaginat ca o paralelă romantică între simbolistica păsărilor în indepartatul porțelan japonez Imari și cea din ceramica de Horezu...”

Cocoșul acesta cântă și descântă, cum zicea cineva.

Mică fiind mă ducea tata la celebrul târg al olarilor, îmi plăceau culorile și luciul smalțurilor, mândria și veselia meșterilor...

Imari propriu-zise sunt în număr de 15.

Iar 5 planșe sunt variațiuni pe aceeași temă, având în plus ca personaj o prețioasă statueta chinezească ...

Cât privește crezul meu despre artă și viață, acesta se regăsește foarte bine în deviza de pe cartea de vizită, care este rodul unei îndârjite reflecții și a celor doi ani de latină din liceu: „GAUDIUM ANIMAE IN ARTEM” adică „Bucuria sufletului în artă.”

Și îmi place expresia devenită celebră a lui a Joseph Beuys:

„Jeder Mensch ist ein Künstler.” adică „Fiecare om este un artist.”

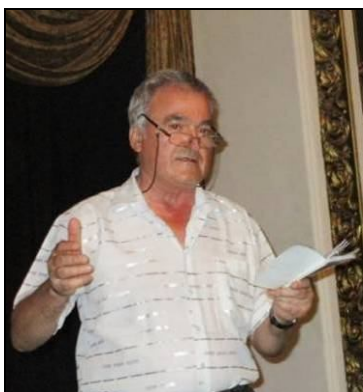
Livia Balu e un artist complex, profesionist și pune mult suflet în tot ce face. Folosește tehnici diferite: creioane colorate, cărbune, pastel, tusuri, acuarele, peniță, pensulă. „De asemenea de la realism clasic la interpretări destul de îndepărtate de model...” după spusele ei.

Mă bucur că o cunosc pe Livia Balu care este un mare artist și o recomand cu toată căldura iubitorilor de frumos !

ADALBERT GYURIS

Lumea lui Larco

LUNA MAI

De le iau așa la hurtă,
Din înșiruirea toată,
Luna MAI e cea mai scurtă...
Din trei litere formată.

ADEVĂR ȘI TRISTEȚE

Pensionarii pe-ale vieții coarde,
Luând pastile-și zic în bășcălie:
Noi până ieri goleam restaurante,
Iar azi golim întreaga farmacie!

UNUI CUPLU

Mariajul le oferă
Satisfacții uimitoare;
Pentru el e-o premieră,
Pentru ea-i... continuare.

DIN HORTICULTURĂ

Să aibă lumea în vedere,
S-a constatat un adevăr:
Că foarte des mâncăm toți mere,
Dar cât de rar sădăm un măr!

REFLECȚIE

Mă ierte Domnul de greșesc,
Dar adevărul e la bază:
Că multe-n lume se unesc
Și prea puține se sudează.

ACTIVITĂȚI LITERARE (rondel)

Toate sunt la locul lor
De când am intrat în U.E.
Soarta e bătută-n cuie,
Cu sau fără viitor.

Chiar și fapte superflue
Pe-al culturii sfânt decor,
Toate sunt la locul lor

De când am intrat în U.E.

În al scrisului sector,
O gazetă-ar vrea statuie
Dar ca *Vatra* alta nu e
Mai stimată de popor...
Toate sunt la locul lor.

RONDEL ÎN MEMORIAM

A fost un om deosebit,
Deosebit de cei din jur,
Un domn aparte, nu prea dur
Dar nici prea moale, potrivit.

Când îi spuneai de vreun cusur
Cu drag îți mulțumea, spășit...
A fost un om deosebit,
Deosebit de cei din jur.

Prilejul când i s-a ivit,
Trecându-i zilele prin ciur,
Plecând spre cer, ne-a spus:
Bonjur,
Mai sunt și alții de bârfit!
A fost un om deosebit.

LA TEATRU

S-a prezentat un recital poetic,
O premieră ce-a schimbat decorul,
Și-au fost aplaudați prelung,
frenetic...
Prezentatoarea și-n final sufleurul.

UNOR POLITICIENI

Se tot certau, ținea mânia
Luni multe, ani neîntrerupți,
Dar s-a sudat prietenia...
De când au devenit corupți.

UNUI ALES LOCAL

Deține-o vilă-ncăpătoare,
Terenuri până sus pe coastă,
Iar ca baron de toate are...
Și „coarne” puse de nevestă.

RONDELUL UNOR ALEȘI

De când bravi s-au instalat,
Multe-n țară s-au distrus,
Șefi pe cine-au vrut au pus,
Nimeni nu i-a deranjat.

Bani să aibă și-au impus,
Nu le fie cu bănat!
De când bravi s-au instalat,
Multe-n țară s-au distrus.

Ce-au promis au și uitat,

De la un clasic citire:

TUDOR MUȘATESCU

1903-1970

Mie însumi

Nu mai pot să zic nici păs,
Scopul mi-am atins ușor,
Să fiu râsul tuturor,
Fără să mă fac de râs!

Și un amănunt

Poanta trebuie să fie
Al epigramei bisturii.
Eu nu admit anestezie,
De-aceea opez pe viu! ---

Sfat unuia

Lupta-n epigramă n-are
Arme noi și nucleare,
Ci doar arcul de la geți-
Deci doboară cu săgeți!

Eu și albina

Când îmi face vre-o figură
Vreo albină oarecare,
Generos, pe-nțepătură,
Pun tot eu un praf de sare.

Muzica

Melomană ești! E cert!
(Muzica o faci frumoasă!)
Dar, când vii de la concert,
Nu-mi mai face și acasă!

Selecție VASILE LARCO

Că-s uituci, puțin e spus, -
Știe Dumnezeu de sus, -
Țara-i scoasă la mezat,
De când bravi s-au instalat

VASILE LARCO

STRIGĂTURI ȘI EPIGRAME

Giuvaiergiul și cuvântul

Un cuvânt e-un giuvaier
Citit de-un bijutier.
Mai întâi să îl cioplești,
Apoi lumii să-l ivești.

Cuvântul, balsamul și descântecul

Un terapeut – cuvântul.
Lin, balsamul și descântul,
Mângâios la întristare
Ca doftorul la zăcare.

Oasele și visele

Fincă-ai ros din plin la oase,
Fie-ți visele frumoase.
Câinele, când flămânzește,
Tot la oase-n vis gândește.

Nu-i mai bine să fii câine?

S-a-ndopat la chef, săracul,
Până i-a crăpat stomacul.
Este-o vorbă: Câine – câine,
Dar oprește și pe mâine.

Mortul și contrafortul

Mi-arăta un câine-n cușcă:
Latră? – ‘Nseamnă că nu mușcă.
Eu, cu Ițic contrafort:
-Nu mai mușcă cel de-i mort.

Câinii și ursul

Câinii când veghează,
Lupii nu cutează,
Dar când vine ursul,
Câinii-și schimbă cursul.

Dulăii și tâlharii

Au intrat în sat hoștește
Papugii și păpușari.
Cine câinele iubește
Nu se teme de tâlhari.

O patentă iminentă

Ițic – mină insistentă,
C-ar pretinde la patentă:
De te latră-n sat vreun câine,
Astupă-i gura cu pâine.

Coadă și sita

Meditând de azi pe mâine,
Nu poți face șase case,
Nici din coadă – sic! – de câine
Sită fină de mătase.

Trăsura și fisura

Pierzând caii și trăsura,
A văzut unde-i fisura:
Fără câine-n bățatură
Ești ca fără dinți în gură.

Ultrajul și masajul

Moș Martin prins în ultraj,
I-a făcut matca masaj.
Nu-ntărta câinii din sat,
De vrei să scapi nemușcat.

Bicla și încuietoearea

N-avea bicla-ncuietoeare
Și-ntr-o zi făcu picioare.
Pe ciobanul fără câine
Lupu-l lasă fără pâine.

Câinii și milostivirea

Până-i treci râului cracul,
Te faci frate și cu dracul.
Miluiește câinii bine
Până ieși din sat cu bine.

Că de-aceea câinii-s câini

Nu fi lup în jurul stâinii,
Nu lătra cum latră câinii.
Să te latre cât le place,
Numai bine să știi face.

Postul mare – nsingurare

Nu dea Domnu-n postul mare,
În marea însingurare,
Când regretele se-adună,
Să latri și tu la lună.

Brânza și burduful

Ceasul chiar de-ți sună,
Tot una, frățâne,
Nu pui brânza bună
În burduf de câine.

Cheagul și ciomagul

Dă din maluri cheagul
Câinilor din cușcă.
Să-ți ascunzi ciomagul,
Că mai rău te mușcă.

Firfirigul și câștigul

Certați pentr'-un firfirig,
Am ajuns – Ce nagubă! –
Dușmani fățiși la câștig,
Prietenii la pagubă.

Unui mire risipitor

Umblă-o bârfă șfară-n țară
Că, de când se tot însoară,
Ce-a câștigat astă vară
A pierdut iarna-ntr-o seară.

Roata norocului

Cine cheltuie la roată*
Mult mai mult decât câștigă,
Acela – Nu-i prima dată! –
N-are-n casă mămăligă.

Pirați în toată legea

Piraților din Belina
Le fierbe adrenalina
Și-au decis, uzând de hibe,
Să se mute-n Caraibe.

Dreptatea și strâmbătatea

Îmbuibatul nostru, frate,
Să câștige crezi că poate
Mai puțin, dar cu dreptate,
Decât mult cu strâmbătate?

Câștigul și cârligul

Unde-s doi, puterea crește
Dacă-mpart același pește!
Tovarășul la câștig
La pierderi pune cârlig.

Economie

Este-o lege: să mănânci
Nu mai mult decât câștigi.
Cinci câștigă, șapte mănă,
Ce rămâne bagă-n pungă.

Acord caduc

În acordul nostru mut
Tot pățitu-i priceput:
Banul greu se-agonisește
Și ușor se cheltuiește.

Alții și mihalții

Caută-ți soție
Ca să-ți placă ție,
Că, de-or place-o alții,
Te-or mânca mihalții.

Uitare programată

Pe răboj gravat e
Adevăr sadea:
Cine dă nu uită,
Uită cel ce ia.

NICOLAE MATCAȘ

Ruleta rusească; roata norocului

ASTRA REGHINEANĂ

Am primit cu bucurie cele mai recente numere 3/ 2017 și 1/2018 ale publicației social-culturale și de informații editată de ASTRA – Despărțământul Reghin. Redactor șef - prof. Marin Șara, iar colegiul de redacție este alcătuit din cunoscuți oameni de cultură ai locului: Ilie Frandăș, Ioan Torpan, Sorina Bloj, Elena Enache, Daniela Friciu. Tipărită cu sprijinul Consiliului Local și al Primăriei Municipiului Reghin, ASTRA REGHINEANĂ, ambele numere, prezintă chiar pe prima pagină cuvântul de salut al doamnei Maria Precup, primarul municipiului Reghin, persoană implicată efectiv în toate problemele culturale ale urbei.

În continuare ne vom referi la primul număr pe anul 2018 al revistei astriste de la Reghin. Activități desfășurate de aștrii din Reghin, în anul 2017, sunt prezentate, cum altfel, decât cu mândria celui care a luptat pentru realizarea lor – bogate, consistente, cuprind patru pagini. *Revoluția românilor din Ardeal de la 1918* este adusă în fața cititorilor de Ilie Frandăș.

Despre *Ioan Banciu din Iernuțeni – participant la marele act al Unirii din 1 Decembrie 1918*, a consemnat preot Vasile Chiorean Logigan.

Prof. Marin Șara în articolul *ASTRA REGHINEANĂ – prezent și viitor se oprește asupra principalelor împliniri ale aștrilor din Reghin*, afirmând că „*ASTRA REGHINEANĂ s-a impus prin întreaga activitate culturală educativă, fapt dovedit și în cursul anului 2016 prin manifestările organizate, cu frumoase rezultate și în anul 2017-2018, extinzându-se cu activitatea în întreaga zonă a Reghinului?*”. Prof. Marin Șara semnează și articolul *Petru Maior – promotor al ideii de unitate națională românească. Din activitatea culturală a unui lider a Școlii Ardelene*. Ne amintim, cu acest prilej, volumul domnului prof. Marin Șara *ASTRA REGHINEANĂ- 140 de ani de la înființare*, apărut la Reghin în anul 2014, într-o ediție revăzută și adăugită. Prezentând împlinirile Aștrei și personalitățile astriste trăitoare pe meleagurile Reghinului, profesorul Marin Șara accentuează o valoroasă idee a întemeietorilor

ASTREI, aceea a răspândirii științei de carte și a culturii în rândurile populației de la sate.

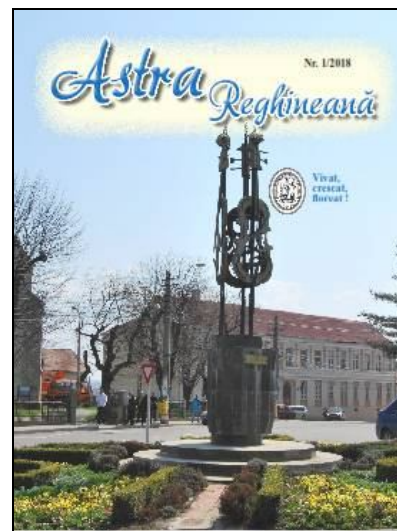
Alte articole ce se cuvin remarcate: *Credință și unire* de dr. Florin Bengean; *Darul sacru al vieții* de preot protopop Valentin Vârva; *Mărturia ASTREI REDIVIVA* de prof. Ioan Seni, vrednicul președinte al Aștrei născădăne; *Gânduri de Anul Nou*, un mănunchi de creații literare alcătuit de Mircea Dorin Istrate, președintele Ligii Scriitorilor Români, Filiala Mureș.

Prof. Ioan Torpan prezintă cu har evenimente astriste desfășurate la Reghin - *15 ianuarie, Ziua Culturii Naționale; 24 ianuarie 1859 – ziua Unirii Moldovei cu Țara Românească*. Studiul *Război, pace și istorie – Reghin 1918*, având drept motto cuvintele rostite de Elie Miron Cristea, la 1 Decembrie 1918: „*Doamne Dumnezeu nostru, pace dă nouă, pace pentru pace, celor de departe și celor de aproape?*”, este foarte interesant, realizat de prof. G. A. Petca, cu ilustrație adecvată. Pe aceeași actuală temă, Florin Bengean semnează două materiale: *Unitatea națională a românilor, reflectată în scrierile lui Vasile Netea și 150 de ani de la nașterea lui Miron Cristea, Episcopul Marii Uniri*.

Cercet. șt. Maria Borzan semnează un deosebit de documentat studiu: *Dragobetele – sărbătoarea dragostei la români*, încheind cu urarea „*să ne aducem mai des aminte*

Livia Balu, „Imari-Hao”

de păsări, animale și flori și vom face din zilele noastre sărbători ale dragostei, pentru că una din funcțiile esențiale ale sărbătorilor tradiționale este aceea a repunerii omului și comunității în acord cu Dumnezeu, cu Universul?”.

Prof. Ion Tușnea în *Centenarul Marii Uniri* vorbește, plecând de la istorie, despre unirea ce se cere a fi împlinită în zilele noastre. Spre a fi mai convingător, adaugă poeziile *Hai la Prut!*, *Basarabie frumoasă*, ... *să nu se-ncline*.

În articolul *Unirea prin act, Unirea prin fapt*, preotul Dumitru Gherman parcă se roagă: „*În Anul Centenar 2018, la 100 de ani de la Marea Unire, să ne dea Dumnezeu înțelepciune și putere să cinstim praznicul Marii Uniri de la 1918, până la sfârșitul veacurilor!*” Alte semnături: George Echim, Dumitru Vasi-Șoimoșanu, Ioan Baci, Petruș Andrei, Vasile Luca, Andone Olivia Maria, Moldovan Voicuța.

În concluzie, revista *Despărțământului ASTRA* din Reghin și-a găsit un loc bine meritat între publicațiile astriste românești, fiind întru același dor de simțire românească.

Aștrii simt ca adevărate și astăzi cuvintele spuse, la 1887, de unul dintre președinții ASTREI, Timotei Cipariu: „*Dea cerul ca precum toți suntem de un sânge, toți ne-am îndulcit de la sânul maicei noastre cu aceleași cuvinte dulci, toți ne suntem frați, oricât ne despart munții și văile, și oricât ne împart stările politice și profesiunile religioase, tot numai una să fim, una națiune, una limbă, una literatură.*”

LUMINIȚA CORNEA

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Felicitări maestre Nicolae Băciuț, am primit revista „Vatra veche” pe luna aprilie, mulțumesc și este bine de avut în vedere îndemnul:

Spun cititorii toți din țară,
Fiind revista îndrăgită,
Deși afară-i primăvară,
Mențineți „Vatra” încălzită!

VASILE LARCO

Dragă domnule Nicolae Băciuț,
Consecventă cu sine, revista își păstrează ținută mai mult decât onorabilă; pagini bune, comentarii inteligente!

Reîntâlnesc numele Silviei Urdea; spuneți-mi/scrieți-mi dacă nu e fosta studentă a "Filologiei" clujene, fiindcă, dacă memoria nu-mi joacă feste, e originară din zona Făgărașului?

Cu bune urări colegiale,

Ion Vlad

Am primit revista. Mulțumesc și felicitări pentru număr. Este impresionant; sîntem în anul 100!

Trimit în ataș un nou text, fragment dintr-un volum în pregătire. Sper să vă placă.

Cum Paștile sînt aproape, vă urez sărbători fericite, cu sănătate și cîr mai multe împliniri!

Vă rog confirmați primirea.

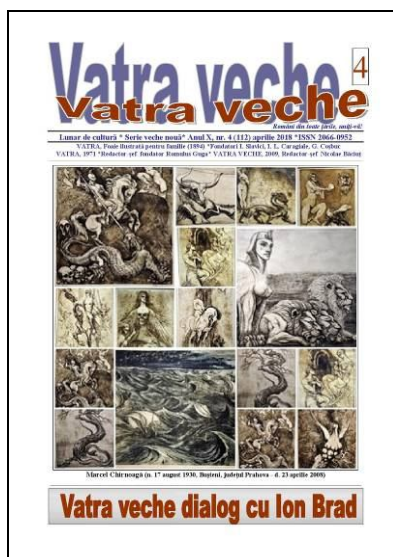
G.M.

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Vă felicit și vă mulțumesc pentru *Vatra veche*, nr. 3/2018, pe care l-am citit cu aceeași bucurie cu care citesc admirabilă Dumneavoastră revistă, încă de la primul număr al acestei noi serii.

Profit de ocazie și vă rog să primiți și felicitările pentru cele două volume ale Domnului Gheorghe Sarău, „Bibliografia Dimitrie Stelaru” și „Corespondență Dimitrie Stelaru”, apărute la Editura „Vatra Veche”. Sunt două contribuții de real interes, pentru care autorul merită toate laudele.

Cu deosebită prețuire,

Stan V. Cristea

Odată cu felicitările pentru înalta ținută culturală și patriotică a revistei dv., țin să menționez mesajul istoric-literar al d-lui Gheorghe Andrei Neagu în evocarea savuros-simbolică a primului război mondial în memoria prezentului.

Citind apoi rubrica Biblioteca Babel, cu traducerea versurilor unei poete tătare din Tataristan / Kazan, versuri aparținând poetei Lilliya Gazizova (Gazi înseamnă victoriosul) mi-am amintit de altă imagine de acum 100 de ani: primul popor care s-a adresat popoarelor-frate, chemând delegații acestora la congres, au fost acești tătari din Qazan, deși ei erau primii subjuogați, la 1537; După 450 de ani, la 1917 / 18, apelul lor suna așa: „Musulmani din Rusia, la Moscova!” Revelația poetică a venit prin versurile „Anotimpuri” de N.Băciuț, poem care mă determină să adresez redacției întrebarea: îmi poate publica o suită de 3-4 poezii bilingve, în tătară și în română, cu tema anotimpurilor române?

Güner Akmolla

Dragă Nicu,
Domnul Grigore Ilisei de la Iași a scris o cronică foarte frumoasă despre expoziția mea de la „DanaGallery”. Mi-a trimis textul, eu i-am vorbit de revista *Vatra veche*, evident că o aprecia demult. El ar fi fericit și eu deopotrivă dacă ați acceptat publicarea acestei scrieri în revista cu imaginea afișului chiar dacă expo s-a închis.

Mulțumesc cu statornicie, loialitate și admirație,

Suzana

1 -Mulțumim foarte mult pentru adresa de E-mail a insolitului și genialului poet sârbo-român Adam Puslovici

2 -Felicitări pentru ultimele numere ale prestigioasei reviste *Vatra veche*...o lumină puternică, acolo în inima Transilvaniei noastre dragi. Să vă țină Dumnezeu în putere, sănătos, frumos, harnic și...devreme acasă..!

3. Vă trimitem și noi uŃn pachet modest de materiale, postate pe Facebook, etc din activitatea susținută a SIRFEI

Cu cele mai alese sentimente SIRFA
Cabinetul Președintelui

Mihai Bandac

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru expedierea revistei "Vatra veche" din luna aprilie. O citesc întotdeauna cu interes pentru că răspunde orizontului de așteptare al unei categorii de oameni de cultură.

Vă trimit CUVÂNT ÎNAINTE la volumul "ÎNTRE DOUĂ LUMI-CANADA ȘI ROMÂNIA" pentru publicat, dacă veți găsi de cuviință.

Cu aleasă prețuire,

Elena Buică
Toronto

Mulțumesc, în numele băcăuanilor, pentru omagiul postum adus lui Marcel Chirnoagă, născut în comună Poduri, de lângă Moinești.

Ioan Dănilă

După „Zilele constănțene de la Concursul de POEZIE ÎN LIMBA romani”, putem să ne considerăm „angajați pe frontul literelor româno-universale. Felicitându-vă pentru intervențiile din timpul lucrărilor și pentru paginile revistei - mă refer la întreaga revistă dar în special atrag atenția tuturor asupra evocării epocii comuniste. Ion Brad, Zaharia Stancu, Dimitrie Stelaru, ș.a. trebuie să se menționeze măcar din când în când, precum scrie atât de sincer și real dl.Adalbert Gyurus în art.,„La Cotul Donului”. Generațiile următoare trebuie să afle cine a fost inovat? de „victorie” și scene precum cea a „cartofilor ” se cer în mod liber descrise pentru înaltul umanism de pe front! Cei crucificați în anii de tristă amintire comunistă nu trebuie dați uitării, pentru că ei n-au murit ca noi acum să avem parte de restaurante sau hoteluri luxoase... Omul,

intelectualul, fie el român, tătar sau rrom, a cunoscut cea mai „barbară” umilință în perioada 1945- 1989.

Güner Akmolla,
membră a Uniunii Scriitorilor Tătari din Crimeea și a USSR- fil.Dobrogea.

Mulțumim din inimă pentru bogatele și frumoasele ore de lectură.

Cu alese ganduri de bine,

Prof. univ. dr. Dumitru Acu
Președinte Asociațiunea ASTRA

Domnule Niculae Băciuț,
cu bucurie am primit noul număr a revistei *Vatra veche*, am și citit-o înainte să vă răspund...
Felicitări pentru fiecare pagină și vă mulțumesc!

Katalin Cadar

Se spune că viața ne întâmpină cu fel de fel de oameni, prin cele mai neașteptate moduri. Dumneavoastră, domnule Băciuț, faceți parte din categoria acelor pentru care îi sunt recunoscătoare vieții, că mi i-a dăruit! Mulțumesc! Va îmbrățișez!

Corina Ceamă

Ce bucurie! Îmi amintește de cum era la Lăpușna, Sunteți minunat, domnule Băciuț, faceți ca totul să se întâmple simplu, firesc, de parcă nu ati depune nici un efort. Eu știu câtă muncă este în fundalul acestor postări, de aceea vă prețuiesc. Sa aveți un Armindeni pe inima dvs.!

Melania Cuc

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Mulțumim din inimă. Revista este excelentă! Felicitări!

Știți că sunteți cap de serie în cartea "Rezervor. Despre alcătuirea poemului" de Ladislau Daradici?
Cu deosebită stimă,

Vasile Poenaru
Editor

<http://www.librariacoresi.ro/shop/product/rezervor-despre-alcătuirea-poemului-329>

Am primit revista. Mulțumesc mult. Bogată și diversă, ca de obicei.

Constat că textul *Zări* nu a mai încăput. E planificat pentru numărul următor? Oricum, aveam de gând să trimit și un alt text.

Să auzim numai de bine!

G.M.

Vă mulțumesc din inimă, dragă Dle Nicolae Băciuț.

Vă trimit și eu, la rându-mi, cu mare drag, un ciclu de versuri pentru VATRA VECHE.

Domnului Nicolae Băciuț,

Am primit revista *Vatra veche*, nr. 4/2018, vă mulțumesc, un număr reușit, dens.

De remarcat ținuta revistei, textele profunde și bucuria celor care au scris poezie, proză, cronici. Am postat pe bloguri apariția ei, un semnal literar așteptat.

Vă retrimite recenzia la romanul *Celesta*, autor Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, romanul unei iubiri la vârsta maturității, cu personajele atinse de iubirea dintâi.

Cordial,

C. Stancu

www.costyconsult.wordpress.com
www.constantinstancuscrib.wordpress.com
www.arhiveliterare.blogspot.ro

Pentru cazul că veți dori să mă găzduiți în frumoasa și consistenta Dvs. publicație Câmpul Românesc unde sunteți așteptat cu drag și prețuire.

Cu urări de mult succes,

Elena Buică

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru expedierea revistei "Vatra veche" din luna aprilie. O citesc întotdeauna cu interes pentru că răspunde orizontului de așteptare al unei categorii de oameni de cultură.

De la Chișinău,

Eugenia Bulat

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru *Vatra veche* și pentru publicare. Sper să ne dăm mâna la volumul "ÎNTRE DOUĂ LUMI-CANADA ȘI ROMANIA" pentru publicat, dacă veți găsi de cuviință.

Cu aleasă prețuire,

Elena Buică

Toronto

Iubite frate Băciuț,
Mulțumesc din suflet pentru Antologie. Vibrantă pentru cei care mai simt românește, cu atât mai mult pentru cei care își doresc prin toți porii Reîntregirea Țării și a neamului.

Măine noi, basarabeni, mai degrabă comemorăm decât sărbătorim (nu-i timpul să jubilăm...) marele eveniment de la 1918. Să dea bunul Dumnezeu să-l sărbătorim cât de curând!

Sincere felicitări și mulțumiri dlui prof. Marin Iancu pentru omagiul adus Eroilor și Unirii!

Ne-a atenționat că trebuie să fim înțâi de toate buni români și numai apoi europeni și internaționaliști (cum ne îndemnau sovieticii), să ne iubim Țară și Neamul, Istoria, Limba, Eroii. Să le spunem tuturor râvnitorilor de autonomii pe pământ românesc: Pe aici nu se trece!

Plecăciune,

N.M.

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Am intrat chiar acum în posesiunea numărului online din aprilie al revistei.

De Centenar (iar în revista dvs. mereu) este prezentă și Basarabia (prin V. Matei, A. Grati), fapt care nu poate decât să mă bucure.

Număr bogat, variat, ca întotdeauna. Nu încetez să vă admir puterea de muncă. Să vă dea Dumnezeu sănătate!

Mulțumesc mult pentru ospitalitate.

Că să nu vin cu mâna goală (dar nici n-aș vrea să vă forțez mâna!), atașez câteva din Deliciile mele epigram(at)ice (deși cred că mai aveți ceva în portofoliul redacției). Le țineți că rezervă pentru momentul potrivit, nicio grabă sau, Doamne ferește, supărare din partea mea.

Cu cele mai alese urări de bine,

N.M.

Dragă domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru revista minunată pe care mi-ați trimis-o, ca de obicei, cu generozitate în fiecare lună. Citeam ultima pagină cu regretul că am terminat-o, că am ieșit din lumea minunată a acestor litere.

Bogată, inspirată, documentată, elegantă. Mulțumesc și pentru paginile pe care mi le-ați acordat și pentru acțiunile culturale atât de frumoase pe care le inițiați și la care ne invitați de fiecare dată.

Sănătate și putere de muncă și nouă celor din jurul dumneavoastră spor în a ține pasul alături mereu de un atât de neobosit și iubitor om de cultură!

Viorica Șutu

Panoramic cultural

Braşov: Votul meu la alegerile USR

Târgu-Mureş: ŞTII TV, Literatură şi actualitate

**Sângeorgiu de Mureş, Vernisajul Taberei de Pictură
“Dealul piţigoilor”**

**Sârmaşu: Biblioteca Orăşenească “Liviu Rusu” şi arta
de a promova valorile culturale**

Târgu-Mureş: Lansare de carte: Gh. Nicolae Şincan

Sârmaşu, Centenarul morţii lui George Coşbuc

**Reghin: Muzeul Etnografic “Anton Badea”, în
“Noaptea Muzeelor”**

**Târgu-Mureş: vernisajul Taberei Internaţionale de
Pictură din Complexul Week-end.**

OCHIUL CICLOPULUI

Livia Balu, „Bărcile oamenilor”

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Lazăr Lădariu, Rodica

Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Nicolae Suci, Titus Suci, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, Claudia Șatracva (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2017 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

